

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОЛИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

Т О М

I

КЊИГА 4

БОРБЕ У СРБИЈИ 1942 ГОД.

БЕОГРАД
1954

БОРБЕ У СРБИЈИ 1942

ЈУЛИ—ДЕЦЕМБАР

I

ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

БР. 1

**ИЗВЕШТАЈ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА КРУШЕВАЦ
ОД 3 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ
ЗА СРБИЈУ О СТАЊУ ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ НА
ТЕРЕНУ И У ОДРЕДУ¹**

Драги друтови,

Шаљемо вам одговор на писмо од 22 пр. м.² Брка³ је сишао из одреда, сместио се, тако да је питање ОК сређено. Један члан⁴ ОК налази се у затвору (нови бивши повереник) са још шесторицом симпатизера. До хапшења је дошло провалом везе са одредом. Опасности по организацију нема. Тај друг, који је у затвору, требао је да замени другарицу „Секу“,⁵ и зато би било потребно да она остане овде дуже времена на раду, док би јој припремили замену. Њу овде нико не познаје (у вези са радом) и нема никакве опасности по њу.

Један од другова из Расад. [ника] је учлањен у гр. [аду]. На остале се обраћа довољна пажња.

Партија из ложионице је пала, тако да тамо данас немамо ништа.

У фабрици сапуна имамо упоришта.

Што се тиче Темнића, друг „Брица“⁸ је отишао, до данас немамо никаквог извештаја од њега. Идућег пута ја-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Редакција не расиолаже овим писмом.

³ Недељко Караичић, секретар Окружног комитета КПЈ за Крушевац

⁴ Стеван Миланко

⁵ Редакција није могла да сазна њено име и презиме. Погинула је код Обреновца 1943 год.у као курир ПК КПЈ за Србију.

⁶ Ђорђе Матић, члан Окружног комитета КПЈ за Крушевац и секретар партиске организације за Темнићки срез

вићемо вам о стању код њега. У селу Крчину налази се неки Цветан Пешановић,⁷ абација, родом Босанац, радио је у Нишу а после рата био је у Ваљ. [евском] одреду. Добили смо обавештења о њему, и то да је фракционаш. Знате ли ишта више о њему?

Од хапшења у Жупи не пр-ети никаква опасност. Са Жив. Јевт.⁸ [овићем] нисмо још ступили у директну везу.

Живић⁹ је по нашем одобрењу ступио у четнике а радио у вези са нама. Сада се крије у неком селу, и са парт. [иском] орг. [анизацијом] је у слабој вези.

Из Трст. [еничког] среза ухапшен је учитељ Ап.¹⁰ Имамо два нова члана. Један сељак и један инт. [електуалац]. Адв. [окат]¹¹ се добро држи, у вези је са парт. орг. Са капет.¹² још није дошло до директ. састанка, али се поставља питање терена на ком би могао опстати. Да ли би било згодно послати са њим сел^ака Р?¹³

Шаљемо вам примерак летка дражиноваца. Мишљења смо да је летак издат на Гочу.

Питање другарице Јел.¹⁴ је решено. Учлањена је.

Ситуација у одреду је следећа: Број људства је исти. Наоружање је повећано са 40 пушака, које смо заробили од четника. За набавку муниције мобилисана је читава парт. орг. Са мувицијом стоје лоше, и тешко се до ње долази.

Командни састав одреда: Командант одреда акт. п.пор.¹⁵ Дошао је из Топличког од. [реда]. Име вам не можемо по-

⁷ Члан КПЈ, погинуо крајем 1942 год., приликом покушаја преласка у Боену.

⁸ Живота Петровић, погинуо на Пасјачи, у пролеће 1943 год., у борби еротив жандара и четника.

⁹ Михајло Живић, први командант Расинског НОП одреда. Због болести враћен у Крушевац, где је ухваћен од четника, ттредат Немцима и стрељан крајем 1942 године.

¹⁰ Драгутин Апостоловић, члан Среског комитета КПЈ за Трстенички срез. Ухваћен од Гестапоа крајем 1942 год. и стрељан.

¹¹ Радомир Милуновић-Мура, адвокатски приправник из Трстеника. Погинуо јануара 1943 год. у селу Стублу, западно од Трстеника, у борби против четника и Српске државне страже.

¹² Радован Миленковић, генералштабни официр бивше југословенске војске

¹³ Радоје Крстић, члан КПЈ, бивши командир Трстеничке чете Расинског НОП одреда. Заклали га четници Драже Михаиловића јануара 1943: године.

¹⁴ Јелица Томић, другарица Мирка Томића, стрељана у Крушевцу у лето 1943 године.

¹⁵ Драгослав Петровић-Горски

слати. Партијад је. Полит.ком. Др. (Годић).¹⁶ Одлучан је и одан. За цело време у одреду, показао се у сваком послу добар. Заменике немамо. Морал и дисциплина у одреду на одговарајућој висини.

Блокада терена од стране недићеваца и даље траје. 18 и 19 пр. м. Бугари су организовали потеру у великом броју, прокрстарили су Јастребац. До сукоба није дошло, јер је сукоб избегнут. У потери је учествовало, по иричању, од 20—25.000 Бугара. Јастребац је био са свих страна (и из Топлице) опкољен. Поједина компромитована места тукли су артиљеријом и авионским бомбама. У потерама смо изгубили 3 друга. Изгубљен је командир,¹⁷ у исто време члан Партије. Из села испод Јастрепца Бугари су одвели 10 сељака.¹⁸

Партија у одреду броји 17 чланова, има 5 кандидата. Један велики број партијаца је пао у борбама. У последњој борби са недићевцима пала су два друга, од којих је један партијац.¹⁹ Финансије у одреду нису задовољавајуће. Имају око 15.000 дин. Све се даје за обућу. Са исхраном је до-ста тешко. За време блокаде I чета се пробила и спалила општинске архиве у селима: Гаглову, Каонику, Макршану и Текији. Ухватили су два порезника и одузели укупно 28.000 дин.

О финансиским приликама не можемо вам јавити, пошто је друг који је држао благајну у затвору.

3 VII

С друг. поздравом
ОК

" Миша Годић

¹⁷ Александар Алексић, марински подофицир, командир Друге чете Расинског НОП одреда. Погинуо од бугарске заседе у овој офанзиви.

¹⁸ Ове сељаке Бугари су стрељали у Крушевцу.

Душко Ристић, ђак из Кукљина

БР. 2

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЛЕСКОВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
3 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ ПОВЕРЕНИШТВУ
КПЈ ЗА НИШ О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ
ОДРЕДА И ВОЈНОЈ СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ¹**

ЛЕСК. НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕД

3 јула 1942, положај

Драги другови,

Шаљемо вам извештај о стању у нашем одреду на дан 3 јула текуће године.

1) Бројно стање износи 13 партизана и 1 партизанка.²

2) Партизани су формиран у један вод.

3) Наоружање — 2 француска карабина са 54 метка, 2 пушкомитраљеза са 12 шаржера и 240 метака, 10 пушака типа маузер модел 1924 са 556 метака, 1 пушка типа манлихер, 15 дефанзивних бомби, 4 офанзивне бомбе, 2 пиштоља типа браунинг са 32 метка, 1 маузер пиштољ са 4 метка и 1 кама. У резерви се налази 250 метака.

4) Одело и обућа су слаби. Исхрана је такође слаба, јер је терен, на ком дела одред, врло сиромашан. Здравствено стање партизана добро.

5) Социјални састав — два радника, три сељака, девет интелектуалаца (шест од ових су синови сељака), један син капетана у пензији, један син апотекара и другарица кћи раднице.

6) Морал и дисциплина су примерни.

7) На терену, што се тиче села, има окуиаторских снага, али често крстаре тереном са јачим патролама и патролним одељењима. Налазе се у Леск. [овцу] око два батаљона Бугара и око. . .³ Немаца. Број посада у Леск. [овцу] и Бугара и Немаца често се мења, некад је јачи а некад слабији. Њихово наоружање нам је непознато до детаља, али су добро наоружани и имају противавионско оружје. Железничка

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1646.

² Лесковачки НОП одред у току марта 1942 год. претрпео је осетне губитке у борби против четника, љотићеваца, Српске државне страже и Бугара, али је успео да се одржи и дејствује на подручју пл. Кукавице.

³ У оригиналу је нечитак број немачких снага.

пруга од Лесковца до Грделице осигурана је јачим одељењима буг. војске, која су наоружана добрим аутоматским оружјем (митраљезима и п. митраљезима). Број одељења, која осигуравају пругу, као и њихово наоружање мења се према томе уколико су угрожени.

Терен овог одреда граничи се са бугарском границом која је поседнута бугарском војском, на раздаљини од око 60 км. У 10 одељења (караула) са посадом од 60—80 војника у одељењу. Карауле су добро наоружане са више п. митраљеза.

Реакционарне снаге расподељене су овако: у Лесковцу поред окупаторских снага постоји посада од четника⁴ и недићеваца чији се број мења према потреби у граду (из ових одреда крстаре по терену поједине чете врло често); затим, испод планине Кукавице, у селима Вучју, Чукљенику, Горини и Студеној, смештена су посадна одељења од по 35 људи у одељењу и ови су наоружани пушкама неког белгиског типа и ограниченим бројем муниције (око 30 метака). Аутоматског оружја немају многи, али га могу добити од окупаторских посадних одељења из Лесковца према потреби. Сем ових, у селу Вучју постоји и пољска полиција од 30 људи наоружаних различитим пушкама типова маузер, манлихер и старим француским пушкама.

8) До сада су вршене припреме за акције, испитиван терен, војна обука, идеолошко подизање партизана и др. Сем тога уништена је архива Општине мирошевачке, заплењено из општршке благајне у готовом 2.380 дин. У општини заплењена је вуна која је била скупљена за окупатора у износу од 400 кг. Вуна је једним делом спаљена, други део је раздељен сељацима.

9) Сем нашег вода, партизана овог одреда (постоји једна мала група на терену Црне Траве (Власотиначки срез) која се тамо склонила после разбијања нашег одреда у месецу марту. За њих знамо према казивању сељака, али с њима још немамо везу, према томе немамо ни тачне податке о њима.

Везу држимо једино са Јабл. партиз. одредом.⁵

10) Материјално и финансиско стање одреда износи у свему 3.430 дин. и 500 лева.

Недостаје нам санитетски материјал и лекар у одреду или Које стручно лице за рањене и болесне другове. По мом

⁴ Четници Косте Пећанца

⁵ У то време постојале су само групе Јабланичког НОП одреда, али је Одред, као целина, поново формиран у августу 1942 године.

мишљењу, другови, нама недостаје и војни стручњак који ће бити неопходан уколико акције буду узимале шири замаха, и одред се буде увећавао. Перспектива за повећање одреда, као и за акције је поволжна.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Максим¹

БР. 3

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ОБНАВЉАЊЕ ПАСЈАЧКЕ ЧЕТЕ¹

6 јула 1942 год.

ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛОБ. ПАРТ. И ДОБ. ВОЈСКЕ
ЗА СРБИЈУ

ШТАБУ ЈАСТРЕБАЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ОДРЕДА

Положај

Драги другови,

Добили смо ваше писмо од 25 јуна 1942 г.²

Успешне акције вашег одреда гоне окупатора и издајнике нашег народа да ангажују читаве дивизије у потери за вама. Ово је доказ велике муке непријатеља нашег народа, коју има у борби против вашег одреда, који удара окупаторе на најосетљивијим његовим местима, као што је главна саобраћајна артерија за југ. Из резултата последње казнене експедиције, показало се да ваш одред може и уме

⁶ Радован Ковачевић, народни херој, комесар Кукавичког НОП одреда. Погинуо марта 1943 год. на Гајтану, у борби против Бутара, као политички комесар Првог јужноморавског НОП одреда.

¹ Оригинал, без потписа, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1639.

² Редакција не располаже овим писмом.

да се вешто извуче и поремети планове окупатора за постигнуће циља да уништи ваш одред. И у акцијама и у отступању ви сте се показали на висини свога положаја, па смо уверени да ћете и даље продужити са још већим акцијама, које ће окупатору нанети велике губитке, несигурност и неспокојство у његовим редовима.

Успешне акције вашег одреда популарисаћемо.

Из вашег писма видимо да су руководства пасјачких чета била подвојена по питању начина вођења борбе против последње бутарске офанзиве на пасјачке чете, којом приликом су оне и разбијене.

Пошто се данас поново поставља питање реорганизације пасјачких чета са људима који су преостали иза њихове пропасти, а који и данас имају погрешан став по питању борбе против Бугара, то пре него што се приступи дефинитивном обнављању пасјачких чета треба учинити следеће:

1. Саслушати преостале другове бив. пггаба бив. Топл. [ичког] одреда за прво распуштање Пасјачке чете приликом првог уласка Бугара у Топлицу.³

2. Саслушати преостале другове пом. [енутог] штаба по питању последњег разбијања Пасјачке и Видовачке чете. По овом питању нарочито обратити пажњу:

а) Став бив. штаба Топлич. одреда по питању борбе са Бугарима. Ко је из штаба подржавао мишљење партизана и мепгана да не треба нападати Бугаре док они нас не нападну.

б) Ко је из штаба подржавао мишљење код становништва и колебљивих партизана да су странци криви за разбијање чета, као и то шта су одгов. [орни] другови учинили да се ово мишљење сузбије.

3. Каквих основа има пропаганда бугарских официра. . .

4. У вези ових питања и у вези обнављања пасјач. чета, а доцније стварања од тих чета посебног одреда, Главни штаб за Србију овлашћује друпове из штаба Јастребачког одреда и то: команданта друга Трнавца,⁴ полкома друга Чичу⁵ и његовот заменика Д. Том.⁶ Одређени другови имају да у име нашега Штаба позову све партизана са Пасјаче на Јастребац.

³ Том приликом није дошло до распуштања Пасјачке чете. Доцније, у априлу 1942 год., она је била разбијена у борби с Бугарима.

⁴ Димитрије Писковић

⁵ Десимир Јововић

⁶ Душан Томовић

5. Да саслушају ове партизанае и после саслушања формирају од њих Пасјачку чету, која ће бити до даљег наређења нашег Штаба под командом Јастребачког одреда. Одређени другови нека по свом нахођењу поставе ксмандира и полкомесара ове чете.

6. Да у име наше нареде бив. команданту бив. Топл. одреда Ратку Павловићу⁷ да дође на Јастребац — да та саслушају по горњим питањима.

7. Да ни један преостали функционер разбијене Пасјачке и Видовачке чете не добије никакву одговорну функцију у новоствореној Пасј. чети, док не дође одлука од нашег Штаба.

8. Да бив. командант бив. Топл. одреда Р. Павловић сачека одлуку нашег Штаба у вашем одреду, не вршећи до тада никакву одговорну функцију.

9. Утврдити истинитост недостојног начина ликвидације непријатеља од стране партизана Гавре.⁸ Известите нас о овоме.

10. Наређујемо опуномоћеним друговима да овај посао што пре изврше, како би наш Штаб донео одлуке по овим питањима, на основу, саслушања одговорних преосталих функционера пом. штаба.

11. Нека се ваш штаб позабави питањем организовања штављења кожа на вашем терену од којих би се правила обућа за наше партизанае. За ову сврху треба куповати волове, заклати, па кожу штавити, а месо употребити за храну чета. Ми ћемо вам за ово послати паре кад нам будете јавили да ли можете да организујете прераду коже.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским ноздравом
ЗА ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. П. И Д. ВОЈСКЕ
ЗА СРБИЈУ

⁷ Народни херој Ратко Павловић-Ћићко. Погинуо 26 априла 1943 год., у борби против Бугара у Црној Трави, као командант Другог јужноморавског НОП одреда.

⁸ Партизан Гавра, по народности Чех (право име и презиме Редакција «ије могла утврдити»), дошао је у Топлички НОП одред са групом другова из Београда. Погинуо на Ргајском Вису, априла 1942 год., у борби против четника, жандара и Бугара, као комесар Видовачке чете.

БР. 4

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ
ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА НОП ОДРЕДА У
СРБИЈИ ЗА СПАСАВАЊЕ ЛЕТИНЕ ОД ОКУПАТОРА¹**

12 јула 1942 год.

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧ. И Д. ВОЈСКЕ
ЗА СРБИЈУ**

**ШТАБОВИМА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИ-
ЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ**

Положаји

Драги другови,

После свакодневних и неуспелих непријатељских казнених експедиција на наше одреде у Србији (нарочито у Југоисточној), скрећемо вам пажњу на следеће чињенице, које морате имати у виду по питању даљег вашег јачања и успешног продужења акција.

1) Главни циљ непријатељских казнених експедиција и прогона јесте уништење наших одреда.

2) Уништењем одреда, масовним стрељањем сељака, паљевином кућа, терором свих врста, непријатељ жели да омогући мирну пљачку нашег народа и да народ присили да покорно подноси ту пљачку.

3) Непријатељ настоји да у наша села доведе плаћеничке недићевске и четничке банде, те да оне под изговором „спасавања српских глава“ служе окупатору у пљачки нашег народа, *а нарочито овогодишње летине.*

Све ове мере окупатора нису за нас нове. Он је ове методе употребљавао и раније, у Мачви, З. Србији и Шумадији. Знајући ово ми морамо извући поуке из досадање наше борбе, како би сада у потпуности онемогућили окупатора у његовим намерама. То је важно сада, када је у питању пљачкање жетве, које наши одреди морају спречити на све могуће начине. За извршење овога задатка наши одреди треба да предузму следеће:

¹ Оригинал, без потписа, писан на машини, налази са у архиви ЦК СКС.

а) Широки радом у народу у циљу разобличавања пред народом подмуклих његових планова, путем зборова, конференција, летака и сл., позивајући народ у активни отпор, без обзира на жртве, које су потребне у овој борби, јер су оне увек мање од оних жртава које прете нашем целом народу од глади ако окупатор однее жетву и осталу летину из наше земље.

б) Да своје акције упере на спречавање непријатеља да опљачка летину, уништавајући га и све оне који му служе за постигнуће овога циља, те да тим путем, примером покажу нашим сељацима како се треба одбранити од пљачке окупатора. Сељаци треба сами да позивају наше одреде у помоћ и да им предлажу најбоље начине за спасавање жетве.

ц) Да пронађу све могуће форме акција за спас летине. Сељацима треба показати и помоћи им да скривају жито, да уништавају спискове и књиге, којим окупатор хоће да постигне контролу и одузимање жита, да се ликвидирају сви они који се нарочито покажу ревносни у служби Житне централе или ошп. [тинских] управа, онемогућити вршалице да раде одузимањем каишева и слично, јер су оне такође средства за пљачку жита.

д) Штабови одреда под својим потписом треба да издају летак железничком особљу краја у коме одред дејствује, да радници и службеници на железници кваре саобраћајна средства, те да тиме допринесу борби за спасавање летине, јер они у овоме могу многу учине. Да непријатељ прошле године није успео да извуче жетву и осталу летину из наше земље има се благодарити нашим партизанима, који су својим акцијама били потпуно онеспособили железнички саобраћај, у чему су били помагани од великог дела наших железничара.

Спасавање летине данас мора бити главни задатак наших партизанских одреда.

Штабови одреда треба да израде детаљно планове за извршење овога задатка. Очекујемо од наших штабова да ће уложити све силе да се овај задатак у потпуности изврши и нашем народу обезбеди прехрана хлебом без кога хоће окупатор да га остави.

С другарским поздравом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛ. ШТАБ Н. О. П. И Д. В.
ЗА СРБИЈУ

П. С. У вези одлуке Врх. шт. Н. О. П. и Д. В.² стављамо у дужиност свима штабовима наших одреда да формирају војне судове при штабовима уколико то до сада нису учинили. Под ове судове спадају лица окривљена: за дела шпијунаже, за дела издаје народне борбе, за дезертерство, за пл>ачку и убиство, за ометање војних јединица при извршавању њихових задатака.

Војни судови суде како војним тако и цивилним лицима окрив. [љеним] за гор. [ња] дела.

БР. 5

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ОБНАВЉАЊЕ КОПАОНИЧКОГ ОДРЕДА¹

12 јула 1942 год.

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. И Д. ВОЈСКЕ
ЗА СРБИЈУ**

ШТАБУ ЈАСТРЕБАЧКОГ НАР. ОСЛОБ. ПАРТ. ОДРЕДА

Положај

Драги другови,

Прошли пут смо вам писали шта треба радити у циљу стварања пасјач.[ких] чета.²

Што се тиче стварања Копаоничког одреда учините следеће.³

1) Прекомандујте један број партизана који се добровољно јаве у Коп. одред. Водите рачуна о томе да се ваш

² Врховни штаб Народноослободилачких партизанских одреда и Добровољачке војске Југославије

¹ Оригинал, без потписа, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1642.

² Види док. бр. 3.

³ У вези с овим наређењем формирана је једна ударна група од партизана Јастребачког и Расинског НОП одреда, јачине 80 бораца,

одред не ослаби у радничком елементу. Упутите одред у његов крај и обезбедите везу са њим, како би преко вас слао за прво време извештаје за нас, док не успоставимо директну везу.

2) Друга Д. Том.⁴ постављамо за полкома Коп. одреда, а на место његово добиће ваш штаб замену.

3) Ваш одред нека буде покретљив и нека мења место свог логоровања.

4) Држите везе са Расинцима и помогните их у муницији.

5) Хватајте везу са окол. [ним] одредима.⁵

6) У Шумадији створен је један нов одред" и већ је прчео са акцијама.

7) Наш Врх. штаб створио је још четири нове пролетерске ударне бригаде⁷ поред већ раније створене две. Тако да данас имамо 6 пролетерских ударних бригада. Најбољи ударни батаљони србијанских партизана налазе се у I и II бригади. Верујемо да идемо у сусрет скором времену када ће се и од одреда тога краја Србије почети са стварањем прол. [етерских] ударних бригада.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ГЛ. ШТ.
Н. О. П. И Д. ВОЈСКЕ
ЗА СРБИЈУ

у чији је састав ушла чета рудара бившег Копачког одреда. Група је добила задатак да на Копачику и у долини Ибра изведе неколико акција, а кад се ојача и учврсти, да од чете рудара обнови Копачки НОП одред, а остале делове врати у састав њихових одреда.

Међутим, на Копачику се није могла одржати, јер су се тамо биле учврстиле јаке четничке снаге војводе Машана Ђуровића, због чега се, 26 јула 1942, морала поново вратити на Јастребац и расформирати. Значајно је напоменута да је ова ударна група, како на своме путу до Копачика и Голије, тако и на повратку за Јастребац, водила неколико успешних борби са непријатељем и нанела му осетне губитке, док је сама изгубила 5 бораца.

⁴ Душан Томовић, заменик комесара Јастребачког НОП одреда

⁵ Суседни НОП одреди били су: Расинјски, Кукавички, Нишавски и Озренски.

⁶ Мисли се на Први шумадски НОП одред.

⁷ Мисли се на формираше Треће санџачке пролетерске, Четврте и Пете црногорске пролетерске и Шесте источnobосанске НОУ бригаде.

БР. 6

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
ЗАЈЕЧАР О ПРЕДУЗИМАЊУ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ
ПЉАЧКЕ НАРОДА У ТИМОЧКОМ ОКРУГУ¹

12 VII 1942

ОК-у У З.[АЈЕЧАРУ]

Драги другови,

Примијли смо ваше писмо од 3 VII.²

Главно питање *сада*, на коме треба да мобилишемо све наше политичке и војне снаге, јесте одбрана жетве од говачке окупатора и његових слугу. Потребно је да народу нашироко објаснимо подле намере непријатеља и методе којима жели да изврши превару и пљачку. Уредбе Житне централе и говор Кујунџића³ „да се неће одузимати и извозити жетва“ је најобичнија подла замка за превару народа да би што лакше провели своје паклене планове. Они се боје организованог отпора народа против говачкаша, па зато и гредузимају разне „мере и уредбе“ да би то изненадно, на брзину и помоћу терора и застрашивања народа провели.

Потребно је научити и помоћи сељаке да крију жито. Уништавајте спискове и књиге, прогоните, уништавајте и онемогућавајте органе (емисаре) окупатора и Житне централе, који им помажу у спровођењу пљачке. Одузимајте и сеците каишеве и кварите вршаће машине. Проводите и друге сличне саботаже. Спречавајте одношење жетве са села. Издајите кратке, али језгровите летке позивајући народ (сељаке) на заједнички отпор. Наша Партија, наши партизани на том питању треба да окупе већину народа. Из тих акција треба да изникну нови масовни народно-ослободилачки одбори. Ми морамо енергично *онемогућити* окупатора и његове слуге да остваре своје пљачкашке планове. На тај начин ће се народ још више уверити на свом сопственом искуству ко су му искрени пријатељи, а ко заклето непријатељи.

¹ Оригинал, тисан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Редакција не располаже овим писмом.

³ Богољуб Кујунџић, министар Недићеве владе. Умро у емиграцији.

Како сада стоје дражиновци у вашем крају и шта сада раде? Ви се држите наших досадашњих директива у погледу односа према њима и вести са наше радио-станице — „Слободне Југославије“. Ми ћемо дражиновце још више и још шире раскринкавати и указивати на њих као на главне разбијаче народног јединства у народно-ослободилачкој борби, наравно у конкретним случајевима правећи разлику између оних међу њима који ту разлику и у држању показују-

Шта је са оним вашим официром — јунаком из Књ. [ажевца] који је обећавао да ће ићи у партизане? Ако неће ићи у партизане, може ли се узети у обзир комбинација да он уз вашу помоћ (и контролу) створи добровољачки одред који би био под командом нашег Врх. штаба? Испитајте то и сличне могућности па нам јавите.

У Србији ће обзиром на све околности, како се развија ситуација, ускоро бити зрели услови за шири замах наших војних и политичких акција. Врхунац терора, који је непријатељ применио (да би везао нар. осл. борбу и онемогућио њен даљи развитак), није донео окупатору жељене резултате. Опљачкан и у крви окупан српски народ даје све већи отпор, само сада са много већим војним искуством и политичком зрелошћу и спремношћу да се успешније бори против свих непријатељских група без обзира јесу ли оне јавне или замаскиране, главне или опоредне. Талас великих и успешних партизанских борби, који је сада прекрилио Босну, Хрватску, а нарочито готово читаву Словенију, ускоро ће прећи и на Србију. Спремајте се да ваш крај не застане иза осталих, јер је ваш крај стратешки врло важан за нашу даљу борбу у Србији. Зато је потребно да се што пре повежете са Кучевским одредом⁴ (пошаљите јавку за њих) и да се успостави ваш Крајиноки одред. Нишавски или Бабички одред м'оже вам помоћи било да вам да појачање у људству или да чешће обилази ваша два јужна среза, док се ви не ојачате, да бисте ви ваше снаге могли пребацили више ка северу за дејствовање. То се договорите са ПП-ом.⁵ Прибирање нових борбених снага у партизанске редове је један од главних ваших задатака. Акције вашег одреда и објективне околности дају вам сваки даном све веће могућности у том погледу, само треба плански и мудро радити.

* У то време није постојао никакав Кучевоки НОП одред. Постојала је Звишка чета Пожаревачког НОП одреда, која је изводила акције на терену Звишког и, Голубачког среза. j

⁶ Партиско повереништво КПЈ за Ниш

Акција извршена код В.[елике] Суваје је добра.⁶ Тако треба продужити. Правилно сте поступили, само сте требали на збору да позовете раднике да се придруже партизанима без обзира на то колико би се њих одмах придружило. На локомотивама сте требали потпуно да уништите цилиндере и остале важне делове, јер ће их они дићи и оправити.

Оружје и муницију, уколико их имате у изобиљу, чувајте на ситурном месту и предајте нашим одредима који у томе оскудевају, и немојте никако дозволити да оружје и муницију дајете несигурним људима који ће се, чим буде теже, предати непријатељу или прећи на његову страну. У томе смо имали горних искустава са месним десетинама у неким селима.

Новац, који је одред запленио, потребно је разделити. Код њих нека остане само мања сума, за њихове потребе, а остало преузмите ви и пошаљите околним одредима и организацијама према потреби. То ћете урадити у сагласности са ПП-ом (Костом).⁷ То исто важи за сувишну одећу и обућу.

Чули смо да и Бутари близу наше границе имају своје одреде *партизанске*. Проверите то, па ако се то утврди, настојте да дођете с њима у везу да би оситурали акциону сарадњу и у нужди и потреби могли прелазити једни другима и пружати потребну помоћ. Напомените нашим одредима да могу, уколико је то потребно, да прелазе и на суседне терене, али увек обавештавајући одговорне другове и остајући у вези са базом коју напуштају и повезујући се са базом на коју привремено долазе.

Да ли сте Перу⁸ и Б. П.⁹ упутили на рад у Бор? Јавите нам шпирније о ситуацији у Руднику и о могућностима рада у Бору и околини. Јавите нам да ли зна поп о свом малом рођаку из Н.¹⁰ Да ли је још у логору?

Шаљемо вам материјал и летак ПК-а од 22 VI 1942, упућен бугарским војницима.¹¹ Преведите га тачно па га

⁶ Делови Зајечарско-тимочког НОП одреда дочекали су транспортни воз Параћин — Борски рудник, који су осигуравали недићевци, Бугари и белогардејци. Заробљено 40 непријатељских војника. Заплењена храна је подељена народу, а воз је уништен.

⁷ Драги Стаменковић, партиски повереник КПЈ за Ниш

⁸ Аца Пекић-Пера, члан ОК КПЈ за Зајечар. Био је упућен на партиски рад у Борски рудник, где је ухваћен и касније стрељан. У полицији је имао издајничко држаше.

⁹ Бранко Поповић

¹⁰ Ниш

¹¹ Редакција не располаже овим летком.

масовно растуристе међу бугарским војницима. Ту је јасно **изложен наш** став према бугарским војницима.

Друг Вељко¹² мора да се много чува и да се што је могуће мање креће, јер га могу препознати неки типови из Н. Ми данас не смемо више дозволити никакве губитке међу нашим руководећим кадровима, те ове наше напомене сматрајте као директиву. То исто, наравно, важи и за Бобија¹³ и оне другове који су утржени.

Шаљемо вам летак ПК-а од 1 јула.¹⁴ Одмах га умножите и масовно растуристе, а ви и читава парт. орг. га проградите и нека вам то буде директивни материјал за проблеме који се у њему износе.

Одговарајте нам на сва наша питања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

ПК

БР. 7

ИЗВЕШТАЈ КОМАНДАНТА ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 ЈУЛА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ О АКЦИЈАМА ОДРЕДА И УПУЋИВАЊУ УДАРНЕ ГРУПЕ НА КОПАОНИК¹

16 VII 1942

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

Драги другови,

Добили смо ваше писмо од 6 јула 1942 г.² У том писму **наш** одред је похваљен за свој успешан рад. Ова похвала нас радује, а настојаћемо да и даљим радом задржимо такво **мишљење Гл. штаба** о нама.

¹³ Народни херој Мија Станимировић, секретар Окружног комитета КПЈ за Зајечар. Погинуо 28 октобра 1943 год. у борби против Немаца и четника Драже Михаиловића.

¹³ Добривоје Радосављевић-Боби

¹⁴ Овај проглас биће штампан у Зборнику партиских докумената СКС.

¹ Оригинал у архиви ЦК СКС под бр. 1643.

² Види док. бр. 3.

Вашу директиву о формирању Расинског, Копаоничког, Пасјачког одреда на нашем терену спровели смо на следећи начин.

Раоински одред формиран је још за нашег првог повратка са Копаоника, тј. 1 маја.³ Он је на свом терену (страна М. и В. Јастрепца према Крушевцу) радио и изводио акције у границама своје могућности, као паљење општина, одржавање конференција, ликвидирање шпијуна, разоружавање месних и активних четника, као и борбе мањих размера са четницима и спречавање реквизиције. Они су на свом терену провели све до последње потере Бугара. По свршетку потере дошли су са људством на наш терен пошто се нису могли више одржати на свом терену услед нагомилана снага четника и блокирања тамошњих села.

У исто време долазе и преостали друтови са Пасјаче, Јмеђу којима су и Р. П.⁴ (Ћићко), Мијат,⁵ командир настрадале Видовачке чете, као и остали одговорни друшви из штабова Видовачке и Пасјачке чете, изузев командира Пасјачке чете Вука⁶ и његове другарице.⁷ Укупно их је дошло 18, међу њима и једна другарица.⁸ Од оружја са собом су донели 4 преостала пушкомитраљеза од 13, колико су их имале обе чете, као и сви стрелци по једну пушку са потребном муницијом. Одмах смо руководеће другове обе чете саслушали, а њихова саслушања доставили у Н. [иш].⁹

Са овако удруженим снагама ударили смо на село Велику Плану у коме су се за време потере Бугара угњездили четници на челу са војводом Вукојем Пећанцем, као и један извештајни број жандарма. Они су из својих зграда за становање и из штаба, које су са два спрата и од тврдог материјала, пружали отпор све до зоре. Потом смо се ми повукли услед близине Бугара, као и недићевских одреда. У овој борби четницима нисмо могли нанети осетне губитке услед њиховог затварања у зграде, а ми не располажемо ефикасним оружјем за рушење зграда. Четници су имали губитака, док ми нисмо имали ни мртвих ни рањених. Приликом облажења зграда, из којих су четници пружали отпор, од

³ Не ради се о формирању Расинског НОП одреда, већ о његовом одвајању од Јастребачког НОП одреда.

⁴ Народни херој Ратко Павловић-Ћићко

⁶ Бошко Ивановић, бивши командир Видовачке чете Топличког ноп одреда, која је разбијена априла 1942 год., у селу Рају од стране четника и Бугара.

⁰ Војин Бајовић

⁷ Богиња Бајовић-Слободанка

⁸ Драгица Ђуровић

⁰ Покрајинском повереништву КПЈ за Ниш

стране команданта Ј. о. Трнавца,¹⁰ десио се незгодан случај, у томе игго је један друг у великој нервози, не саСлушавши до краја знаке распознавања, опалио и ранио Трнавца у десну руку испод лакта (атентат искључен).

Идућег дана Копаоничкој чети додајемо извeстан број другова Ј. о. као и извeстан број другова Р. о.¹¹ са задатком да се што је могуће пре (ноћу) иребаце на врхове Копаоника ,где је и раније делао К. о.¹² Овакав састав другова смо учинили да би што масовније иступили пред народ, као и да би улазак у борбу [био] са што више изгледа за победу и коначно учвршћивање на Копаонику. А и згодно је и корисно искористити Р. о. у моменту њиховог отсуства са свог терена. Другови из Р. о. имају се најдаље за 15 дана вратити на свој терен, док ће другови из Ј. о. у саставу К. о. радити док се исти не омасови, учврсти са обе стране Копаоника, те да на тај начин директно повежемо Јастребац са Копао-ником. Другови из Ј. о. остали би на новоодређеном терену између Јастрепца и Копаоника и тако држали читав овај терен под нашом присмотром.

Надамо *се да ће се ова наша замисао остварити. Уколико се Ј. чета не буде могла одржати на овако проширеном терену вратиће се у састав Ј. о. Развој ствари по свему овоме ћемо вам увек и редовно јављати. Укупан број друшва износи у Ј. о. 82; 9 ггушкомитраљеза, сваки стрелац има по једну пушку с потребном количином муниције.

Како ваше писмо од 6 VII до 12 VII нисмо добили, то смо другове са Пасјаче (18) појачали са још 12 другова из Ј. о. и на тај начин створили једну мању чету Ј. о. и као такву послали је на ПаСјачу са конкретним задацима, а то су: истребљење шпијуна који су довели четнике и Бугаре на позиције Видовачке чете омогућивши на тај начин непријатељу уништење Видовачке чете, скупљање бивших партизана који су се склонили у разне четничке одреде на том терену, скупл>ање пушкомитраљеза, пушака и муниције које су четници са тог терена приграбили приликом уништења Видовачке и Пасјачке чете, или путем наших другова који се налазе у њиховим одредима или путем напада на исте и директним нападом на село Добротић на Пасјачи у коме се налазе 15—20 Бугара, а који су наоружани са два пушкомитраљеза и тешким митраљезом, а кућа је од дасака. По извршењу ових задатака имају се вратити

¹⁰ Димитрије Писковић-Трнавац, командант Јастребачког НОП одреда

¹¹ Расински НОП одред

¹² Копаонички НОП одред

безусловно на Јастребац. Колико ове задатке изврше, јавићемо вам. Рок им је десет дана. 17 о. мес. треба да су на Јастрепцу. По њиховом повратку поступићемо по вашим директивама како у погледу њиховог саслушања тако и у погледу формирања. Сав материјал по овој ствари доставићемо. Од оружја са собом су однели 4 пушкомитраљеза и стрелци — пушке.

Командни састав Свих ових чета је следећи: ком. одреда Копаоничког је друг Горски¹³ који је у исто време и командант Р. о., политком К. о. је друг Том. Д.¹⁴ који је то и раније био, трећи члан, заменик политкома је друг Стојан¹⁵ који је дошао са Пасјаче, а за време уништења Пасјачке и Видовачке чете није био при тим четама већ у Јабланици, услед болести. Командири копаоничких чета су из одреда из којих је К. о. образован, тј. другови са Јастрепца имају сво-г командира,¹⁶ другови из Р. о. имају свога командира и команданта (Горски), а другови из К. о. имају свога командира друга Вују¹⁷ који је и раније био командир једне чете К.о. Све ове чете имају са собом и Своје политкоме. Ово смо учинили из разлога када се буду другови [из] одреда враћали на свој терен, да имају своје вођство са којим су већ научили, па приликом њиховог враћања на терен по овом питању неће бити тешкоћа. А коначно руководство К. о. по повратку Р.[асинске] и Ј.[астробачке] чете на свој терен биће командант друг Вуја, Душко¹⁸ и Стојан.

Наш Ј. о. неће бити осетно ослабљен за релативно кратко време услед одвајања извесних својих снага придодатих К. о. као и Пасјачанима, јер је њихово одлажење са нашег терена ноћно и не приметно, као и то да им је време њиховог отсуства ограничено. Наше снаге на В. и М. Јастрепцу својим радом неће ни са чим навестити непријатељу моментано бројчано слабљење у људству, тако да ће са преосталим друговима извести исто толико акција као и раније. У том погледу смо управили наше снаге упркос реакције све више и више концентрисане на нашем терену. Тако смо У току ноћи између 12 и 13 о. мес. преврнули један немачки транспортни воз са немачким војницима-морнарима и мате-

¹³ Драгослав Петровић-Горски

¹⁴ Душан Томовић

¹⁵ Србислав Андрејевић-Столе

¹⁶ Слободан Вуксановић-Геца. Погинуо на Копаонику средином Јула 1942 год. у борби против четника и жандара.

¹⁷ Владо Вујовић

¹⁸ Душан Томовић

ријалом. Број непријатељских жртава још нам није познат, **ЈУ** знамо то да локомотива и вагони још увек леже у јарку и тај терен је блокиран, јер Немци камионима превозе своје истрге. Поред овога натерали смо један Недићев одред код манастира Ајдановца у бекство. Они су хтели да одрже гзбор народу за сва околна села.

Сваки дан имамо патролне сукобе 'било са Недићевим исандармима или четницима који крстаре по нашим теренима. Одржавамо скупове и конференције и указујемо народу на актуелне догађаје, спречавамо и забрањујемо скупљање реквизиције, пљачкање овогодишње жетве итд.

Спречавамо поновно формирање општинских управа и општина које смо попалили, као и формирање сеоских милиција. Ово су на саетанку у Нишу Аћимовић¹⁹ и Турнер²⁰ себи ставили у задатак да га спроведу у што краћем року. У овоме ни до данас нису успели изузев два до три села.

I Што се тиче могућности штављења кожа на нашем терену, морамо вам негативно одговорити. За то стварно нема могућности из разлога што је непријатељ концентрисао на нашем терену много снага, како окупаторских (Бугари) тако и издајничких четничких и недићевских одреда и жандарма који крстаре са јаким снагама дуж нашег терена. Бугари их такође подржавају у народу и омогућавају им својим зверствима кретање на терену и држање народа у страху, као и потребу достављања нашем одреду о њиховом кретању и раду. Поред зверстава, о којима смо вам јавили, Бугари су прибегли једној по њих згодној тактици да народ држе у страху што с времена на време у појединим селима убијају и уништавају породице наших другова који се налазе у одреду, те тако, када се то повеже са зверствима, о којима смо вам јавили, држе сељаке у сталном и непрекидном страху. Наш одред је врло покретљив и нема евојих еталних база по селима где непријатељ не долази, а штављење кожа изискује извеетан рад и време, те из свих тих разлога нисмо у могућности извести тај посао.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

Трнавац, ком. Јастр. парт. одреда

¹⁹ Милан Аћимовић, министар унутрашњих послова Недићеве владе. После ослобођења Србије побегао у иностранство.

²⁰ Харолд Турнер, начелник управног штаба Командујућег генерала и заповедника Србије. Осуђен на смрт стрељањем од Војног суда Треће армије, марта 1947 год., као ратни злочинац.

БР. 8

**УПУТСТВО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СР-
БИЈУ ОД 21 ЈУЛА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА ЧАЧАК О УЧВРШЋЕЊУ ПАРТИСКЕ ОРГАНИ-
ЗАЦИЈЕ И ОБНАВЉАЊУ НОП ОДРЕДА¹**

21 VII 1942

ОК-у У Ч.²

Драги другови,

Добили смо ваше писамце од пре месец [дана],³ али вашом необавештеношћу о Ј. Мат.⁴ и непажшом ваше курирке, морали смо да је вратимо без одговора.

Шаљемо вам сав материјал из последњег времена. Што је за умножавање, умножићете. Писмо ЦК-а од 14-ХН-194Г⁵ није за шири партиски актив, већ само за вас, а на основу њега, нарочито последњег „Пролетера“ израдићете план рада, видећете који задаци стоје пред вама и како их треба решавати. Потврдите пријем ових материјала.

Основна је ствар у овом моменту 1) учвршћивање партиске организације и 2) широк политички и агитационо-пропагандни рад у разобличавању издајника четника и потстрекача братоубилачког рата (Дража Михаиловић) на конкретним примерима издаје са циљем стварања јединственог народно-ослободилачког фронта, 3) стварање партизанског одреда,

Уколико има на вашем терену таквих група, које хоће сарадњу са нама, то се та сарадња, политичка, треба остварити стварањем ослободилачких одбора, а војна само заједничком борбом, активном и неодложном, против окупатора и његових слугу.

Постојање тројки и петорки итд. може да се подноси изузетно и кратко, али је ваш основни циљ стварање масовног одреда као и прошле године, само се треба послужити

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Окружни комитет КПЈ за Чачак

³ Редакција не располаже овим писмом.

⁴ Јелена Матић, студент из Чачка. Као издајника Партије и агента Гестапоа, убили су је у Београду, 1943 год., чланови КПЈ.

⁵ Види Зборник том I, књ. 2, док. бр. 78.

свим досадашњим искуством на бази садашње ситуације.. Зато нам одмах пошаљите детаљан извештај, поред извештаја о стању парт. орг., о свим условима за стварање партизанског одреда (јачина парт. орг., расположење народа, јачина непријатеља и став колебљивих и недоследних у борби група, могућност наоружавања вашег одреда, муниција, аутоматско оружје, пушке, војни кадрови итд). — Пошаљите нам састав ОК-а, по имену, као и извештај о кадровима који живе легално и илегално на вашем терену..

Другови, потребно је да учврстите везу са нама, да одредите за курире најсигурније и најбоље легалне људе, да их научите конспирацији и другом, а да један од вас лично држи курире и јавке. Неразумљиво је да ви останете без везе са нама 7 месеци, ма да сте имали могућности да нас нађете, ма да смо вам послали јавку на коју нисте долазили. Упозорите курире да се пазе Јелене Матић и уопште да нико од ваших земљака, који су овде, не зна зашто ваши курири долазе овамо.

У последњим материјалима ћете видети колико је значајно опасивање жетве. Учините све за њено спасавање..

\ Пошаљите нам све ваше публикације и материјале. Обавезно и редовно слушајте „Слободну Југославију“.

Са Ужицом немамо никакве везе, зато уложите све да нам тамо пронађете неког друга.

Ми располажемо подацима о вашем несналажењу приликом повлачења испред Немаца. Треба да извучете потребне поуке из тих догађаја.

Очекујемо детаљан извештај да би вам опширно одговорили.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
пк

БР. 9

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
ВАЉЕВО О ОБНАВЉАЊУ СУВОБОРСКОГ НОП
ОДРЕДА¹**

22-УН-42 г.

(Препис)

ОК-у В. [АЉЕВО] И МЛАД. [ЕНУ]² (У БУДУЋЕ МЛ.)

Драги другови

Добили смо писмо Мл. од 9-УИ-42 г. и изјаву А. С.³

Из свих материјала које сте добили као и из наших писама, могли сте да добијете и добили сте јасну слику о општој ситуацији, о стању код нас и у вашем крају. У вези са вашим последњим извештајем а нарочито са потребом стварања одреда на вашој територији изнећемо најглавније задатке који стоје пред вама и услове под којима их треба Остварити.

I. 1.) Рат против хитлеровске Немачке и њених сателита ушао је у одлучујућу а ускоро ће ући и у завршну фазу на Источном фронту. Са потпуним поверењем Црвена армија иде у борбу у извршење првомајске наредбе друга Стаљина, т.ј. улагања свих снага да се хитлеровци униште још у овој 1942. Уговор о стварању другог фронта у 1942 г. између С.С.С.Р. и Енглеске као и уговор између С.С.С.Р. и С.А.Д. оснажују решење С.С.С.Р. и Црвене армије да се хитлеровци и њихови сателити униште још ове 1942 г. **И** једно и друто има огромног утицаја не само на брзину слома хитлероваца већ и за широку мобилизацију свих слободољубивих и поробљених народа у активну и оружану нар. ослоб. борбу. Та мобилизација за активну борбу свих поробљених народа не врши се зато да би се рат успешно окончао, што је сигурно да ће се рат завршити ове године, већ зато да би се он успешно окончао још 1942 г. јер по-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у аохови ЦК СКС под бр. 1826.

² Милош Минић

Андрија Савчић, адвокатски приправник из Ваљева. Убијен У лето 1944 год. од стране четника Драже Михаиловића, као члан Партиског повереништва Среског комитета у Ваљеву.

стоје прво сви услови за то а друго и све могућности С.С.С.Р. и Црвена армија у првом реду нам то гарантују. На другим народима је да на челу са С.С.С.Р. то остваре.

2.) Ситуација у Југославији узевши у целини много је тежа ове године него прошле за окупатора и његове слуге, то доказују партизанске борбе у Словенији, Хрватској, Босни, Далмацији, Лици, Кордуну, Славонији и Срему. Окупатори су присиљени да сада шаљу стотине хиљада своје војске на наше одреде који су маеовни и подржавани од народа као што су били прошлог лета у Србији и Црној Гори. Ми имамо сада шест ударних пролетерских нар. ослободилачких *бригада* у које не улазе партизани из Бое. [анске] Крајине, Хрватске, Лике, Кордуна, Далмације, Словеније, Славоније и Срема. Те наше бригаде су права покретна стална народна војска. Таквих ће бригада бити још више. Несумњиво да такав степен нар. ослоб. покрета присиљава окупатора и њихове слуге да групише много јаче снаге него прошле године, да чине разне политичке махинације а јасно је да је и борба много оштрија, немилосрдивија, организованија. Из свих тих разлога, можемо рећи посматрајући у *целини* да је окупатор и њихове слуге слабији него прошле године и да са несразмерно већим снагама мора да брани и задржава основне позиције.

У Србији ситуација је друкчија од "прошлогодишње, али процена која важи за читаву Југославију важи и за Србију. Само издајствима Драже Михаиловића и четника и само огромним напорима и уз помоћ страшног терора ми још немамо такво стање као што је било прошле године у ово време. Година дана нар. ослоб. борбе донела је нашем народу крваво плаћено искуство које се састоји у познавању правог лица слугу окупатора: Недића, Љотића и Пећанца и разбијача народног јединства у борби и подстрекача на братоубилачки рат Д. Михаиловића. Зато се наш народ често и радо сећа партизана. Само захваљујући издаји Д. Михаиловића окупаторска власт ослањајући се на окупаторску војску и најамнике разгранала је своје мреже много дубље по земљи и наше преостале одреде потиенула око планинских масива, онемогућила је кретање нашим људима по настањеним местима а на сваку нашу активност одговара страшним терором.

После узастопних таласа казнених похода прошле јесени, зиме и пролетос, непријатељ нам је нанео осетне ударце али су се наше парт. орг. у већини места одржале и даље развиле а већина наших преосталих одреда очували су се до сада. У овом моменту само на наша три одреда

(Нишавски, Озренски и Тимочки) послато је 5000 државне страже (полиције) четника и недићеваца, а Јастребачки одред је издржао без губитака налет 20.000 (дивизија) Бугара и четника под руководством Немаца.⁴ Скоро сва државна стража (полиција) из Србије сада је сконцентрирана на та три округа. Одред звипхки⁵ (Пожаревац) исто је у тешкој ситуацији, јер су поред локалних четника, тамо сви Калабићеви бандити.⁶ Дакле, непријатељ баш сада улаже огромне напоре у борби са нашим одредима који су презимили јер и најмањи наш одред чини им огромне сметње и подиже дух код народа, јер постојање и најмањег нашег одреда разбуктава пламен освете и борбе у народу и прети да сваког момента обухвати широке размере, јер расположење за активну оруж. борбу расте наново не само у опустошеним градовима већ и у селима. У таквој ситуацији учињен је велики напредак. У већини округа су обновљене парт. организације, али има још крајева где смо слаби или без икаквог упоришта (Мачва, Посавина, Ужице). Други важни суседни окрузи Аранђ. [еловачки] и Чач. [ански] врло добро стоје. Чач. [ански] је био слаб баш у Таковском срезу али очекујемо да су и тамо продрли. У таквој ситуацији успех је да су се сачували постојећи одреди, да је после налета експедиција на Топлицу понова формирана мања група на Пасјачи и јача на Копаонику, поред јаче групе на Јастрепцу и Расини. А исто тако је успех формирање одреда на терену I шум. одреда. У изгледу је формирање одреда на теритоји Чач. [ка].

При формирању тих нових одреда углавном улазе партизани од прошле године и радништво из градова док је прилив сељака сада слабији несумњиво и због летњих радова. Наоружавају се скупљањем оружја и муниције од народа и разоружавањем окупаторских и других бандита.

То је општи преглед стања и изгледа за блиску будућност. То све морате имати у виду у овом садашњем и будућем раду. С тим у вези је и ваше мишљење о *могућности* стварања одреда (пошто о *потреби* не може бити дискусије, јер смо вам на ту потребу и ми указивали од самог нашег повезивања, поред тога, што у свим партиским материја-

* Односи се на офанзиву против Јастребачког НОП одреда у јуну 1942 године. У њој су учествовале Седамнаеста и Двадесет прва дивизија Првог бугарског окупационог корпуса. Квислиншке јединице нису узимале учешћа у овој офанзиви.

⁵ Односи се на Пожаревачки НОП одред.

⁶ Припадници Српске државне страже из Пожаревачког округа чији је командант био Милан Калабић, начелник Пожаревачког округа.

лима о процени оитуације и нашим задацима налазите исто) као потпуно правилно.

II. Без обзира на напред изнете повољне моменте и изгледе на повољан развој прилика по нар. осл. борбу т.ј. с обзиром на велике тешкоће и вашу слабост, одред треба баш сада створити, јер ће појава одреда у вашем крају имати огроман значај у сваком погледу и утицаће много на даљи развој прилика у читавој Србији. Прилике су такве (без обзира на многе друге повољне изгледе) да окупатор и његове слуге стоструко више осећају сада наш сваки ударац.

Уз вашу вешту процену локалних прилика, уз ваше умешно формирање и очување одреда првог месеца, уз *кајдоследнији* начин провођења чисто партизаиског начина борбе и избора акција уз ваше чврсто повезивање с народом очекујемо да ћете у овоме успети. Није важно за сада хоће ли бити 50 или 30 партизана. Мислим да ћете морати за прво време мобилисати као нове партизане у првом реду радништво. Ми вам осигуравамо донекле помоћ у људима, само је на вама да их сигурно прихватите и наоружате.

У вези с тим је врло важно да се повежете са I шумад. одред. (преко Јовише⁷). То је вишеструко важно, *можда* да то улази у припремне ваше радове. Прво, да уговорите везу с њим и то чврсту; друго, да се снабдете од њих с једним или два пушкомитраљеза а можда и муницијом; треће, да вам преко њих шаљемо људе за одред, док ви не омогућите директну и сигурну јавку. Ту везу требао би да успостави неко од одговорних ваших другова, који би могао са њиме да говори о свим тим проблемима. То свакако што пре учините а и ми ћемо им о томе јавити.

Везу са Чач. [ком] ћете 'добити чим они формирају одред. Видећемо са њима да ли да им база буде према Сувобору или према Драгачеву.

За Мачву, Посавину и Ужице не можемо вам сада помоћи.

О штабу одреда и људима за одред мислимо овако: Другови М. Д.⁸ и М. М.⁹ не треба да иду у одред или са

⁷ Јовиша Радојевић, из с. Липља, Љишки срез, члан КПЈ. Одлуком ОК КПЈ за Крагујевац ступио у Први шумадски одред марта 1943 год., и после 15 дана погинуо као комесар чете у Ивановцима, Љишки срез, у борби са Немцима.

⁸ Милош-Миша Дудић, народни херој. Тешко рашен у Пријепољу 4 децембра 1943 год., у борби против Немаца, као заменик команданта Прве шумадиске НО бригаде, подлегао је ранама почетком јануара 1944 године.

* Милорад Милатовић

одредом, јер ће највероватније бити на другом раду. Док су код вас треба да вам помогну својим саветима. Друг Брад,¹⁰ као члан Врх. шт.¹¹ а у име Гл. шт. :за Србију треба да руководи стварањем одреда, да изда наредбу о стварању одреда и постављању штаба одреда али само ниуком случају да не у¹² одредом или уз одред, већ да буде у позадини у неком месту (селу), одакле ће одржавати везу са штабом одреда, са другом Мл. и са нама, односно преко нас са осталим члановима Гл. шт. за Србију. Тако треба да буде док се цео Гл. штаб за Србију не скупи на једном месту.

У одред могу да иду сви друтови сем партиских функционера са терена и партијаца потребних за рад на терену.

Према томе колико су нама познати ваши кадрови, предлажемо (док не добијемо ваше и др. Бр. мишљење) да командант одреда буде друг Лука Спасојевић,¹² полит-ком А. С., а за заменика пол.ком гледали би да вам пошаљемо металског радника друга Ђуру,¹³ заменика пол.кома Космајског одреда. Дајте нам своје мишљење о овоме и о осталим попунама Штаба да би одобрили дефинитиван састав.

У одреду мора бити организована партиска једрица, а парт. рук. у одреду (зам. пол.кома) треба да буде одговоран пред О.К-ом за читав рад у одреду. Партија у одреду мора бити руководиоца и да пружа пуну помоћ штабу одреда у извршењу свих задатака. Одред мора од самог почетка у целини да усвоји до крајњих консеквенција линију Партије, народ. ослободилачку борбу. Свако секташтво, истрчавање или друго искривљавање Линије партије много ћете скупле платити ако то чини одред него ако се чини изван одреда.

III. У материјалима које смо вам послали изнета је у потпуности линија Партије. Немамо разлога да мислимо да су и до данас сви наши чланови усвојили, саживели се са линијом Партије, те вам скрећемо пажњу да је данас више него икада основни задатак ваш: правилно преношење и конкретизовање линије Партије. Ма колико биле разнолике и једна другој супротне групе слугу окупатора, остаје увек као основна класификација на слуге окупатора и на до-

¹⁰ Радивоје Јовановић-Брадоња

¹¹ Брховног штаба

¹² Народни херој, погинуо јуна 1943 год. у с Брајковцу (Колубарски срез), у борби против четника Драже Михаиловића, као командант Првог шумадишког НОП одреда.

¹³ Ђура Гајић, металски радник из Београда. Погинуо почетком 1943 год., као партиски радник у Београду.

следне, лоштене борце за нар. [одно] осл. [обођење]; према томе и наша борба је усмерена 1) на окупатора и 2) на његове слуге. Даље, данас је потребно више него икада строго диференцирати слуге окупатора од колебљивих и несигурних елемената, да би ове последње било паралисали или привукли у активну нар. ослоб. борбу. Даље, данас више него икада треба да се борите против потстрекача на братоубилачки рат, разобличавати их иред народом, а да ми сами и својим поступцима покажемо да смо против братоубилачког рата, не штедећи при том ни једног шпијуна ни петоклонаша разобличеног пред народом, уништавајући све одговорне за братоубилачке борбе. Даље, потребно је разбијати код неких грађанских група лажи које шири окупатор и издајници с циљем да застраше и одвоје извесне слојеве грађана од нар. ослоб. борбе, по којима се комунисти сада не боре за ослобођење нашег народа од окупаторских окова, већ за заузимање совјетоке власти и уопште све оне лажи које се шире о њима, само све то потпуно на квадрат када се партизански одреди и Ком. партија изједначе. Даље, пакт С.С.С.Р., Енглеске и С.А.Д. је моћно оружје у нашим рукама, ако га наши другови схвате и правилно преносе у вези не само са током рата већ и са послератним приликама; т.ј. са циљевима рата, који су исти као и они које поставља наша садашња борба. Савез С.С.С.Р. са Енглеском и Америком је победа линије стаљинске спољне политике С.С.С.Р-а.

; IV. Спровођење свега напред реченог је задатак парт. орг. Али ни једног момента не треба миСлити да ћете све то спровести без учвршћења и проширења парт. организације. Нема јачања и проширења парт. орг. без обнављања, подмлађивања исте. А шта сте ви другови учинили у том правцу за време последњих 7—8 месеци? А да ли је било услова да издижете младе кадрове из одреда и са терена на одговорна и руководећа места у Партији? По томе нго ваш О.К. постоји више формално, јер је сведен на минимум и то компромитованих другова, види се да сте у том правцу врло мало урадили а верујемо да је било добрих партијаца међу младим друговима. Зато је разумљиво да ви компромитовани [код непријатеља] нисте могли да обновите парт. орг. у свим срезовима и местима, али верујемо да би се могли наћи добри млади другови израсли кроз борбу, достојни поверења, који би вам сада свршавали све оно што ви не можете.

То све нас нарочито забрињава због стварног стања О.К. и среских руководства.

у последњем броју „Пролетера“ имате чланак **друга** Тита о орг. питању.¹⁴ Одмах приступите изради плана **на основу** њега за подизање младих кадрова, али оданих **и** проверених, на руководећа места. Са стране не можете **очекивати** много помоћи у том правцу. Не може се захтевати **да** компромитовани другови срљају у конце непријатељу **али** уколико они изјављују да могу да остану, уз ограничено кретање још на том терену, онда се слажемо, јер **сма-трамо** да увиђају да би њихово напуштање тог терена, **без** остављања својих замена, много нггетило парт. орг. **у том крају**. Али уколико неко од вас не може да остане **под тим** условима онда нам јавите ко од вас треба да иде отуда **да** би му рекли где ће. Али и они другови комирмитовани, **који** остају тамо морају да пазе на своје кретање и **обезбеђење**. Зато се слажемо да друг Мл. остане тамо под горњим условима а не знамо зашто другарица Дара¹⁵ пита **где ће она** (овамо, одред или које друго место?) јер колико сте **нас** обавестили она тамо може да остане уз ограничено кретање. Јавите нам о томе. Иначе, никако не одобравамо да друг Мл., чланови О.К. и среска руководства опет крену са одредрм и тако реше тешкоће свог опстанка на терену. Овога се **морате** доследно придржавати, морате бити изван одреда, на **терену**, као парт. руководиоци, руководећи и држећи **везу са** одредом, парт. орг. и нама на најцелисходнији начин.

Ово наше писмо, уз остали материјал и наша **ранија** писма треба да вам послужи као помоћ за постављање **и решавање** задатака, зато упознајте ваш руководећи **политички** и војни кадар (ужи).

С. Ф. — 'С. Н.!

Другарски поздрав П.К

¹⁴ Односи се на чланак друга Тита „Народно-ослободилачка борба и организационо питање наше Партије“, објављен у „Пролетеру“ бр. 14—15 од маја 1942 године.

¹⁵ Народни херој Милица Павловић-Дара, секретар ОК КШ за Ваљево. Заклали је четници Драже Михаиловића 1944 год., у селу Јошеви, Ваљевски срез.

бр. 10

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 25 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОВЕРЕНИШТВУ ОК КПЈ ЗА
КРАЉЕВО О ЗАДАЦИМА ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ
У ОКРУГУ И О ОБНАВЉАЊУ НОП ОДРЕДА „ЈОВАН
КУРСУЛА”¹**

25 VII 1942

ПОВ. ОК КРАЉ. [ЕВО]

Драги другови,

Примили смо ваше стисмо од 23 VII.²

Већ смо се били забринули због вашег недоласка, али из вашег писма видимо у чему је ствар. Вашем куриру биће речено коме мора и може да каже све поруке усмене од вас. Од вас то треба да буде другарица секретар Дебела.³ Ваш курир треба да долази најмање сваких 15 дана код нас. Изузетно треба да дође идуће недеље у петак, 31 о. м., јер ћемо вам послати једног друга као инструктора вашег Пов. ОК.⁴

Друг који ће доћи као инструктор вашег Повереништва је старији и искусан човек, па мислимо да ће вам много помоћи. Ви треба још одмах да осигурате стан за њега, који треба да зна другарица, јер ће она одржавати везе са њим, пошто он код вас неће много излазити из стана на улицу. Он је овде код нас компромитован, а иначе је познат по својој струци и ширем броју људи тако да би се могло десити да га познају људи из његове струке вашег места. Пошто ће га идући пут довести ваш курир, то ви припремите да га Дебела прими и одмах одведе у стан где ће бити. Исто тако, у дошвору са њим, треба да му обезбедите исправе које ће му најбоље конвенирати у вашем месту.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Редакција не располаже овим писмом.

³ Олга Милутиновић-Дебела, студент медицине из Краљева, секретар Повереништва ОК КПЈ за Краљево. Ухапшена почетком фебруара 1943 год. од Опецијалне полиције и стрељана почетком октобра 1944 год. на Бањици.

⁴ Вероватно се односи на народног хероја Мирка Томића, који је тада требало да дође у Крушевац *М* Краљево; међутим, он тамо није дошао. Агенти Специјалне полиције убили су га на улици у Београду, 17 јануара 1943 године. Био је члан Покрајинског комитета КПЈ за Србију.

По питању даљег развоја и учвршћења ваше организације не би имали ништа ново за сада да вам кажемо, пошто смо вам о овоме прошли пут писали. Продужите даље рад како сте почели. Гледајте да бројно појачате Партију примамом кандидата у Партију, али увек водите рачуна о томе да се ови људи претходно добро упознају са дужностима члана Партије. Организујте курсеве на бази реферата о Партији, који вам шаљемо за кандидате и нове чланове Партије. На овим курсевима прорадите и чланак из „Пролетера“ „Народно-ослободилачка борба и организационо питања наше Партије“ од друга Тита.

Партиске јединице треба добро да проуче партиске материјале и да потпуно усвоје линију Партије у народно-ослободилачкој борби. Скрећемо вам пажњу да популаризуете уговор о савезу између СССР-а, Енглеске и Америке објашњавајући народу да на основу овог уговора треба да се изврши најшире мобилисање свих слојева нашег народа за активну борбу против окупатора. Овај уговор је гаранција да ће се обезбедити народу да сам уреди државу, без мешања других сила, онако како то он буде хтео. Наши другови треба да схвате значај овог уговора као победу стаљинске спољне политике у међународним односима. Овим уговором и правилним њетовим тумачењем пред народом могу се избити сви адути из руку наших непријатеља — разних четничких банди, које излазе пред народ приказујући борбу наших партизанских одреда као борбу комуниста за власт.

У односу на поједине четничке групе наша политика остаје доследна линији наше Партије од почетка народно-ослободилачке борбе, а то је да радимо свим силама да се народно-ослободилачка борба не скрене на братоубилачки рат, како то окупатор жели и како то ради официрска клика Драже Михаиловића. Према томе, ми и данас, као и увек до сада, позивамо све родољубе, па међу њима и поштене четнике, да уђу у активну борбу против окупатора. Готови смо да се са свима четницима који хоће да уђу у борбу против окупатора боримо раме уз раме, као што ћемо пред народом разобличавати све оне који не улазе у борбу против окупатора и борити се са свим оним четницима који уместо борбе против окупатора воде борбу против нас. — Дражине четнике који неће да воде борбу против нас позивајте да пођу у борбу против окупатора, иначе их разобличавајте ради саботаже народне борбе, што је равно издаји.

У вези са вашим широким политичким радом преко конференција скрећемо вам пажњу да добро пазите на при-

преме и одржавање конференција, да вас услед неких пропуста у овом раду непријатељ не оштети. Зато све ове конференције добро организујте и добро припремајте политичке реферате на овим конференцијама.

Из летка ПК-а⁵ од 1 јула видећете да се као главни **затак** нашим организацијама поставља, свим организацијама, а нарочито нашим одредима, да учине све да не дозволе да окупатор однесе летину из наше земље. Ви треба **све** своје снаге да уложите да помогнете народу вашег **округа** да сакрије жетву и осталу летину. У овом смислу **гребали** би да издате један кратак летак, а летак ПК-а умножите и широко га поделите. Пазите на конспирацију у партиским ћелијама, јер свака погрешка у овоме може **вам** се тешко осветити,

Ништа нам не јављате како стоји скојевска организација. Ви сте тражили да вам пошаљемо једног омладинца **оа** скојевски рад. Надамо се да ћемо вам у најскорије време **ххомоћи** у овоме. Јавите нам следећи пут шта имате од **скојевске** организације.

А сада што се тиче вашег одреда.

На Јастрепцу је формиран Копаонички одред.⁶ У њета **су ушли 20** другова из лањског Копаоничког одреда. Уз **помоћ** једне чете Топличана и једне чете Расинаца •— Крушевљана они су пошли на свој терен, у Студенички **срез**. Укупно их има **82**. Они су у Студеничком срезу, кољско смо обавештени, наишли на добар пријем код народа **и имају** успеха у војничким акцијама. По једном извештају **напали** су четнике Машана Ђуровића⁷ и убили **18** четника. **Луди** нас да ви о овоме не знате. Топличка и Расинска чета **остаће** са њима само привремено па ће се вратити на свој **герен**, а Копаоничани ће остати на свом терену. Поводом **овога** ми смо донели следећи закључак у вези са вашим **одредом**.

1) **Ви** одмах предузмите мере да изведете људе **и** да без обзира на Копаоничане створите једну чету, која ће **самостално** оперисати у Жичком срезу и која ће се **формирати** на Гочу. Друг С.⁸ нека одмах предузме рад на овоме. Ове другове чланове Партије и симпатизере, који су сада

* Редакција не располаже овим летком.

" Опширније о томе види у док. бр. 7.

⁴ Командант ибарских четника Косте Пећанца. Године 1943 **убили** су га четници Драже Михаиловића.

* Сава Вајић, у то време је био члан Окружног повереништва КЦЈ за Краљево.

у четничким редовима, одмах повуците.⁰ Они са оружјем треба да напусте четничке редове и да пођу у наш одред. Ово треба плански да изведете да они скуино и истовремено изађу из четничких одреда, јер, уколико би појединачно ово урадили, онда би могли четнички штабови да осете ово и да остале позатварају. Омладинску десетину такође одмах иошаљите за одред. Од друтова, који дођу из четничких одреда, од омладинаца и свих оних радника из града и сељака из околних села формирајте једну чету која ће заједно са Копаоничанима сачињавати ваш Краљевачки одред „Јова Курсула“. За сада треба предвидети само војне руководиоце за чету. То значи да треба да одредите командира чете и његовог заменика, те -политкома и његовог заменика. Друг С. треба да буде партиски руководиоца целог одреда. То значи да он треба да руководи парт. организацијом читавог одреда, према томе, када се доцније реши питање штаба одреда, он ће узети место заменика политкома одреда. За сада нека ради на организацији ове ваше чете.

За командира чете би вам предложили учу¹⁰ из Гокчанице, разуме се само под условом да његово присуство код четника није компромитовано у народу. Ово важи и за све наше другове који су били код четника, када је у питању добијање неке функције у нашем одреду. Ако су они ишли са четничким одредом по селима, када су остали четници вршили пљачку и насиље над народом, онда они ни у ком случају, па ни учу не долазе у обзир за војне и политичке руководиоце у одреду. Чим се чета организује, треба да почне са акцијама на терену. Наравно да те акције треба да буду усмерене на кидање комуникација и то у Ибарској клисури и на прузи Краљево—Крушевац. Исто тако чета треба да предузме акције око паљења општ. архива. Уосталом, чим се чета буде формирала, и ви нас известите о томе, ми ћемо вам дати везу са Гл. штабом, који ће поставити задатке овој чети док не буде дефинитивно формиран штаб одреда.

У селима око Краљева, а нарочито тамо преко Мораве треба да предузмете кораке за формирање чета. У ову сврху треба да припремите један број радника и интелектуалаца, које би послали у ова села. У селима гледајте да

⁰ У то време код четника, са којима смо још сарађивали, налазио се изван број чланова КПЈ и омпатизера НОП, са задатком да раде на придобијању четника за борбу против окупатора.

¹⁰ Слободан Трајковић, учитељ у Гокчаници. Није постао командир чете јер није ни дошло до формирања чете како се у документу предвиђало.

формирате Н. О. одборе којима ћете ставити у дужност да врше агитацију за стварање партизанских чета, да ску-
плају оружје и муницију.

Ми знамо да су ово велики задаци који се поетављају пред вас, али смо уверени да ћете ви, уз помоћ друга кога ћемо вам послати, усieti да их остварите.

Јавите нам шта ради Ђ. Дук.¹¹ у В. В.¹² Ако није ничим нарочито заузет, зашто не дође у Кр. [аљево]? Ко је тај студ. Црноторац?¹³

Колико смо обавештени од Круш., капетан Миленковић¹⁴ није Дражин човек. Ми знамо да он хоће да ствара посебан одред, који би био добровољачки, а под командом нашег Врх. штаба, односно Гл. штаба за Србију. Нашим друговима у Кш. [Крушевцу] дали смо упутства за преговоре са њим у овом правцу. Ако ви долазите у везу са њим, можете у овом правцу разговарати. Знамо и уверени смо да тај човек неће да се бори против нас. Он је прошле јесени, односно лета узео [учешћа] заједно са нашим [у нападу на] В. Бању, а после водио борбу са Немцима.

Прошли пут вам нисмо јавили своје мишљење о бившем члану ОК-а¹⁵ кога сте пронашли. Дођите поново у везу са њим и саслушајте га, па ако одбије рад, онда га искључите из Партије, а о његовом саслушању јавите нама. Ако мислите да би ово пжодило ако објавите, онда немојте објављивати.

Друга курира из К. [оСовске] Митровице гледајте да употребите за везу са тим крајем, коју би нама предали, али, ако је тамо компромитован, онда та немојте излагати опасности.

Продубите разговоре са грађанима, нашим пријатељима из града, који су готови да помажу нар. осл. борбу.

Гордићев одред¹⁰ има своју главну базу у Трстеничком срезу, према томе он ће преко В. Бање долазити на Гоч и у овоме га неће много спречити Кш., јер њихов одред оперише на оној другој страни Кш., испод Јастрепца. Према

¹¹ Ђура Дукић, студент права, члан Месног комитета КПЈ за Врњачку Бању. Ухваћен децембра 1942 год. од Опецијалне полиције и стрељан 19 фебруара 1943 године.

¹² Врњачка Бања

¹³ Милован Марковић, студент медицине. Ухваћен, заједно са својом женом, у Пожаревцу и стрељан на Бањици 1943 године.

¹⁴ Радован Миленковић

¹⁵ Станко Кошанин, искључен је из КПЈ још исте године због нерада на задацима Партије.

¹⁶ Никола Гордић, командант Трстеничке четничке бригаде. После ослобођења побегао у иностранство.

томе ви морате рачунати да ћете имати посла са овим бандитом.

Јавите каква вам је техника и успевате ли да умножите материјал који вам шаљемо. Потрудите се да технику што боље организујете.

Учините све да један од другова железничара дође на место одакле би могао да путује, а остале другове са железнице држите онако како смо вам писали.

Другарица секретар поверенства од сада ће се звати „Милена”.¹⁷

Потребно је да нам пошаљете ситурну јавку на коју бисмо слали другове за ваш одред. Ову јавку не треба да уиотребљавате ни за што друго већ да служи само за војну линију. Ми ћемо вероватно моћи да вам пошаљемо за одред извештај број људи.

Наравно да уз ово морате одмах предузети мере за одржавање канала да би и ови другови могли одмах да иду у одред, без задржавања у вашем месту.

*Самаиле*¹⁸ узмите у свој рад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

пк

¹⁷ Види примедбу бр. 3.

¹⁸ Самаила је село и железничка станица на прузи између Краљева и Чачка.

**ПИСМО ЧЛАНА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ
И ИНСТРУКТОРА ПК КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД КРАЈА ЈУЛА
1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ
О ПРИПРЕМАМА ЗА ОБНАВЉАЊЕ НОП ОДРЕДА У
ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ¹**

ПК КПЈ ЗА СРБИЈУ²

1.

Драги другови,

У вези односних ставова вашег писма³ поводом стварања одреда на нашем терену, можемо да кажемо следеће:

Ми сматрамо да овај одред треба да послужи брзом обнављању народно-ослободилачке борбе у рејону планинског масива Суворор—Маљен—Повлен—Медведник—Соколска Планина. Северну страну овога масива обухвата у целисти Округ ваљевски а јужну страну Срез таковски (Округ чачански), северни део Среза пожешког, Срез црногорски (Косјерићи) и Срез рачански (Б. Башта) — Округ ужички. Овај одред има да одигра највећу улогу у обнављању и јачању ослободилачке борбе у Западној Србији — прво због тога што је то условљено самим његовим географским положајем и конфигурацијом терена а друго што је нар. ослободилачка борба у прошлој години створила овде добар капитал за даље вођење ослобод. борбе. Стога сматрамо да би са овог централног дела Зап. Србије, уз добру припрему стварања одреда и свих позадинских служби и добро вођење самога одреда у акцијама, да одред може и мора доживети брзо омасовљење, те би потом могао послужити за обнављање одреда онда кад то партиске организације због своје слабости не би могле да учине.

С друге стране, по досадашњем току нар. ослоб. борбе и због присуства Недићевих снага у Босни и Санџаку, стварање одреда на овој територији изазвало би узбуну у њиховим редовима баш зато што је овај терен не само на важном простору у односу на смерове реакције већ и због

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1911.

² У оригиналу нема датума. Писмо је највероватније, писано крајем јула 1942 год., јер оно уствари претставља одговор на писмо ПК КПЈ за Србију од 22 јула 1942 године.

³ Види док. бр. 9.

тога што је подесан за партизанске акције, а највише због тога што је овдашњи народ у већини наклоњен нар. ослоб. борби.

Баш због важности овога сектора и за реакцију ми се не заваљамо и сматрамо да ћемо већ од првог дана имати да се боримо са великим тешкоћама. Стога питање припрема, формирање и вођење овога одреда, даље проширење борбе на цео овај масив, затим на целу Западну Србију, све то захтева пажљив и сигуран рад.

Даље, познато је да су у овом крају велике масе народа биле организоване у четничке одреде Драже Михаиловића. Наш утицај на те масе после завршене борбе са Дражом изостао је у извесним деловима овога рејона (Таковски, Пожешки, Црногорски и Азбуковачки срез), а то намеће пажљив и интензиван политички рад.

Зато, имајући све ове проблеме у виду, као и то да су ово, како нам изгледа, једини искуснији војни кадрови у Западној Србији, сматрамо да другови М. Д.⁴ и М. М.⁵ ни у ком случају не би требали да иду одавде. Поред тога они су овде утицајни политички претставници наше борбе у ,које нарочито сељачке масе имају велико поверење, па би било штетно њихово ^даљавање са овог терена. Ови другови на неком другом терену не могу дати исте резултате ,као на овом. Можда би нам требало око два месеца док се осете стабилним на другом терену, а то време баш је најважније по наш крај. Даље, другови Јл. С.⁶ и А. С.⁷ нису скоро никако били на самосталном раду, те би им баш у првим данима требали помоћи другови М. Д. и М. М. Даље, морамо рачунати и на губитке у командном кадру у будућим борбама. Разуме се, да не значи да они морају ићи са одредом. Ми намеравамо да они врше организацију појединих чета на овоме терену, док створенргм четама не би директно командовали уколико се зато не би указала потреба. Наш дефинитивни предлог о саставу штаба Сувоб. одреда доставићемо накнадно, док будемо располагаћи извештајем о извршеним припремама за одред у појединим рејонима. Наиме, ми још са другом Јл. С. немамо везе, али се надамо да ћемо ту везу створити у најкраћем времену. Слажемо Се с вама да нам друга Ћуру,⁸ металца (зам. полкома Ко-

⁴ Милош Дудић

⁵ Милорад Милатовић

⁶ Лука Спасојевић

⁷ Андрија Савчић

⁸ Ћура Гајић

смајског одреда), пошаљете за заменика полиома Сувоборског одреда.

Нема сумње да је сада ситуација у Источној Србији тешка, али верујемо да баш ови другови у том критичном периоду не би многу помогли и да ће баш сада много боље провести одреде тамо другови са слабијом војном спремом а који су тамо од почетка борбе. Јер, није за партизанске руководиоце војне само познавање форми оружаних борби и акција.

Пишете да је у изгледу формирање Чачанског одреда. Мислимо да његова база треба да буде према Драгачеву и то из ових разлога: а) Прошле године територије одреда поклапале су се са територијама партиских организација. Посматрајући географски, то су били басени чије су транице биле планински гребени. Услед слабости окупатора и издајника то је било и војнички потпуно правилно. Тако је наше кретање вршено углавном око важних комуникација и непр. упоришта. Услед тога наш утицај на појас насеља око самих планинских масива био је врло слаб, где су се баш закопитили дражиновци. Када смо изгубили слоб. [одну] територију и непријатељ прешао у офанзиву, били смо 'принуђени да се ослањамо баш на тај појас насеља и то с обе стране масива. Данас јсу непр. снаге такође јаке, те ћемо бити нужно на то приморани. И баш зато морамо ту још у почетку створити јака упоришта. Пракса је показала да се она тамо брзо стварају из више разлога. При тако отвореним упориштима можемо дочекати и најтеже ситуације. Стога границе територија одреда у овом периоду борбе треба да буду котлине и реке а не гребени планина. У каснијој етапи борбе може се извршити преформирање, о чему ће се водити рачуна у организацији одреда. Према томе, територија Таковског среза треба да потпадне под Сувоборски одред, а са те територије формирале би се посебне јединице у саставу Сувоб. одреда.

б) И политички и војнички је важно да се Чачавски одред формира у рејону Драгачева, јер је данас важно имати не концентрисане одреде, већ одреде на свим теренима, како ради окупљања људи расположених за борбу са тог терена, тако и због утицаја на масе. Даље, овај одред послужио би за обнову партиз. одреда у јужном делу Западне Србије, тј. испод линије Краљево—Чачак—Ужице. Даље, овај одред би директно угрожавао реакцију у Санцаку.

Због важности ова два одреда њихово формирање требало би да падне у исто време.

Морамо настојати да се ови одреди брзо омасове баш ради слабљења позиција реакције у Босни и Санџаку и да то доведе до повлачења њихових снага. Зато је потребно да нас ту добро помогнете београдским радницима. Ми ћемо вам увек тражити онолико радника колико будемо за њих обезбедили оружја. То је потребно и ради тога да их спремимо за војне и политичке руководиоце када буду шире масе ступале у одреде. Сада би требали из Београда послати десетину радника у Аранђ. одред⁹ који би тамо били наоружани са два пушкомитраљеза и пушкама а на наш позив дошли овамо. Ово треба да учините *одмах*, пошто имамо намеру да у најкраћем времену почнемо окупљати одред, па би нам та десетина у самом почетку требала. Било би пожељно кад нам не би слали другарице без нашег тражења. Безу са Аранђ. одредом уопоставили смо.

Сматрамо потребним да учинимо следеће напомене:

1) Искуство је показало да одреди не могу контролисати целокупну територију, услед чега остају извесни делови рејона слабо или никако контролисани, што доводи до тога да се ту реакционарни елементи и шпијуни јаче осећају. Да би се то отстранило, одреди треба да створе мање јединице, тројке, четворке или јаче, које ће да врше ту контролу. Његов задатак би био убијање шпијуна и петокло-наша и стално рушење веза на одређеним комуникацијама. Ове јединице треба да буду састављене од нарочито храбрих људи, а са одредом треба да су у сталној вези преко пунктова, где би им се достављала наређења.

Стално рушење веза лако је постићи на овај начин а даје огромне резултате. Тако ни један непр. план не би био благовремено и успешно спроведен, већ би напротив поједини делови непр. трупа падали често у прилику да буду од нас уништени. Уз то (би и непр. обавештајни апарат претрпео брзо тешке ударце.

2) Потреба за јаком и добро организованом службом обавештајном данас је много већа. Стога би требали скренути пажњу свима постојећим одредима а и одредима који су у стварању и помоћи их саветима.

3) Ми ћемо приступити изради једног војног уџбеника. Потребно је да и другови из осталих одреда такође достављају чланке о својим искуствима из досадашњих борби. То би требало стално да буде док Гл. штаб не буде у могућности да створи војни лист, а за сада би се ти чланци штам-

" Први шумадски народноослободилачки партизански одред „Милан Благојевић”

пали и слали у одреде. Ово је нарочито потребно за подизање војног теориског знања које много недостаје нашим војним кадровима. Са даљим развојем борбе могло би доћи до стварања војних курсева на којима би наши другови добили потребна знања за вођење мањих и већих јединица. Према томе циљу организоваћемо и писање уџбеника који ће обухватити све потребне војне вештине како у герилском тако и у фронтловском начину ратовања.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Бр.¹⁰ и Мл.¹¹

БР. 12

ИЗВЕШТАЈ КОМАНДАНТА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 5 АВГУСТА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ О ЧЕТНИЧКИМ ПОТЕРАМА ПРОТИВ ОДРЕДА¹

Драги другови, ^

Покрет смо извршили по предвиђеном плану и неопажено стигли до одређеног циља. Група је подељена (по 5 људи) на две јединице које су распоређене на две паралелне тачке, где је била осигурана храна и коначиште. Ми смо пак одмах отпочели са припремањем акције о којој смо се заједнички споразумели да је треба извести. Нисмо могли одмах доћи у везу са лицем које је требало да нам да последње податке. Трбало је да прође још дан-два када бисмо донели коначну одлуку у коме би међувремену стигла и Симинова² група. Међутим 4 о. м. око 8 часова изјутра наша

¹⁰ Радивоје Јовановић-Брадоња

¹¹ Милош Минић-Младен

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Односи се на Моравску партизанску групу, чији је командир био Сима Симић, народни херој, који је погинуо у с. Бусуру код Петровца на Млави, крајем маја 1943 год., у борби против четника Драже Михаиловића из Горњака.

група (са нама су били Ш.³ и С.⁴) откривена је на терену на коме је била. Војини⁵ су некако сазнали и рано изјутра кренули сељаке из Мишљеновца. Били смо о томе обавештени једва на 10—15 минута кад су претходнице биле већ близу нас. Одмах смо кренули да би избегли заопкољавање. Морали смо узети правац према Пеку, јер смо рачунали да је непријатељ горе затворио прелазе. Тако смо усред бела дана, примећени од многих, сишли у кукурузе и ту крај Лека преданили, док је потера отишла даље ка Бандери. Пошто је тиме овај терен откривен и угрожен, група мора неко време да се тамо склони како би избегла евентуално опкољавање. Ми остајемо да припремимо терен за акцију и кад то буде готово позваћемо групу да дође ради извођења. •Сими́на група добиће налог да се пребаци на терен преко М.⁸ Акцију ћемо моћи извести и без његове групе, јер имамо овамо неке који ће поћи за ту акцију.

Верујемо да ће ових дана овамо бити јаче потере. Синоћ су у Мишљеновац стигли Немци и одред из Раброва. Чујемо да су се опет вратили. Шта ће даље предузети видећемо, али група је морала да се склони.

Другар. поздрав

Раде⁷

5 VIII 42 г.

Положај

16 часова

³ Јован Шербановић-Шеле, народни херој. Погинуо јануара 1944 год., код села Сиге, Хомољски срез, у борби против четника Драже Михаиловића.

⁴ Сима Симић

Четници Воје Јевремовића-Триброђанина, који је био командант Звишког одреда. После ослобођења је ухваћен као одметник и осуђен од Народног суда на смрт као ратни злочинац.

⁵ Млаве

⁷ Жика Поповић-Раде, командант Пожаревачког НОП одреда. »зшаћен у селу Рановцу, у борби против четника Драже Михаиловића, почетком 1944 год., и после кратког времена стрељан.

БР. 13

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 7 АВГУСТА 1942 ГОД. ИНСТРУКТОРУ ПОКРАЈИН-
СКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ВАЉЕВО И ЧЛАНУ ГЛАВНОГ
ШТАБА СРБИЈЕ ПОВОДОМ ОБНАВЉАЊА НОП
ОДРЕДА¹

За Мл.³ и Бр.³

7 VIII 1942

Драги другови,

После вашет стисма можемо вам итоново одговорити — стварајте одред.

О територији одреда. његовом значају, могућностима и тешкоћама се слажемо са вама. Исто се слажемо и са вашим озбиљним 'припремама, али да се то не одужи.

Наша помоћ у људству зависи од вас и другова из Ар.,⁴ зависи од тога кРлико ћете ви и другови из Ар. обезбедити сигурно прихватање другова.

Ар. одред је већ више од месец дана на терену и добро се одржава, мада се још не појављује у већим акцијама.

Одред око Ч. [ачка] треба да буде формиран. Они већ имају мање партизанске групе које су за све време дејствовале.

Слажемо се да сада базе одреда буду планине и гра-вичне области — реке и Долине. То је сада и стварно стање наших одреда.

Тражићемо од другова да нам достављају своја искуства из одреда. Ми смо од вас тражили да напишете та искуства у форми уџбеника, али то не значи да ви пишете читаву књигу за чији рад вам треба дуго времена. Наши другови треба да се стручно усавршавају и могу наставити с тим радом, али је сада неопходно и *хитно* да што пре дођемо до ваших искустава, што би ми уз остало пренели нашим одредима, а Гл. штаб би тражио од Врх. штаба мишљење и одобрење за штампање уџбеника. Дакле, другови, схватите ово као хитну потребу и учините то на најцелисходнији и најприступачнији начин, јер се осећа потреба за тим, а

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС.

² Милош Минић-Младен, инструктор Покрајинског комитета КПЈ за Србију при Окружном комитету КПЈ за Ваљево

³ Радивоје Јовановић-Брадоња, члан Главног штаба Србије

⁴ Аранђеловац

би сте били у могућности да усавршите старо и стекнете ново знање о партизанском начину ратовања.

Не слажемо се са вашим ставом према одласку другова М. М.⁵ и М- Д-⁶ са ваше територије.

Имали смо у виду утицај другова М. М. и М. Д. на народ нашег краја, али знамо да тај утицај могу да задобију и други руководиоци својим радом са народом, као пгго је и случај у низу других крајева.

Имали смо у (Виду мање искуство другова Јл. С.⁷ и А. С.,⁸ али смо сматрали да и они имају искуства довољног за почетак одреда, а уз то смо мишљења да се другови развијају и да их треба подизати. Перспективе широког развоја одреда и недСтатка кадрова не обавезују да на вашем терену остану друтови М. М. и М. Д. јер треба полазити од тога да се <морају стварати нови кадрови кроз борбу, а не остајати са истима.

Припреме за стварање одреда |схватили смо као кратко-трајне и да ће у томе помагати не само М. М. и М. Д. већ и друг Мл. и Бр. у првом реду, тако да се ни с те стране не поставља неопходност другова М. М. и М. Д.

О томе, да би другови М. М. и М. Д. били од велике користи, ма где отишли да би ти одреди добили њиховим доласком, а не остали на старом или изгубили, нема сумње. Непознавање терена није препрека, јер, ако другови М. М. и М. Д. не буду знали тај терен и прилике, знаће га сви остали у одреду, а да то упознају М. М. и М. Д. није тако тешко ни дуготрајно, тако да ће одред самим њиховим саветима у почетку доста добити.

Ми сматрамо да ви поематрате овај случај ускО, са интереса нашег краја, да се односите према кадровима ректашки. Када би друг Мл. посматрао ствари шире, са интереса читаве парт. орг. у |Орбији и када би друг Бр. посматрао овај случај не као прииадник нашег краја већ као члан Гл. и Врх. штаба, мислимо да не би овако мислили. Када би ви водили рачуна о великим губицима и недостатку кадрова, онда би другачије мислили. Потреба искусних политичких и војних кадрова није сада у томе да они буду руководиоци већ васпитачи — руководиоци који ће брзо подизати младе другове. Када би ви водили рачуна о томе, да је сваки наш

⁵ Милорад Милатовић, члан Окружног комитета КПЈ за Ваљево

Миша Дудић, командант бившег Сувобореког НОП одреда

⁸ Лука Спасојевић

Андрија Савчић

члан Партије мобилисани војник који не сме да седи по страни док траје рат те да према томе треба да тражи сам да га Партија шаље на рад *ма где то било*, овда ви не би тако фамилијарно поступали у овом случају.

Познати су нам губици наших другова услед недовољног осигуравања приликом одласка са ваше територије. Тешкоће за кретање су све веће, али се ми морамо иробијати! Ми ћемо све уложити да се не понове грешке које су се код вас чиниле у том правцу, тражимо и тражићемо најсавеснију бригу за наше другове, али потпуног обезбеђења данас нема ниједан човек, а најмање они који су активни борци, спремни да положи свој живот за Партију и народ.

Истрата по распаду Суворовског одреда и догађајима код вас није окончана. Партија и Врх. штаб још нису рекли свој суд о томе. Али ми сматрамо да другови М. М. и М. Д. могу да иду на дужност коју емо им наменили. Уколико ви мислите да другови М. М. и М. Д. не треба да иду, док се не донесе суд о томе, онда наведите разлоге за то. Нас интересује да ли су другови М. М. и М. Д. и оетали компромитовани, који се крију, а не раде ништа на вашем терену, тражили од Партије и Врх. штаба [да им се додели рад и да ли другови М. М. и М. Д. везују свој рад само за вашу територију.

Ми не само да морамо од вас да узимамо руководиоце, већ сада вам не можемо слати ни нове. Зато морате мислити на подизање младих уз већ постојеће.

То је, другови, углавном све о вашем писму.

Друг Брадоња треба што пре да дође до нас. Друг Мл. треба да му помогне у томе. Ишао би преко Ар. [анђеловца].

Шаљемо вам 15.000, само вам скрећемо пажњу на следеће. Такве ствари се праве уз услове *највеће конспирације*,⁹ Нико сем вас двојице и неопходно потребних људи, •везаних непсредно и условно за ту ствар, који се неће (ти <људи) користити ни за што друго, други не треба да знају о тој ствари. Тајност те ствари мора да буде апсолутна, а свуде који морају о томе да знају треба свакочасовно контролисати и васниавати у духу конспирације. Само друг Мл. треба да располаже том ствари, да се с њом не упознају ови који ће ићи са вашег терена, а да Мл. прима еамо оне којима је то *апсолутно неопходно*, а о онима који су се

* Вероватно се мисли на прављење фалсификованих легитимација.

с тим упознали и отишли одатле треба водити рачуна.
У случају опасности и иривале те ствари, ире напуштања,
/греба уништити. .

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
пк

БР. 14 ,

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 7 АВГУСТА 1942 ГОД. ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА ПО-
ВОДОМ НАРЕЂЕЊА ВРХОВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА
И ДВЈ ЗА СТВАРАЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА
СРБИЈЕ¹**

За Бр.²

7 VIII 1942

Драги друже,

Као што ти је познато, Врх. [овни] штаб нам је поста-
вио као хитни задатак стварање и функционисање Гл.
штаба за Србију. Зато је први корак у том правцу да ти
што пре дођеш овамо. Ти дај упутства друговима за ства-
рање Сув. [оборског] одреда и помози ипак, док си тамо, али
то те не може задржавати да дуже останеш тамо где си,
јер постоје и многи други проблеми који чекају решење.

О самом твом доласку овако. Пребацио би се до Ар. [ан-
ђеловачког] одреда³ кроз недељу дана — не раније. Ко-
; манданту одреда би рекао да си ти „Слободан“ и да тражиш
Црног.⁴ Црни би те онда даље пребацио до нас.

Пошто ћеш један део пута ићи возом — главна пруга
— то је важно да имаш добре исттраве и објаву за [воз. Ако
немаш добре исправе, онда нам цгго пре пошаљи своје две
фотографије и чекај да ти пошаљемо исправе и објаву.

¹ Препис оригинала, писан на машини, налази се у архиви ЦК
СКС под бр. 1901.

² Радивоје Јовановић-Брадоња

³ Мисли се на Први шумадишки НОП одред.

⁴ Станислав Сремчевић, народни херој, члан ПК КПЈ за Србију
и секретар Окружног комитета КПЈ за Аранђеловац. Погинуо у Бео-
^Раду 1943 год. у борби са агентима Специјалне полиције. I

Објаву немој попуњавати, већ ћеш је попунити на оној станици на коју ће Те одвести другови из Ар. [анђеловца]. Нама би те лредао курир из Ар.

Ако си пак набавио добре 'исправе, и ако имаш објаву за путовање празну, нопопуњену да би је попунио пред полазак воза. Напр. објаву од Ваљева за Бгд. *преко Младеновца*, снда крени, али и тада рреко Ар. и са њиховим куриром од Ар. до нас.

Слушаш ли вести „Слободне Југоелавије“?

Другарски поздрав

пк

БР. 15

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД 8 АВГУСТА 1942 ГОД. О ИМЕНОВАЊУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА¹

ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА ЗА
СРБИЈУ

8 VIII 1942

Положај

Другу Гојку²

Драги друже,

Примили смо твој извештај о разбијању Космајског одреда. Другови, преко којих смо ухватили везу с тобом, сбавестили су нас да си одмах сто доласку у место, где се сада налазиш, тражио везу, те да си у том смислу писао једно писмо које ми нисмо добили, али ћемо га накнадно добити.

Из твога уЈзвештаја и из изјава неких партизана из твог одреда видимо да се је одред јуначки борио, али да је подлегао огромној премоћи непријатеља, изгубивши око 30 другова.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1889.

² Ђорђе Јовановић, књижевник из Београда. Погинуо јула 1943 год., од четничке заседе у селу Слатини, Космајски срез, као комесар Космајског НОП одреда.

Главни штаб за Србију решио је да те лошаље у Јастребачки одред за политксмесара тог одреда.³ Уз оомоћ тамошњих другова рнабди се са потребним исправама па се тто пре јпребаци у Јастребачки одред. У вези са лпотребом искуснијих другова у овом одреду, твој пут треба да буде цто пре организован.

Надамо се да ће твоје искуство добро послужити Јастребачком одреду и да ћеш ти умети да га искористиш. Чим будеш стигао у одред и чим се будеш упознао са приликама тамо, пошаљи нам извештај и предлоге шта треба предузети.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ГЛАВНИ ШТАБ
Н. О. П. О.
ЗА СРБИЈУ

БР. 16

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД 10 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА НОП ОДРЕДА У ИСТОЧНОЈ СРБИЈИ ЗА СТВАРАЊЕ УДАРНИХ ЧЕТА И ПРЕЛАЗ НА ПАРТИЗАНСКИ НАЧИН РАТОВАЊА¹

10 VIII 1942

ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА СРБИЈУ

ШТАБОВИМА НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
У ИСТОЧНОЈ СРБИЈИ

Положаји

Драги другови,

Дошли смо до ваших извештаја и видели смо са каквим се тешкоћама боре ваши одреди. Све ове тешкоће долазе углавном од тога што непријатељ (примешује данас код вас

³ У ово време, па и касније, Ђорђе Јовановић није долазио на Јастребац, нити је био политички комесар Јастребачког НОП одреда.

¹ Оригинал, без потписа, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1517.

тактику коју до данас није примењивао, а што ви нисте променили начин вођења акција који би успешно парализовао непријатеља у његовој новој тактици.

Да видимо шта непријатељ предузима у циљу да вас уништи и како се ви борите против њега.

I

1) Да уништи наше одреде, непријатељ-окупатор и његове слуге предузимају потере за нашим одредима у облику казних експедиција, где употребљавају читаве дивизије. Ове експедиције нису се показале ефикасне и наши одреди нису скоро нигде страдали од ових експедиција. Једина добит за непријатеља од ових експедиција била је што је он извршио терор над народом и унео страх међу сељаке. Ово се завршило тиме што су експедиције морале да се врате, а наши одреди су продужили даље по старом да воде акције.

Неуспех казних експедиција натерао је непријатеља да за казним експедицијама оставља мање трупе четничких банди и то по свим селима, које није повлачио после завршене експедиције. Њихов задатак је да држе све прилазе селу, да живе у селима на рачун народа, да врше терор и да приморавају сељаке да воде борбу против нас, организујући их у сеоске страже. Држањем прилаза селима они имају за циљ да наше одреде прикују за планине и да одвајањем партизана од народа отежају исхрану нашим одредима.

2) Видимо какав је задатак непријатељ себи поставио и са каквим га је циљем поставио. Сада да видимо какав се задатак поставља (пред наше одреде).

Задатак наших одреда мора бити да потпуно онемогуће непријатеља у његовим циљевима. То значи да наши одреди треба да разбијају, уништавају, терају из села све четничке банде. То значи да наши одреди не смеју седети по (планинским гребенима док четничко-недићевске банде седе у свим селима око планине. То значи да ове банде треба свакодневно нападати, уништавати их и натерати их да напусте села. Да бисте ово постигли, морате из основа променити досадашњи начин вођења акција. Треба стварно да пређете на прави партизански начин ратовања, који ви још до данас не примењујете, а што ћете видети из анализе неколико примера ваших акција из последњих дана.

а) Н. (ишавски) одред између осталих акција водио је и акцију за истеривање четничких банди из села Бабин

%ал—Тијовац. Наши другови услели су по цену великих тубитака да заузму ова села. Из ове борбе могу се видети основне грешке које праве ваши штабови жада је у питању прави иартизански начин ратовања. У селу Б. К.² четници су се утврдили. Наши другови направили су план за заузимање четничког утврђења. Ово је имало за последицу да се је морала примити дужа борба која се претворила у фронталну борбу за заузимање села. Тек после дуже борбе, у којој су наши другови морали утрошити већу количину муниције, дати неколико жртава, освојено је село и истерани су (четници. Непријатељ се извукао остављајући доста велику количину материјала. Шта се је постигло? Село је заузето. Депријатељ је побегао и извукао главнину. Је ли иостигнут циљ? Није. Дсте ове банде сутрадан ће поново доћи у ово село или у неко суседно. Шта је требало радити у овом случају? Дре свега, непрепоручљиво је уопште да се воде борбе за заузимање утврђења, 'када је у питању Село, које ми нећемо држати. Али, ако је то већ предузето, Онда је напад требало тако организовати да банде не умакну из села. То се је могло учинити опкољавањем села или намештањем добрих заседа на гтаје би се непријатељ натерао да налети. Са две или три стране отвараш ватру, а друга страна ћути и чека непријатеља да наиђе. Оваквих заседа могло се даље наместити у неколико праваца у којима би непријатељ могао да наиђе. Ове заседе могу држати и тројке.

б) Одред Ј. [астребачки], односно његова чета налази се на планини у логору. На овом месту остаје 25 дана. Непријатељ дознаје за место логора, долази ноћу и у зору изненада напада логор, наноси чети тубитке и плени важан материјал, међу којим и одредску архиву. У чему је трешка? Чета није смела да лоторује 25 дана. Депријатељ није смео да Дође неопажен на 10 метара од логора. Значи да другови кису имали никакво обезбеђење, већ су распојасано спавали у логору.³

3) Из 'овога излази, другови, да ви још увек не примењујете партизански начин ратовања и не искоришћујете "многостројне могућности за његову примену. Ви морате

² Бабин Кал

³ Реч је о Великој астребачкој чети Јастребачког НОП одреда, која се налазила на месту зв. Три Сестрице. Имала је око 40 бораца, од којих је један део био болестан. Крајем јула напали су је четници Драже Михаиловића из Рибарске Бање и Бугари из Велике Плана. На страни партизана погинули су Живка Мићић и Момчило Аранђеловић. Непријатељ је запленио само две пушке. Чета није логорovala 25 већ 15 дана.

акције подесити тако да, не прихватајући никакву фронталну борбу, нападате непријатеља у свим местима узнемирујући га сваки час на најосетљивијим тачкама, наносећи му губитке на сваком месту, а да сами немате никаквих жртава. Да биете овоме постигли, морате бити врло покретљиви, морате имати добра обавештења где се непријатељ креће, те му постављати заседе. Мањим групама, које се крећу по терену, морате заказивати када треба и где треба да се враћају. Оне морају имати знаке распознавања, да се не деси да се наше групе сукобе између себе. У свом покрету треба да кидате све телефонске линије. Зато свака група треба да буде опремљена секиром и клештима и другим потребним справама. Треба наилазити на ж. станице, отворати ватру или упадати у њих, разарати постројења и пленити материјал, убијати одкунаторске војнике који чувају станице, као и четничке банде.

На овај начин ви ћете постићи главни сврху. Натерате непријатеља да све ове четничке банде прикује на чување саобраћајних линија, унећете страх и узнемиреност у њих, а они неће моћи да вас гоне и ошуми или да вас држе блокграде. Једно и основно, морате се појављивати свуда, вешто и брзо деловати користећи се лукавствима, што ће непријатеље доводити у забуну. Све ће ово имати за последицу да ће се потпуно пореметити његов план да блокадом планина, терором над народом одвоји нас од народа, онемогући нам снабдевање и на крају окрене народ против нас. Дакле, не дозволити да нам непријатељ натури оно што он хоће (да нас прикује на један ограничен простор и да нам наметне фронталну борбу), већ га натерати да он прими оно што ми хоћемо.

Опстанак наших одреда и њихово успешно деловање зависиће од тога да ли ће ваши одреди водити такве акције које ће стварно бити партизанске.

Не сумњамо у то да је једногодишња борба пружила толико искуства нашим партизанима да су они сасвим способни за извођење оваквих акција.

4) Овакав начин акција не значи учинити оно што је учинио наш 0. [зренски] одред, — поделити одред у 4 дела, који се упуте у разне правце без нарочито одређених конкретних задатака и, што је најгоре, без везе са штабом и другим деловима одреда. Овакав начин разбијања одреда у групе значи корак ка растурању одреда.

5) Наређујемо штабовима одреда да одмах створе од одабраних другова из целог одреда ударне чете, које ће моћи да се успешно супротставе и већој непријатељској

снази уколико на њу наиђу у свом (кретању и пробијању по терену. Али стварање ових ударних чета не сме ослабити друге чете у квалитету људства тако да оне не буду способне за акцију. О овоме строго водите рачуна.

II

Поред овог основног задатка потпуног преоријентирања на партизански начин ратовања има неколико главних проблема који се морају брзо решити у ваншм одредима, који условљавају партизански начин ратовања.

1) Морате реорганизовати своје економме одреда, довести на та места најодговорније људе, који ће умети да 'организују исхрану наших бораца, који ће умети уз помоћ позадине да набаве обућу, одео и друге потребе за наше борце. За чете које праве дуже покрете мора се спремити резервна храна за неколико дана.

Случај К. [укавичког] одреда не сме се никако поновити. Овај одред у једном свом маршу загубио је 12 другова који су за време марша силазили у села по храну, а одред је продужио пут услед наметнуте му борбе.

2) Морате увести гвоздену дисциплину код наших бораца у четама у извршењу поверених им задатака.

3) У вези са друтовима из позадине морају наши штабови пре(дузети мере за освежавање наших одреда новим борцима из позадине.

4) Сви штабови морају предузети хитне мере за подизање морала наших бораца да би се спречиле нездраве појаве дезертирања и издајничког држања пред непријатељем.

Ово долази отуда пгго штабови одреда, а нарочито политкомеоари у одредима, као и остали политички одговорни другови мало раде на подизању политичког нивоа наших бораца, због чега наши партизани немају јасну перспективу успешног завршетка наше нар. осл. борбе и неминовне пропасти, и поред привремених успеха, Хитлерове ратне машине која ће се сурвати под притиском савезничких снага на челу са СССР-ом и народно-ослободилачких покрета поробљених земаља Европе.

Политкомесари морају добро пренети на партизана линију народно-ослободилачке борбе и не смеју дозволити да наши партизани наседају ономе пгго хоће окупатор и његове слуге, да скрену нар. осл. борбу на класну борбу или издају нар. осл. борбе. У првом случају ово раде Недић,

•ЉотИћ, Аћимовић и окупатор, а у другом случају Дража Михаиловић уз благонаклоност и помоћ окупатора у Србији, а уз отворену сарадњу са њим у Црној Гори, Босни, Херцеговини.

Овај задатак може се успеншо извршити ако се у одредима организују добре агитационо-пропагандистичке групе, које ће на оенову директивно-пропаганднот материјала организовати широки политички рад међу партизанима. Наши другови партизани треба да имају свакодневне вести наше радио-станице „Слободна Југославија“, нарочито извештаје о борбама које даје наш Врховни штаб.

5) Одреди морају разобличавати пред народом циљеве окупатора и његових слуту пружајући народу доказе да само уз активни отпор целог народа и партизана народ може да (се спасе од пљачке и уништења).

У овом правцу треба неујмorno говорити народу на зборовима, конференцијама, треба писати летке и широко делити расположиви пропашидни материјал. Агитационо-пропагандне групе треба да организују технику за умножавање ових материјала.

6) Да би смо вам могли пружити што већу помоћ, тражимо од свих штабова да нам у својим извештајима шаљу подробне податке о свим акцијама. Ове извештаје шаљите за сада путем којим добијете и ово наше писмо, док не успоставимо директну везу.

Од тога, колико ће ваши штабови увидети своје основне недостатке и бити способни да их енергично отклоне улажући све од себе, зависи да ли ћете успети да очувате ваше одреде, да их ојачате и да успешно тародужите акције које ће довести до наше победе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом
ЗА
Г. Ш. Н. О. П. О. ЗА СРБИЈУ

БР. 17

ЦИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 10 АВГУСТА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ
ЗА ЛЕСКОВАЦ О ПРИМЕНИ ПАРТИЗАНСКЕ ТАКТИКЕ
У БОРБИ ПРОТИВ ОКУПАТОРА¹

ОК-у 2.²

10 августа 1942 г.

Драги другови,

У вези са вашом конкретном ситуацијом нужно је подвући следеће карактеристичне чињенице.

1) Казнена експедиција има за циљ да уништи партизане одвајајући народ од партизана путем свирепог терора.

2) Непријатељ се уверио да су му све досадашње казнене мере пропале јер је народ помогао партизане и зато он сада мења тактик-у. Непријатељ сада поседа села око планине да би на тај начин онемогућио исхрану партизана и сваку везу са селима.

3) Садашња експедиција на челу са Аћимовићем³ је карактеристична ио томе што се види колико је непријатељ слаб и осетљив на ваше акције те је приморан да се служи најподлијим средствима да би поколебао, преварио и застрашио народ нашег ираја (леци, обећања, уцене, претње бугарском окупацијом, издржавање казnenих трупа, сеоске страже, паљевине, стрељања и прогони у конц. логоре).

4) Непријатељу је стало да по сваку цену опљачка жетву и да заведе ропски систем у овоме крају, а то не може да учини све дотле док постоје партизанске акције.

5) Непријатељ се у спровођењу свога злочиначког плана ослања поред својих оружаних снага на домаће шпијуне и петоколонаше, на колебљивце који му из страха помажу, и на дражиновце који му свесно и активно помажу.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 8554.

² Окружни комитет КПЈ за Лесковац

* У току лета 1942 год. Недићев министар Аћимовић организовао је казнену експедицију, која је бројала око 10.000 војника, против партизанских одреда у Србији, у циљу њихове ликвидације. Она је прво почела са „чишћењем“ Космаја, а затим и осталих упоришта НОП у Србији — Озрена, Сврљига, Јастрепца, Расине, Топлице, Пасјаче, Јабланице и Кукавице. Аћимовићев подухват није постигао очекиване резултате.

Непријатељ *настоји да читаву борбу скрене на пут братоубилачке борбе — на пут грађанског рата — на пут класне борбе*, тврдећи да је наша нар. оелободилачка борба само борба комуниста за власт, желећи на тај начин да нас политички што више 'изолује од народа.

Ради тога, узимајући у обзир све околности и јасну перспективу наше нар. осл. борбе (која ће се ширити и јачати све док постоји окупатор, без обзира на мере непријатеља и наше жртве), потребно је у овој ситуацији предузети следеће конкретне мере.

1) Објашњавати народу *намере непријатеља, његове методе рада, елементе* на које се ослања, и потпуно разобличити не само Аћимов'ића и његове крупне и ситне помагаче већ *јасно указати народу пут како ће се одупрети терору и наставити активну борбу* против окупатора и његових слугу.

2) Потребно је *уочити* како се према тој ситуацији односе остале политичке групе а нарочито пазити на дражиковце који ће покушати да читаву ситуацију искористе у своју корист и у корист окупатора а против нар. осл. борбе.

3) Наши партизански одреди на промењену тактику непријатеља морају одмах одговорити својом *променом тактике*. Проучивши нову тактику непријатеља поселања села, стварања заседа и вршења разних притисака на села, наши партизани *морају стварно прећи на партизански начин ратовања*, на сталне покрете, на изненадне препаде на непријатеља и његове комуникације, на стварање вештих и честих заседа непријатељу, *да се служе лукавством* и новим препадима тамо где је непријатељ најслабији и где се најмање нада. Не дозволити непријатељу да сазнаје бројно стање, наоружање, правац кретања и биваковање партизана. Не ударати на утврђена села, већ натерати непријатеља да прими борбу ван села, намамити их својим вештим маневром Ка планини. Уништавати мање снаге непријатеља и истовремено вршити акције на више страна да би се непријатељ збунио. На тај начин наши ће партизани *онемогућити непријатеља да поселањем села терорише и пљачка народ и изолује га од партизана*. У том смислу имате писмо Главног штаба за чије извршење мора да се заложи читава партиска организација како у одреду тако и у позадини.

4) Потребно је вршити размену искустава, створити чврсте пунктове у бази, појачати обавештајну службу, *развити највећу будност, дисциплину и иницијативу*. По-

•требно је плански радити и такмичити се у борби против "окупатора и његових слугу.

5) Треба народу објашњавати политичку и војну ситуацију и у земљи и у свету и указивати ка перспективу наше даље борбе. *Доследно спроводити линију народно-ослободилачке борбе*, борити се против скретања и изазивача братоубилачке борбе и грађанског рата. Стварати и јачати *јединство* нар. осл. борбе и указивати на *успешност организоване борбе* коју не може сузбити, а још мање уништити окупатор и његове слуге.

6) Појачати агитацију и пропаганду (усмену и писмену), борити се против панике и капитулантског духа пред непријатељем. Залагати се за активан отпор и организовати та, и одмах и правилно реагирати на све мере окупатора и његових слугу.

7) Разобличавати садашњу политичку и војну акцију Аћимовића и тако окупати све родољубиве елементе око Нар. осл. борбе а против издајничког рада Недића, Аћимовића и др.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав,
пк

БР. 18

^ЗВЕШТАЈ ИНСТРУКТОРА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 11 АВГУСТА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ПРИПРЕМАМА ЗА ОБНАВЉАЊЕ СУВОБОРСКОГ НОП ОДРЕДА¹

За П. К.

11-УШ-42

Драги другови,

Одговарамо вам на ваше писмо од 7-У1И-42 г.² следеће:

1) Припреме за одред су се одужиле и формирање одреда пашће почетком септембра. Досадашње припреме дају да предвидимо да за почетак неће бити велики број бораца

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Види док. бр. 13.

из овога краја. Утолико ће бити потребније да нас помогнете' са извесним бројем људства. Ви људе припремите, па ћемо-непгго пребацити преко „Ар.“³ а нешто преко „В“.⁴

2) Доставићемо своја искуства у најкраћем року.

3) За другове М. М.⁶ и М. Д.⁶ можемо да кажемо да ће са њима овај крај и овај део Зап. Србије изгубити много. Ми смо на то питање гледали из перспектива у Западној Ср-ђији, што смо нарочито подвукли у нашем прошлом писму.⁷ Ви на то питање гледате из перспектива прилика у Србији, које боље познајете него ми, па је сасвим цриродно да је и да треба да буде ваше гледиште правилније. Ми смо само учинили оне примедбе у прошлом писму у тежњи да се донесе што правилније решење по овоме питању.

Само никако се са вама не би могли да сложимо у по-гледу ваших закључака о мотивима који су нас руководили да заузмемо онакав став по питању М. М. и М. Д. који вам је познат из нашега прошлог писма. Не болујемо ми од те бољке која се зове фамилијарност и чуди нас и интересује нас на основу чега сте закључили да је у нашем ставу дошла до изражаја фамилијарност према друговима.

4) Свесни смо ми, друтови, да се ми налазимо у рату и да је сваки члан Партије мобилисани војник и да нико не сме да седи. И баш другови М. М. и М. Д. не седе већ упркос свих опасности извршују све задатке који су им били по-стављени и који се постављају. То исто важи и за остале другове који су у илегалности а ми смо успоставили са њима везу. Друг Мл.⁸ у једном ранијем писму писао вам је да сва тежина рада око припрема за формирање одреда, због још несавладане слабости парт. организације, пала је баш на другове илегалце и тражио је да се не пребацују у I шумад. одред као што сте ви првобитно дали директиву са ваше стране.

5) Ви поново тражите да наведемо разлоге ако мислимо да друтови М. М. и М. Д. не би требали да иду на своју дужност (не знамо какву) док се не оконча исграга око одреда. Ми на то можемо одговорити само то да Партија у ове другове може имати потпуно поверење за дужности за које они имају способности, без обзира на исход истраге. Ми смо раније навели разлоге због Којих смо били мишљења

³ Аранђеловац

⁴ Ваљево

⁶ Милорад Милатовић

⁶ Миша Дудић

⁷ Види док. бр. 11.

⁸ Милош Минић-Младен

да другови М. М. и М. Д. остану на овом терену, а при томе нисмо мислили никако на исход истраге.

б) Ми нисмо узимали као разлог опасности које су скопчане са кретањем наших другова јер та опасност не може бити већа него што је опасност која им овде прети, где непријатељ за њима трага и где је организовао специјалну обавештајну службу да би похватао њих и остале руководеће другове.

Друг. поздрав

С. Ф. — С. Н.!

1

Мл.

БР. 19

УПУТСТВО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 11 АВГУСТА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА КРУШЕВАЦ О РАДУ РАСИНСКОГ НОП ОДРЕДА¹

ОК-у КШ.

11 VIII 1942

[. . Драги другови,

1) Са Бугарима новоприспелим учините све да се повежете. Потрудите се да дознате где је отпутовала она бугарска јединица. Зашто нисте предвидели да се ово може десити, па да уговорите како ће да вам се јаве? Ми смо вам прошли пут писали како треба са њима радити, те сада у том погледу немамо ништа да додамо.

2) У вези са изгледима на долазак Немаца будите обазриви и обавештени. Са одредом будите у сталној вези, тако да га на време обавестите о намерама непријатеља.

3) Саопштите штабу вашег одреда да редовно шаље извештаје за Главни штаб како би могли да их достављамо Гл. штабу.

У вези са одредом и његовим акцијама мислимо да треба да буде у сталној офанзиви и то на свом терену. За случај да непријатељ навали са већом снагом нека припреми отступницу. Можда не би било лоше да се пребаца мало и ка Лухору, али за ово треба да му обезбедите пунктове на овој страни Мораве. Баш одред имао је неке губитке, као

¹ Оригинал у архиви ЦК СКС.

што смо слављени са друге стране, а ви нам ништа не пишете о томе.²

4) Како се зове нудиља у вашем одреду? Је ли то Савка?³ Ми смо обављени да је пала и да се налази у н. [ишом] логору? Јавите шта је од овога истина.

5) Да би средили рад и направили чврсту организацију у вашем округу морате много труда уложити. Не смете пропустити ниједан састанак. Морате предвидети све унапред тако да се рад одвија по једном плану где сваки друг ради свој посао без застоја. Схватите другови ово као *најозбиљније*, јер су прилике данас такве да најмања грешка може скупо да нас стаје.

6) Ваше руководство мораће да се попуни тим пре што друг Бр.⁴ иде на другу дужност, и напушта ваш крај. Ми ћемо вам сигурно неког послати, а идући пут ћемо вам рећи да ли да уђе *омладинац*⁵ у ОК. То је, иначе, сасвим правилно, само хоћемо да од вас добијемо мало јаснију карактеристику о њему.

7) Друг Жар. (Будн[^]),⁶ кад буде дошао, не треба да се шета по граду, јер га могу препознати, пошто је био у одреду и неки га познају.

8) Друг Бр. [ка] нека остане тамо код вас, пошто се у Н. [ишу] нешто компликовало у вези са падом неке архиве •у Јастр. одреду.⁷ Извуците поуке за вас у овоме. Нека штаб одреда пази како носи архиву. Ово исто важи и за вас саме. Пазите како чувате своју архиву. Јастрепчани су били изненађени од непријатеља у самом логору. Ово је за највећу осуду.

9) Учините све да другове снабдете обућом. Никако не заборавите.

10) Шаљемо вам 25.000 динара.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПК

² Односи се на губитке Расинског НОП одреда у јуну 1942 год., када су погинула 3 партизана у борби против Бугара.

³ Савка Вујовић

* Недељко Караичић-Брка, секретар Окружног комитета КПЈ за Крушевац

⁵ Слободан Глигоријевић-Ајга

⁶ Глигорије Диклић-Жарко, члан ОК КПЈ за Крушевац. Погинуо 1943 год., у борби са бугарском полицијом у Крушевцу.

⁷ Великојастребачка чета Јастребачког НОП одреда била је изненађена од Бугара и четника на Јастрепцу, али је успела да се извуче; погинули су само један друг и једна другарица. Архива чете није заплена. Види докуменат бр. 16.

БР. 20

**ДИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 14 АВГУСТА 1942 ГОД. ЧЛАНУ ГЛАВНОГ ШТАБА
НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ О ПОДНОШЕЊУ ИЗВЕШТАЈА О
СТАЊУ НОП ОДРЕДА У ШУМАДИЈИ¹**

14 VIII 1942

Другу Бр.²

Драги друже,

Примио сам твоје писмо од 11 VIII 1942.³

За твој пут до Ар. [анђеловца] мислимо да ћеш добро организовати, дођи до њиховог одреда. Требао би да прегледаш I шумадски одред и да поднесеш извештај Гл. штабу. У одреду се немој задржавати, већ тражи од другова да те одмах пребаце у „позадину“ и предају другу „Црном“,⁴ О чему смо им ми писали, а код „Црног“ ћеш сачекати документа (пошто нам пошаље фотографије) и објаву за пут. Значи, чим стигнеш до друга „Црног“, реци да нас Обавести о томе да би ми онда предузели потребне мере за твоје даље пребацивање. Не знам да ли имаш прилике да слушаш „Сл. Југославију“. Наши одлично стоје у Централној и Јужној Босни, Хрватској, Далмацији, Словенији. I пролетерска бригада је ослободила Ливно, а III Прозор.

Код нас на југу доста је тешко стање. Ти одреди су издржали најмање 5 добро организованих експедиција. Сада Аћимовић лично руководи „чишћењем“.⁵ Помажу им свесрдно Дражини бандити.

Тражи усмени извештај од садашњег команданта I шумадског одреда о томе с којим је снагама остао на терену после одласка главнине њиховог одреда.

Другарски те поздравља

Мих.^о

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Радивоје Јовановић-Брадоња

³ Редакција не располаже овим писмом.

⁴ Станислав Сремчевић

⁵ Види док. бр. 17 примедбу бр. 3.

^о Благоје Нешковић-Михајло

БР. 21

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ
ОД 14 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ШУМАДИ-
СКОГ НОП ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ” ЗА ПОЈА-
ЧАЊЕ АКЦИЈА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ
СНАГА¹**

ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
ЗА СРБИЈУ

14 VIII 1942

ШТАБУ I ШУМАДИСКОГ Н. О. П. О. „МИЛАН
БЛАГОЈЕВИЋ”²

(команданту другу Лаб.³)

Положај

Драги другови,

Од поновног вашег формирања немамо никакав извештај од вашег штаба о стању вашег одреда ни о акцијама које одред води.

За десет дана обићи ће вас један од наших чланова, па ћете с њим моћи да направите план за даље ваше акције.

Држећи се основне директиве да одред изводи онакве акције, какве му прилике дозвољавају, требало би у овом моменту да почнете са мало живљим акцијама, како би обратили пажњу непријатеља, који је све своје снаге концентрисао у Југоисточној Србији у циљу да уништи наше одреде у том крају.

Нека нам друг командант пошаље опширан извештај о раду и акцијама дела одреда који је остао после одласка главнине ваших снага у Санџак — Босну, јер наш штаб не Зна још до данас Које су снаге биле остављене на терену и Шта је са њима било.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1603.

² Милан Благојевић, народни херој, учесник шпанског грађанског рата, командант Првог шумадишког НОП одреда. Ноћу између 27 и 28 октобра 1941 год., у Ужичкој Пожеги, мучки га убили четници Драже Михаиловића. (Види Зборник том I, књ. 1, док. бо. 68, 69, 70 и 72.)

³ Милорад Лабудовић-Лабуд. Погинуо фебруара 1943 год., у Барошевцу, у борби против љотићеваца.

Шаљите иако редовно извештаје о стању у одреду (људство, наоружање и сл.) потписане од команданта и политкомесара одреда и то за сада путем којим сте добили ово писмо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. П. О. ЗА СРБИЈУ

БР. 22

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ПАРТИСКОМ ПОВЕРЕНИ-
ШТВУ НИШКЕ ОБЛАСТИ О ЗАДАЦИМА ПАРТИЗАН-
СКИХ НОП ОДРЕДА¹**

ПП-у (КОСТА)²

18 VIII 1942

Драги другови,

Примили смо ваше писмо од 16 VIII 1942,³ писма ОК-а 1, 3,⁴ писмо Љубе,⁵ Павке⁶ и остали материјал.

У нашем прошлом писму нисмо вам опширно писали о проблему ваших одреда, јер смо вам послали писмо Гл. штаба.⁷

Треба да вам буде јасно да не постоји никаквих супротности између та два писма о оцени ваше ситуације и начину решења те ваше тешке ситуације. Ми смо се задржали на политичко-организационој страни, док је штаб писао о војној.

Мада нам ви пишете врло непотпуно о вашој ситуацији и приликама, мада поједина ваша војна и политичка руко-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 830.

² Драги Стаменковић

³ Редакција не располаже овим писмом.

⁴ Односи се на окружне комитете КПЈ за Ниш и Зајечар.

⁵ Добривоје Радосављевић-Боби

⁶ Михајло Туртић

⁷ Види док. бр. 16.

водства решавају проблеме под притиском околности, а не по напред утврђеном плану, а вас о томе само обично нак-
ћадно обавесте (случај Чиче,⁸ Баб. одреда⁹ итд.), ми ипак
имамо јасну слику о вашој ситуацији војној и политичкој,
али ми примећујемо да ви површно читате наша писма као
и материјале које вам шаљемо.

Потпуно смо имали у виду све ово, о чему пишете, о
вашој ситуацији. Ми је оцењујемо као тешку. Али ми ни-
како не мислимо да спаса треба тражити у отварању дру-
Тог фронта и у појачању одреда у другим деловима Србије,
као што ви то мислите. Цела ваша оцена се своди на једно.
Узрок ваше тешке ситуације је велика концентрација не-
Пријатеља и слабост наших одреда. Према томе ви закљу-
чујете да је потребно било да се смање снаге непријатеља,
било да се наше снаге увећају, да би се спасли наши одреди.
А то може бити само ако се створи други фронт или ако се
*појачају одреди у Србији.

Такав ваш став је потпуно погрешан. Он је у основи
пгрешан што ви не видите и нећете да тражите излаза у
својим сспственим могућностима већ гледате на други
фронт, јер свако тако може да очекује помоћи од другог
фронта, што се може и десити, али и тада се не би радило
о помоћи за *спасавање постојећег одреда*, већ за прелажење
на *устаничке форме* борбе, а ми сада тражимо и морамо
'пронаћи начрш за одржање наших одреда под овим и ова-
квим условима и при оваквој несразмери снага, и то учи-
нити на бази процене садашњег стања и проналажења одго-
варајућих мера, јер данас *одржати* одред значи исто што
^је прошле године значио устанак у локалним размерама.
То треба да вам буде јасно и да не упоређујете механички
прошлогодишњу и овотодишњу ситуацију и могућности.
Огроман је успех за даљи ток осл. борбе баш само одржа-
вање ових наших одреда и са њима даље радити на ома-
совљењу. Погрешно је ако ви мислите да ће акције у дру-
Гим крајевима Србије олакшати ваш положај, осим ако не
мислите на устанак. Створен је нов одред у Шумадији.¹⁰
Окупатор и издајници баш сада су бацили све снаге на
њих, а ви ситурно нисте ни осетили олакшање, јер они
имају у локалним сразмерама сада увек јаче снаге. Шта то
'значи? Значи ли да ће они уништити наше одреде и да
*ћемо ми даље седети? Не, и у случају да вам униште неки

⁸ Десимир Јововић, политички комесар Јастребачког НОП
одреда

⁹ Бабишки НОП одред

¹⁰ Односи се на Први пгумадишки НОП одред.

одред одмах морате радити на његовом обнављању од са-
(мог почетка. Шта значи то, хоћемо ли чекати други фронт?
'Не, већ тражити непрестано начине да сопственим силама
решимо те проблеме.

Е, другови, тако се мора посматрати оцена ситуације
'и наших дужности! Нису крива руководства и парт. орг.,
'није криво невођење или вођење партизанског начина борбе
за тако тешку ситуацију, већ је крива надмоћност непри-
јатеља и друго. Тако ви говорите. Тачно је то, другови, само
утолико уколико хоћете да утврдите тежину положаја, али
није тачно ако тиме хоћете да кажете да нема начина да
се спасу ваши одреди сем отварања другог фронта и укла-
њања несразмере снага. И у оваквој несразмери морате наћи
добро решење за одржавање и јачање одреда и у том духу
је наше писмо о појачавању политичког рада у *самом*
одреду, о јачању партиске организације, о покретању чи-
Таве парт. орг. у помоћ одредима, о појачаном политичком
раду код народа на територији одреда, у том духу је и писмо
Гл. штаба о прелажењу на чисто партизански начин рато-
вања, што ви још увек и поред писма Гл. штаба нисте схва-
Тили, што нам доказује ваше писмо од 16 VIII 1942. Дакле,
једна је ствар *зашто* сте у тешкој ситуацији, а друга је
ствар *како* ћете из ње *сада* изаћи. А да ли ви можете у
томе успети *сада* у оваквој ситуаци-ји? Ми мислимо да мо-
жете и ми се слажемо са другом ЈБубом, јер вам ни ми ни
Гл. штаб нисмо ништа друго ни писали већ то што мисли
и друг Јуба, само опширније и свестраније. Ви треба
пажљивије да читате наша писма. Гл. штаб није осудио
свако разбијање одреда на мање групе, већ *онакво* како је
то учињено зимус у Топлици и сада код Озренаца, тј. капи-
тулантско, без плана, не за очување одреда и повећање ње-
Гове акционе способности, већ формално разбијање одреда
и бежање од борбе с непријатељем. Иначе, јасно је да сам
начин чисто партизанског начина ратовања захтева такво
дељење већих јединица у мање, већ према условима и по-
требама, с тим да постигну максимум успеха и да се скупе
опет и то с времена на време по плану у веће јединице. Ми
чак мислимо да и Јастрепчани треба то да чине, и када
Гл. штаб пише о стварању ударних чета, онда је мислио на
'стварање мањих јединица које ће имати велики акциони
радијус и велику ударну моћ, што се нарочито односи на
Јастрепчане. Према томе је погрешно ваше мишљење да
Таква директива Гл. штаба није остварљива и да ће она
шкодити угледу Гл. штаба, јер и међу најбољим партиза-
нима има бољих и горих, јачих и слабијих, сви не могу да

издрже подједнаке напоре. Таква ударна чета би била напр. она што је ишла до Голије.¹¹ Само је контрадикторно ваше пиомо, јер ви час пишете да је сваки партизан ударник а час да немате способних *руководилаца* за дељење у мање јединице и самосталнији рад, јер ми сматрамо да то нису потпуно *самосталне јединице*, већ треба да буду самосталне али *чврсто повезане* са штабом и међу собом.

Дакле, простудирајте писмо Гл. штаба и поступите по њему по једном плану што пре. Ту треба још само додати две ствари: 1) Одреди могу имати базу на планини, али морају сада имати широк и велики акциони радијус и одреди морају *често мењати* своје базе, у ком смислу треба мобилисати и ваше и круш. [евачке] парт. [иске] орг. да им припреме упоришта. 2) Седиште базе ваших одреда треба пребацивати (у првом реду на вашим теренима) тамо где нема концентрација (Зајеч., Кукав., Јабл., Врање, Копаоник и др.).

Зато се никако не слажемо с тим што су Јастрепчани Остали на својој бази, већ су морали пре доласка експедиције да буду далеко од ње, било преко Топлице или Копаон. [ика], било чак да су прешли и на Јухор, за што је могао да им припреми терен ОК Кш.

Дакле, пред нама су сада много тежи и компликованији проблеми и ми их морамо решавати.

У вези с оваквом вашом ситуацијом мислимо да пошаљемо једног друга к вама што пре да види вашу ситуацију и да вам помогне. Он би остао код вас 10—20 дана. Треба да му обезбедите добар и сигуран стан и да нам јавите како да вам га пошаљемо и на коју адресу. Учините ово одмах и јавите идућег пута.

Сада о осталом.

Материјале бутарске кемојте преводити нити давати на коришћење, јер ћете направити збрку у појмовима другова, јер у Буг. је друга ситуација, а друга код нае. Уопште никакве материјале не смете делити без нашег одобрења (сем својих, јасно).

Љубина другарица за сада не може да иде к њему. Склоните је.

Друт Срећко¹² је овде био секретар једне јединице. За рад, који му поверавате, уз вашу контролу може да буде.

¹¹ Односи се на чету Јастребачког НОП одреда која је била ушла у састав обновљеног Копаоничког НОП одреда.

¹² Недељко Божовић, металски радник из Београда, секретар Месног комитета КПЈ за Ниш. Ухваћен у Београду октобра 1942 год. и касније стрељан на Бањици.

Брку (А. С.)¹³ треба искључити из Партије због свих недостатака и погрешака, упутити га у одред и то одвојено од другарице.¹⁴

Да ли је сигурна јавка што сте нам је послали у Н.¹⁵ у вези опасности за Богдана?¹⁶

Умножавајте извештаје Врховнаг штаба (даје их „Сл. Јутосл.“).

Шаљите нам информације о свим догађајима и приликама код вас, конкретне, детаљне. То треба нама и за „Сл. Југославију“.

Чича¹⁷ нека остане у Рас. [инском] одреду када сте га већ послали.

„У се и у своје кљусе“ — другови!

Више организованости и окретности и еластичности у раду, друтови!

Тако ће вам помоћ са стране бити од користи било остварењем другог фронта (што треба да се догоди још ове године, јер постоји уговор о томе између СССР-а и Енгле-ске) или појачањем наших акција у Србији.

Морате све уложити да збил>а направите заокрет сада у начину рада партизанских одреда и парт. орг., јер је *огроман значај вашег краја* и он иостаје из дана у дан *све већи*.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом
ПК

¹³ Александар Симић, члан Окружног комитета КПЈ за Ниш, а затим члан ОК КПЈ за Зајечар. Стрељали га партизани у Тимоку, јула 1942 год., због неизвршавања партиских директива, самовољних поступака и харангирања против руководства ОК.

¹⁴ Кад је слао писмо, Покрајински комитет није знао да је Симић стрељан.

¹⁵ Ниш

¹⁶ Василије Буха

¹⁷ Десимир Јововић

БР. 23

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 20 АВГУСТА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ ПОВЕРЕНИ-
ШТВУ КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ О ПРЕБАЦИВАЊУ ДРУ-
ГОВА ИЗ БЕОГРАДА У ПРВИ ШУМАДИСКИ НОП
ОДРЕД¹

20-УШ-42 г.

О.[КРУЖНОМ] ПОВ. [ЕРЕНИШТВУ КПЈ ЗА]
МЛАД. [ЕНОВАЦ]

Драги другови,

О.К. Ар.² предлаже нам у свом последњем писму од 13 ов. м., да вам јавимо, да ви у свсм срезу ортанизујете један пункт који би могао да прихвати одједном 30—40 људи, 'које би ми послали одавде за одред. Ови људи би се наоружали на том пункту и тако наоружане одвео би их цео њихов одред, који би ради овога дошао до самог пункта. Другови из Ар.[анђеловца] мисле да је ово изводљиво, пошто, како они имају обавештења, снага реакције се прилично смањила на вашем терену.

Ми се са овим предлогом другова из Ар.[анђеловца] потпуно слажемо, јер смо и сами слично мислили, али би га изменили у овоме:

1) Уместо да другови који се наоружани крену сви на њихов терен са њиховим одредом, остану на вашем терену као једна чета, која би била привремено под командом штаба њиховог одреда и која би оперисала на вашем терену.

2) Да другови из Ар.[анђеловца] не шаљу читав одред за прихватање ове чете, већ да пошаљу једну десетину, која би ушла у састав ове чете.

3) Да ви заједно са њима одредите једног друга за командира ове чете и политкомесара.

4) Ова чета би била база за стварање вашег самосталног одреда.

5) Уколико би опстанак чете био угрожен на вашем терену, онда би се повукла у састав одреда.

У циљу што бржег остварења овога плана можете узети за помоћ друга из Врачарског среза, који ће са наше стране бити обавештен да прими вашу сарадњу.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1869.

² Окружни комитет КПЈ за Аранђеловац

Другови из Ар. [анђеловца] доћи ће у везу са вама да би се договорили о извођењу овога плана. Ако им ми не стигнемо да пишемо о преиначењу овог њиховог предлога, онда им га ви саопштите.

Поред овога ви треба да радите на томе, да створите што више пунктова на свим правцима излаза из Бгд [Београда] у вашим срезовима, како би ми могли стално и мање групе људи да шаљемо, које би остале код вас или ишле на терен ар. [анђеловачки].

Посебно би требали да обезбедите прихватилишта за поједине наше другове, који би били код нас утروжени да их морамо одмах слати из места, али који не би остали код вас већ би ишли на разне друге стране на рад.

О овоме нас известите.

За сада треба да шаљете курира сваке недеље, ради споразумевања око извођења овог нашег и ар. плана.

Мима³ ће остати до даљњег још код вас.

Другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПК

БР. 24

УПУТСТВО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 24 АВГУСТА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА КРУШЕВАЦ О ПРУЖАЊУ ПОМОЋИ РАДИНСКОМ НОП ОДРЕДУ ОД СТРАНЕ ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ¹

24-УШ-42.

О.К. КШ.²

Драги другови,

Примили смо ваша писма од 14 и 21 ов. м.³ као и писма друга БрКе.⁴

⁸ Народни херој Мирослав Јовановић-Трулеж. Погинуо 4 децембра 1943 год., у Пријепољу, у борби са Немцима, као политички комесар Другог батаљона Прве шумадиске НО бригаде.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

³ Окружни комитет КПЈ за Крушевац

³ Редакција не располаже овим писмима.

⁴ Недељко Караичић

Како ви, тако и Бр. [ка] пишете о великим потерама, које се врше поново на Јастрепцу. Наша заједничка брига данас *више но икада* мора да буде извући одреде из ове тешке оитуације и по сваку цену сачувати их. Ми смо се заједно са Гл. шт. позабавили овим питањем и дошли смо до извесних закључака на основу којих смо*ми упутили писма нашим руководствома, шта треба све да предузму, а Гл. шт. је са своје стране упутио писмо у истом смислу Шт. одреда.⁵

Пошто је стање вашег одреда слично стању осталих одреда, то овом приликом немамо потребе да вам о овоме посебно пишемо, већ вам шаљемо копије ових писама из којих ћете видети како ми и Гл. шт. мислимо шта треба радити, па према томе спроведите сва ова упутства на ваше прилике. Немамо потребе да вам подвлачимо да цела парт. [иска] орг. [анизација] треба да се ангажује да се одреду помогне и да се по сваку цену сачува наша жива снага. Одржавање наших одреда у оваквим условима значи велики политички и војнички успех за целу Србију, без обзира на обим акција које изводе наши одреди. Наш Врх. штаб такође је дао видно место у својим извештајима цреко „Сл. Југославије“ о акцијама одреда на вашем терену. Јуче је радио Москва дуже говорио на руском језику о акцијама наших одреда у Србији.

О другим проблемима ваше организације немамо потребе опширније да говоримо. Продужите рад како сте почели.

Дражу треба систематски разобличавати. Све материјале о овоме делите најшире што можете. Ускоро ће почети да излази лист, који ће много помоћи да се Дража разобличи.

Сада вам одговарамо на конкретна питања:

2) Секретар парт. орг. у одреду нека остане Миша,⁶ а као такав он је заменик Чичин.⁷

3) Ухапшеног друта покушајте по сваку цену да извучете, само пазите да вас не открију гестаповци и полиција.

4) Све од материјала за умножавање послаћемо.

5) Шаљемо вам 50 хиљада динара да купите цокуле. Нађите добро склониште за исте, па ћемо вам ми рећи колико ћете послати Топлици, а колико вама да остане. Главно

⁵ Редакција не располаже овим писмом.

⁶ Миша Годић, заменик политичког комесара Расинског НОП одреда

⁷ Десимир Јововић

је да не смемо дозволити да нам другови буду боси у овако тешким 'приликама, без обзира на цене. Ви треба да појачате сабирну акцију. Дакле, другови, ставите себи у задатак испуњење до краја пароле „Све за фронт!“ — Све за одржавање и успешно деловање наших другова партизана.

6) Наша је кривица да је дошло до неспоразума са вашим куриром. Ово се неће више десити. Наши ће излазити сваке суботе без обзира да ли ћете доћи или не.

7) Ставите се у везу са Крал>.[евом] и обавестите га да је ваш одред на Гочу. Нека га они што пре помогну са своје стране. Они имају већ добар пункт на Гочу. Нека искористе присуство вашег одреда и нека изведу свој одред. Ми ћемо им о овоме писати, али их ви обавестите о овоме.

8) Шаљите нам извештаје о општим приликама у вашем крају (акцијама, терору, пљачки, глади и сл.) да би их могли достављати „Сл. Југославији“ за објављивање.

9) О нападу на Гор.⁸ направите добар план, па ако процените да може, учините ово.

Прибирајте муницију. На Бугаре пазите и будите обазриви, пошто се тако показују.

Друга омладинца⁹ узмите у О.К. испред омладине. Нека идући пут пошаље извештај преко нас за П.К. Скоја о раду ваше омладине.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П. к.

⁸ Мисли се на извођење акције на казнени завод у Крушевцу. Гор. означава шифру за овај напад.

* Слободан Глигоријевић-Ајга, секретар Окружног комитета СКОЈ-а за Крушевачки округ

БР. 25

**ИЗВЕШТАЈ ЧЛАНА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА
СРБИЈЕ ОД 26 АВГУСТА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ
И ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О
ОБНАВЉАЊУ СУВОБОРСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

26-уш-42

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ И ПК-у

Драги другови,

Обавили смо овде послове око формирања одреда и одред ће се иојавити онда, како смо већ јавили. Остало је нерешено питање састава команде одреда, пошто за њу имамо на расположењу само друга А. С.² Са другом Л. С.^а нисмо ухватили везу нити има наде да ће се то у скором времену постићи, јер је у том правцу урађено све што је било могуће. Од осталих другова који улазе у одред, тешко је наћи и воднике а камоли кога за команду одреда. Једино још остаје да парт. орг. пошаље у одред некога од својих руководилица, па би тако питање команде Суворборског одреда било некако решено.

У вези са вашом одлуком о одласку другова М. М.⁴ и М. Д.⁵ дужност ми је да вам напишем следеће.

И поред нашега мишљења о нашим прошлим одговорима сматрам да је ваша одлука неправилна посматрајући баш прилике у Југославији и Србији.

Србија је подељена на три географско-политичке целине: Западна Србија, Шумадија и Источна Србија.

Од њих, како ја мислим, *Западна* Србија има несумњиво највећи значај.

Прво — због централног положаја у Југославији.

Друго — због офанзиве српске реакције у Босну и Санџак.

Треће — због тога што је и Дражина база.

Четврто — због могућности брзог дизања устанка.

Источна Србија је важнија за окупатора неголи за српску реакцију.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1903.

² Андрија Савчић

* Лука Спасојевић

* Милорад Милатовић

⁵ Миша Дудић

Прво — због Моравске долине.

Друто — због револуционарног утицаја наше борбе у Цст- Србији на бугарски народ.

Ова друга чињеница свакако да је важна и по нас, али зеличина њене важности није ми довољно позната.

Зато сматрам да би Главни штаб направио најбољи маневар јачањем одреда у Западној Србији, тј. да у овој етапи борбе баш ту падне тежиште његовога рада.

Писали сте да су кадрови у Источној Србији искасапљени и да вам другови М. М. и М. Д. требају тамо.

Вама је добро познато стање у Западној Србији. Познато вам је да се одласком ових другова испражњује Западна Србија. И баш због слабости и непостојања парт. орг. у извесним крајевима Зап. Србије потребни су за одреде способни руководиоци и популарни у масама.

Садашњи рад друга М. М. најбоље то потврђује. Друг Мл.⁸ ће то најбоље објаснити.

Зато је потребно да ови другови остану овде, тј. у Зап. •Србији.

Ваша напомена да се другови кроз борбу изграђују и тако попуњавају празнине у командном кадру сматрам да је олако изречена.

Тачно је да се изграђују у борби кадрови, али исто тако треба неко да их изграђује. Овде таквих људи, после њиховог одласка, нема, пошто ни сам друг А. С. нема тих способности.

Стање у Источној Србији није ми најбоље познато, али судећи по тамошњим операцијама, губици у командном кадру ма како да су велики ипак ти одреди и данас имају сасвим споообне команде. То акције доказују. Без сумње да потреба за добрим командним кадром увек и свугде постоји, али питање је где је најпотребнија. Јер, ово прементање није обична већ врло крупна ствар. Последице неће изостати.

Ви пишете да се овде ради о „фамилијарности“. То се не може примити. Можда постоје неки други разлози осим ових о којима сам писао и о којима вам сада пишем, а о њима нам нисте писали, на основу којих би тек могао примити вашу одлуку као правилну.

При томе како сте нам ви досад дали објашњење та -ОДлука може да се прими само као *наређење*.

Мислим да кад би бар један од ових другова остао овде, Да би то било ипак правилније решење.

⁸ Милош Минић-Младен

П. К. је обећао помоћ али она би требала одмах да се добије за почетак, јер, као што видите, тешкоће су и за одређивање водника.

Ово сам наишао, другови, зато да би се ова ствар поново расмотрила и донела што правилнија одлука.

За архиву Гл. штаба раније је уређено и биће донета за који дан.

Другарски поздрав
Бр.⁷

БР. 26

УПУТСТВО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 29 АВГУСТА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ ПОВЕРЕНИШТВУ КПЈ ЗА КРАЉЕВО О ОБНАВЉАЊУ НОП ОДРЕДА НА ГОЧУ¹

29 VIII 1942

О. ПОВ. КЉ.²

Драти другови,

Примили смо ваше писмо од 27 о. м.³ и остало. Одговарамо вам следеће.

Што се тиче формирања вашег одреда, треба да изведете људе на Гоч. На Гочу нека се држе прикривено док се формирају. Пошто у одред, како видимо из вашег писма, иде већина омладинаца, који немају партизанског искуства, то је опасност да буду нападнути од тих четника око Гоча и можда у зачетку разбијени. Зато са њима треба послати одмах неколико старијих другова и све оне другове који се сада налазе по појединим четничким одредима, а који су сигурни и добри.

На планину треба изнети што се може више хране да би је имали у почетку док се формирају, јер села око Гоча

⁷ Радивоје Јовановић-Брадоња

¹ Оригинал, тисан на машини, налази се у архиви ЦК СКС-

³ Окружно повереништво КПЈ за Краљево

" Редакција не располаже овим писмом.

су сиромашна, а није згодно, док се не окупе, да они силазе у села за храну. Извођење људи треба почети што пре, да не **буду** захваћени купљењем за Немачку. Са акцијама би почели тек онда када се формирају, и то мањим и ноћу.

За сада је најважније да изаберу најбоља места на Гочу, где би се окупили и која би им била логори. Треба добро пазити да ови лотори не буду слични онима који су прављени прошле године, јер услед опасности да не буду откривени, они ове логоре треба да мењају скоро свакодневно. У свим околним селима треба да организујете добре пунктове на које би другови долазили и узимали оно што им ви шаљете. Код *Риж*.⁴ треба да буде неки од наших добрих другова који би им служио за обавештења и преко кога би ви држали везу са одредом. Овај друг мора бити строго тајан пред осталим радницима у почетку, док се одред формира. У овом циљу могао би друг из К. М.⁵ да продужи свој останак у пом. [енутом] предуз. [ећу] све док одред не буде потпуно спремљен за акције.

Приликом пребацивања водите рачуна да другови не буду откривени од непријатеља. Исто тако, у прво време не треба да се појављују у групи пред чобанима. Другове опремите добро са обућом и оделом. Набавите по могућности и један шатор. Пазите на Рижине службенике, јер они могу бити у служби четника.

Питајте друга Ћ.⁶ из В. Б.⁷ за прилике на Гочу и нека вас посаветује која су најзгоднија места на планини.

Ми смо обавештени да је једна чета Крушевачка кроз Жупу на путу за Гоч. Обавестите друга из К. М. нека пази, ако другови наиђу тамо да се одмах с њима повеже и да им се нађе при руци. Круш.[евац] смо обавестили да се с вама стави у везу, да би уговорили како ћете се повезати са њиховом четом. Уколико Круш. чета дође на Гоч, ви пожурите са извођењем људи и придружите вашу чету⁸ њима. Она са њима нека буде све док се не оспособи за самосталне акције. Тачно уговорите место, понављамо вам, и знаке како ћете се повезати са њиховом четом, ако она дође тамо.

⁴ Шумско предузеће на Гочу

⁵ Вукадин Јашовић из Косовске Митровице

⁶ Ћура Дукић

^{*} Врњачка Бања

⁸ Тада још није била оформљена Краљевачка чета; биле су само маше групице људи без оружја, које су се склањале на Гочу. Једна чета Расинског НОП одреда добила је задатак да прикупи ове групице и да обнови бивши Краљевачки НОП одред „Јован Курсула“.

Чим уопоставите чвршћу везу са Мит. [ровицом] онда ћемо у сарадњи са њима направити један план за формирање једног јачег одреда који би обухватао Копаоник и цео терен од вас до К. М. [итровице].

Зато учините да се веза са њима што боље учврсти.

Зашто С.⁹ није одговорио повереном му задатку? Саслушајте га.

В. Б. узмите себи и цео горњи део Трст. среза, како је то прошле године било.

Наш друг Букумировић,¹⁰ који је формирао МК у В. Б. убијен је у овдашњој Главњачи. Њега је издао четницима неки студент¹¹ у Рашкој кад је стигао на рашку станицу. Потрудите се да дрзнате који је тај студент.

Шаљемо вам писмо за „Црног“¹². То је одговор на нотес. Нека Милена¹³ лично организује везу између Кос. [ова] и Мет. [охије] и вас, да би то ишло директно и сигурно. Пошаљите им Пролетер, Билтен и све наше публикације.

Шаљемо вам помоћ од 20.000.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

ПК

⁹ Сава Вајић

¹⁰ Бора Букумировић, члан Покрајинског комитета КПЈ за Србију

¹¹ Божа Шарковић, ухваћен 1945 год. као четнички одметник и убијен.

¹² Станислав Сремчевић

¹³ Олга Милутиновић

ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 30 АВГУСТА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА КРУШЕВАЦ О ЈАЧАЊУ ПАРТИСКЕ И ВОЈНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ¹

30 VIII 1942

ОК-у КШ.²

Драги другови,

Примили смо ваше писмо.³

Наша је процена да се у Србији врши једно велико превирање код народа у овом моменту велике реакције коју за рачун окупатора спроводе разне четничке банде. Ово превирање народа у појединим крајевима у Србији различито се појављује, али свуда има један основни узрок, а то је дубоко незадовољство код широких маса са тешким стањем у које је народ запао услед превелике пљачке и насиља окупатора и његових помагача сваке врсте. На основу овога ми смо и дали перспективу у нашим публикацијама да су у Србији врло повољни изгледи за даљи развој народно-ослободилачке борбе. Данас је важно уочити и то да све ово врење народа, које постепено иде своје врхунцу, одражава се у некој форми и на поједине четничке групе, тако да међу њима почиње све јача диференцијација. Јасно је да се и код њих ова диференцијација, хоће неће, мора да врши на главном питању борбе против окупатора који је главни кривац. Дакле, није им успело да обману народ да је Србији једино потребан „мир“, „ред“ и „рад“ па да све буде у реду. Народ је увидео да баш у том „миру“, „реду“ и „раду“ доживљује највећу пљачку која га води у пропаст. Ово сазнање неминовно доводи народ до другог сазнања: да је најбољи излаз у активној борби против окупатора и издајника.

Наравно да ће се народ постепено све више опредељивати за онога који води стварно борбу против свих оних који су народ довели у овакво стање. Наша Партија и партизански одреди својом досадашњом борбом показали су

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Окружни комитет КПЈ за Крушевац

³ Редакција не располаже овим писмом.

целом народу да смо ми једини бескомиромисни борци про- 1
тив окуатора као главног кривца за несрећу у коју је наш 1
народ запао изгубивши своју слободу. Према томе, народ 1
ће поћи за нама.

Али да би ми успели да народно расположење, стварано 1
на искуству једногодишње нар. осл. борбе, доведемо до мо- 1
мента масовног устанка под руководством нашим, ми мо- 1
рамо да уложимо све своје снаге, да својим политичким 1
радом укажемо народу ко су главни кривци за несрећу на- 1
шег народа, који су својим радом омогућили окупатору и]
још му омотућавају да уништава наш народ. Дакле, то су 1
издајници. Дакле, сви они који су радили и раде да нашу 1
народно-ослободилачку борбу скрену са њеног главног циља 1
— нашег ослобођења од окупатора.

Највидније данас место међу овим издајницима на- |
родно-ослободилачке борбе заузима Дража, јер он и даље 1
жели да народ одвраћа од активне борбе против окупатора. 1
Зато се наша пропаганда мора уперити против њега, што 1
сте ви у вашем крају почели и што треба да продужите.]
Овим путем народу ће се помоћи да увиди ко је за борбу, 1
а ко није. Дражу народ мора видети да он не само да није]
за активну борбу, него се активно бори против оних који 1
воде борбу против окупатора. Ово систематско разоблича-]
вање Драже имаће утицаја на све оне четничке масе без 1
обзира где се оне сада налазе, јер треба уочити једну ствар:]
да све ове банде мисле да на крају нађу уточиште код 1
Драже и да преко њега перу своје злочине, над народом 1
почињене. Мање огрезли елементи у овим злочинима или 1
заведени у њиховим редовима постепено ће све више уви- 1
дети да се могу искупити само ако почну борбу против оку- 1
патора, на тај начин почеће диференцијација међу њима.]

На све ово збивање код нас у Србији имају велики ути- ;
цај светски догађаји и успешна устаничка борба у другим]
крајевима Југославије, као што су Босна, Херцеговина, 1
Лика, Далмација, Словенија и Хрватска, и то под нашим]
руководством, а не под вођством војног „врховног заповед-
ника“ Ђенерала Драже.

На основу овакве процене ви морате постављати и ваше 1
конкретне задатке, а то су:

1) Учврстити и ојачати партиску организацију тако да 1
у овако тешким условима највеће илегалности може да раз-]
вије свој максимални агитационо-пропагандни рад на ства- <
рању јединства целог нашег народа у борби против окупа-]
тора и против свих оних који разбијају ово јединство, а
тима помажу окупатора и продужују ропство и патње на-

шeМ народу. Добро сте подвукли у своме летку да се сада
е може и не сме гледати ни на какве политичко-партиске
пазлике ни на имовно стање. Сада је један непријатељ —
•Евупатор и они који му служе, према томе мора да буде
| против њега један фронт у који мора да уђе цео народ.
Сваки онај који ради против тог јединства отворено или
замаскирано, непријатељ је народа и као таквог треба га
приказати народу.

2) Ваш одред треба да се оспособи за акције. Он то
може, ако га народ прихвати и помаже му. Према томе ви
•морате снабдети одред свим потребама. Ви морате осве-
исити физички и духовно другове у одреду пружањем сва-
кодневне материјалне и политичке помоћи, затим укази-
©ањем стално на повољну перспективу развоја наше борбе.
Ви морате почети са мобилисањем нових одабраних дру-
гова у одред да би га бројно ојачали.

3) Док је одред у оваквом стању замора и великих про-
гона, он треба да изводи акције мањег обима, и то првен-
ствено уперене против окупатора. Акције треба да одгова-
рају основној линији борбе против окупатора, према томе
акцијама треба штетити све оно што служи окупатору за
пљачку нашег народа, нарочито саобраћај и живу снагу
окупатора. Треба се у овом моменту клонити сукоба са чет-
ницима и не узети као главни задатак нападе на њих, ако
они нису активни у прогонима [против] нас.

Ваша чета у тр. [стеничком] крају нека остане тамо и
нека се приближи Гочу да би сада у овом моменту помогла
стварању Краљевачке чете. У прво време ова Краљ. чета
нека стално буде са вашима, а ви се уско повежите са
Краљ. ОК-ом да би им заједнички пружили помоћ у свему.
Ми смо јавили Краљ. о овоме, а ви одмах упутите једног
Сигурног друга да се са Краљевчанима нгго боље догово-
рите о целом овом послу.

4) Продужите да стварате ваше групе за извођење
акција, али добро пазите да те акције, које оне изводе,
буду у потпуности са расположењем народа. Оне треба да
изводе такве акције које народ у потпуности одобрава.
Треба строго водити рачуна када је у питању ликвидација
•појединих четничких вођа да то не буду људи који нису
код народа довољно омрзнути. Пазите строго да ове ликви-
Дације не узму локални карактер села или општине, и да
се ликвидирају они који су против нас, али не воде никакве
акције против нас. Такве треба ликвидирати сада ако
стварно својим радом доприносе да се народ пл>ачка или
ако служе као 1ппијуни и потказивачи окупаторски.

Потребно је да што пре издате летак о терору над сељацима, у коме ћете навести све конкретне злочине што их чине по вашим селима као што су Ломница⁴ и др. Именујте ове злочинце.

Брки⁵ шаљемо потребне ствари за његов пут.

Шаљемо вам обавештења из непријатељских извора која се односе на ваш крај. Према вашем нахођењу оцете Вите њихову важност.

Шаљемо писмо Гл. пггаба.⁶ Пошаљите нам писмо Душана Томовића⁷ у препису које сте добили преко Краљ. [ева].

Гледајте да шаљете до даљег сваке недеље свога курира и стално нас обавештавајте о приликама и тражите савете који вам буду потребни.

Пазите на конспирацију. Мотрите на сваког појединца да се лридржава конспирације и будности. Чувајте људе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом

ПК

⁴ Чегници Драгутина Кесеровића заклали су у Ломници неколико сељака, активних припадника и симпатизера Народноослободилачког покрета.

⁶ Недељко Караичић, био је тада одређен за члана Покрајинског повереништва КПЈ за Источну Србију.

⁶ Види док. бр. 16.

⁷ Политички комесар Ударне групе формиране од делова Јастребачког и Расинског НОП одреда и Рударске чете бившег Краљевачког НОП одреда која је почетком јула 1942 год. са Јастрепца отишла на Копаоник са задатком да створи услове за формирање једног посебног партизанског одреда који би дејствовао у долини Ибра и на Копаонику.

ПОЗИВ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА АРАНЂЕЛОВАЦ
ОД 1 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. СЕОСКИМ СТРАЖАМА И
ПРИВРЕМЕНИМ ЖАНДАРМИМА ДА ОРГАНИЗОВАНО
ЛАПУШТАЈУ НЕДИЋЕВЕ ФОРМАЦИЈЕ И СТУПАЈУ У
РЕДОВЕ БОРАЦА ЗА СЛОБОДУ¹

СРПСКИ НАРОДЕ!

Немачки разбојнички фашизам сваким даном врши све крвавије злочине над нашим народом; масовним убијањем и клањем по градовима и селима, одвођењем у Немачку хиљаде наших људи и жена на рад, пљачкањем хране и осталих наших производа, непријатељ својим поступцима иде за тим да потпуно уништи наш народ. Поред оних који су му се подвили под скуте и ропски му служе, оних као што је Недић, Љотић, Пећанац и остала банда, који су заједно са окупатором пролили потоцима крв српског народа, окупатор жели да још један део нашег народа увуче да се бори за његове пљачкашке и разбојничке интересе.

СЕОСКИМ СТРАЖАМА И ПРИВРЕМЕНИМ ЖАНДАРМИМА² КОЈИ СУ НА СИЛУ МОБИЛИСАНИ

Браћо, вама се обраћамо! Вама којима је Недић са окупатором силом тутнуо пушке у руке да чувате село да би га они, разбојници и пљачкаши, лакше пљачкали. Вама Које су на силу одвели од ваших кућа, направИли од вас жандарме и наређују вам да гинете и хватате најбоље народне синове, борце који се неустрашиво боре против окупатора и њихових слугу, против разбојништва и пљачке које они чине. Ви то себи не смете дозволити. Ви то ни по коју цену не треба да чините. Не смете да окренете пушку на брата свога, не смете да постанете издајце народно-ослободилачке борбе. Нема веће срамоте, нема веће лаге^к оја може да падне на човеково име од те да се бори против свог сопственог народа и да служи непријатељу своје отаџбине. Непријатељ нас пљачка односећи нам сву храну, фашизам нас убија, тера нас на тешке радове у Немачку који су скопчани са животном опасношћу, па зар се сме, зар се може наћи иоле поштен човек који би себи дозволио да по-

* Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС. Односи се на припаднике Српске државне страже.

маже таквог разбојника! Зар десетине хиљада гробова у Крагујевцу, Краљеву и другим градовима и исто толико завијених мајки, сестара у црно не опомињу нас на то? Наш народ, осакаћени и искрвављени народ вапи за осветом, и сваки онај који то не осећа и неће да увиди, издајник је наше домовине. Окупатору су потребни људи који ће му ронски служити. Њему је немогуће да остави своју војску овде код нас. Стотине и стотине хиљада губи он на Источном фронту. Празнина се мора свакодневно попуњавати. Зато вас он наоружава и гони вас да извршавате његове наредбе. Вашом помоћу он треба да притисне још јаче омчу на врат нашем народу. Ви треба да му помогнете да што брже и лакше изведе жито из наше земље. Ви треба да постанете део оних разбојника који пљачкају и убијају, они који су у нашу земљу унели глад, беду и ужасе смрти. Ви сте нераздвојни део нашег народа и то морате остати па ма у каквој ситуацији били, ма у каквим приликама се налазили. Ви нисте четници који су погазили заклетву својих предака и срамно упрљали њихово име. Нисте они, на чијој Застави пише „За част и слободу“, који су дозволили да им част погази немачка чизма, а слободу своју и свога народа продали за јефтине паре немачким командама. Ви нисте ни припадници Недићеве војске, ни Љотићевог „Збора“ који данас срамно и бестидно за неколико стотина динара убијају и пљачкају српски народ по налогу немачких разбојника, нити сте припадници братоубилачког клада. За рачун и добро окупатора, што то чини данас Дража Михаиловић са својим официрима. Не, ви то нисте и то не смете бити. Зато организујте отпор против тога. Ви који вршите улогу сеоских стража, немојте да постанете уходе и шпијуни Недића и окупатора на рачун српског народа, већ сарађујте са борцима за народно ослобођење, са партизанима, јављајте им о кретању непријатеља, ступајте у њихове редове и чините све остало што би допринело народном ослобођењу. Ви, које су на силу натерали да budete Хитлерови и Недићеви жандарми, не извршавајте њихове наредбе, не пуцајте на борце који се боре за народно ослобођење, тражите да вас пусте кућама, организујте добровољно и без дозволе напуштање те прљаве службе, бежите у шуме и прикључујте се у редове бораца за слободу, херојским партизанима.

СРПСКИ НАРОДЕ! БРАЋО И СЕСТРЕ!

Немачки фашизам са слугама у Србији све кривије поступа према нама. Њему је то сада нарочито потребно.

Дана с када његова армија пропада, њему је све више потребан мир у окупираним земљама. Потребан му је мир и ропско покораване да би лакше [могао] да роби и пљачка наш народ. И он не бира средства: убија, одводи у Немачку на ропски рад и чини све остало само да би угушио народно-ослободилачку борбу. Чак покушава да поткупи наш народ. Недић и остале слуге окупатора нуде новчане награде сваком оном који им каже и убије народног борца. Они желе да новцем који је попрскан крвљу народних синова поткупе српски народ, оним новцем који је Хитлер дао Недићу за злочине почињене по Србији, тим новцем треба да будете и ви поткупљени да водите и потказујете своје најбоље синове. Не, ви то нећете чинити. Српски народ кроз своју историју никада се није бавио тако прљавим пословима. Нека зна исто тако Недић и остале слуге, да они немају пара, немају злата којим могу да купе српски народ да буде издајник својих најбољих синова. Зато презрите и пљуните на оне који вам нуде ту срамну и прљаву понуду. Објашњавајте свуда и свакоме колико је то прљаво и бесидно. Као одговор Хитлеру, Недићу и осталима који вам намећу тако недостојан посао повезујте се још чвршће са борцима за народно ослобођење, помажите их у њиховој борби, проширујте њихове редове, јер то ће заиста бити достојан одговор српског народа.

Ни зрно жита, ни грло стоке непријатељу!

Доле издајници српског народа Недић, Љотић, Пећанац и други!

Живео народно-ослободилачки фронт свих народа Југославије!

Живели наши славни партизани — ослободиоци народа!

Живели наши велики савезници: Совјетски Савез, Енглеска и Америка!

Живела Комунистичка партија Југославије!

Аранђеловац, 1 септембра
1942 год.

КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОКРУЖНИ КОМИТЕТ

**ПИСМО ЧЛАНА ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 2 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. КОМАНДИРУ МОРАВСКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ ГРУПЕ О ПОТРЕБИ ИЗВОЂЕЊА СТАЛ-
НИХ ПАРТИЗАНСКИХ АКЦИЈА¹**

Драги друже Симо,² давно смо се растали. Веза наша је слаба. Морамо је поставити друкче и то да функционише на 8—10 дана. То ћемо поставити када други пут будемо Заједно.

Ово време док сте на том терену у мањем броју — учини све да се људи политички и војнички што боље оспособе. Сада си у могућности како са свима тако и појединачно добро да радиш. Историја С,КП (б) нека се добро проради, док не добијете други материјал. Настојати да се досадашње слабости у одреду отклоне и да сваки појединац постане примеран партизан.

На терену гледајте да се повежете са нашим људима које познајете од раније, да учврстите везе са њима и обавештење, сада не само за храну и обавештења, него и за стан. На основу обавештења која добијете и које људе од раније познајете, тражите додир и повезујте се са бољим људима из милиције и *Горњака*. Најбоље и најсигурније људе придобијати, везе учврстити и њима поставити да раде тамо међу људима — да их придобијају за Нар. ослоб. борбу, да разбијају непријатељске редове изнутра, да нас обавештавају о свему и др. При свему том бити будан и обазрив, не наседати никако. Акције изводити у месту где је то учињено и после се пребацивати |цаље. Заплењивати писаће машине, пресе, хартије. Ако можете, организујте прикупљање хране за одред, јер се овде тешко скупља. Друже, од ваше последње акције прошло је 20 дана и нема других — то је пролетошња слабост. Акције треба изводити стално, не оклевати, не чекати. Акцијама ћемо придобијати људе, подизати борбени дух код људи, уносити код непријатеља забуну, слабити га. Нападати порезнике и конфисковати жито које се одузима сељацима, то је најважније за популарисање у народу, постављати добре заседе и разоружавати не-пријат. патроле.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Сима Симић

Постави да командир и п.[олитички] ком.[есар] пишу редовне извештаје и то да буде заједнички један, и то штабу, а ти посебан мени. Уз њихов извештај увек да буде и фин. извештај са приходима и расходима и назнаком од чега. Ви на терену плаћате из четне благајне шта треба да се плати. Новац требujete и добијате од штаба. Ово ради бољег прегледа благајне. Одредска имовина најстрожије да се чува, на терену ако знате да је било наше имовине, извидите где је и тражите да се воати или надокнади од оног чијом кривицом је упропашћена. Наше ствари остављати код најсиромашнијих људи. Питање плена треба једном поставити правилно. Досада са по том питању много грешило и гледало кроз прсте, што је ометало много правилном развоју другова и правом другарском односу партизана. Тога више не сме бити. Одговорни сте ви руководиоци ако 'се буде са пленом неправилно поступало. Сваки ко буде на своју руку са пленом поступио и за себе нешто задржао ићи ће пред војни суд. На питању плена показивала се слабост људи у одреду, и то не само партизана него и партијаца, у виду себичности ситносопственичког менталитета. Томе се мора обратити пажња, разбијање тога то је наша дужност, толеранцијом тога не стварају се добри комунисти и борци већ ћифте и шпекуланти. Ми заплeњујемо од непријатеља све у корист Нар. ослоб. борбе. Плен није намењен појединцима за лично богаћење, за лично искоришћавање, већ за борбу. Плен иде штабу, штаб располаже пленом (овде мислим и на четни штаб), све се правилно распоређује где је потребно. Почевши од оловке до камиона. Ни оловка се не даје на поклон, већ се даје чети, воду, да се употребљава за потребе одреда. Ако и оловака има више него што је потребно чети, онда се оставља у резерву, у магацин. Не сме се ни комад папира дати појединцима. Ако чета има довољан број сатова — па макар и приватних, из плена ни један сат не иде у ту чету. Пита се цивилна организација да ли њима треба, ако не, онда се оставља у резерву. Ово је директива за чије остварење одговарате. Ако је са последњим пленом било пропуста, поправити, а пред четом објаснити став. Све ово постави на јединици и после пред четни састанак — што се односи на чету. Држати редовно јединичне, четне састанке и културни одбор нека ради како треба.

На терену где смо ми није било претреса терена после акције. Одведено је 70 људи из Винаца у Пожаревац. Овде је у јеку пљачка жита и новца од сељака. Порезници трче по селима, а посебан одред из Бгд скупља жито, нечувен

терор бесни над сељацима, батинају, тероришу, терају у лагер због жита. Народ јако огорчен и заплашен, велико незадовољство а симпатије према нама. У нелријат. одредима велика колебљивост и збуњеност — услови за рад код њих добри.

Друг. поздрав

Б.³

2-1X-942

БР. 30

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ
ОД 12 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПОЖАРЕВАЧКОГ
НОП ОДРЕДА О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ РАДУ¹**

12-1X-42

Драги другови Б.² и Р.³

Одговарамо на ваш извештај од 10-1X⁴ и шаљемо вам нове директиве.

С обзиром на велику слабост нашега одреда и на слаб бројчани развој ми смо предложили ПК-у да мобилишемо нове људе из позадине да би одред нагло порастао. Тиме би, несумњиво, позадински рад доста трпео, јер би послали најбоље снаге, а одржање одреда, с обзиром да немамо добре базе, било би у питању.

На бази тога, другови су нам одговорили: „Садашње стање вашег одреда нека служи као чврсто језгро за даље јачање одреда. Неправилно је било да већину партијаца из базе пребаците у одред за његово јачање. У одред можете слати само оне партијце који не могу остати никако на раду у позадини. Одред треба јачати са новим снагама а не са партијцима којих имате сада довољно у одреду”.

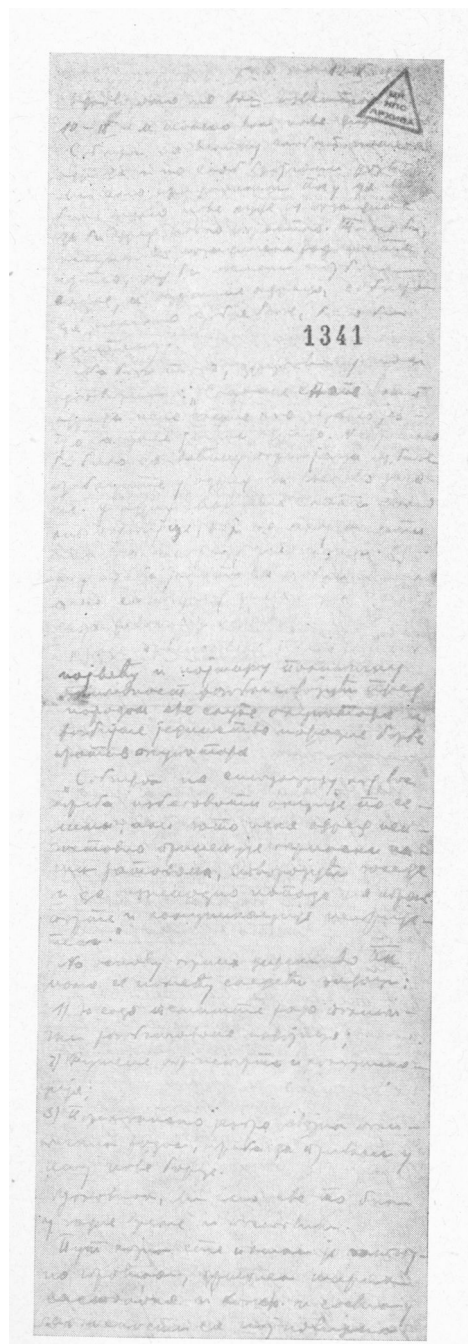
" Др Бошко Вребалов, народни херој, члан штаба Пожаревачког НОП одреда. Ухваћен од четника Драже Михаиловића у селу Раброву јула 1943 год. и стрељан у селу Царевцу, Рамски срез.

¹ Оригинал, без потписа, писан руком, налази се у архиви **ЦК СКС.**

³ Бошко Вребалов

³ Жика Поповић-Раде

⁴ Редакција не располаже овим извештајем.

Фотокопија прве стране документа бр. 30

„Сада првенствено треба развити највећу и најширу политичку активност разобличавајући пред народом све слуге окупатора и разбијање јединства народне борбе против окупатора.“

„С обзиром на ситуацију код вас, треба избегавати акције по селима, али зато нека одред неизоставно примењује герилски начин ратовања, стварајући заседе и да изненадно напада на транспорте и комуникације непријатеља.“

На основу горњих директива ПК нама се намећу следећи задаци:

1) За сада тежиште рада политичко разобличавање издајца;

2) Рушење транспорта и комуникација;

3) Партизанско језгро својим политичким радом треба да привлачи у чету нове борце.

Углавном, ми смо све то били у задње време и поставили.

Пут којим сте пошли је потпуно правилан, држањем широк саетанак и конф., и сасвим у сагласности са најновијим директивама ПК. Нарочито конф. у ХИ-ој је *врло успела акција у пол.* раду и она треба да вам служи као упут у даљем раду.

Састанци ваши са народом, и популарисање вести „Слободне Југославије“, да буду сада један од главних начина наше борбе.

Исто тако, другови, у том смислу дати директиве и осталим четама. Друг Р. је у директивном писму Сими⁵ ствари *доста добро поставио*, а у том правцу поставити.

Кад нам ПК пише да садање снаге треба да служе као чврсто језгро, то значи да то језгро треба да се повезује са народом, да ради, а не као Милетова група да се изолира.

Исто тако држати се директива ПК у вези са акцијама. Тежиште, дакле, заседе и уништавање комуникација.

Лабаво одношење према умножавању материјала значи, да ако машина не функционише, да се морало по сваку *цену вести руком умножавати, и за то се морало наћи времена*. Ми смо вам већ писали, да ми поред свег нашег рада стигнемо да вести са радија побележимо, да их средимо и свима пошаљемо на време. Неоспорно, напоран посао, али га обављамо, јер је то нужно за наш рад. А лабаво је одношење да материјал чека да се машина оправи. Као да неће стићи нови материјал а онај стари да неће још више застарети. Или, рецимо, кад друг Б. шаље четама у неколико

⁵ Сима Симић

речи извештај са фронта, а не шаље целокупне вести као што смо ми вама послали. Истина, он обећава „опширне вести за други пут“, али идући пут ће исто бити и нових и старих.

Ако вам машина не може да ради а од Гилета нисте успели да добијете, ми вам можемо послати једну машину.

Вести ћемо вам слати увек и то, као овога пута, најглавније за неколико дана, да би их лакше умножавали.

Примедба да се услуге не плаћају односи се на прошло писмо друта Р. Сими, где вели да треба од заплешеног жита давати један део ономе ко нам буде чувао.

Потпуно се слажемо да се енергично тражи од Драгише® сва наша имовина.

И поред тешког економског стања народа, треба озбиљно поставити питање прилога за нар. ослоб. борбу. Ту, другови, не смете бити лабави, већ народу објашњавајте да је дошло време када све треба дати за слободу: и целу Имовину и имања и животе. Није довољно да прилозима издржавамо своју територију, већ треба слати Главном и Врх. штабу за тамо где је борба јача а има мање средстава.

Да је добро постављено, наш округ би требао да скупља бар пола милиона месечно за нар. фонд. Зато ми сада постављамо свуда што шире прикупљање, што више давање за нашу борбу.

Треба водити рачуна да су људи секташи и да слабо траже, плашећи се. Зато, разбити тај страх и широко тражити.

Треба сад појачати рад на прикушвању зимске одеће.

Шаљемо вам у понедељак, колима, тражени сан. мат., (немамо хране), једну блузу и џемпер (то је за друга Рођу,⁷ послато му је од куће). Један повећи пакет сан. мат. је погрешно отишао, место вама, за Симу.

Не јављате нам јесте ли што предузели да дођете до печата, за који смо вам дали начин како да до њега дођете. Ми смо поручили нов, само изгледа да неће бити скоро готов.

Зашто нисте послали извештај за Гл. штаб? Од сада, пошто ћемо са њима имати везе једном недељно, шаљите сваке недеље извештај за њих. Извештај да буде добро

" Драгиша Миладиновић, бивши командир Млавске чете. Касније се предао четницима, и ови су га стрељали крајем 1942 године.

⁷ Драгослав Марковић-Рођа, комесар Стишке чете Пожаревачког НОП одреда. Априла 1943 год. у борби против недићеваца и љотићеваца рањен је и ухваћен у селу Смољинцу, Пожаревачки срез, и стрељан у јуну исте године у Пожаревцу.

сређен, и да, поред одреда, обухвати и стање на терену, рад и стање код непријатеља итд.

Шаљемо вам све нове јавке, а ново место нека сами курири изабери.

Ваш курир је прошли пут закаснио $\frac{x}{2}$ сата.

Шаљемо нову прихватницу.

Испитаћемо на који начин је нестало 13 бат. [ерија].

Један акумулатор је био употребљаван, иначе и он је нов.

Досад, према обавештењима, имамо 300 кг масти; кукуруза 460 кг; пасуља 60.

О свему детаљније идући пут.

Шаљемо вам још 10.000 дин.

СМРА ФАШ. — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

БР. 31

ПИСМО ЧЛАНА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД 13 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О ПОТРЕБИ ПРЕБАЦИВАЊА ГЛАВНОГ ШТАБА НА ТЕРИТОРИЈУ ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ¹

Другу Мих.²

13/ИХ-42

Драги друже,

Твоје писмо од Н/УШ,³ у коме си ми јавио да одмах кренем до Ар.⁴ где ћу и исправе сачекати, добио сам тек јуче. Данас крећем за Ар. Али пошто сам се састао са другом из Босне, могао бих дати своје мишљење о извесним стварима.

1) Преласком пролетерске бригаде тежиште борбе пренело би се на територију Западне Србије. Ради тога Главни штаб за Србију требало би да буде овамо.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Благоје Нешковић-Михајло

³ Види док. бр. 20.

* Аранђеловац

Због тога мислим да би требало да се од Ар. вратим овамо и евентуално тамо сачекам остале чланове Гл. штаба.⁶

2) Морао бих одмах од Ар. вратити се и успоставити везу са Босном и чак пребацити се у ову ради детаљног уређења свих послова око пребацивања ових снага.

Ради тога потребно је да ви дате своје мишљење и инструкции тј. ПК и Гл. шт. за Србију. Ради тога могао бих поћи заједно са другом Мл.⁸

Ја ћу сада прво се састати са другом „Црним“⁷ из Ар. (пошто је веза са одредом успостављена преко позадине Ар.) а онда прегледати одред.⁸ Зато, ако можете, што пре јавите ваше мишљење и одлуку о овоме.

Вести „Слободне Југославије“ добијам преко парт. технике а ускоро ћемо имати и на селу радио. Другови тврде да су сметње велике и да се последње емисије не могу чути.

Даље, у вези са овим, мислим да је корисно да вам опет изнесем мишљење да би другови које сте мислили пребацили одавде, требало баш сада да остану овде.

Друг. поздрав

Брад.⁹

БР. 32

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ ОД 15 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА О НАЧИНУ ПИСАЊА ИЗВЕШТАЈА И ПО- ЛИТИЧКОМ РАДУ НА ТЕРЕНУ¹

15/1X-1942 г.

Драги другови,

Одговарамо на ваш извештај од 12/1X.²

Раније смо вам већ писали какви треба да буду ваши извештаји. Они сад значе један корак напред, али још увек

⁶ У то време Главни штаб НОП одреда за Собију сачињавали су Радивоје Јовановић и Мирко Томић. Мома Марковић је именован за комесара Главног штаба у јануару 1943 године.

⁷ Милош Минић-Младен, инструктор ПК КПЈ за Србију

⁸ Станислав Сремчевић-Црни

⁹ Реч је о Првом шумадиском НОП одреду „Милан Благојевић“.

" Радивоје Јовановић-Брадоња

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Редакција не располаже овим извештајем.

нису у потпуности онакви као што би требало да буду. Зато њам овог пута дајемо скицу према којој ћете од сада слати детаљне извештаје како нама тако и Гл. штабу. Сваки ваш извештај треба да садржи и војни и политички сектор ва-хдег рада, детаљно обрађен, са свим позитивностима и слабостима рада.

I — *Стање одреда:*

- а) бројчана снага одреда у људству и оружју
- б) могућност јачања, прилив, шта се предузима за мобилизацију нових
- в) политички и културно-просветни рад у четама
- г) финансије
- д) хигијена

II — *Акције*, извршене и у припреми (не наводећи ове конкретно)

III — Обавештајна служба и снаге непријатеља

IV — Политички утицај на терену, масовни рад, расположење маса

— Нац.-оел. комитети, њихов број, квалитет и садржина рада

Пошто сте много заузети радом и кретањем по терену, те вам писање детаљних извештаја нама два пута недељно одузима доста времена, предлагемо вам да од сада само једном недељно шаљете детаљан извештај, према нашој предложеној скици. То уствари нека буде извештај Глав. шт., а ми ћемо из њега узети што нам треба и упознати се са стањем у одреду. Уз овај извешт. пишите нам одвојено све оне ствари које се не тичу Гл. шт., а за нас имају интереса, као и остале ствари које се тичу нашег контакта с вама. Да ли ћете ове недељне извештаје слати четврт. [ком] или недељом, одредите сами. Друга наша редовна веза биће, дакле, за свршавање текућих ствари.

Наша напомена за извештај који је друг Бора³ сам написао није дошла због рукописа, пгго би било врло неумесно, већ због речи „ја" а не „ми", јер извештај штаба треба и мора да буде заједнички.

Како појединачни извештаји друга Радета⁴ и Боре треба да садрже једну целину, то на оба одговарамо у овом заједничком писму.

Кад смо вам писали да штаб мора имати обезбеђен и сигуран стан, нисмо мислили да се сместите у тај стан и не

³ **Бошко Вребалов**
* **Жика Поповић**

крећете по терену, већ да за рад, за састанке, и архиву морате обезбедити стан, као и за случај претраживања терена. Једном речи, да би ваш рад текао правилно и несметано. Јер да бисте стално били у току ствари, ви морате обавезно имати у архиви сав досадањи материјал, извештаје и нашу пошту, исто као што то ми имамо.

Рад међу Прициним⁵ људима добро сте поставили. Наш рад у редовима непријатеља не састоји се само у политичкој агитацији, већ и у организовању људи да саботирају наредбе својих старешина које се односе на акције против нас, а да врше само оне акције које им ми наредимо. Ићи дакле за тим, да се што већи број људи из редова непр. војске стави под нашу команду. То је пут да се одоздо разбија снага непр. и разједињују њихови редови. Зато немојте захтевати од људи са којима имате везу да прелазе појединачно у наш одред, већ им поставите задатке, дајте упуте, материјал, и нека раде тамо, у одредима и групама у којима се налазе и нека врше припреме за масовни прелазак нама онда кад за то буде моменат.

У додиру са тим људима, нарочито са бив. партизанима, будите врло обазриви и проверавајте. Исто тако водите рачуна о ступњу свесности појединих и према томе их процењујте. Не може се, напр., исто процењивати Ракобарац и Осман. Разлози дезертерства једног и другог нису исти. Ракобарац је припрост, несвестан елеменат, а Осман свестан, интелектуалац, који добро зна и разуме каква се борба данас води, зашто се води и ко је води. Ту морате бити строжији, третирати овакве дезертере као свесне дезертере и издајце. Поготову кад се ради о Осману, човеку у кога смо сви имали велико поверење, и полагали велике наде. Ми имамо о њему извесне податке, даћемо вам их, да знате како ћете поступати ако се сретнете с њим. У периоду расула одреда, кад су се чете повлачиле око Тумана и Криваче, рачунало се на најхрабријег Буђонијевог⁶ војника Османа, као на једног од људи који ће умети да стегну разлабављену дисциплину и подижу морал људства. Међутим, место тога, он је са оружјем, не говорећи ником ништа, напустио чету, а после неколико дана, гледали смо га како маршира кроз Голубац у редовима Пећанчевих четника.

⁵ Богдан Прица, четнички командант Среза рамског (погинуо у Босни 1944 године).

⁶ Божа Ђорђевић-Буђони, бивши командир Треће (Рамске) чете Пожаревачког НОП одреда. Ухваћен крајем јануара 1942 год. од четника Воје Јевремовића-Триброђанина и стрељан на Бањици.

Оваквих случајева има више, и зато морате строго водити рачуна да не посматрате све дезертере подједнако.

У том се одреду⁷ код Жив. налази и брат другарице Сибинке,⁸ која је пала са Слоб.⁹ Она је сад пуштена, па гледајте преко ње да дођете у везу са њеним братом. Можда ће моћи да користи. Ми не знамо какав је.

Што се тиче Драгише,¹⁰ слажемо се да му се не саопххггава да ће ићи пред суд, али се према њему не сме заузимати попустљив став. Не тражити од њега услуге, нити преко њега набављати оружје. Од њега захтевати само да врати одредску имовину, а настојати да се ухвати веза са б. [ившим] партизанима из Горњака (Шпигелом¹¹ и др.) који су, немајући друге везе, доносили оружје Драгиши.

О Горњаку¹² смо вам тражили садањи, конкретан материјал, о њиховим иступима и држању, а не историјат наших односа са њима, нгго нам је Шеле¹³ раније дао. Спремамо летак о Горњаку, а и летак упућен Горњачанима. Исто тако би нам требао материјал за летак упућен Војиним¹⁴ људима. Све то гледајте да нам што пре пошаљете. Сматрамо, да ће ови леци, поред нашег интензивног рада тамо, много допринети слабењу морала у редовима непр. војника.

Иначе, свуда, у масама, у народу проводите најшири пол. рад, нарочито раскринкавање слуту окупатора и њиховог издајничког рада на разоравању нар. јединства и нар. борбе. Највише се, утлавном, треба да раскринкава Дража Михаиловић, као дволичњак, слуга окуп., издајник који забада нож у леђа нар. борцима и кочи нар. борбу, — а настоји с друге етроне да обмане народ и заведе га. При овом раду држите се емисија „Сл. Југ.“ која се у задње време свакодневно бави овом ствари. Материјал о Дражи посебно умножавајте и најшире га растурајте и у народу и у редовима непр. војника. Морамо својим радом, популаризацијом и проширивањем нашег одреда и наше борбе, да спречимо стварање Дражине орг. код нас. Морамо широким пол.

⁷ Односи се на четнички одред Драже Михаиловића.

⁸ Сибинка Стефановић-Николиш

* Слободанка Стефановић, стрељана новембра 1944 год. као народни непријатељ.

¹⁰ Драгиша Миладиновић, због дезертерства из Одреда требало је да иде на суд. Види док. бр. 30, примедбу бр. 6.

¹¹ Жика Стаменковић, прешао је на страну четника Драже Михаиловића и истакао се у борби против партизана. Стрељан 1944 год. као народни непријатељ.

„ Односи се на четнике Драже Михаиловића из Горњака.

Јован Шербановић-Шеле

¹⁴ Воја Јевремовић-Триброђанин

радом и дизањем свести и морала у масама да избијемо ослонац испод ногу дражиновцима, који се ослањају највише на оне елементе који се колебају пред питањем данашње борбе и њене нужности. Њихов ослонац су исто тако „угледни домаћини“, људи који имају утицаја у селима и градовима, и који су имућни да могу фин. помагати орг. [анизације].

О свему овоме детаљно писати четама и поставити као најважнију директиву овај рад у масама. Исто онако како се осећа ваш рад на томе терену, мора се и рад и пол. утицај чете на терену где се налази осећати. Уз помоћ цив. организације, чете морају разбијати на теренима сваки непр. утицај и радити на стварању и учвршћењу нар. јединства, разјашњавати линију наше борбе и вршити мобилизацију нових у одред. Зато је више него нужно да четама одмах пошаљете сав досадањи материјал да би се другови упознали и саживели са линијом коју даје „Сл. Југ.“, а која је нама увек директива за рад.

Испитаћемо зашто Млавска чета није имала везе са позадинцима. Сад се тамо налази један друг¹⁵ од нас. Чета се доиста због овог налазила у тежој ситуацији, али да се није била онако претерано законспирисала и секташки односила према масама, немање везе са цив. орг. не би јој баш тако тешко пало, јер би се за исхрану и понеко обавешт. могла ослонити на поједине поштене и сигурне људе.

Чете не треба обавештавати о новом приливу у одреду и о стању осталих чета. Војна тајна то не дозвољава. О акцијама и општој ситуацији треба обавештавати.

Слажемо се са примањем у чету оног заробљеног Горњачанина.

Треба што пре да вам пошаљемо неколико људи за одред. Они не знају пут сами, а морају ићи ноћу. Зато морамо то тек преко прихватнице на Дивану, у уторак. Пошаљите водича, који ће чекати од 10—12 ч. ноћу. Тада ћемо вам послати и пресу, а и машину, ако нисте вашу оправили. О томе јавите. У недељу ћемо вам писати о квалитетима тих људи.

За одредску имов. која се налази код људи у непр. редовима, ислеђујте и даље и испитујте. Најзад ћемо једном и до њих доћи и захтевати да врате.

Одредска нафта налази се закопана у IX — 5,¹⁶ у дво-ришту неког ЈБубе. Кућа му је у крају села ка IX — 13.

¹⁵ Богољуб Стојановић-Тине

¹⁶ Римски број означава село, а арапски срез.

Припремајте што више резерви. Овакве акције,¹⁷ као што је извршила Млавска чета, јесу лут да се обезбеди исхрана одреда. Само куповином не можемо много учинити, а и нећемо имати чиме куповати. Зато треба куповати првенствено маст, до које се другачије не може доћи, а остало: жито, кукуруз, пасуљ, кромпир сакупљати и отимати од непријатеља. — Обезбеђујте што боља склон. за храну, за која нико сем вас и домаћина не сме да зна. Можете, евентуално, и нас о њима обавестити, да знамо у случају ако ви не будете у могућности доћи до њих. Ми бисмо вам послали извесну количину масти, раније купљеног кукуруза, насуља и кром. ако све то можете добро склонити.

Један део овога и сан. мат. хтели смо послати, али, кривоцом нашег курира, кола нису ни отишла. Ви сад закажите кад ћете чекати понова, да вам пошаљемо све ово.

Припремајте добра и поуздана склоништа и за план у акцијама.

Канте од масти и џакове у којима шаљемо намирнице, *враћајте увек* првом редовном везом за ствари.

Пошто време већ бива све хладније, тешко је редовно дежурати напољу на прихватницама, поготову кад се не зна којих би дана чета могла наићи, па се мора редовно стално дежурати. Зато предлажемо да ее меето свих прихватница пронађу у близини погодае куће на крају села, на које би се само један из чете јавио и добио везу са другом који ће чету смештати. Јавку и адресу куће давати увек *само једном, најсигурнијем*, а остали не смеју знати. Ми вам одмах дајемо једну такву кућу место прихватнице на гробљу I — 17. Она се налази на крају села I — 15. До ње се овако долази: кад се иде путем од I ка I — 15 наиђе се на уласку у село на једну пуну кућу с десне стране пута. 50 м даље, са исте стране налази се ова кућа. Домаћин се зове Драгутин. Онај хоји дође каже: „Да ми нађеш Јанка“, домаћин одговара: „Причекај, сад ћу га позвати“. — Овде се може доћи у свако доба ноћи, сваког дана, без ограничења на парни и непарни дат. [ум] — Важи одмах. Пошто не знамо до када можете обавестити чете да прихватница на гробљу I — 17 не важи, то јавите ви докле још мора тамо да се чека.

Јавићемо кад треба да дође друг Раде, ради оних разговора. Чекамо још неке податке. Чините то исто и ви тамо.

Да исправимо о Свети Курјаку. Он је путар из Курјаче, ^члан парт. Налази се у Живојиновом штабу и доста је ути-

¹⁷ Односи се на одузимање жита и стоке од четничких породица.

сцајан тамо. Са њим смо имали везе до пада другарице Слободанке. Он је био наше упориште тамо. У одред код Ж. је отишао још кад је непр. продро на нашу терит. Саслушан је касније и остао да ради код Ж. Дођите до њега што пре, (може да користи пуно. Дobar је, поштен човек, само мало заколебан, због велике бројне снаге непр.

Друг Рођа¹⁸ може да пише своме пријатељу . . . који му је послао копоран и џемпер. Ми ћемо вам ове ствари доставити следећом везом, а ви њему даље.

Слажемо се да купите говече за опанке и месо. Само смо обавештени да су око Петровца јефтинија.

Другови из Б.¹⁸ траже да се шаљу дописи за „Слоб. Југ.“ Шаљите нам материјал и предлоге за ово, а и сами пишите. То радите редовно. У идућу недељу треба већ нешто да им пошаљемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав.

Шаљемо вам *трећу десетину хиљада динара*.

БР. 33

ДИРЕКТИВА ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА КРУШЕВАЦ О ПРУЖАЊУ ПОМОЋИ ПАРТИСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ РАСИНСКОГ НОП ОДРЕДА¹

20 IX 1942

ОК-у КШ.²

Драги другови,

Примили смо ваше писмо од 18 о. м.³

Прошли пут смо вам одговорили кратко на ваше писмо, па ћемо вам ради тога овом приликом одговорити на нека питања из прошлог писма.

Ви сасвим правилно схватате учвршћење ваших парт. [иеких] јединица. У овом циљу тражите од нас да вас по-

¹⁸ Драгослав Марковић
¹⁰ Београда

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС-

³ Окружни комитет КПЈ за Крушевац

^a Редакција не располаже овим писмом.

мажемо у литератури. Са једном количином потребне вам литературе снабдећемо вас у најкраће време, а дотле се помогните са оним што имате.

Понављамо вам да добро пазите на чување партиске организације, на њену чврстину, на конспирацију. Основно је и осведочено итравило — *Јака партиска организација у позадини услов је да се постигне максимални резултат и у политичком и у војном погледу*. Ви сте у овом правцу већ показали извесне резултате, па продужите тако даље. Трудите се да све до детаља предвидите, да не учините ни један промашај који у данашње време може да има тежих последица.

Ваше последње акције пошле су правилним путем. Удрите окупатора, а избегавајте сукобе са четницима, сем ако вас они на то присиљавају, ако праве потере за вама. Делите храну народу коју окупатор пљачка од народа. У једној форми поздравите акцију сваког оног родољуба који иоле доприноси својим радом да се народ спасе од пљачке. Добро водите рачуна о ликвидацијама људи, да не изазивате непотребне сукобе са четницима.

Што се тиче одреда. Мишин⁴ део одреда треба да изврши постављени задатак у вези са Кљ. [Краљевом]. Ово је важно, јер је у питању помоћ Кљ. за стварање новог одреда или бројно појачање самог вашег одреда. Зато и даље инсистирајте да се овај задатак изведе што пре. Отклоните све сметње техничке природе које вас у овоме коче. *Одред нека изводи плански сваку акцију, чувајући сваког човека*.⁵

На вас пада сада задатак да се преко другог дела вашег одреда на јастр: [ебачкој] страни повежете са Топлицом, са другом Трнавцем,⁶ а он да се повеже са Пасјачом и даље са осталим одредима. Ово је важно данас, јер, услед поремећаја наше везе са Нишом, ми смо моментано прекинути од тог краја, те немамо преглед шта се тамо дешава. У вези са догађајем у Нишу⁷ може се десити да се друг Бр.⁸ врати натраг, па нека о-стане код вас док се ствар не извиди у Н. [ишу].

* Миша Годић

К " Једна чета Расинског одреда отишла је тада на Гоч у циљу прихватања једне групе бораца (њих 12) бившег Краљевачког НОП одреда. Пошто се од ових бораца није могао створити Краљевачки Г одред, они су ступили у Расински НОП одред.

, Димитрије Писковић-Трнавац

• Односи се на хапшење. Том приликом је ухваћена Лепа Стаменковић-Ленка, члан Окружног комитета КПЈ за Ниш; стрељана Зе на[^] Бањици 1943 године.

⁸ Недељко Караичић-Брка

И даље мора главна ваша брига бити помоћи одреду, повећати га и оспособити за акције. У овом циљу новац, који је одред запленио, задржите код себе и снабдите одред обућом. Нека вам људи буду добро обувени. Искористите друга „Јиф.“⁹ да вам у овоме помогне. Вунене ствари, чарапе, џемпере и друго прибављајте исто тако.

Што се тиче иштања зиме, то је посебан проблем, којим се ми бавимо не само у вези са вашим одредом већ и у вези са другим нашим одредима. Ми ћемо заједно са Глав. штабом учинити све да благовремено ово питање буде решено. Сада одреди нека продуже свој рад, а кад буде време, ми ћемо вам већ дати своје сугестије у овом правцу. Саопштите ово одговорним друговима у одреду.

Другови из Коп. [аоничког] одреда нека се прикључе одреду било нашем, а у сваком случају Краљ. [евачком] чим буду изашли.

На јавку ћемо вам послати једног друга одавде за ваш МК.

Јесте ли умножили „Глас“? Шаљите нам дописе за њега. Јавите како је примљен од људи који су га читали.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав
ПК

БР. 34

ПИСМО КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД 27 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О СВОМ УВОЂЕЊУ У ДУЖНОСТ¹

27 IX 42

За Мих.²

Драги друже,

Ја сам овде већ дуже времена. 14-1X, када сам пошао овамо, јавио сам вам за пут. Чуди ме да друговима у

⁰ Душко Милојевић, опанчарски радник из Крушевца, члан КПЈ. Фебруара 1943 год. ухватили га Бугари и стрељали у Крушевцу-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Благоје Нешковић

Др. [анђеловцу] ништа нисте доставили. Да ли је курир из ЈЗДаљева] предао моје писмо не знам. Сасвим споро иде са мојим увођењем у дужност коју ми је Врховни штаб одредио.³ Ја је стварно не вршим. Ви сте се углавном ограничили на то да ми постављате конкретне задатке а у општим плановима и раду уопште не учествујем. Чак је, као што сами знате, долазило до тога да поводом извесних питања тражите мишљења од мене а после на моје мишљење одговарате да се ради о „фамилијарности“ или о непознавању ситуације у Србији. Мишљења сам да су се извесне опште ствари ипак могле свршити писменим путем ма да лични контакт са вама сматрам неопходним.

У оваквом стању у коме се сада налазим морам стварно да осећам грижу савести, поготову што осећам да ствари не иду онако како треба а ја стварно стојим по страни свега. Не знам како ћу да оправдам поверење које су ми другови из Врховног штаба указали.

Ипак сматрам да сам лично највише крив зато што ту ствар нисам већ одмах поставио онако како мислим да треба.

Зато вас молим да мој долазак убрзате.

Овде сам прегледао одред.⁴ Било је доста грешака, углавном недовољна организованост и грешке од прошлогодишње тактике. Све је на путу поправљања. О томе ћу поднети детаљан извештај.

Друг. поздрав

С. Ф. — С. н.

Брадоња⁵

³ У писму члана ЦК КПЈ Иве-Лоле Рибара од 5 јула 1942 год. Упућеном ПК КПЈ за Србију, постављено је да се изврши реорганизација Главног штаба НОПО Србије, с тим да на његовом челу буде Радивоје Јовановић-Брадоња, коме саопштити да је именован за члана Врховног штаба. Према томе, од овог датума па надаље Јовановић се појављује као командант Главног штаба НОПО Србије.

¹ Односи се на Први шумадски НОП одред „Милан Благојевић“.

⁵ Радивоје Јовановић-Брадоња

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
30 СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. МОРАВСКОЈ ПАРТИЗАНСКОЈ
ГРУПИ ЗА ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА¹**

Драги другови,

Ваш последњи извештај примили смо 24 о. м.² Видимо из њега да сте од акција извели једину кад сте разоружали 3 Горњачана. Ваља наставити са акцијама брже. Стављајте заседе на непријатељске групе, и разоружавајте их, јер тиме са једне стране слабимо непријатеља, а са друге долазимо до оружја које нам је сада тако потребно, пошто имамо људе који ступају у одред. Тако исто треба онемогућавати комуникације и телефонски саобраћај који служи непријатељу. Ако сте још подељени у две групе, настојте да се одржава стална веза. Ускоро ћемо вас позвати на други терен где ће доћи и Млавска група и имаћемо заједнички састанак. Ви сте сада доста ојачана група и гледајте да изведете неку акцију дотле. План који предлагете (ући у село, па да онда неко јави милицији и жандармима) није поуздан и из њега могу произаћи многе околности које се не могу предвидети. Боље је, сигурније и са више изгледа на успех, извршити напад у самом месту. Треба прибавити све податке од поузданих људи из самога места где би се непријатељ напао. Бројно стање, будноет, зграда, прилаз до ње и друго може се добити са сигурношћу, а онда на основу тих података направити план и извести напад.

Ако се то не би могло извести, онда стављајте веште заседе по друмовима где постоји вероватност кретања непријатеља.

Другови из Млавске групе извели су задњих дана неколико успешних акција. Спалили три камиона а и разоружали једног Калабићевог наредника и командира жандарм. станице у Рановцу. Раније су опет извели неке акције са житом и обезбедили знатну количину хране. Ви сте другови тамо више од мееец дана а извели сте свега једну акцију.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1426

² Редакција не располаже овим извештајем.

До састанка са нама руководство ће бити овако:

Командир = Славко³

Водник I гр. = Миланче⁴

Политк. = Ремењак⁵

Водник II групе = Матори⁶

полрггком = Пилот⁷

четни штаб:

Славко

Миланче

Матори

Сима⁸

Ваши извештаји не задовољавају ни овога пута. Извештај друга Симе, да су разоружана 3 Горњачана, нема чак ни датум. Ту се не износи како је, где то изведено и да ли је ту било каквих пропуста. Настојте да убудуће извештаји буду опширни и садржајни.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

30 IX 42

Положај

Командант

Ж. П.⁹

³ Славко Поповић-Мали, погинуо 17 фебруара 1943 год. у с. Си-
ракову, Пожаревачки срез, у борби против Немаца, као заменик
команданта Стишке чете.

⁴ Милан Благојевић, погинуо маја 1943 год. код с. Миријева,
Моравски срез, у борби против љотићеваца, као заменик команданта
Пожаревачког НОП одреда.

⁵ Бујица Ремењак, погинуо априла 1943 год. у с. Брзоходе, Мо-
равски срез, као позадински радник.

⁶ Милисав Средојевић-Матори, погинуо 17 фебруара 1943 год.
У с. Сираву као командир Стишке чете коју су тада разбили Немци.

⁷ Миленко Карлица-Пилот, погинуо маја 1943 год. у с. Раброву,
Рамски срез, као комесар Рамске чете.

⁸ Сима Симић

° Жика Поповић

**САОПШТЕЊЕ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА
„ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ" ОД СЕПТЕМБРА 1942 ГОД. О
ТЕРОРУ И ПЉАЧКИ ОКУПАТОРА И НЕДИЋЕВИХ
ОДРЕДА У ПОЖАРЕВАЧКОМ ОКРУГУ¹**

Бр. 17 (М. П.)

Бр. 17

С А О П Ш Т Е Њ Е

Теби се обраћамо, **наш напаћени сељачки народе**, теби коме последњи залогај отимају изгладнели фашистички пси, теби кога туку и понижавају плаћене слуге крвавог окупатора.

Кроз наша поштена села размилеле су се бесне руље Хитлерових пљачкаша, по нашим друмовима вуку се као пси гладни плаћени ђелати свога народа, свуда где год прођу остављају за собом крвав траг а из наших домова износе последњи комад хлеба, последњу крпу одела!

А „српски генерал Недић" из дана у дан шаље поздрав преко радија и новина „свом српском народу". Недићев поздрав нама, то су порезници и жандарми, то су „Дирисови"² чиновници. Он нас „братими и грли" крвавим рукама ЈБотићевих и Калабићевих³ плаћених војника и плаћених четника. Од тих поздрава и тих загрљаја нама остају празни кошеви и торови, гладна и гола деца.

Твој зној, твој рад, муку твоју отимају трутови издајце.

Чиме ћеш се сутра исхранити, чиме ћиве засејати, чиме глад деци умирити?

Вас, радници, гладне наднице у фабрикама и радионицама које раде за Немце не могу исхранити. Вас, раднице, Хитлерови крвници зову у Немачку на рад. Хитлер лаже а Недић полагује: „У Немачкој је благостање и сигурност", „у Немачкој има довољно хлеба", „у Немачкој се иде на излете!". А ви у Немачкој треба да радите тенкове и авионе

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, налази се у Градском музеју у Зајечару.

* Дирекција за исхрану, организација преко које су Немци и њихове слуге спроводили пљачку српског народа.

³ Односи се на припаднике Српске државне страже у Пожаревачком округу чији је командант био Милан Калабић, начелник Пожаревачког округа.

који ће да руше ваше домове и убијају вашу браћу у Југославији, Русији и другим земљама, па и сами да будете убијени бомбама руских и енглеских авиона кад бомбардују немачке градове, или пак Хитлеровим мецима због сумње на саботажу.

Теби, поштена родољубива интелигенцијо, хоће да коландују жандарми пијани, да ти о култури говоре коцкари и лумпови, да на универзитету место слободне науке уведу касарнску фашистичку дисциплину.

Теби, омладино, место школа и наука ставише у руку лопате и ашове и поведоше на присилан робовски рад. Недић, Љотић и његови пратиоци, обасипајући те хвалама, довели су те да обрађујеш њиве које Хитлер бере, да оправљаш друмове на којима ће се котрљати фашистички тенкови и камиони. То што служиш окупатору назвали су те српским пионирима, „национална служба“, дугом према отаџбини. Тај срамни дуг, омладино, плаћаш под пушкама и бајонетима твојих целата, огладнела и обесправљена.

Свима вама родољубима хоће банда сулудог Хитлера да угуши частан осећај и љубав према земљи и слободи. Хоће да вас заведу лажима, да вас одврате од борбе за слободу и **часть**; земљу нашу хоће сасвим да учропасте, а народ потпуно да униште.

И сваког часа уколико је Хитлеров положај на фронту **гори**, утолико је и његова банда све беснија и крвавија, гони и убија наш недужни народ. Утолико су крвавији и Хитлерови вазали, прљави изроди нашег народа Недић, Љотић и др. Они не бирају начина да би се одржали на власти, **зато** још горе и још више пљачкају, зато још крвавије служе окупатору да би тако одложили час своје пропасти.

Пред Стаљинградом губе дивизију за дивизијом не успевајући да заузму град. Немачки пионири не стижу више да очисте терен од погинулих Немаца. Смрад од полутрулих и трулих војника шири се по целој Европи.

За Хитлера и његове банде ископана је велика гробница На Источном фронту. Совјетско и британско ваздухопловство туче Берлин, Варшаву, Пилзен, Штетин и Будимпешту и др., а немачки народ бежи у Румунију, Мађарску и остале суседне земље да би бар спасао голе животе. У поробљеним земљама гори тло под ногама Хитлерових целата. Смрт им прети на сваком кораку. Њихови возови, слагалишта муниције и хране лете у ваздух. Поробљени се народи боре у позадини да што пре сруше крваву фашистичку диктатуру.

Широм целе земље распламтео се осветнички рат — народни рат. У Босни и Далмацији, Хрватској и Славонији,

Словенији, Црној Гори и Херцеговини и Срему партизани ослобађају град за градом. **Народни осветници и ослободιοци враћају слободу напаћеном народу** уништавајући дивизије и дивизије фашистичких разбојника и његових помагача Недићевих и Павелићевих плаћених пробисвета и Дражиних четника. Диже се пламен од попаљеног жита, руше се мостови, кидају пруге, уништавају фабрике, уноси неред и забуна у позадину непријатеља.

После три године свог крвавог господарства над Европом, после три године оргијања и злочинства Хитлер види своју скору пропаст и уколико му се више ближи крај утолико је све гори. Трпећи поразе на фронту и у поробљеним земљама, спроводи све већи терор над становништвом. Он и његове плаћене слуге прете, терају у логор, стрељају да би народ заплашили, да би угушили народну борбу, да би и даље несметано пљачкали и продужавали рат.

Али ни најстрашнији терор, пустошење по нашој земљи, масе стрељаних, попаљена села, одвођење у логоре нису заплашили наш храбри народ, нису зауставили херојску борбу.

Наш народ неће положити оружје, он се неће смирити док не истера из своје земље последњег окупатора, док не уништи и последњег издајника и изрода!

Код нас по нашем богатом крају размилели су се пљачкаши порезници, жандарми и „дирисовци“. Кундаком и батинама натерују народ на послушност. У том крвавом срамном послу савесно их помажу домаћи издајници и Српска стража. Сви су они —• како кажу — за слободу, али нису за народну. Тај Калабић, о коме се сад тајно прича да је за време вршидбе шапатом наређивао пописивачима да не бележе тачно колико је који имао жита, он, главом исти, иде и наређује да се жито мора дати ако хоћемо да нам пусти млинове да мељу! Народе, ако даш тражено жито нећеш имати шта да једеш а нити млинови шта да мељу!

Разбојник Воја Триброђанин⁴ — швапски војвода и његова крвожедна [банда] сложено са окупатором пустоше Звижд, секу нашу гору и предају окупатору.

Издајнице из Горњака, официри који издадоше Југославију непријатељу, мислили су да ће их Хитлер поставити за своје герерале, али кад то није учинио, они побегоше у **Горњак** и тамо образоваше штаб југословенских четника иза леђа народних ослободилаца **партизана**. Родољуби, про-

* Воја Јевремовић-Триброђанин, командант Звишког четничког одреда

судите њихов рад и осудите их за поновно издајство које учинише према вашим **херојским браниоцима слободе — партизанима!** Не заводите се више лажима тих издајника, Пилетићевих⁵ и Дражиних четника! Они шапућу да су против окупатора, а за слободу. На сав глас вичу да штите народ и да се за њега боре. Лепо зборе, али њихова дела говоре истину. Њихова слобода — то је чување окупатора; њихова правда — то су масе похапшених и поубијаних народних родољуба и народних синова по Рановцу, Мелници, Манастирици, Црљенцу и другим местима; а њихова заштита народа то је убирање пореза, отимање хране, стоке и вуне.

А крвник **Србије**, кабадахија Округа пожаревачког, изрод, четник Калабић, са својим гладним за новцем бандитима, уз помоћ Немаца пустоши Стиг. Задње зрно жита, задњу сламку сена, задње јаје и кокош износи из некада богатих домова Стига.

РАДНИЦИ, СЕЉАЦИ, ИНТЕЛИГЕНЦИЈО,
СБИ РОДОЉУБИ!

Зашто ће нам непопаљена села и непопаљени домови, ако због нашег страха и ћутања победи Хитлер? Тада ће наша села бити пуста без нас, у нашим домовима седеће погани Хитлерови пљачкаши, по нашим пољима. натопљеним нашом крвљу, газиће сурова чизма поробљивача света.

Не наседајмо њиховим лажима, не дајмо да нас заплаше претње фашистичких разбојника и њихових слугу! Браћимо наша села и домове, бранимо нашу слободу и част! Убијајмо варваре, издајнике народне!

Родољуби! уједините фронт и позадину! Борите се са оружјем и помажите из позадине оружану борбу сакупљањем хране и одела!

Помажите народне борце — не дајте ништа окупатору!

И вама, које је окупатор присилио да узмете оружје и убијате своју браћу, и вама којима издајници народа кажу да још није време за борбу против окупатора а терају вас У борбу против народних оелободилаца, и вама се обраћамо и вас позивамо:

Окрените оружје противу оних који су вам га дали, напустите оне који вас лажу да још није дошао час народ-

⁵ Велимир Пилетић, командант Крајишког четничког корпуса. Побегло у иностранство 1944 год., после ослобођења Источне Србије.

ног ослобођења! Убијајте у вашим редовима све оне који неће да чују глас народа, већ служе окупатора и који и вас на то нагоне. Вама није место у редовима издајника, у редовима оних који пљачкају и киње народ. Ти ће бити ускоро изведени пред **народни суд!** Свима онима који не буду пришли Народно-ослободилачкој **партизанској борби народни суд неће дати помиловање.**

Издвојте се што пре из њихове средине да сутра не буде касно! Прилазите смело у редове партизана и борите се за слободу, независност и част своје земље!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА
ЗА ОКРУГ ПОЖАРЕВАЧКИ
„ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ“

Положај
септембра 1942

БР. 37

**ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ
ОД 8 ОКТОБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП
ОДРЕДА О КОНЦЕНТРАЦИЈИ ПАРТИЗАНСКИХ СНАГА
И ИЗВОЂЕЊУ АКЦИЈА¹**

8-X-42

Драги другови,

После прочитаних извештаја, [који су послати] вама од групе Морава,² надопуњавамо своје писмо.

Ситуација, настала обрачунавањем окупатора са појединим [његовим] слугама у нашем округу, унела је [неповерење], колебање и страх у редове осталих слугу окупатора које он моментално не дира. Но те се групе не осећају сигурним. Отпорност њихова према нама је данас далеко

¹ Оригинал, без потписа, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Група партизана у Моравском срезу (Пожаревачки округ) од које је касније формирана Моравска чета Пожаревачког НОП одреда.

огтала. Такву ситуацију морамо искористити за разоружавање и разбијање група које и даље седе у својим базама недиране од окупатора, за повезивање са групама које су умакле окупатору и крију се од њега. Треба да учинимо, другови, све што можемо да бисмо пушке које су до сада пуцале у нас окренули да у непријатеља пуцају. Страх и колебање у редовима плаћеника умањили су и њихову отпорност а и будност према нама. Кретање а и -извођење акција је сада лакше и може се успешније изводити. Ми не можемо мирно да седимо и гледамо како непријатељ гони своје непослушне слуге, већ морамо научити слуге да стану уз нас и пушке окрену у свога дојучерањег господара. На тај начин ћемо и ударити по непријатељу и ојачавати наше снаге. Групама Војиних³ и Горњачана,⁴ које непријатељ не гони, као и онима које гони, треба дати наше Саопштење 18,⁵ а тада на прве нападати и разоружавати, а [друге] позивати на активну борбу против окупатора. Разуме се да у оваквим случајевима морате бити јако опрезни.

Групи Морава смо пошту послали, и она ће се свакако одмах од вас пребацити, користите то ваше концентрисање за извођење крупнијих акција. Ноћи су сад мрачне — користите пуно и то.

Са њима треба да истерате на чистину и акцију коју су имали 6-1X. Чуди нас, другови, да сте се ви задовољили њиховим објашњењем тог њиховог „несретног случаја“. Ако вам тај случај није био довољно јасан из извештаја, које сте прошли пут преко нас добили, требали сте тражити потребна обавештења да би вам слика била јасна. Међутим ви их нисте ни за шта питали и прешли сте олако преко тога. Ми смо, другови, најоштрије на заједничком састанку поставили чување ових снага, јер је то наш будући кадар, што не значи да акције не треба изводити или их изводити само са 100% сигурности, али то значи да се акције морају добро да припреме, прорачунају и да се за свако немарно, аљкаво одношење при акцијама, кретању, логоровању, без обзира је ли оно имало последице или је само могло да-има, само најстроже да казне. Из извештаја које сад добијате, а и из прошлих, видите како су се они у акцији понели. Позовите кривце на одговорност и најстроже их казните.

Пре два месеца на састанку са вама предвидели смо (тачније предвидели сте) у најскоријој будућности извођење

³ Воја Јевремовић-Триброђанин

⁴ Односи се на четнике Драже Михаиловића у Горњаку.

⁵ Односи се на саопштење општинским управама да не сарађују са окупатором.

акције на прузи —• дизање моста. Прошло је толико времена а да нисте акцију извели, те непријатељ несметано користи пругу и извози дрво, храну итд. Обавестили сте нас само да сте Ћ.⁶ послали да доведе Дракучу за акцију а даље ништа. Сматрамо, другови, да сте ту акцију, и уопште такве и сличне акције, могли и морали изводити. Крајње је време да се са таквим лабавим одношењем према акцијама ликвидира и здраво приђе извођењу акција. Под акцијама на прузи се подразумева не само дизање мостова, већ и сечење жица, кварење и дизање у ваздух скретница, рушење тунела, станичних инсталација, изазивање судара итд. Другови у Шумадији са успехом изводе такве акције, иако непријатељ предузима све да би осигурао свој жел. саобраћај. Наше групе чак ни ситне акције скоро да не изводе, да нам другови с правом кажу да се наш одред не „осећа“ да живи. Такво стање мора да се ликвидира. Ви се морате позабавити проблемом акција, као и проблемом испуњавања ваших директива. Директиве сте за акције давали али се оне нису испуњавале, а оне се у будуће мора да испуњавају. Учмалост је довела дотле да вам руководиоци јављају да је немогуће да акције изводе јер непријатељ „поставља заседе“!? Ко коме има да поставља заседе, ми њима или они нама? Поље огољава, али се зато имају ноћи, а непријатељ се и ноћу креће.

Обавештени смо да је у селу Црљенцу једна група партизана одржала збор. Поведите, другови, више рачуна о томе да ми нећемо да правимо демонстрације које нам само могу штете донети.

Пошту за групу Морава смо у задње време слали на уговорено место. Зашто је група није уредно добивала не знамо. Предузели смо одмах испитивање цивила који су тај посао имали.

Можете поставити, другови, да вам пол. ком. не шаље посебне извештаје кад нема нечег нарочитог, а већ шаље са командиром заједнички извештај — случај извештаја из групе Морава. На тај ће начин уштедети времена и себи и њима и избећи непотребна понављања.

Пошаљите нам прихватницу за другове за одред. Прихватницу двапут недељно контролишите. Може да буде и треба да буде место са јавкама као и за везе, и да се чека једанпут недељно дању и једанпут ноћу.

⁶ Велимир Дамјановић-Ћата, командир партизанске Печке групе. У борби код Кучева, 27 фебруара 1944 год., ухватили га и стрељали четници Воје Триброђанина. Овом приликом уништена је цела његова партизанска група.

Пошаљите нам и једну сталну адресу коју ћемо послати друтовима да нам на њу шаљу за одред другове. Водите рачуна при давању прихватнице да не буде као и са прошлом, јер ми не можемо телефонирати друговима да она више не важи, већ чекамо везу, а [у међувремену] они могу на њу послати и другови могу пасти непријатељу у руке.

Ради лакшег правилног вођења благајне штаба згодније је да вам групе шаљу *месечне обрачуне*.

По првој ноћној прихватници послаћемо вам друга Смедеревца, који је код нас склоњен. Он није налуштао борбу, већ групу, а с тим да макар и сам изводи акције и омета и штети непријатеља, јер са групом није имао прилике да то чини. Пошто је неке акције извео сам, жели да се врати у одред.

Обавештени смо да у Шапини и околини за Дражу ради неки војвода Љуба. Ако пгго знате о њему обавестите нас, а ми предузимамо да се са своје стране обавестимо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

8-X-42 г.

Другарски лоздрав

БР. 38

ПИСМО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ ОД 10 ОКТОБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА „ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ” О ЗАДАЦИМА ОДРЕДА¹

ШТАБУ НАР.-ОСЛ. ПАРТИЗ. ОДРЕДА
„ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ”

Драги другови,

У вашим извештајима од 30 IX и 9 X 1942² Главном штабу добро сте поставили и у ситуацији добро сте се снашли у нашем ставу према Дражиним четницима, које сада разоружавају Немци. Само, то сте требали да учините много опшрфније и детаљније, као колико и где су разору-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Редакција не располаже овим извештајима.

жани, о појединим војводама и каква је политичка ситуација настала у вези с тиме. У будуће у тај извештај треба да уносите и број народно-ослободилачких одбора на појединим територијама. Ми ћемо вам у томе помоћи. У извештају о политичком раду не уносите у будуће да се обрађује „Пролетер“ и Историја СКП(б), јер то не спада у политички рад чета, нити га спроводе војни функционери као такви, и јер у Гл. штабу не морају бити сви чланови партије. Надаље, рубрика „Снаге непријатеља“ постоји у вашим извештајима само као рубрика; податке где, колико и каквих непријатељских снага има на нашој територији уопште нисте унели, премда и сами претпостављате да је та рубрика једна од најважнијих за Гл. штаб. Премда смо вам ми писали какав треба да вам је „месечни биланс Нац. фонда“, ипак ваш, приложен извештају Гл. штабу, не ваља. Иако је педантно урађен, ипак је сасвим нејасан, дапаче нетачан. Исти вам је такав „месечни биланс у резервама намирница“. Ми вам оба биланса враћамо. Прилажемо вам два таква обрасца за септембар, али ви их немојте преписати, већ према њима израдите оба биланса за месец октобар. У резерве оружја треба да уносите и следеће податке: 11 пушака са 550 метака, 7 бомби, 1 револвер кал. 6.35 са 50 метака, 1 револвер непознатог калибра са 60 метака, 25 метака за револвер систем „Штајер“, 25 за „Наган“ и 75 метака кал. 9 м/м за војнодрж. револвер. Ово смо оружје ми сместили у магацин. Упркос наведеним недостацима, оба ова извештаја најсолиднији су вам од свих које сте досад послали Гл. штабу.

Примили смо и ваш извештај од 8 IX³ упућен нама, који је такођер најбољи до сада, Која је линија наше борбе с обзиром на наше снаге у Србији и на нашу политичку ситуацију и који су непосредни ваши задаци? Директива Гл. штаба, а и радио „Слободна Југославија“ то стално истиче: комуникације, комуникације и комуникације. Зато је спаљивање камиона, које је извела у своје две акције група Млава, одлично и од великог значаја.⁴ Такве акције треба поставити и осталим групама и не задржати се само на томе. Организовано кидање телефонских линија у дужини од неколико километара, напад на железничке станице и уништавање намештаја и апарата, уништавање скретница, рушење пруге, мостова и тунела и уништавање осталих транспортних средстава — то је ваша највећија дужност. Овакве акције изводе се на територији целе Србије, оне су

³ Редакција не располаже овим извештајем.

⁴ Види док. бр 35

с обзиром на наше снаге могуће, а с обзиром на нашу унутрашњу и спољну ситуацију и на стратешки положај Србије од првокласног значаја. Друга је директива: уништавање свагде, на сваком месту и свих (па према томе и Немаца за које нас ви питате) непријатељских снага у Србији. То уништавање треба у првом реду изводити добро постављеним заседама, у том случају и на веће непријатељске снаге, а борбу не прихватати. Ове акције треба да буду политички добро постављене, тј. да наши партизани буду спасиоци народа од оних који га највише тероришу и пљачкају. Заседама не у првом реду нападати оне које можемо, већ у првом реду оне које морамо с обзиром на њихов однос према народу.

Мале групице партизана не би требале одржавати зборове кад их не могу довољно војнички обезбедити. Онда ће се десити као у Породину. Треба да се прекине са шетањем партизана дању. Тако се сазна бројно стање, наоружање и правац кретања партизана, а што све треба да буде у највећој тајности. Партизани треба да се осете а не да се виде.

Правилно је што сте позвали све групе ради подношења извештаја, давања нових директива и њиховог унутрашњег учвршћења. Тако треба и у будуће да радите. Само водите рачуна о томе да ће се наше чете најбоље учврстити I акцијама, ако иду из акције у акцију и живим политичким радом у чети и у народу. Политички рад у четама треба да буде строго на линији Народно-ослободилачке борбе, У томе се строго придржавајте нашег последњег писма. Правилно сте поступили што сте групу Млава послали натраг на њен терен.

Ништа нам не пишете о томе шта сте предузели поводом крњења ауторитета командира Живка уочи извођења нападаја на жандарме. У смислу наших досадашњих писама О овом проблему очекујемо од вас објашњење. Ми постављамо наш одред као чврсто језгро за окупљање нових већих • снага и због тога, да би одред тај задатак извршио, ми питање ауторитета командујућег кадра најприје постављамо.

Ми се налазимо пред новонасталом ситуацијом у односу > према Дражиним четницима, који раде под фирмом Недића и Пећанца и које разоружавају Немци не само овде већ и у читавој Србији. Наш задатак у овом моменту: ликвидирање једних, разоружавање других, позив на прикључење трећих, најоштрије разобличавање Дражиног вођства пред народом и четницима — ви сте врло добро поставили. Сад само треба све то у дело спровести и радити што брже да

нас данашњи догађаји, који ће имати крупне последице, не превазиђу.

Слажемо се са вашим мерама које сте подузели за мобилизацију бивших партизана и нових снага за наш одред. Али код тога имајте у виду следеће: Наш одред док је још толики по бројчаном стању треба да се састоји од чврстих, храбрих и свесних партизана који неће дезертирати и издати одред и који неће тиме деморалисати ни народ ни ово наше јездро партизана. За сада нам је стало до нових квалитета а не до квантитета. Ми ћемо доцније позивати и најшире масе у одред, али за сада одред мора бити способан да изврши све акције које се данас пред њега постављају. Одред се мора састојати од здравих и способних бораца који ће издржати велике напоре и гоњења. Одред треба да ради строго партизански и не сме се узети уставнички темпо јачања одреда. Директива је Гл. штаба да претстојеће акције и борбе и јачање одреда треба да иде равномерно у читавој Србији. Надаље треба чувати не само читав одред — већ и сваког партизана. Ми смо у ово неколико дана имали два губитка. Два наша добра друга изгубили су своје животе услед несолидног и алкаво припремљеног извођења акције. Ви ћутањем прелазите преко извештаја друга Пилота⁶ да је „несрећним случајем“ погинуо један наш добар друг. Није то по среди никакав несрећни случај. О свему томе тражимо од вас изјашњење.

У вашим перспективама строго водите рачуна о директиви Главног штаба да се сви партизански одреди треба да састоје од чета у јачини од по 15—20 људи са најмање два аутоматска оружја. У таквом стању чете више не могу да буду учаурене са главним задатком да само беже и крију се пред непријатељем, као што су то радили када су били у мањим групицама, а у исто време овакав састав омогућује извођење свих акција које се пред нас постављају.

... Мајора Јанка и Мандића треба као наше непријатеље, које као такве и народ зна, политички пред народом раскринкавати, а војнички првом згодом убити. Њихову смрт народ треба да схвати као њихову праведну и заслужену казну, а као наш успех и победу. Од свих њих је Крста⁷ најопаснији. Он је организатор народа за борбу против нас. Ви треба што пре да га ухватите живог и да обезбедите место где ћете га најоштрије саелушати и иследити све што зна, а нарочито: који су људи и где у Дражиним организа-

⁶ Миленко Карлица

⁷ Крста Рончевић, командант Голубачке четничке бригаде. Ухваћен у Београду октобра 1944 год. и стрељан као народни непријатељ.

дијама, где се налази сакривено оружје, и све остале њихове намере и тајне.

Нинга нам не одговарате на наше постављање да се што пре повежете са Сиб.⁷ братом. Одговорите нам одмах.

Босанац,⁸ бивши командир II чете, налази се сада у стражи, Пож. Услед ситуације која иде све више у нашу корист он се сада нуди нама. Ни њега самога ни икакве услуге од њега ми не можемо примити. Он је дезертирао заједно са Ликом. Као војни функционер, а дезертер, он је одговоран за распад своје чете. И за то ће одговарати. Радио „Слоб. Југ.“ је јуче јавио да ће све народне издајнице покушати да се увуку у народне редове да би тиме оправдали свој досадашњи издајнички став. Али за њих нема милости. Све ће њих стићи заслужена казна. Још конкретно о томе ми ћемо вам писати.

Писали смо вам већ о Драгиши.⁹ Шта сте по томе предузели?

Питали смо вас да ли новац нашег нар. ослоб. фонда да пошаљемо Гл. штабу. Ви нам нисте одговорили а ми смо послали 100.000 дин.

Шаљемо вам друга Трифуна.¹⁰ Он је интелигентан. веома културан човек, говори многе стране језике, по занимању инжењер, веома је одан нашој борби и ствари. Ви га запослите при штабу како мислите да ће најбоље одговорати његовим способностима. Ми мислимо да ће најбоље бити да га запослите као интенданта, администратора, да слуша радио и бележи вести и да ради у вашој техници. Како сте га запослили и како обавља свој посао јављајте нам.

Умножите у што више примерака Саопштење бр. 18 и што шире га растуриите.

Другарицу Зору¹¹ дали смо на цивилни рад.

Шаљемо вам писмо Смедеревца.

⁷ Сибинка Стефановић-Николиш

⁸ Слободан Миловановић, погинуо маја 1943 год. као командир чете Пожаревачког НОП одреда.

⁹ Драгиша Миладиновић

¹⁰ Петар Суботић, инжењер поштанско-телеграфске гараже у Београду. Погинуо априла 1943 године.

¹¹ Вера Вребалов-Зора. Радила на терену по линији АФЖ. Код Царевца, Срез рамски, 1943 год. стрељали је четници Д. Ми-хаиловића.

Примили смо ваш финансиски извештај о расходима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

10 X 1942

О. К.

ПС: Организујте дочек
друга Трифуна. Он ће
доћи преко Шелета.¹²

О. К.

БР. 39

ИЗВЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД 11 ОКТОБРА 1942 ГОД. ПОКРАЈИН- СКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О СТАЊУ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА¹

Друг. Мих.²

11/X-42

Драги друже,

Већ је скоро месец дана од како се налазим на терито-
рији I Шумад.

За то време провео сам пуних седам дана са одредом
а остало са друговима из партије који раде на терену.

Могао сам да констатујем следеће: Да је народ масовно
расположен за нар. ослоб. борбу и да зато и поред свих
терористичких мера свесрдно даје подршку нашем I Шумад.
одреду.

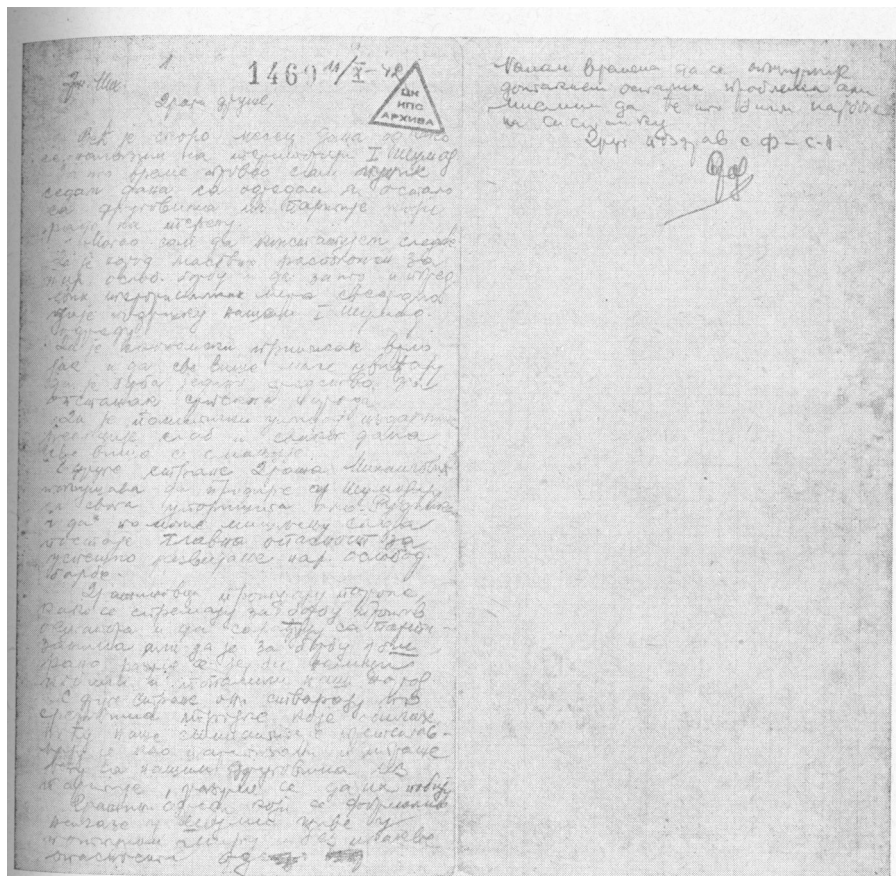
Да је економски притисак врло јак и да све више масе
увиђају да је борба једино средство за опстанак српског
народа.

Да је политички утицај издајничке реакције слаб и сва-
ког дана све више се смањује.

¹² Јован Шербановић-Шеле

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

^a Благоје Нешковић

Фотокопија прве и последње странице документа бр. 39

С друге стране, Дража Михаиловић покушава да про-
[дире у Шумадију са свога упоришта око Рудника и да, по
I моме мишљењу, сада постаје главна опасност за успешно
| развијање нар. ослобод, борбе.

Дражиновци протурају пароле како се спремају за
[борбу против окупатора и да сарађују са партизанима, али
! да је за борбу још рано, разуме се, јер би Немци побили и
попалили наш народ.

С друге стране они стварају по срезовима тројке које
[обилазе ноћу наше симпатизере, претстављају се као пар-
I тизани и траже везу са нашим друговима из партије, ра-
I зуме се, да их побију.

Дражини одреди, који се формално налазе у шуми,
1 живе у потпуном миру и без икакве опасности од немачке
војске и њених слугу. Њих има два, Пере „Шумског“³ код
Космаја и Свете „Рудничког“⁴ код Рудника.

Пера Шумски, напр., када су наишли партизани у бли-
I зини побегао је у Гроцку а сутрадан отишао да штити же-
Е лезничку пругу.

Руднички међутим то не ради али је потпуно безбедан
од стране окупатора.

У Крагујевцу напр., где су дражиновци врло активни,
[Дражини одбори провоцирају наше симпатизере и достав-
љају их полицији.

У Крагујевцу недићевци су купили прилоге за Дражу.

Иначе организатори Дражине клике су срески начел-
ници, командири жандармериских станица и сеоске газде.

Почињу да продиру и на села где одржавају и састанке.

Ја лично сам закључио да оне пароле требају Дражи
[да послуже само као начин за мобилизацију народа под
[фирмом борбе против окупатора, али не за борбу против
[окупатора већ за братоубилачку борбу, и да данас, када
| нар. ослоб. борба треба поново да букне, реакција баш у
[томе одлучном моменту спрема преко Драже планове за
[издајство народа слично ономе из прошле године.

Недићеви и Пећанчеви одреди на територији Шума-
! дије са Космајским срезом бројно су јаки и чине главни део
непријатељских оружаних снага које укупно броје око 3000
војника.

Морал њихов је слаб и већ се појављују случајеви де-
зертерства, у сукобу са нашим јединицама врло слабо се

³ Петар Стојановић, четнички вођа на терену Среза грочанског.
[Интерниран у Матхаузен 1943 године.

⁴ Света Радичевић, командант Рудничке четничке бригаде. Ре-
дакција није могла да утврди шта је са њим било.

држе. Окупаторска снага — немачка војска бројно је врло слаба.

Топола до 150, Ар.⁵ 20, Наталинци 15, Лазаревац 100, Крагујевац 200.

Главна концентрација свих ових снага била је око Рудничког масива. Мора се констатовати да наш I Шумад. одред има пуну иницијативу у својим рукама и поред овако великог бројног односа.

До мог доласка одред је био подељен у три чете по 18 људи које су изводиле ситне акције — паљење општина и два рушења пруге.

Од команде одреда постојао је само в. д. команданта Лабудовић,⁶ чете су имале само командире и политичке комесаре.

На организовању одреда је досада урађено ово:

Створен је штаб одреда. У његов командни део дошао је в. д. командата друг Лабудовић, начелник штаба наредник Лала⁷ и политички комесар друг Дракулић⁸ — остаје да се овај део штаба употпуни са командантом и зам. политичког. То се може учинити у даљем току борбе. Моје мишљење је да друг Лабудовић уз правилну и добру подршку може бити и командант. На овај начин команда одреда је осамостаљена и тако је и олакшан рад парт. окр. организацији, која је поред осталих својих послова са одредом и у одреду и вршила дужност политичког комесара у одреду. Због овога је и рад на учвршћивању партије у одреду морао бити слабији.

Дата су упутства за широко развијање шпијунаже и контрашпијунаже. Нарочито је то лако остварити у дражиничкој клици.

За пглаб одреда уређено је овако: он мора да има увек једно или два сигурна стална *командна* места на терену.

Једно би било главно а остала резервна и долазила би у обзир када се већ прво не може даље користити.

Засада једно у рејону Рудника а друго у рејону Венчаца — Букуље.

Чете би иначе на одређеној територији [имале] своје пунктове преко којих би одржавале везу са штабним пунктом. Од пункта штабног до пункта четног по могућству помоћу сигурних легалних курира.

⁰ Аранђеловац

⁶ Милорад Лабудовић-Лабуд

⁷ Илија Јовановић-Лала

* Милан Дракулић

На овај начин штаб је у могућности да редовно одржава везу са четама, даје им упутства и наређења, врши обиласке, приређује скуп целог одреда ради заједничких већих акција и осталих проблема итд.

Штаб организује војну обуку по четама. Главни део те дужности прима начелник штаба.

Командант поклања више пажње извођењу акција и ради тога је више са четама заједно са политкомесаром.

За сада донет је план да се више удара на комуникације, поглавито железничке, затим на непр. групе средње величине.

Циљ: погодити окупатора у најосетљивије место и растерити Руднички масив и тако везати већи део снага за сталне објекте, учинити их непокретним и тако остварити повољније услове за интензивније уништавање непр. живе силе.

Одјек акција је одличан. Веће акције би јаче заталасале народ и покренуле би већ сада један леп део у борбу.

Организује се интендантски апарат у одреду и на терену.

Задатак: да све могуће резерве у храни, оделу, обући, оружју и муницији прибави и смести у сигурна склоништа која се сада граде по планском распореду и то било путем плена, добровољног прилога, откупа или реквизиције. Потребан је новац.

Организован је војни суд у одреду, а по четама са ограниченим делокругом.

Организована је обавештајна служба у одреду.

Организација свих ових помоћних служби при одреду сада се тек развија, пошто раније на њој није скоро ништа рађено.

Врло је важно да се овај одред повеже са суседним одредима. Веза са В.[аљевом]⁹ је успостављена. За сада се намеће успостављање везе са одредима у Источној Србији — и то према Пожаревцу, Свилајнцу, Краљеву и Чачку.

То је од огромне важности, пошто би ове везе у блиском периоду одлично послужиле Главном штабу.

Сасвим је разумљиво да се оне могу остварити само преко партиских организација и ја мислим да ћете ви на томе учинити одмах што је потребно.

Одред је подељен на две чете и једну тројку.

" Односи се на другове из Ваљева.

Ствараће се чете са сталном јачином од 32 борца, у организацији чета заступљене су такође све помоћне службе као и код одреда.

Попуњавање се само у случају губитака. — Овај број показао се као најбољи према овдашњим условима дејства и живота чета.

Четна руководства добијају директиве и нар.[еђења] од штаба а команда их стално обилази.

На организовању партије и политичког рада у одреду разумљиво је да сам учествовао само као и остали обични чланови партије.

Осећа се потреба за већим акцијама. Оне би вероватно убрзале прилив у наше одреде. Већ после ових мањих акција има неколико случајева пријављивања за одред са терена.

У том погледу сасвим би друкчије изгледало када би се извело неколико већих акција, јер то би народу пружио доказ наше снаге и сигурности и тако га брзо увукао у борбу.

Ради тога сам наредио команди одреда да припреми и изведе у што краћем року неколико већих акција.

Из овога се може извући закључак да је потребно одмах увући у борбу све оне који су за њу расположени. То би био у првом реду београдски пролетаријат. Он мора да буде тај који ће повести ову борбу. И зато сматрам да би требало што хитније слати из Београда раднике за Ар.[анђеловац] и одатле за остале одреде. Ако се то не уради борба ће се много спорије развијати, јер сада су дани кад би се сељак лако кренуо.

Мислим да постоје сви услови за њихово пребацивање.

Два дана марша до Космаја где би били сигурно прихваћени.

А до Космаја нису ни потребни нарочити пунктови ни људи који добро познају терен.

Ми би били у могућности да формирамо једну добро наоружану групу која би вршила примање људи пред самим Београдом и са 90% сигурности спроводила их до Ар.[анђеловца]. У томе случају четнички одреди претстављали би мању опасност.

Зато мислим да овоме треба поклонити највећу пажњу, пошто је то *главно средство* за брзо оживљење борбе у Србији.

Засада ћу поставити једном од другова из Ар. и В. израду сигурних места за Гл. штаб у рејону Рудника и Суворобора, јер сматрам да Главни штаб треба и мора да буде

ца терену и да само на тај начин може правилно да управља борбом. Ту се једино намеће проблем веза који може брзо да се реши и путем пешачења.

Србија није велика. Највише десет дана уздуж и десет попреко.

Мислим да је неопходно да се састанемо тако да би се детаљно упознао о ситуацији и дужностима. За мене није никакав нарочити проблем доћи до Београда и без легитимације, на коју се и не ослањам никако. Пиштољ је најбоља легитимација. Непријатељ је толико застрашен усред препада наших другова, јер је разбијан и у заседама. Зато патроле ноћу скоро никако нема а заседе није тешко заобићи. Већ кроз Београд не знам како би ишло. Мени лично је лакше обилазити заседе него агенте. И зато би за мене најзгодније било да остваримо састанак негде у околини Београда. Мислим што пре да ми јавите, јер засада би сачекао ваш одговор а онда би кренуо или тамо или на упознавање Шумадије и Космаја, разуме се, држећи стално везу са вама и одредима.

Што се санитетске службе тиче, на терену се организују тајне болнице за теже рањенике.

По четама постоје тако самоуки болничари.

Потребан је лекар. И поред помоћи лекара симпатизера са терена осећа се велика потреба за једним лекаром. Врши се прикупљање, набавка и плењење санитетског материјала. Ако је могуће пошаљите једног лекара.

Одред ће створити своју базу у рејону Рудника која ће омогућити одреду живот и рад у томе рејону и у најтежим данима и служити му као *ослонац* за операције. Њу сада организује штаб одреда. У чете улазе само борци.

Мислим да све ово може да се брзо сврши и без легитимација и објава, јер ми нису потребне. Засада ћу ти рећи своје мишљење о питањима које си ми поставио.

Одреди се стварају на војничкој основи са најчвршћом дисциплином. Предвиђају се похвале, дисциплинске и војно-судске казне. Ради овога изводи се војна обука по плану при расположивом времену.

Разуме се да је другарство главна карактеристика односа у нашим одредима за разлику од буржоаске војске, али, разуме се, да се то мора само у позитивном смислу одразити на јачање дисциплине.

Дисциплина мора да се развија у првом реду свесна, али се предвиђа и принудна дисциплина као граница преко које појединац не може да ради на штету јединице.

Циљ казни је васпитно дејство у првом реду на целу јединицу па онда на појединце.

У погледу смицања четника важи онај став из Вељковог чланка „Под скутом окупатора“: „Ко је огаравио пушку испод скута окупатора потписао је сам себи смртну пресуду“. Четнике који побегну кућама засада не дирамо, у првом реду због нерентабилности у погледу времена.

Дражине одреде можемо напасти, пошто су то све овејани зликовци који су досада служили окупатору, али засада то нећемо учинити док се овај сукоб претходно не припреми добро политички.

Колико знам, још у фебруару Врх. штаб поставио је пред Главни штаб уништење Дражине клике. Сада се могу по моме мишљењу уништавати они дражиновци који су до сада служили окупатору.

У првом реду, да би успешно извели овај задатак, потребно је добро организовати обавештајну службу, па тек онда кад буде добро припремљена ова акција напасти на Дражину клику, онда отпочети њено планско истребљење.

И стога ћемо за сада оставити дражиновце на миру, осим које крупније тичице која нам буде случајно пала у руке.

Разуме се да је ту мишљење партије меродавно.

Важно је ово да са тим одредима није могуће преговарати, није могуће наговорити их да пођу у борбу против окупатора, није могуће отргнути их од Дражине фирме.

О дражиновцима би се уопште имало доста да говори.

Главно је да је у Шумадији Дража био слабо познат прошле године, па и данас.

У Западној Србији је већ друкчије, те зато ће и форме борбе протрш њета имати различити карактер у ова два краја.

О устројствима одреда написао сам већ једно упутство и дао сам друговима у В.[аљеву] да га пошаљу.

Пишеш ми да својим ставом отежавам прилике око отклањања тешкоћа у одредима.

Мислим да је до вас грешка у првоме реду, јер ме нисте обавестили ни најмање о ситуацији у тим одредима.

Разумљиво је да сам могао да донесем своје мишљење на основу оних елемената које сам познавао и зато сам се и оградио, тј. и поред свега да моје мишљење може да се промени тек у случају да знам и оне разлоге који су потребни за коначно формирање става, а да те разлоге ја не знам. Мислим и то да је потпуно природно да кад већ тражите мишљење од мене да ме онда упознате са свим тим

елементима који су потребни па да се формира један исправан став.

А мислим да то није учињено. Ви сте писали само да је ситуација у тим одредима тешка и да су вам зато потребни ови другови, тј. М. М.¹⁰ и М. Д.¹¹

Без обзира на тежину ситуације и потребу обнављања борбе у Зап. Србији, где су ови другови потребни, поставља се питање колико ће моћи ови другови тамо да користе, тј. у чему се састоји тежина ситуације код тамошњих одреда и у вези с тим способности ових другова да је отклоне.

Ви сте поставили то да они имају да иду тамо, али нисте одредили врсту њиховог рада. Не знам шта ћете на ово рећи или да ли имам право, али мислим да те другове боље од вас познајем.

Они су способни за непосредне руководиоце, они су више типови вођа али мање типови организатора и васпитача.

А из овога сада баш видим да су тамо потребни организатори. Но разуме се да би они уз добру подршку ипак и тамо прилично учинили.

Ја сада не знам организацију Главног штаба, али сам мислио да он тај посао треба да прими непосредно на себе, а из овога се види да би ови другови били као повереници Главног штаба.

Да би се ова ствар до краја расветлила, сматрам да је потребно да кажем следеће:

1) Нисам се *опирао* већ заступао мишљење по овом питању које сам сматрао као правилно.

2) Требали сте ме упознати са намерама у погледу ових другова као и са ситуацијом у одредима.

3) Да мој став није морао имати утицаја на пребацивање ових другова, јер је његова брзина зависила од техничких услова који су отправљани могућом брзином, и кад они нису били задовољени благовремено, за мене сигурно не би, ни за њих, пошто се мој пут ипоставио као први.

4) Што мој став не мора да утиче на одлуку ако је неправилан и што је разумљиво ни сам не могу то никад поставити без обзира колико би се осећао у праву.

5) Није било потребно ни најмање да вежете мој став за став другова М. М. и М. Д. они су имали само да изврше Наређење Главног штаба.

¹⁰ Милорад Милатовић

¹¹ Миша Дудић

Ту се вероватно појављује сумња о њиховом утицају на мој став. Не знам, другови, да ли је уопште потребно да по овоме говорим.

Нису ме никад у одлукама руководиле нездраве намере.

Мислим да ћемо и по овом проблему најлакше се разјаснити на састанку.

Потребно је даље да ми јавите:

1) Да ли сте коначно одустали од намере да другове М. М. и М. Д. шаљете тамо.

2) Да ли је формиран Чачански одред.¹²

3) Где постоје остали одреди и ситуацију код њих.

За Миленковића¹³ ствар стоји овако: Он мени је још прошлог пута изјавио да он може формирати одред око Краљева. Овде и сами видимо да је немогуће а мислимо да ће то и тамо бити врло тешко. Зато би требали уредити пребацивање његово на тај терен.

Јавите о томе.

Ради успостављања веза са Ар. потребно је да Чачак да један пункт на граници ЈБубићког среза, Краљево према Грузи, Источна Србија према Свилајнцу и Марковцу.

Одговор ми пошаљите на Космај, пошто ћу сад тамо да кренем. Немам времена да се опширније дотакнем осталих проблема, али мислим да ће то бити најбоље на састанку.

Друг. поздрав

С. Ф. — С. н.

Брад.¹⁴

¹¹ Мисли се на обнављање Чачанског НОП одреда.

Радован Миленковић

¹¹ Радивоје Јовановић-Брадоња

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА КУКАВИЧКОГ (ЛЕСКОВАЧКОГ)
НОП ОДРЕДА ОД 12 ОКТОБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЛЕСКОВАЦ О АКЦИЈАМА ОДРЕДА¹

К.Н.О.П.О.²

12 X 1942

Положај

Драги другови,

Подносим вам војни извештај о изведеним акцијама у току прошле недеље.

а) Први вод је имао следеће акције.

1. Приредио је заседу на путу Вучје—Лесковац, ухватио је двојицу полицајаца, свукао их и разоружао, запленио једну енглеску пушку са 30 метака и један немачки бицикл.

2. Приредио је заседу граничарима из Чукљеника на путу Чукљеник—Тулово, сачекао граничаре, који су почели да беже, двојицу тешко ранио, двојицу заробио, који су из страха бацили оружје. Заробљеници и рањеници су пуштени. Укупно су запленили 4 енглеске пушке, 200 метака и одела. Затим су залленили једну краву.

б) Други вод је имао следеће акције.

3. Једна четворка пуцала је са брега изнад Брзе и убила **два** четника од којих је један четовођа и једног ранила у кући где су становали. После нашег пуцња четници су се препали, бацили бомбу из зграде мислећи да су опкољени и убили једну краву, а кад су избегли из зграде, распрскали су се по селу иза зидова и пуцали бесциљно до касне вечери.

4. Једна екипа отишла је на терен четнички у селима између Лесковачког и Јабланичког среза, ухватила једног **Кимићевог**³ потпоручника резервног, разоружала га, али је **исти** побегао искористивши помрчину **и** шуму. Затим су **запленили** један пушкомитраљез.

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Кукавички народноослободилачки партизански одред

* Јордан Кимић, мајор бивше југословенске војске, командант Горњоветерничког четничког одреда. Крајем лета 1942 год. ухваћен од Немаца и интерниран у Немачку.

5. Ухватила је и стрељала шпијуна немачког и новоименованог ветерничког војводу Ђуру Стојановића из Горине, који је био раније четовођа, иначе је резервни капетан прве класе и активно је сарађивао са окупаторем. Осим тога стрељали су једну неморалну жену-шпијунку која је одржавала везе са полицајцима и граничарима.

6. Заједно оба вода јуче су напала на једну десетину пољских стражара, са којима је био један Немац, а дошли су у Новаков Рид ради реквизирања жита. Пољски су се стражари, испаливши неколико метака, разбегли, а Немца смо у борби тешко ранили у кук, заробили га, узели му пушку и револвер, а пошто су сви сељаци молили да га не убијемо, предали смо га њима да га однесу до села Горине ради лечења. Пошто смо ове разјурили, спустили смо се, над Горином отворили ватру, из села су побегла 2 Немца, 10 стражара, њима су дошли у помоћ четници из Брзе и пољски стражари из Мирошевца. На све ове отворили смо ватру са брда изнад Горине, разбегли су се не ушавши у село, а по причању сељака неке четнике смо убили и ранили. После тога камионима дошло те појачање непријатељу из Вучја, али ми смо се већ повукли, јер нисмо хтели да примимо фронталну борбу, те су они опет бесциљно и у ветар пуцали. Жито јуче непријатељ није могао узети.

Осим ових акција у више села образоване су легалне борбене тројке и петорке којима је дат задатак да воде акције у својим селима и на путевима.

Из базе су дошла у одред три партизана.

Из свих наведених акција заплењено је свега 5 пушака, два пиштоља, један пушкомитраљез и 200 метака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Војни командир
„Замфир“⁴
Максим⁵

¹ Светозар Крстић-Тоза

⁵ Радован Ковачевић-Максим

БР. 41

**САОПШТЕЊЕ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА
ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ" БР. 19 ОД 12 ОКТОБРА 1942 ГОД.
ОМЛАДИНИ ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ¹**

САОПШТЕЊЕ БР. 19

(М. П.)

ОМЛАДИНИ ОКРУГА ПОЖАРЕВАЧКОГ

Већ неколико дана траје хајка на нашу омладину. Верне слуге крвавог немачког господара, Недићеве и Љотићеве банде уз помоћ жандарма и Немаца хватају по нашим селима и градовима као преплашено стадо нашу омладину, товари у камионе, возове, бродове и одводе. Наше синове, нашу децу, нашу узданицу одводе насилници у руднике, на друмове, на аеродроме, да као робље без хране и одмора ради, и тим на-силним радом помаже крвном непријатељу да још више продужава рат и још више и боље убија и уништава нашу браћу како у Русији тако и у свим поробљеним земљама.

Страх је завладао нашим крајем. Грозне се и дивљачке слике нижу пред сузним очима уцвељених родитеља. Стотине младића беже по улицама Пожаревца испред острвљених наоружаних бандита; по десетине сеоских младића спроводе жандарми на рад у Костолац. У села су испослати плаћени функционери Љотића и Недића који организују омладину за бесплатне присилне радове, да би је једног дана преварили и одвели за Немачку.

Није први случај ово што се дешава по селима и градовима нашег Округа. Отпочела је ова дивља хајка на Љладу снагу још летос по свим крајевима наше земље. Али тебе су чували до сад, омладино богатог Стига, плодног Рама и равног Поморавља! Чекали су док им обрадиш и обереш жито и кукуруз и спремиш резерве кромпира и вина. А сада је дошао ред и на тебе, да се твоја снага искористи и на другој страни.

Непријатељу треба много; треба му много хране да исхрани своје гладне хорде; требају му добри друмови да Ту храну одвози за Немачку и да превози своје трупе; требају му зграде да у њих смешта своје трупе кад долазе на одмор у наш богати крај; требају му аеродроми, рудници, електричне централе, фабрике... треба му још војска да

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, налази се у архиви Гоадског музеја у Зајечару.

попуњава проређене редове. Хитлер је очекивао у Русији да добије богату жетву, да загосподари великим рудницама, да присвоји сва богатства велике руске земље. Али је пространа руска земља постала гробница фашистичких варвара; Хитлерове разбојничке хорде нестају као пена под зидинама Стаљинграда, пред утврђењима Лењинграда и Москве и на обронцима Кавказа.

У грчевитом страху Хитлер наређује својим слугама да га ваде из глиба у који је упао у далеким руским степима, да му спремају ново топовско месо и нову радну снагу. Крвави плаћеник под фирмом „националне службе“ која тобоже треба да помогне српском народу, насилно окупља нашу омладину нагонећи је да бесплатно ради за интересе немачких окупатора.

Новине су доносиле слике сувоњавих препланулих младића који гурају колица или марширају са лопатама. Недић се хвалисао како ће он да изведе омладину на прави пут. Али ни ове слике ни Недић нису говорили о тешком животу у тим радним логорима, о ропском раду од зоре до мрака, о псећој храни, о спавању на голој земљи, о томе како их преко свега тога њихови фашистички учитељи уче да је Немачка спасилац света и да за њу морамо сви ропски радити. О „срећном“ животу у радним логорима говорили су изнурени младићи који су бежали са ових радова, говорили су многа писма и многе жалбе упућене родитељима и друговима.

И вас синове Стига, Рама, Звижда и Поморавља, и вас ћагоне да помажете уништење ваше браће, да помажете истребљење свога народа. Ваше руке треба да изграде друмове и мостове, Ваше мишице треба да помажу крвницима нашег народа.

Погледајте на нашу браћу, омладину Русије, која стоји са пушком у руци на бранику своје отаџбине о чију се храброст крши огромна снага немачке ратне машине; погледајте на омладину Грчке, Пољске, Француске, Албаније, како организује смрт окупатору на сваком кораку, како лете у ваздух шине и мостови, како се дижу пламенови из немачких слагалишта, како прште бомбе у окупаторским становима, како осветничка рука младих родољуба односи са сваког угла и завијутка пута по неког окупаторског бандита или његовог плаћеника. Погледајте исто тако нашу браћу и сестре, који се по планинама и шумама наше земље већ 18 месеци кроз највеће муке и патње храбро боре, чистећи део по део наше земље од окупатора и плаћеника, да извојују слободу и срећну будућност младог поколења. По-

гледајте на вашу браћу, омладину нашег Округа, која је у партизанским редовима водила херојске борбе код Панкова, Ју[а]данпека, Петровца, Сиракова, која је била ослободила скоро читав наш Округ и која и данас наставља борбу. Тај пут, то је твој пут, омладино наша, тим стопама сви треба да закорачате, стопама народних осветника.

Крај овог рата и крај Хитлеровог господства у свету је близак. Распада се Хитлерово царство под ударцима Црвене армије и осветничке руке народа поробљене Европе. Приближава се дан када ће сваки од нас морати да положи рачуна, да докаже где је био и шта је радио. И они који су се храбро борили у нашим редовима са поносом ће говорити да су допринели уништењу непријатеља нашег народа. А шта ће бити одговор оних, који су као последње кукавице дозволили да им се на врат стави ропски јарам и радећи за рачун фашистичких крвника ометали борбу коју су водили наши другови?

Зато место у радне чете и националну службу где те позива Недић и терају са пушком његове верне слуге, пођи светлом стазом борбе, пођи трагом твојих неустрашивих другова из босанских, словеначких и српских планина, бежи испред оних који те терају да радиш за рачун непријатеља и придружуј се својим друговима-борцима у партизанским редовима, и уништавајте непријатеље нашег народа, немачке фашисте и њихове плаћенике, дижимо пруге и рушимо мостове нека окупатор налази смрт на сваком кораку!

Ви младићи, које је окупатор успео насилно да одведе, саботирајте рад, рушите инсталације, кварите справе и алате и организујте бежање у партизанске редове.

Бежите, млади другови, од ове фашистичке хајке која хоће да вас пороби и да на вашим младим животима зида царство робовања и варварства! Прилазите вашим партизанима који се боре за слободу и независност своје земље и за срећну будућност младог поколења!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12-X-1942 год.

**ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА ОКРУГ ПОЖАРЕВАЧКИ
„ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ.”**

(М. П.)

**ИЗВЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ
НИШАВСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 ОКТОБРА 1942 ГОД.
ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА НИШ О РАЗБИЈАЊУ
НИШАВСКОГ И ОЗРЕНСКОГ НОП ОДРЕДА¹**

ИЗВЕШТАЈ СЕКР. ПАРТ. НИШАВСКОГ ОДРЕДА

13 X 1942

П.²

Драги другови,

Последњи наш извештај о стању нашег одреда треба да сте добили још око 20 VII 1942 г.³ (ми нисмо добили потврду о томе).

Овај извештај, дакле, долази после дугог размака времена. Сматрам да ће разлог овом закашњењу бити јасан после изношења догађаја који су се одиграли од 12 VII 1942 па до данас.

Ради јасноће овог извештаја сматрам да је потребно поновити и неке ствари о којима је требало да пише у последњем извештају, оном извештају, који је по нашем споразуму требао да пошаље Бора.⁴

Пок. Бора и ја — који смо претстављали парт. рук. одреда, пошто нам је трећи члан⁵ погинуо код Тијовца, — сложили смо се да је неопходно да већи део одреда пређе у Ниш. [авски] срез у Запаље. Главни разлози неопходности нашег преласка у рејон Суве Планине били су следећи:

а. Чишћење терена од четника, недићеваца и дражиноваца, како би омогућили извођење акција на прузи Ниш—Цариград, на делу између Сић. [евачке] Клисуре и Б.[еле] Паланке, пошто је од те стране много лакше, скоро једино и могућно у том рејону њихово извршење.

б. Разбијање Дражине издајничке банде која је на том терену развила веома живу делатност, и чији штетни издај-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Положај

* Редакција не располаже овим извештајем.

⁴ Данило Прица, политички комесар Нишавског НОП одреда. Погинуо августа 1942 год. код села Лалинца (Сврљишки срез) од једне групе издајника.

⁵ Народни херој Радоје Вујошевић-Риста. Погинуо 8 јуна 1942 год. у с. Тијовцу (Сврљишки срез) од жандарске заседе, као командант Нишавског НОП одреда.

нички угицај је допирао и на наш терен, с ове стране Нишаве—Свр. Планине.

в. Евентуални напад на Јела. [шнички] рудник код Ниша, утлавном ради добављања експлозива.

г. Снабдевање качкаваљом који се израђује на Сувој Планини.

д. Одржавање пропаг. зборова са циљем упознавања народа са пол. ситуацијом у свету и код нас, а нарочито са издајничким радом дражиноваца.

е. Омогућавање рада на организовању база у том крају.

Сложили смо се да је нужно ради бољег извршења горњих задатака да са друговима, који су одређени за прелаз на С. [уву] Планину, пођем и ја. Главни разлози, који су н&с руководили да ја све остале послове, чак и оне поверене лично мени, препустим Бори и одем на С. Планину, јесу углавном следећи: а) најбоље познавање људи и терена, погго сам из тог краја, б) увереност да ће Бора свршити добро поверене му послове.

Другу Бори, поред осталих упутстава, поново сам скрепуно пажњу да отклони свој недостатак недовољне будности и опрезности.

На растанку су тачно одређени и задаци које су имали остали другови са Бором да изврше.

Ми, који смо одређени за С. Планину, после извршених припрема прешли смо на тај терен 14-ЛШ-1942.

15-УИ одржали смо веома успели збор у селу Топоници, Срез белопаланачки.

16-УП хватамо курира дражиноваца и увече их нападамо.

Дражиновци су се били улогорили у шуми више села Космовца, Белопаланачки ерез. По извештају добијеном од курира обавештини смо да их је требало бити 12—18 људи. Располагали су са око 3 пушкомитраљеза, око 1000 метака муниције, 3 војно-државна револвера, око 10 пунака, нешто хране и обуће са другим материјалом.

Пошто смо се сагласили, Албанац,[®] Ломски,⁷ Ћорђе⁸ и ја, штаб те чете, да није могуће опколити их и позвати их

⁸ Васа Анђелковић-Албанац из с. Гулијана (Сврљишки срез), командир Прве чете Нишавског НОП одреда. Ухваћен на превару од сељака који су сарађивали са четницима и стрељан у Нишу септембра 1942 године.

¹ Из бугарске окупаторске војске прешао на страну партизана. време тзв. - Аћимовићеве потере, јула 1942 год., ухватили га недићевци и предали бугарским властима, које су га спровеле у Бугарску. Редакцији није познато шта је даље било с њим.

⁸ Јован Митић-Ћорђе, командир чете Нишавског НОП одреда

да се предају пре почетка борбе због самог терена, одлучили смо да их наладнемо без претходног позива на предају. Овако смо поступили и због тога што смо били уверени да се не би предали без борбе (приликом саслушавања дражиноваца утврдило се да је ова наша претпоставка била тачна, наиме, неколико њихових главних организатора није било расположено за предају).

Резултат нашег напада је био такав да ми нисмо имали никаквог губитка. Непријатељ је био тако изненађен и силовито нападнут бомбама и пушкомитраљезима да није имао времена ни једну пушку да опали. Непријатељ је имао 4 тешко рањена, међу којима је био и обласни командант Миленко Рељић, онај исти који је својим потписом оверио да је препис поверљивог наређења Драже бр. 5, који смо нашли међу документима капетана Проковића приликом нашег напада на њих у Белом Потоку, Заглавски срез, — веран оригиналу, једног смо живог ухватили, а остали — њих двојица — како смо касније утврдили, спасли су се бекством. Међу овим био је и поручник Беговић, раније заменик војводе Сићевачког, а сада организатор и командант Нишавског одреда (који је имао тек да се роди). Укупно смо овом приликом убили 7 Дражиних људи. Међу овима су била и двојица организатора Дражине омладине — један богослов, један хемичар. Заробили смо 3 пушкомит., 3 револвера, 10 пушака, око 1000 пуш. метака, 10 пари цокула, разног одела и нешто хране. Код рањеника смо нашли и нека документа која су од важности за нас — по мом мишљењу. Пао нам је у руке дневник одбеглог Б. Беговића, из кога се види начин организовања такозване Дражине војске и људи које је увукао или покушао увући у свој посао и метод рада.

Из писама облас. [ног] ком. [анданта] Рељића види се да је он одржавао чврсте везе са Недићевим официрима и војводама четничким. То се нарочито јасно види из писама, које је њему — Рељићу — упутио Рад. Вученић (на саелу-Шању је Рељић казао да је Радош Вучевић учитељ из Смедеревске Паланке, првак бив. Земљ. странке, нека врста покрајинског команданта за Србију). У овом писму се помиње војвода Јова Брестовачки и недићевски капетан Миљковић. Види се да су они Дражини људи. Ради разумевања садржине истог писма треба знати да они Чичом називају Дразу.

Из писама које пише Рељић поручнику Јанићијевићу — мислим да је то војвода Корвински, али нисам сигуран — види се ко снабдева Дражине људе итд.

Из писма Петра Вујасиновића види се његов рад на организовању омладине.

Приликом саслушања, кап.[етан] Миленко Рељић је дао и ове податке:

1. Да зна да је било преговора између Недића и Драже. У име Драже преговоре је водио мајор Милкић (или Михкић).

2. У њиховом штабу су поред Драже и мајор Лалатовић и Драгиша Васић, књиж.

3. За организовање дражиноваца у Ј. Србији постоји комитет у који улази Црвенић — „илегално" име Војин, др. Шијачки, лекар из Ниша, и мајор Ђурић (Шијачког познајем, био је Ацин радикал).

4. Његов први виши претпостављени је Војин, тј. Црвенић, банкар и трговац дрвеном грађом из Ниша (лично га познајем и себе је сматрао опозиционарем владе Стојадиновића и Цветковића). Рељић помиње да је Војин републиканац. Црвенић је одржавао везу са Чичом, тј. Дражом.

5. Њихов штаб, штаб бр. 43, има следећу територију: Нишки, Белопаланачки, Лужнички, Пиротски, Царибродски и Сврљишки орез.

6. Главни људи за остале срезове: а) За Лесковац — Радосав Ђурић, мајор, за њега каже да има јак одред. б) За Алексинац — Токић, индустр., **бивши** припадник Земљ. партије и посл. канд., велики пријатељ Драгчета, адв. припр. из Алексинца, који је био члан наше партије **па** је искључен и био у штабу Озр. одреда, сада још партизан са великим утицајем на руководеће другове. Партизанско име овог Драгчета јесте Фића. (Овде сам се више задржао на подвлачењу бивше јаке везе између Фиће **и** Токића, а тек У даљем излагању ћу објаснити зашто то **чиним**). На **питање** упућено Рељићу: „Ко зна како је дошло до убацивања **Дражиних** људи у Озр. одред и ко је одржавао везу?" — овај (Рељић) је одговорио: „То мора да зна Токић." **в)** За **Књажевац** — Којић. Са његовим радом нису задовољни. За Зајечар — Добросав Јовановић, капетан Српске држ. страже, „лабаво ради". За Неготин — капетан Михаиловић. Има одред за који зна где се налази Црвенић. Бела Паланка¹ — мајор Видаковић.

7. Даље је кап. Рељић дао податке и о људима са којима је лично далазио у додир у Ниш. срезу. Поред **оста-**лог поменуо је и Петрицу Поповића, бив. дем. посланика, који је пре неколико месеци од Бугара отеран у логор. Рељић каже да није баш задовољан његовим радом.

Сви ови су се приликом саслушања и стрељања кукавички држали.

8. Даље каже да су имали неке везе и са Бугарима, противницима Бориса. Имали су састанак на граници. Од Бугара је дошао на састанак неки Захаријев, а од дражиноваца Шијачки. Даље каже да је Захаријев рекао како су Ломски и Балкански — Бугари у нашем одреду (Ломски је политком чете, а Балкански командир једне чете), генералштабни буг. официри који су код нас уbacher као шпијуни. Ове вести су стварно протурали кроз народ сви наши непријатељи.

Затим смо одржали успели збор у Вети, у селу где су нарочито дуго били дражиновци. После овог слаб збор у В. Вртопу где смо убили и деловођу који је био дозлогрдио народу, а који се састајао и са Рељићем.

Поново се пењемо на Суву Планину и пошто смо на основу добивених података стекли уверење да су качкаваљцинице предузећа петоклонаша, што смо и раније претпостављали, одузели смо 11 товарних коња, које масла, које качкаваља. Сутрадан смо извршили скривање овог плена код разних људи у неколико села.

Одмах идућег дана по скривању, иде за нама потера у Суву Планину. Пошто смо тога дана, а то је 23 VII, умакли доста јаким потерним снагама, одлучујемо да се вратимо у Сврљишке Планине сматрајући да смо све снаге које је непријатељ концентрисао у Свр. Планинама привукли на Суву Планину. Успели смо се пребацили преко Нишаве и пруге на Свр. Планине. То је било у току ноћи између 23 и 24 VII. Ујутро шаљемо на заказано место курира да би ухватили везу са осталим делом одреда, а преко њега и са нашим ОК-ом и Окр. [ужним] штабом зајечарским.⁹ Курир се враћа 25 VII без везе, с извештајем да у близини места везе има неких незнатних непријатељских снага и да је човек на кога је била веза ухапшен, а његов отац каже да ништа не зна о вези.

25 VII смо се на планини парили и чистили у падини испод Зеленог Врха.

26 VII, око 8 и по, рђавим осматрањем, напада нас непријатељ, успевши да се неопажено привуче осматрачима. Главнина се ипак у реду извлачи, заузима положај и штити повлачење извиђачког одељења. Изв. одељење успева без

⁹ Односи се на Окружни комитет КПЈ у Зајечару.

тубргака да се припоји главнини. После овог одлучујемо да узмемо правац како смо и раније намеравали, да идемо ка резервном месту везе. Оно што смо одлучили, то и спроводшо и у том правцу се склањамо у једну шуму. Поставља» осматраче. После извесног времена извештавају нас изв)гђачи да се неки број недићеваца појавио испод нас. После неколико сати одмора извештавају нас да су се недићев!;и појавили и изнад нас. Тако смо приморани да са планине отступамо у долину у близини села Витановца. Отступањг је праћено непријатељском ватром. Приликом предаска потока наилазимо на заседу на друму. Исту заседу пробијамо са свега 1 погинулим и 2 лакше рањена. Пенемо се уз пошумљен поток ка каменитој коси изнад Мирановца. Добијамо извештај да се и тамо налази непријате.в у заседи. Пребацујемо се чистином у правцу друма Б. Еаланка у једну шуму. Ту наилазимо поново на непријатеља у заседи. Ово повлачење под ватром трајало је некслико сати. То је преморило људе, многи су почели да остазљају помоћ, муницију и др. ствари. И Албанац се једва кретао. Он је и раније био болешљив и слабо је јео. И ја сам већ од умора био сустао. И у таквом стању доспевамо у укакрсну ватру којом успевају да нас разбију на групице и појединце. Овом приликом су похватили неке који су се сакрили у шипражје крај реке. Ово гоњење се завршава тек у први мрак (7 и по п. п.).

' Са мном се извлаче само још два парт. са једним пушкомитр. Сутрадан непријатељ са сељацима претражује терен борбе и то по неком терену остаје по положају и прелази у таласима, тј. пређе 1 дана један стрељ. строј, застане па прегоћи на положају и крене даље. Затим сутрадан поново иде аепријатељ у стрељ. строју на исти тај терен.

Неколико дана, после дана борбе, сазнајем да су се партазани из Лалинца предали и да је Сењанин (Славко), бивци четовођа, примио на себе задатак да убије Бору. Онда, када сам ја то сазнао, Бора је био већ убијен.

Даље сазнајем од сељака да су неколико сељака села Рибара ухватили Ломског, неколико сељака Албанца.

Ми сада имамо (Ниш. [авски] одред) свега 22 човека за којезнамо да су живи. Од овог броја су 7 чланови парт. (са мном). Три су из базе — 1 из Свр. [љига], а 2 из Б. Паланке, 1 парт. кандидат и 5 скојеваца. Засада нису сви скуга, није још успостављена веза. Предузете су све мере да сЈ ово учини.

Стање Озренског одреда је следеће: заједно са нама и 'Слободаном'¹⁰ се налазе 9, са Кочом¹¹ — 8, са Марком¹² — око 17, али се не зна њихов тачан број.

Због потребе покрета прекидам извештај, а Душко¹⁸ ће га допунити, пошто сам њему и Марку усмено изложио целокупно стање и учинио конкретне предлоге које су они прихватили.

Другарски поздрав
Јанко¹⁴

Драги другови,

Друг Јанко нам је, мени и Марку, изнео ситуацију и стање Ниш. и Озр. одреда. У овом писму Јанко вам је изнео готово све, једино ја да допуним следеће.

После задњих потера, где су они имали приличне губитке, почело је сакупљање појединих разбијених група и формирање одреда. Са групом Свр. налази се и друг Слободан (команд. Свр. одреда) и секр. парт. орг. Они заједно настоје да што пре формирају један одред од остатака Ниш.[авског] и Озр. одреда. Најважније је овде што напомињем да не постоји јединство већ се гложе око руководства и то између Јанка, Срећка¹⁵ и Слободана. Изгледа да то долази од Срећка (он је био секр. руков. у Свр. срезу). Пошто нико од њих није имао овлашћење да створи парт. руков. одреда, то су они сами сматрали да је свакоме од њих то дужност. Да се не би око тога петљали, а да би бар унеколико свршили посао око сређивања одреда, док не дође делегат ОК-а, који би средио све те ствари, то сам ја дао овлашћење испред ОК-а да друг Јанко има право да среди

¹⁰ Народни херој Конрад Жилник, члан Окружног комитета КПЈ за Ниш. Погинуо почетком 1944 год. у Белопаланачком срезу у борби са жандарима и четницима.

¹¹ Коста Ђорђевић. Стрељан крајем 1942 год. због разних грешака које је починио.

¹² Живан Васиљевић, члан Окружног комитета КПЈ за Зајечар

¹⁵ Народни херој Мија Станимировић, секретар Окружног комитета КПЈ за Зајечар. Погинуо 28 октобра 1943 год. у борби против четника Драже Михаиловића.

¹⁴ Милисав Игњатовић-Јанко, партиски руководилац Нишавског НОП одреда. Стрељан заједно с Костом Ђорђевићем, крајем 1942 год., као непријатељски агент.

¹⁰ Душан Тасковић, члан Окружног комитета КПЈ за Ниш. Погинуо у пролеће 1944 год. у Каменици код Ниша, у борби против недићеваца.

д а р т - орг. Ниш.[авског] и Озр.[енског] одреда као и рад
царт. У Белопаланачкој бази, Свр. и Орз. бази.

Ово овлахићење дао сам Јанку до доласка делетата
ОЈС-а, а руководио сам се тиме да се отклоне све несугла-
сиде око реорганизовања парт. и одреда које би само ште-
тиле покрету.

Друг. поздрав

Вељко¹⁶

БР. 43

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 21 ОКТОБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ
ЗА ВАЉЕВО О СТАВУ ПРЕМА ЧЕТНИЦИМА ДРАЖЕ
МИХАИЛОВИЋА¹**

21 X 42

ОКВ² и МЛ.³

Драги другови,

Прошлог пута смо вам одговорили само на најхитније
ствари, а сада ћемо се осврнути на писмо ОК (уторак) и
Мл. (7 X 42)⁴ и то на два проблема.

1) Непријатељу је јасно да су наше партиске органи-
зације мотор који покреће читав отпор и борбу нашег на-
рода против окупатора и издајника. Ми смо могли да се уве-
римо да без парт. орг. не може бити успешног руковођења
Нар. осл. борбом. За протекло време непријатељ не само
да је ојачао и проширио свој гестаповскополициски апарат,
већ је и стекао прилично искуства за борбу против нас. У
Окр.[ужници] 4 је то јасно изложено, а на вама је да те
опште оцене и задатке пренесете и остварите према својим
приликама. Појава одреда и проширивање парт. орг. на

¹⁶ Мија Станимировић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС
под бр. 1624.

² Окружни комитет КПЈ за Ваљево

" Милош Минић-Младен

* Редакција не располаже овим писмом.

вашој територији још више захтевају појачање будности, конепирације и свих потребних мера за борбу против полиције, гестапоа и њихових повереника. За протекло време непријатељ је могао да упозна вашу парт. орг. и руководиоце преко издајника и провокатора и то не само њих, већ и начин рада. У вашем округу непријатељ можда није успео да се тако организује као у неким већим центрима, али непријатељ преноси искуства из већих центара у округе. Ради тога појачање потребних мера треба да буде стварно преоријентисање на здравије и чвршће основе.

Ви подижете нове и младе руководиоце. У оквиру подизања нових руководилаца прво је да се они науче како да се боре против непријатеља. Иако су нови и „некомпромитовани“ ваши руководиоци не смеју се осећати као легални већ, мање више, морају живети илегално (реч је о руководиоцима који су неопходни за осигурања континуитета рада). На основи ваших извештаја осећамо да то не смете одлагати.

Потребно је да створите обавештајни апарат у редовима самог непријатеља на најконспиративнији начин, о чему би знао и водио рачуна само један члан руководства.

Потребно је да потпуно одвојите технички и курирски апарат и то тако, да се одредски курири држе сасвим одвојено од партиских, а сасвим одвојено курири за нас. Важнији курири не смеју радити ништа друго и морају бити на појединачној вези, а курира за нас да држи, по могућству, секр. преко специјално за то одређене особе. Добро одабирати курире, контролисати у потпуности њихов живот, појединачно радити на подизању њихове свести и знања.

Директиву „чувања кадрова“ треба, поред осталог, и тако остварити, што ће се другови наоружати знањем за борбу против непријатеља с циљем да се не дозволи данас да нам падне ма и један друг. Обезбедити другове и сретствима за одбрану од налета непријатеља, потребним оружјем.

Добро проучите Окружницу 4, извуците правилне закључке, остварите све потребне мере.

2) Друг Мл. је правилно поступио у оцени ваших односа према појединим најамницима окупатора и издајничким вођама, за вашу територију. Та оцена је у духу линије Партије и наших директива: делом показати да смо против братоубиства, разобличавати и уништавати организаторе и потстрекаче на братоубиства. Из тога јасно проистиче обавеза д и ф е р е н ц и р а н о г а прилажења појединим

Ј-рупама. Главни је непријатељ окупатор а затим они који ха помажу у борби против Нар. осл. покрета. А те који га ломажу морамо тако класифицирати, како би наш однос према њима највише користио не окупатору, већ Нар. осл. борби. Такав наш став не треба да буде резултат моменталне потребе за олакшање положаја нашем одреду, и не само као услов за остваривање јединства народа, већ као начин да се осигурава успешно окончање Н а р о д н о - о с л о б о д и - л а ч к е борбе. Уништење одговорних за братоубиства — значи њихово уништење када их ухватите у борби против одреда, иначе то значи да их **треба** претходно разобличити пред народом у довољној мери тако, да се осудом и извршењем осуде задовоље жеље народа. О уништавању других издајника већ смо вам писали. Сада ћемо дотаћи још два питања у вези са горереченим.

Хоћете ли приликом преговора за стварање НО одбора, војних савеза, тражења помоћи и сл. са људима разних трупа постављати као услов да се ти људи, уколико су присталице Драже Михаиловића али хоће да сарађују е вама у борби против окупатора и његових слугу, одричу Драже и да га разобличавају као ми, хоћете ли им то постављати као уелов да би ви сарађивали с њима? Јасно је да данас нећете постављати такав услов, јер би то значило секташтво и онемогућавање да поштени људи из редова Михаиловића увиде на делу ко је Дража. Како ће се на делу уверити присталице Дражине у истинитоет наших тврдњи о њему, како ћемо данае привеети оне масе на које Дража утиче до сопственог уверавања у издајству Драже? Само ако их ма на који начин привучемо у активну борбу и када оне буду осетиле шта значи борба против окупатора и издајника онда ће се уверити на својој кожи ко је Дража. Ако би ми прво тражили да се они одрекну Драже а да затим сарађују с нама, ми не само да би остали усамљени у борби већ и Дражу разобличавали само речима а не и делом. Јасно је да ми активизирајући Дражине присталице, сарађујући с њима не захтевајући да се они, као услов за сарадњу, одричу Драже, нећемо престати да разобличавамо и онемогућавамо издајнички рад Драже, а када нас оружаном нападају борићемо се против њих као и против осталих најамника (против тих који еу нас напали).

Да ли је могуће привући присталице Драже у борбу •против окупатора и његових слугу, при чему се оне неће одрицати Драже, када ми оптужујемо и самог Дражу Да служи окупатору кад год може у борби против наших (народноослободилачких) одреда? Можемо, јер пре свега

мислимо на оне који не учествују у најамничким одредима који сами не служе нити виде да то Дража чини, већ их тек кроз акт. борбу треба у то уверити.

Али ми то исто морамо чинити и са онима који су сада или су били до сада као најамници у Дражиним, Пећанчевим и Недићевим одредима. А њих неће бити тешко убедити у њихово најамништво, нарочито сада када, и њих разоружавају, хапсе и одводе у Немачку. Да смо ми до сада довољно обраћали пажњу четничким масама, данас би нам прилазили у много већем броју него што је то случај у неким окрузима. Сличне ситуације можемо очекивати и у будуће, те према томе и наш рад мора да има шире перспективе пред собом а не да буде ограничен на најнеопходније за одржање голог живота. Користи од нашег рада за Нар. осл. борбу не треба увек очекивати одмах, већ треба даље гледати.

Никако не смете мирно гледати разоружавање четника. То је врло значајна појава, коју сте ви морали да очекујете, и врло би погрешно било ако би остали равнодушни или чак мислили да ће се олакшати развој Нар. осл. борбе ако окупатор разоружа оне који су до сада били главни кривци за привремено угушење народног устанка. Од овог садашњег стања постоји још и горе. Разоружавање четника од стране окупатора значи корак даље, ако не одмах ка све јачем онда сигурно ка све отворенијем поробљавању народа. Четничке банде су биле окупљене на бази борбе против партизана, против „комунизма“, а за „спасавање“. Али та база не задовољава више Немце, они траже потпуно служење четника, а не само по једном питању. А саме четничке масе неће потпуно да служе Немцима, јер знају да се „српство“ не спасава у немачким рудницама и на Источном фронту, на страни Немаца. Разоружавање четника разбија им све илузије о њиховој независности и о служењу „српству“. Може изгледати да ће повлачење четника са терена значити олакшање за партизанске одреде, али не треба губити из вида како обазриво окупатор разоружава четнике, да би окупатор још могао да обнови те банде када му затребају. Зато је ваша дужност да позивате четнике да се придружују нашим одредима, да не предају оружје, да не дозволе да их хапсе и одводе у Немачку, да не слушају своје издајничке војводе, који су их водили у братоубилачку борбу за интересе Немаца. То треба да остварите одмах, не само једним летком већ упорном писменом и усменом агитацијом. Успешно завршен такав рад може да приведе један део поггених четника у активну борбу и

^5аради>У с нама, чиме би се велики део напора окупатора да прошири јаз у народу онемогућио упркос тога што су нама до сада нанети осетни губици, спречило би се да окупатор У будуће употреби бар те четнике у борби против нас, а улногоме би се онемогућио издајнички рад и самих четничких вођа, задржало би се оружје изван руку Немаца, итд. То је једино правилан пут у овом тренутку и треба тако чинити макар и не било изгледа да се непосредно осете резултати.

Али не треба схватити да се оваквим прилажењем четницима опраштају злочини онима који су их починили према нашим борцима и народу! Треба одвајати оне који немају ништа на души од оних који су починили злочине и овим другим судити на лицу места. Исто тако судити несумњИВИМ шпијунима који носе на својој души наше борце и друге родољубе. Имена шпијуна и крвника треба објављивати, а исте немилосрдно уништавати.

Само такав обострани рад ваше парт. орг. и одреда, а не једностран и секташки, значи доследно спровођење линије наше Партије. Сваки чл. парт. и с в а к и партизан мора добро да зна линију Нар.[одно] осл.[ободилачке] борбе и то конкретизовану на ваше прилике.

Пишите нам о свему што вам не буде јасно, а нарочито како сте прорадили и како спроводите Окр.[ужницу].

3) Да ли сте повезани са том двојицом другова с којима је у вези неки Иванов? Ту двојицу другова треба да саслушате јер имају нешто да изјаве о некој жени која ради у истом предузећу као и они. Писали сте о неком лекару који се налази на вашој територији. Ако је то тај што ми мислимо (црн, сув, висок), онда је он чл.[ан]⁵ и позовите га у Одред. Могао би да буде за ваш I шум.[адиски] одр.[ед]. Ако не буде хтео у Одред, што је за њега могуће да ће се тако показати, онда нам ипак јавите све шта сазнате о њему.

О Пен.® још ништа нисмо сазнали, јер је овде сада мало људи који би могли да га познају.

О Лал. смо вам писали.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

пк

⁵ Мисли се: члан КПЈ.

° Редакција није могла да утврди на кога се ово односи.

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
30 ОКТОБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
ПОЖАРЕВАЦ О СТАЊУ ОДРЕДА¹**

Драги другови,

Ваше последње писмо² смо пажљиво проучили као и сва ранија. Нарочито смо узели у процену вашу напомену да су неки наши извештаји слаби, да се недовољно бавимо проблемима, који се стављају пред нас као руководиоце, да кроз те извештаје не видите нас довољно како се удубљујемо у те проблеме и како их решавамо. Неке раније ваше оцене су пак биле да смо правилно постављали све у духу датих директива и за неке наше извештаје нашли сте да су добри. Па услед чета може доћи до оваке различите оцене? Ми смо се увек трудили, настојавамо, а то ћемо и даље чинити да све од себе учинимо ради успеха наше борбе! Ако у сваком нашем извештају не видите неке проблеме, то вероватно долази услед тога што се можда нису појавили у међувремену од једног извештаја до другог, а сигурно никако не што их ми пренебрегавамо. Тачна је ваша констатација да кад би акције биле чешће, онда би се у вези са њима отворили и нови проблеми. Истина је, другови, и то, да некад извештаје пишемо брзо, без довољне процене ситуације и недовољних обавештења са терена. А то је, другови, опет услед веома тешких уелова под којима се крећемо и живимо овамо.

Непријатељ је опет јако активан. — Сваки дан је на терену у претресу, а ноћу држи заседе. Обилази сва насељена места, па је код народа опет завладао страх од репресалија. Даље, присуство великог броја Немаца (пре неки дан стигли су и у В. Градиште), лојачање Српске државне страже, њихове претње и наговештавања репресивних мера имају своје дејство.

Прогон за одбеглим четничким групама је скоро -сасвим ослабио, а све је опет уперено на нас и стално нас траже. Четничке групе се више нигде не појављују, већ се само сакривају и о њима сада ништа не знамо. Покушавамо да дођемо у везу са њиховим људима, али се не може доћи лако у везу са њима. Изгледа према неким обавештењима

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1258.

² Види док. бр. 38.

да се лонова повезују и организују. Јагош³ је негде у Буковском или околини где прикупља Војине разбегле групе, а Прица⁴ је такође пришао њима. И ови који су пришли дама нису поуздани иако се то првих дана није могло уочити. Јер су сви сами тражили да нам приђу и били јако одушевљени што су се згодно извукли из тих издајничких група. Међутим, сазнајемо да су се четворица из Мустапића, и један из Мишљеновца предали жандармима и остали код њих. Та четворица из Мустапића су чак направили издају, где је могла цела група да настрада. Послали су неког човека из Мустапића да јави жандармима у ЈБешници где се налази група. Било је пушкарање око 1 час, сви су се извукли а та четворица предала. Немамо извештај о томе и не знамо како се све одиграло. Четник⁵ је отишао пре четири дана, али се још није вратио и његово нас одсуство јако забрињава, јер је требало да се врати пре три дана. Са Ђ.⁶ и његовом групом такође немамо везе, јер се изгледа и он морао негде даље повући услед потера и заседа.

Моравска група је отишла на свој терен са одређеним задацима за акције и вероватно да је неку од тих акција већ извела, али од ње немамо још никаквог извештаја. Ти извештаји ће опет ићи преко вас, јер је другојачије немогуће за сада. Обе групе одржавају везу између себе сваког 1, 15 и 30 у месецу. До сада дакле немамо извештаје ни од једне групе.

У вашем задњем писму такође сте нам посгавили како смо решили питања која су искрсла код једне и друге групе, тј. како је дошло до кршења ауторитета командног особља, случај погибије Досе,⁷ Симино⁸ издавање из чете и Славково⁹ писмо штабу.

Догађај који се одиграо у Млавској чети је тежак, јер је дошло до подвајања команде и тиме озбиљно доведен у питање престиж и ауторитет командира, што се није смело десити, али се десило. Свестраним ислеђивањем утврђено је да се командир није снашао у процени настале ситуације и доношења брзе и правилне одлуке. Први пут по његовом наређењу није се пуцало на жандарме, а кад је то већ пропуштено, онда су требали да пођу за њима, да их сустигну,

³ Јагош Живковић, четнички командант Ореза млавског

⁴ Богдан Прица

⁵ Милоје Милојевић

* Велимир Дамјановић-Ћата

⁷ Милентије Јовић

⁸ Сима Симић

⁹ Славко Поповић

позову на предају или у борби ликвидирају, јер их је било свега тројица. Он је ту опет погрешно предлажући заобилазан пут. Другови се са тим нису сложили. Онда је он командовао „за мнош". Нису сви пошли. У томе је време пропуштено и жандарми су умакли. Из овога, другови, видимо код командира колебљивост, страх и несналажење у критичној ситуацији. Ово се код њега поновило и другом приликом када је и погинуо. Њих петорица стављају заседу двојици жандарма и ту се дешава да се жандарми извуку под борбом а ми губимо једног друга. Кривица овде није само до њега већ скоро до свих. Изгледа да су погрешно схватили да се противник има само разоружавати по сзаку цену, а не и убијати. Да је друг Јовић остао у животу морао би бити смењен са положаја командира услед свих тих слабости које је испољио. Несумњиво да је ауторитет командира тешко повређен, али зато и он сам носи добар део кривице. Ни један руководилац не може имати потребног ауторитета ако је неопособан, колебљив и несналажљив у свакој ситуацији када сви људи гледају у њега да их поведе и упосли. Тог свега није било код покојног друга Јовића. У првом конкретном случају требало је да се повинује већини, уз ограду да они сnose одговорност. Ту је био четни штаб и морали су брзо да се споразумеју, а пред људством изиђу еа једном одлуком. ЈБуди нису смели да виде подвојеност и две команде. Тако је овај случај постављен пред четни штаб и одговорне руководиоце, уз најстрожију напомену да се томе слично више не сме ни у ком случају поновити.

Кад смо Моравску групу позвали да дође на овај терен, вама смо јавили да ћемо тада проанализирати све што се десило од њиховог одвајања. Када је та група дошла тако смо и урадили. Поред осталог претресан је и случај погибије друга Досе и све што је у вези са тим. По томе је саслушан друг Миланче¹⁰ као вођа те групе која је имала да изведе акцију у томе месту, а затим Пилот¹¹ и Реља.¹² Циљ и сама припрема акције су добро постављени. Прибавили су потребно обавештење да у месту нема никакве војске, да у општинској каси има око 200.000 дин. прикупљене порезе, писаћа машина, материјал и једна пушка код кмета. Циљ акције је био да се све то заплени. Група која је била да то изведе била је довољне јачине. Увече по мраку ушли су у село и отишли у општину. Тамо су нашли прет-

¹⁰ Милан Благојевић

¹¹ Миленко Карлица

¹² Реља Чоловић, погинуо маја 1943 год., у борби против четника Драже Михаиловића.

седника и кмета (који је раније пуцао на Симу). Благајник је био кући. Једна је патрола кренула да доведе благајника са кључем од касе, а друга је отишла по пушку која је била код претседника. Патролу која је пошла по пушку (Доса и Реља) водио је кмет да им покаже претседникову кућу, а сам претседник је остао у општини са Миланчетом и Пилотом. Ускоро се скупило око 30 људи и наши су одржали говор. У том су се чули пуцњи. Нису одмах могли да оцене из ког правца долази пуцањ, али је убрзо стигао Реља и јавио да су на њих пуцали из претседникове куће и да је Доса пао. Миланче је послао Пилота са пушком (од општине је удаљено око 1 200 м). Кад је Пилот стигао, тих наоружаних људи више није било тамо! Лежао је један њихов мрт. [ав], кмет и Доса, а претседников син тешко рањен. Пушке су били однели.

Патрола која је пошла да доведе благајника чувши пуцњаву кретала се обазриво. Баш су тада поред саме благајникове куће наишла нека кола. Дида¹³ је гласно зауставио та кола. Изгледа да је благајни[^] то чуо и одмах побегао, јер тренутак доцније кад су ушли у кућу њега није било. Дакле акција је имала добар циљ да је успела. Припрема је такође добра, али само извођење није ишло како ваља. Прва патрола која је ишла по пушку није изгледа била довољно опрезна. Пред сам улаз у претседникову кућу стајао је његов син и место да га упитају кога има унутар куће, они су одмах кренули напред и на њих је отворена ватра. Нису имали времена да узмакну и узму положај. Није се могло установити кад су ти наоружани људи дошли код претсед. куће. Претседник тврди да он није знао за њих. Може се веровати да је тачно, јер је он остао као гаранција и знао је ако код његове куће има оружаних људи да ће доћи до борбе и да ту може настрадати неко од његових, као што се и десило са његовим сином. Вероватно да је знао казао би. Кмет такође није знао. Изгледа да су ти људи повремено навраћали код њега па се десило да су и те вечери навратили док је он још остао у селу. Дакле, то би био случај.

Грешка је Миланчета као вође групе што одмах није "кренуо са људима у помоћ чим је чуо пуцњаву, јер се могло десити да борба дуже потра[^]е а наишла помоћ неопходна. Он је послао само пушком [итраљез] и то кад је дошао Реља да јави. Правда се да би сел[>]аци схватили како су се °Д пуцња уплашили и напустили збор. Наравно да је ово

¹³ Богољуб Атанацковић

сасвим неправилно, јер, ако је до тога, сељаци би пре могли помислити да нису отишли друговима у помоћ баш зато што се плаше. Миланчету је на све ово указано и укорен је због слабости. Друга патрола је такође направила грешку што је на тако гласан начин зауставила кола. Била је јака помрчина и могли су само да се приклоне док кола прођу а да затим продуже до благајника. Њиховим откривањем пре времена благајник је умакао и тако је онемогућена заплена новца. Каса није могла бити разбијена нити да се понесе. Узета је писаћа машина.

Акција није успела услед слабости које су се десиле при њеном самом извођењу. Свима друговима је указано на слабости уз напомену да се други пут не сме поновити.

Симин случај пред нас као штаб постављен је овако: Сима се одвојио од чете са дозволом и са знањем четног штаба, чак му је додељен и теренски вођа из чете Ремешак.¹⁴ Одвојио се због позадинског рада. Суштина питања је у томе што када се одвојио од теренског вође — што није нашао чету за 8 дана. По његовој изјави нама, имали су два зборна места. ПрЛ, близу чете, он није знао, а друго, које је знао, било је далеко од чете и због тога требало му је 8 дана док је пронашао другове. Могао је пронаћи и за 4 дана, али је позадинац на вези погрешио што је пустио четног курира пре него што је обавестио Симу, тако да је Сима морао чекати другу везу са четом и то после 4 дана. Слабост је пгго су се после првог пуцња одвојили од теренског вође и после се нису нашли и што је заказано зборно место знао само вођа пута.

Са Славком смо такође претресли његово писмо које је био нама упутио. Указали смо му да то није пут општења и расправљања. Он је сам увидео да је погрешио. Иначе што је било у вези са тим све смо поставили правилно.

Прихватницу ћемо редовно контролисати за елање људи сваке недеље, а ако имате какав материјал да нам шаљете, ви то можете исто преко те прихватнице у одређене дане.

И поред тога што онај човек није приступио Курјаку због његовог држања — ми смо слали понова другог човека, и добили обавештење да је Курјак на отсуству у И. Сада су Живојинови људи у малим групама и Сибинкиног брата тражимо, а Дамјан¹⁵ је ухватио још раније везу са двојцом бив. партизана. Пре неки дан кап. Крста¹⁶ је тражио

¹⁴ Вујица Ремешак

¹⁵ Велимир Дамјановић-Ђата

¹⁶ Крста Рончевић

да се састане са другом Р.¹⁷ преко његовог рођака из ХШ/26 и нагласио да то остане у највећој тајности. Нисмо му цишта одговорили, а још нисмо у могућности под садашњим околностима да га ухватимо. Одговорите нам шта по овоме мислите.

Политички и културно-просветни рад у четатуга спроводи се на четним конференцијама — када се увек износи актуелна полит. ситуација у свету, код нас, на нашем терену, где се објасне сви догађаји — изнесе наш став по *цимша*, где се објасне и изнесу нови моменти у нашој политичкој линији. Прорађивањем нашег материјала и то онда када стигне и како стигне. — Вести „Сл. [ободне] Југ. [ославије“], саопштења и др. уз објашњење и дискусију по свему. Прорадом на посебним састанцима разних реферата из области полит. економије, историје, географије и природних наука. Како се ово у четама спроводи у дело зависи од прилика под којима се чете крећу и материјала који чете имају на расположењу и услед тога мозке доћи да привремено имамо и скретања у томе раду, немамо оне свесности. Највеће скретање настаје свакако код чета када не изводе акције и онда разумљиво што све време проводи у пол. и кул. просветном раду. Ми смо послали прошлом поштом преглед предавања која су одржана у Млавској чети, очекујући по томе ваше мишљење.

Вечерас нам се вратио Ћ., није донео никакав писмен извештај него нам је испричао све новости са оног терена. Оно што смо чули о предаји Мустапићана десило се овако: Млавска чета у петак на ноћ пришла је на мустапићке салаше, Мустапићани су сишли у село да се пресвуку код својих и тамо су остали да преноће. Неко од њихове фамилије је отишао и известио жандарме у Љешници, који су одмах пошли и похватили те Мустапићане, и пошли горе ка салашима где су били остали. Сигурно је неко од ухваћених проказао да је чета горе. Наши пошто су чули пушке у Мустапићу повукли су се из салаша, тако да није дошло до сукоба. То је било ноћу око 1 ч. Вођство чете погрешило је што је пустило само нове људе у село. Сви похватани сада су ступили у жандармерију и налазе се у Рановцу где показују људе где се све чета кретала. Срећа да не знају добро терен, па до сада нису нарочито издали. Сви људи из чете стигли су на зборно место исте ноћи. У недељу ноћу Дознали су наши да се Јагош и цео горњачки штаб са свим људством — горњачким и Војиним спушта у Рановац и да

¹⁷ Жика Поповић-Раде

треба на једном месту да се састану са коман. мклиције Кладурово — где ће доћи њих 14. Наши су поставили заседу и чекали до поноћи, како нису дошли, наши су кренули, успут су приметили ту 14-сторицу где иду, узели су заклон али ватру нису отварали. Преноћили су у једној кући. Ујутру су приметили војску у суседној 'кући — и Саша је примећен и препознат а и он је препознао једног б. партизана који је у Горњаку. Наши су кренули одмах из куће и при излаеку приметили су да се и они по тројкама избацују. Наши су журили да се извуку да им не пресеку отступницу, али су ови имали бољи положај — гребене, били су се и приближили једни другима; тада су наши морали отворити ватру да би могли да се избаце на гребен, на нашу ватру и они су одговорили ватром — ту је Ш.¹⁸ рањен, другови су га носили до једнога шибљака и ту оставили а они се даље извлачили. Наишли су после и на жандарме, али су се ипак извукли без губитака. Ту се одвојио онај са пушкомитраљ. [езом] који је дошао од Калабићевих. Дознали су да се није предао и да се крије на једном месту у У/1. После се Ћ. и „Штука“¹⁹ вратили за Ш. Успут су наишли на Ран. милицију која није хтела да пуца на њих — разговарали су са њима и рекли им да они неће да пуцају на партизана — а Горњачани су друго. Нашли су Ш., превили га и сместили код једног нашег човека, ипак доста компромитованог. Он је рањен на седалном делу и то тако да му је повређено и излазно црево. Рана је на незгодном месту и може се загадити — иначе није тешка. Купљени су неки лекови — али нема завојног материјала. Ћ. је имао зборно место са четом — али од њих није нико дошао. Није чуо да су негде примећени. Код Ш. је остао Штука. У суботу на ноћ Горњачани су извршили ликвидацију неких људи за које су мислили да су им противници и то у Поповцу, Каменову, Кнежици и Мелници. Из Кнежице је убијен Воја Матић, а из Мелнице богаташ Милан Грујић, Драгиша је разоружан, везан и одведен. Отимао се — није дао да се разоружа, али је био савладан и свезан. Јагош му је рекао, када му је Драгиша напоменуо да је и он Србин: доста, неће више да'га слуша. Што је са Драгишом и где је не зна се. Код Драгишиног ујке нашли су 6 пушака и п.митраљез наш и однели. Јагош је запретио да ће бити сваки убијен ко буде имао везе са партизанима. Они то раде у споразуму са жандармима. Мобилишу све милиције. Немци

¹⁸ Јован Шербановић-Шеле

¹⁹ Сима Вукелић-Штука

се нису нигде појавили на том терену. Тачно се не знају н>ихове снаге — али се рачуна на 200—300 људи — са добрим наоружањем. Ми смо сада остали без везе са четом. Имамо везу са Ш. и Штуком. Друг Ш. је тражио или да се ја тамо пребацим или да одмах Ћ. тамо иде. Онај терен је угрожен — Горњачани су тамо, воденице међу жито за њих и они су у граничним рејонима Рановца према Мајданској Шуми. Чета је обавештена о стању на оном терену — и Ћ. верује да ће на место везе доћи неко по писмо и да ће Ш. имати везу са њим, али они ће се вероватно држати кутка према чети Морава — а можда негде и ка месту где је група Ш. Рођа²⁰ држала недавно збор. Треба извршити припреме за пријем људи и евент. повезивање са Моравом или старим путем пребацивања овамо или на нов терен за извесно време. По питању мога одласка одговорите и ја бих у недељу ноћу кренуо.

До сада нисмо добили везу са Дамјаном.

ЗО-Х-42

За п.ком
Б.²¹

Командант
Ж. Поповић

БР. 45

**ИЗВЕШТАЈ КОМАНДЕ МОРАВСКЕ ЧЕТЕ ПОЖАРЕВАЧ-
КОГ НОП ОДРЕДА ОД 3 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ
ОДРЕДА О ОДУЗИМАЊУ РЕКВИРИРАНОГ ЖИТА У
СЕЉУ МИРИЈЕВУ¹**

Уторак 3-Х1-1942 год.

Драги другови,

Извините нас што нисмо сада у могућности да вам напишемо опширан извештај о свему. Сада смо тек стигли из акције а и сувише смо далеко од одређене везе, умор, све нас то нагони да вам само укратко јавимо оно што је за сада најглавније.

²⁰ Драгослав Марковић-Рођа

²¹ Бошко Вребалов

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

Сви смо живи. Морал се мало поправио, али са дисциплином иде још увек доста слабо. Чинимо све то да поправимо. Од последње везе до данас имали смо две акције и то обе на жито. У ноћи између 30 и 31² сељаци понели су из Миријева 5000 кг жита за Дирис. Били смо организовали да подигнемо 3500 до 4000 а остало да растуримо пошто није могли да га кренемо. Међутим када смо жито зауставили, дошла су нам свега двоја кола а друга двоја изневерила нас. Тако да смо успели да подигнемо свега 1120 кг а остало, како је био ускоро дан, пред саму зору, просули смо наред пута, пошто сељаци који су носили нису смели да врате кући, сакрију и кажу да смо све узели. 1120 добро је склоњено а оно што смо просули на путу Паланка—Ореовица одмах ујутро су сељаци из околних села покупили. Сутрадан су Немци блокирали Миријево и Кочетин. Како се даље ствар одвијала не знамо јер смо одмах кренули за другу акцију и на горњачко жито у Буреу и Везичеву. Све жито из ових двају села ноћас смо узели, има 2100 кг. Али се десила једна незгода. Са другом Сељом³ смо уговорили да нас на једном месту чекају кола која ће исто жито да прихвате и склоне. Међутим ноћас на одређеном месту, из нама још непознатих разлога, кола нас нису чекала. Ми смо све жито сместили у једну усамљену колибу. Настојаћемо да ухватимо везу са позадинцима и организујемо смештај жита.

Овде се крећу разбијене горњачке групе.⁴ Имају везе са жандармима. Воде преговоре са војводом Ресавског среза и са петоколонцима из Петровца. Крећу се највише око Орешковице, Породине, Дубнице, Витежева, Буровца, Бусура и можда у још којим селима за која ми не знамо. Добро се прикривају. Изгледа да се труде да се по сваку цену организују. Народ их доста мрзи, исмејава их како не воде борбу, па су чак страшно изгубили политички и у оним местима где су се они највише кретали. Жандарми су страшно деморалисани. Услед ситуације на фронту, наших акција овде и у Босни, а и после разбијања Воје⁵ и Горњачана, све снаге напрегнућемо, где год нам се појави прилика, да разбијемо групе жандарма и Горњачана.

Где нам се год укаже прилика, долазимо у додир са сељацима, са којима држимо политичке конференције. Орга-

² У ноћи 30/31 октобра 1942 године.

³ Ратко Ристић

⁴ Односи се на четнике Драже Михаиловића чија је база била Манастир Горњак са околином.

⁵ Воја Јевремовић-Триброђанин

изационо нисмо много урадили. Као и акција за октобарску сабирну акцију је очајно слаба. Гледаћемо да недостатке поправимо. Само имамо и страшне препреке. Сваке ноћи правимо дуге покрете и страшно смо заморени.

Новаца имамо довољно. Мислим око 7500 дин.

Народ нас лепо прима. Уопште се говори да мора сви да се дигну у борбу.

Другарски поздрав

Суви«

БР. 46

ИЗВЕШТАЈ КОМЕСАРА ЈАБЛАНИЧКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 9 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА ЛЕСКОВАЦ О РАЗБИЈАЊУ ЈАБЛАНИЧКОГ
НОП ОДРЕДА У МАРТУ 1942 ГОДИНЕ¹

Јабланички нар. осл. партиз. одред формиран је тек крајем октобра, [1941] а већ 9 новембра у садејству са Топличким одредом и једном десетином ондашњег Бабичког пододреда извео је крупније акције, заузимање Лебана, рудника Леци и Медвеђе. Донета је одлука да се територија брани на предлог Новаков,² мада, политички, терен није био довољно, скоро никако обрађен, јер се одред налазио свега десетину дана на свом терену.

Наетале су фронталне борбе од тада па све до марта меееца [1942]. Непријатељ је уопео да нас привеже за фронт на једном месту не дозволивши нам да одвојимо ни најмање снаге за обилазак терена позади леђа (терен Горње Јабланице), који је био четнички организован још док нисмо били на терену Јабланице са одредом. Нашим замахом у почетку и успешним одбијањем свих навала непријатеља успели смо да у почетку поколебамо и четнички настројене елементе Горње Јабланице, а исто тако ти успеси су нам омогућили да и без претходног политичког рада мобилишемо добар део поштених људи из Горње Јабланице

⁶ Сима Симић

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1637. Изостављени део односи се на партиски рад.

² Василије Смајевић, заменик политичког комесара Јабланичког НОП одреда

и да организујемо у помоћне десетине скоро све људе у Средњој и Доњој Јабланици (Пустој Реци) на чијем се терену и држао фронт.

Неуонех Топличког одреда у Косаници, која је била сва четничка и у непријатељским односима према партизанима, а како је Горња Јабланица теренски повезана са Косаницом, учивило нам се да су четници из Г. Јабланице одржавали везе са Коеаницом, отуда добијали плату, а да ми, и сувише занети фронтом код Лесковца, нисмо много поклањали пажње позадини. У доба нашег налета четнички војвода Саво „Реткоцерски“³, Максим Ћуровић и Михаило Арсић сами су дошли на преговоре код нас и тражили споразум са нама. Максим и Михаило су и на делу показали да су савезници, јер су мобилисали људе и дошли на положаје. Максим је касније са целом четом прешао потпуно нама и сада се налази као активни партизан, а његови бивши четници као наши савезници, раније помоћна чета. Михаило није остао до краја чврст, тако да је један добар део његових четника пришао нама, а други део остао неутралан. Сава „Реткоцерски“ је само искористио да се привремено прикрије и да нам касније постане најљући противник.

Војвода Кимић „Козјачки“⁴ исто се тако правио добронамеран, одржавао везу са Кук. [авичким] одредом, дозвољавао да по селима, где се он налазио, одржавамо зборове, и ми и другови из Кукавице. Али продором казнене експедиције у Лебане и Медвеђу крајем децембра [1941], доласком у Лебане Недићевог „банатског“ одреда⁵ и формирањем Јабланичког недићевског одреда и Саво и Кимић се отворено стављају у службу непријатеља, и стално су нас нападали са леђа.

Одлука о држању територије приковала нас је за фронт и онемогућила да правилно обрадимо даљу позадину која се касније окренула против нас. А са друге стране, терен, на коме смо се налазили, чврсто смо везали за нас, најбогатији део Јабланице држали смо до самог Лесковца и тако са те стране држали у блокади сам Лесковац све до марта

³ Саво Миловановић

⁴ Јордан Кимић

⁵ Формирајући овај одред од избеглица из Баната које су се ставиле у службу окупатора, Недић је имао намеру да га пребаци у Војводину, како би тамо, у садејству са осталим квислиншким јединицама и окупатором, разбио Народноослободилачки покрет. Пошто су сви покушаји да се ова јединица пребаци у Војводину остали без успеха, она је коришћена за борбу против партизанских одреда у ужој Србији.

[1942]. Држећи фронт уништили смо велики број непријатеља, Немаца, Бугара и више од 200 недићеваца, два њихова одреда, један из Баната и један из Сремчице потпуно уништили.

После продора непријатеља у Лебане крајем децембра, када су четници почели да нас нападају са леђа, Новак је са по једном четом ишао два пута за Г. Јабланицу. Једанпут јануара да по одлуци руководства и штаба политички раскринка и у случају отпора и војнички разбије четнике.

У Реткоцеру војвода Саво није му дао ни да стане, а још мање да одржи збор. Чета је захтевала да борбом растерају четнике и силом одрже збор, али он, Новак, није одобрио објаснивши то да борбом у том крају не могу ништа учинити обзиром да су то Црногорци и да би их борба још више ујединила против нас. Прошао је за Туларе, но и горе није успео да одржи збор, јер му четнички елементи, охрабрани нашим неуспехом у Реткоцеру, нису дозволили, али се ту задржао 15 дана обзиром да у томе месту имамо положину наших људи као наше симпатизере и помоћну чету од 90 људи. По плану је било да иде даље, али се он вратио, јер је увидео да без борбе не би могао, а он за њу тада није био (односи се на Г. Јабланицу). Извештај је поднео да је ипак имао успеха и да је најбоље тако како је урадио. Други пут је ишао са истом четом у марту после повратка са Пасјаче и после неколико дана задржавања у Тулару морао се повући.

У марту месецу непријатељ, пошто је разбио Бабички одред а Кукавички истиснуо са свога терена и запосео њихове територије, пошао је са великим снагама на нас. Учествовало је 5 добровољачких и 6 четничких одреда, сви четници Јабланице и Топлице и више [стотина] Бугара. Борба је трајала 6 дана. Услед велике надмоћности непријатеља наше чете су морале уз борбу узмицати, тако да смо се шестог дана борбе нашли опкољени у селу Доброј Боди. Руководство и штаб одреда су донели одлуку да се повлачимо ка Пасјачи у намери да идемо ка Јастрепцу. На Паејачи је изабрано оперативно руководство с обзиром да се ту нашло три одреда: наш Јабланички, Кукавички и део Топличког који се налазио на Пасјачи. То оперативно руководство еачињавали су Новак,⁶ Мика,⁷ Ленка,⁷ Милан,⁸

⁶ Кародни херој, Сретен Младеновић, секретар Окружног комитета КПЈ за Ниш. Погинуо 9 априла 1942 год., у селу Ргаји. у борби против Бугара и четника.

⁷ Лепа Стаменковић

⁸ Милош Манојловић

командант Јабл. одреда, Вујадин,⁹ команд. Кук. одреда и Бошко,¹⁰ заменик команданта Јабл. одреда. Непријатељ нас није оставио ни на Пасјачи, свим снагама нас је пратио плус Бугари још из Прокупла. Борба је и тамо трајала 3 дана.

Оперативно руководство је донело одлуку да се вратимо на свој терен, штабове одреда нису консултовали, већ на неколико сати пред полазак обавестили су да треба ићи на свој терен, тако да нису могли ни чете са положаја повући на време. Према одлуци оперативног руководства требали смо се пробијати кроз обруч у два правца и то тако да чета трећа нашег одреда и једна Кук. одреда са помоћним четама из Гајтана и Леца иду за Горњу Јабланицу. Са њима би ишао Новак, Ленка и Вујадин, а две друге чете нашег одреда и друга чета Кук. одреда са Милошем,¹¹ Новицом¹² и Бошком ишле би на терен Средње и Доње Јабланице. Међутрш, како је та одлука донета на брзу руку, нису се мотли повући на време Кук. одред и једна чета нашег одреда, тако да се пошло без њих, а њима се оставила веза. Тако су Новак и Ленка пошли без чете Кук. одреда, а успут су одрекле Лецка и Гајтанска чета, јер су биле помоћне, да иду за Горњу Јабланицу, те су отишли само са четом нашег одреда, а Новак је послао писмо да Вујадин са Кук. четом пође за њима чим стигне са Пасјаче, тако да је ова чета Кук. одреда идући после сама настрадала од четника. При доношењу ове одлуке испољило се да Новак није познавао еитуацију у Г. Јабланици и да је улепшавао ствари сматрајући да се са мањим снагама може ићи за Г. Јабл. и оперисати тамо.

При повлачењу на Пасјачу поставило се питање шта ће се са оружјем помоћних чета које не пођу са нама. Новак је заступао мишљење да им не треба силом одузети оружје, већ им објаснити да га дају нама сами, иначе ће им га непријатељ одузети. Са овим су се сложили Ленка, Новица и Милан, а Бошко је заступао мишљење да им се одузме оружје. Напомињем да је већи део пом. [оћних] чета пошао са нама за Пасјачу, нешто их се вратило при нашем поласку и од њих добар део предао сам оружје, а добар део је остао код својих кућа још у току борбе.

По повратку на свој терен ситуација је била следећа. Све помоћне чете су напуетиле борбу. Непријатељ се по-

⁹ Вујадин Блечић

¹⁰ Бошко Крстић

¹¹ Милош Манојловић

¹² Милија Радовановић

ново са свим снагама вратио за нама, дошло је поново до великих борби. У једној борби код села Магаша једна наша чета изгубила је 14 другова, највећи губитак нашег одреда до тада. Непријатељ је свуда био запосео терен, терао нас је из села у село. Снег је био још велики у планини. Новак са четом се вратио из Г. Јабл. не могавши да уопште опстане горе. Народ је био пуно заплашен, код партизана се појавило дезертирање, морално стање је било све слабије, чете су постајале све слабије за борбу и под таквим околностима и руководство и штаб су донели одлуку да чете пођу у десетине, а свакој десетини је био одређен терен и место за везу, за неколико дана да би се било еластично, па чим се снаге непријатеља смање, отиду на своје терене, да се чете састану као што су биле. Али деесетине, чим су се одвојиле, под утиском страха разбиле су се и тако је испало да смо стварно разбили одред.

На крају, одред је имао тако великих акција, умео је тако сјајно да непријатеља потуче на фронту, али га није умео гонити до краја и настојати да непријатеља сасвим докрајчи. Одред је умео да привеже народ за себе на оном терену где се налазио, али се није умео снаћи да продре и тамо где је непријатељ својим лажима обмањивао народ хгриказујући партизанае као највеће непријатеље човека.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

9 XI 1942

Поздрав
Новица

БР. 47

УПУТСТВО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 17 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА КРУШЕВАЦ О СПРЕЧАВАЊУ ПЛЈАЧКЕ ОД СТРАНЕ ОКУПАТОРА, И ПОЗИВ СЕКРЕТАРУ ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА НА САСТАНАК У БЕОГРАДУ¹

О. К. К. [РУШЕВАЦ]

17-XI-1942 год.

Драги другови,

Окупатор и његове слуге, пошто су опљачкали од народа пшеницу, сада се спремају да отму и кукуруз. Ради

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у ЦК> СКС.

тога треба предузети све потребне мере да се то спречи. И одред и позадина треба да помагау народу, да се онемогући нова пљачка. Издајте кратак летак. Позовите народ на активан отпор.

Чича² може да 'иде на јавку коју смо му послали, *само са добрим исправама*. Јавите нам да ли је отишао?

Поручите и ви друговима из Јастребачког одреда, да је за нас стратегиски врло важно да држимо Јастребац и околину утолико пре сада када је пометња код четника и дражиноваца, који нам не могу бити нека озбиљна сметња. Јастребац не треба и не смемо напустити, нити га треба препустити непријатељу да се тамо учврсти.

Друг „Плави”,³ који је у Бор. [ском] руднику, треба да пошаље извештај о свом раду и опширно да опише о стању догађаја у руднику.

Никчевића,⁴ према добијеним подацима од друга који га познаје, запослите и контролишите у раду. Добро је да на време питате за сваког новог, који вам се јави за рад, да не би неке насели.

Појачајте будност, конспирацију и контролу. Доласком полициских крвника мора да вам буде јасно, да ће покушати да вас оштете.

7 новембарски летак и говор друга Стаљина добро про-
радите и умножите и широко у народ растуриите.

У вези са претстојећом пљачком кукуруза и уопште са пљачком, која се врши од окупатора над народом, нека штаб вашег одреда под својим потписом изда наредбу претседницима општина вашег округа, да одмах поднесу оставке и да престану са пружањем помоћи окупатору и издајницима у реквизицији, а нарочито у пљачки кукуруза.

Организујте свуда по селима писање парола: „Ни зрно кукуруза окупатору”.

Пошаљите нам детаљне карактеристике за команданта⁵ вашег одреда. Када је ступио у одред, војничку и политичку спрем, какав углед има међу партизанима, његове слабости и врлине и како напредује, његово социјално порекло.

* Десимрф Јововић

³ Станко Гавриловић, позадински радник. Стрељан јуна 1943 год. у Крушевцу.

* Члан МК Крушевац. Стрељан у пролеће 1943 год. у Крушевцу.

⁵ Драгослав Петровић-Горски

Шаљемо посебно писмо за друга Др.⁶ и писмо за стару курЛирку].

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПК

17 нов. 1942 г.

Другу Др.

Драги друже,

Ми имамо намеру да те у току идућег месеца позовемо овамо на пар дана, да нам поднесеш опширан извештај о •уацији у вашем округу, стању парт. орг. и одреда.

Тада би продискутовали све проблеме и сва питања и донели одлуке за даљи рад ваше организације. Та се потреба одавно осећа као корисна и нужна. Зато нам одговори на следећа питања:

- Ј- 1) Можеш ли без опасности путовати возом до нас?
2) Можеш ли себи осигурати добре исправе за пут?
3) Да ли овде имаш пријател»а код којих би отсео за то време?

О твом доласку овамо може знати само онај друг из руководства који би те заменио у раду док се не вратиш, а са нама би те повезао ваш курир. Разуме се да пред сам долазак би се тачно још договорили.

О овоме нам одговори посебним писмом.

Другарски поздрав,

ПК

/

" Драгољуб Јовановић, секретар ОК КПЈ за Крушевац

БР. 48

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА ЛЕСКОВАЦ О ПОМОЋИ ОЗРЕНСКОМ И НИ-
ШАВСКОМ НОП ОДРЕДУ¹

ОК. 2.²

18-X1-42

Драги другови,

Примили смо ваше кратко писмо прикључено уз Јанков³ извештај. Ми очекујемо опширнији извештај о најновијој пол. ситуац. у вашем крају, о стању парт. орг. и о вашем одреду. Како су Вељка⁴ ухватили и како се ослободио? Ко је све похапшен и зашто? Шта је са осталим члановима Ок.?

Видимо да сте ухватили везу са Јанком и Слободаном.⁵ Пошто они немају везе са својим ОК,⁶ то смо решили да ви привремено држите везу са Сврљ. [ишким] и Озрен. [ским] одредом и да им помогнете да се среде и учврсте. Овлашћујемо вас да ви извршите саслушање о досадашњем раду свих другова одговорних у ова два одреда и да спроведете реорганизацију и даљу контролу над њима и осталим друговима, који раде по срезовима у позадини тих одреда. То ће бити дотле док ПП⁷ не одлучи да ОК у Н. [ишу] поново преузме везе са њима.

Ако је потребно могу пом. [енути] одрДеди да се привремено помере према вама, али треба строго водити рачуна да у том случају партијци који су одређени за позадински рад на терену досадашњих база одреда *морају остати* и наставити досадатњи рад. Добићете посебно писмо за парт. руководство оба одреда о томе.

Друг Милисав⁸ је овлашћен да испред ПП. даје директиве и контролише целокупни рад у тим крајевима, те се

¹ Оригинал, ттисан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

³ Окружни комитет КПЈ за Лесковац

¹ Милисав Игшатовић

* Мија Станимировић

⁵ Конрад Жилник

⁸ Мисли се на Окружни комитет КПЈ за Ниш који још није био обновљен.

⁷ Покрајинско повереништво КПЈ за Ниш

⁸ Недељко Караичић, члан Покрајинског повереништва КПЈ за Нишки, Лесковачки, Зајечарски и Крушевачки округ.

постарајте да са њим осигурате сталну и чврсту везу. Сва писма и директиве иду непосредно преко њега. . .

Шаљите нам дописе за „Глас“.

Шаљемовамнајновијиматеријал. Окруж. [ницу] бр. 4, 7. [новембарски] прогл. [ас] и говор Стаљ. [ина] треба цела организација да добро проради, а прогла-с и говор умножите и широко у народ растуристе.

С. Ф. — С. Н!

С другарским поздравом,
пк

БР. 49

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ ОД 18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ ПОВЕРЕ- НИШТВУ КПЈ ЗА НИШ О ЗАДАЦИМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА И ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ¹

За Милисаву²

18-X1-42

' Драги друже,

Шаљемо ти отворена писма за ОК 2,³ Васу,⁴ Јанка⁵ и Слободана⁶ (Јан. [ко] и Слободан, парт. рук. Сврљиш. [ког] и Озрен. [ског] одреда). Ти их прочитај и пошаљи им да по њима поступе.

Чича⁷ ће доћи ових дана. Упутити га у свему, **али му** нагласи да ни он, *као и ти*, не сме да легално живи, **иако** има исправе. Када преузме дужности у Н. [ишу] првенствено нека прегледа и учврсти месну организацију, **нека** се повеже са Јастребачким одредом, па тек доцније, **када**

¹ Препис оригинала, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1214.

² Недељко Караичић

³ Окружни комитет КПЈ за Лесковац

⁴ Васо Смајевић

⁵ Милисав Игњатовић-Јанко

⁶ Конрад Жилник

⁷ Десимир Јововић

се формира ОК I,⁸ преузеће Сврљ.[ишки] и Озрен.[ски] одред и базу.

Да ли сте обезбедили стан за друга који ће доћи на рад у ОК 3?⁹ Јавите нам одмах да би га могли што пре послати на исту јавку на коју ће Чича доћи. Гојка¹⁰ ће остати у месту као чл. ОК и привремено обављати досадањи посао док се дефинитивно не формира ОК 3.

Чим се видиш са Жинетом,¹¹ после поднесеног извештаја из одреда саопшти му нашу одлуку да он као чл. ОК треба да преузме руководство партиске организације у позадини у Јабланичком или Власотиначком срезу, да створи среско руководство и да учврсти партиску организацију у одређеним срезovima, да створи и ојача све секторе рада. Цео овај посао нека сврши у једном, па после у споразуму са вама нека пређе у други срез. Он сада има искуства како у позадинском раду тако и у одреду. Нужно је да се учврсте среске парт. орг. на чијим се теренима налазе ваши одреди. Сређивање и јачање среских орг. у том крају је од велике важности, зато томе морате поклонити највећу пажњу. То је значајно и због тога што се ваш крај граничи са Кос.[овом] и Метох.[ијом] и са Македонијом.

Исто тако нужно је да што пре створите парт. орг. у свим ерезovima да формирате среска руководства и да им дате конкретне задатке. Ову директиву треба пренети на сва три округа, а нас редовно обавештавајте какви су резултати у том погледу.

Што се тиче дефинитивног расчишћавања осталих проблема, а нарочито оних по одредима и позивања на одговорност свих досадашњих руководиоца за пропусте и грешке почињене у току ове године, ми смо решили, да што је могуће пре дође неко од нас тамо, па ће заједно са тобом обићи све и решити све проблеме. Ради тога ти не треба да обилазиш одреде сам, већ припреми сигуран стан -и све дру-го, како би наш друг могао што пре доћи и помоћи ти у свему, а у међувремену треба спречити да и даље продужавају са грешкама -и слабостима.

Одобравамо вашу одлуку да Воја¹² из Ј1.[есковца] ради сваке сигурности оде на рад код Васе. Нека га запосли тамо где ће бити најкориснији.

* Окружни комитет КПЈ за Ниш

* Окружни комитет КПЈ за Зајечар

¹⁰ Радмила Обрадовић-Гојка, члан ОК КПЈ за Ниш

¹¹ Душан Пуђа

¹² Воја Николајевић, секретар Месног комитета КПЈ за Лесковац. Погинуо крајем 1942 год., на Кукавици у борби против Бугара.

Треба питати Васу: ко је и зашто послао „Павку“¹³ у Мак. [едонију] да се меша у њихове одреде. „Павку“ по томе треба саслушати и позвати га на дисциплину и ред. Пошаљите нам детаљнији и опширнији извештај зашто се је дозволило да Врањ. [ски] одред онако страда и шта је све учињено да се он среди и ојача.

Напомињемо да огледало, које ти шаљемо треба добро чувати и лично предати у руке Љуби.¹⁴ Пошаљи му још неколико историја, али не одједном. Јави нам шта си и колико од досадашњих материјала послао Љуби и дали је све то примио.

И другови из К.[рушевца] пишу да ће напуштање Јастрепца од одреда омогућити четницима Машановим¹⁵ и Дражиним да се у том крају угњеде (ако то већ нису учинили), а и остала реакција да је већ запосела околна села и продире у Топлицу. То треба одмах испитати и дати налог Иви¹⁶ и руководству Јастреб. одреда да ми морамо имати Јастребац, као и досад, јер је за нас та база врло важна. Ми смо ово исто јавили и Рас. [инском] о. [дреду] и дали им налог да држе редовно чврсту везу са Јастребачким одредом и да се помажу у свему. Изгледа да они имају нередовну везу.

У вези са блокадама у вашем месту ти се мораш повући у илегалноет — у сигуран стан са склоништем где, иако блскада наиђе, не може те иронаћи, само о *склоништу не смеш ником говорити*, дакле не смеш се ослањати само на исправе и срећу као задњи пут. Ако је немогуће да се осигураш у самом месту, онда се наетани у близини града. Само ти подвлачимо да је ово озбиљан проблем, кога не смеш више одлагати. Курире, који са нама држе везу, мораш строго контролисати, чврсто држати с њима везу и политички их дизати, васпитним радом. Партиске материјале које они прорађују не смеју ником давати. Јавите нам шта је са жељ. Пр. и да ли је и даље угрожен?

У последње време сте добили доста материјала. У њему имате велику помоћ. Правилно га расподелите на све стране и контролишите његово прорађивање.

Посветите већу пажњу Скоју и пошаљите нам тражене извештаје.

¹³ Ђурић (име непознато). Био је члан ОК СКОЈ-а. Фебруара 1943 год. стрељан на Кукавици због разних грешака у раду на терену.

¹⁴ Добривоје Радосављевић-Боби

¹⁵ Машан Ђуровић

¹⁶ Радош Јовановић-Сеља

Јавите нам оганирније о ситуацији код вас и о свим догађајима у вашим крајевима. Шта раде дражиновци?

Кент¹⁷ није ништа причао. Доведен је овамо и не знамо шта је с њим.

„Срећко“¹⁸ који је отуда побегао овде је пао пре месец дана. Он је могао да угрози Зорана¹⁹ и Ацу²⁰ на чију си ти адресу дошао у Н. [иш]. Чује се да се слабо држао и да су га вратили у Н. и стрељали. Да ли сте ви о томе што чули?

У вези са припремама пљачке кукуруза треба предузети мере да се ово спречи. Треба поред осталог издати наредбу потписану од Народно-ослободилачког одбора и Штаба одреда, за претседнике општина и тражити безусловно њихове оставке, јер су ошптине средство окупатора и издајничке владе Недића за пљачку наших сељака. Поред ове наредбе и за њено образложење треба издати и летак којим треба позвати народ да не да ни зрно кукуруза окупатору. Летак треба такође да буде потписан од Нар. осл. одб. и Штаба одреда.

По еелима треба организовати писање парола: „Ни зрно кукуруза окупатору“!

Шаљемо ти примерак Наредбе да видиш како треба да буде формулисана.

Организујте нам људе који ће писати дописе за „Глас“ како оне из позадине тако и оне из одреда. Треба да ехватиш да је ово велика потреба.

Треба дати помоћ Бранковим²¹ родитељима.

Напомена: Писма која пишеш ОК-има и парт. орг. у одр. потписуј: За П. П.²² Милисав.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом,

пк

¹⁷ Станко Гвозденовић, курир из Крушевца. Стрељан на Бањици 19 априла 1943 године.

¹⁸ Недељко Божовић

¹⁹ Миша Обрадовић, секретар Месног комитета КПЈ за Ниш. Ухваћен фебруара 1943 год., од бугарске полиције у Нишу, држао се издајнички: провалио све партиске организације у околини Ниша за које је знао. Августа 1944 год. дошао на Пасјачу с намером да се преда нашим јединицама. Због издајничког држања осуђен на смрт од Војног суда Главног штаба НОВ и ПО Србије који се у то време налазио у с. Добротићу, код Прокупља.

²⁰ Александар Стојановић

²¹ Драги Стаменковић

²² Партиско повереништво

Н. 3. Ову наредбу²³ коју ти шаљемо дословно умножите л у народ широко растуриите. Само уметните датум (кад будете издали) и име одреда за сваки крај где делује који одред-

БР. 50

**ЧЛАНАК ИЗ „ГЛАСА УСТАНИЧКЕ ШУМАДИЈЕ" БР.
ОД 18 НОВЕМБРА 1942 ГОДИНЕ¹**

**П О З Д Р А В
ШУМАДИСКИХ ПАРТИЗАНА ПАРТИЗАНИМА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

„Врховном штабу народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије

Партизани I Шумадиског народно-ослободилачког партизанског одреда „Милан Благојевић", чврсто повезани са народом Шумадије, шаљу са свог састанка, одржаног 8.X. 1942 г., на Руднику, преко свога Врховног штаба, своје пламене другарске поздраве партизанима Босне, Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Словенаије, Славоније, Далмације, Лике и Кордуна, заклињући се да нећемо испустити пушака из руку док не истерамо и последњег окупатора из наше земље, док не уништимо све његове слуге и освојимо слободу своме народу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

⁸³ Односи се на наредбу о обустављању рада општинских управа.

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, налази се у архиви ЦК СКС, под бр. 2247.

ЧЛАНАК ИЗ „ГЛАСА УСТАНИЧКЕ ШУМАДИЈЕ" БР. 1
ОД 18 НОВЕМБРА 1942 ГОД. О НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ПА-
РОЛИ „РАД, РЕД И МИР"¹

„РАД, РЕД И МИР..."

„Рад, ред и мир — у томе је спас" из дана у дан као папагаји понављају и вичу из свега гласа плаћени агенти окупаторске пропаганде.

То је чувени и мудри рецепт који је „за спас српског народа" преписао немачки армиски генерал и дугогодишњи шпијун Милан Ћ. Недић, пре са службом у југословенском Генералштабу, а сада у филијали Хитлерове владе за Србију. А ево како он лечи српски народ тим немачким фабрикатом.

Радите! Српски радник и сељак раде. Раде више него што су икада радили, а имају мање неш што су икада имали. Србија је и ове године произвела довољну количину житарица за своју исхрану, али многи крајеви су остали незасејани за идућу годину, многи селаци — произвођачи већ сада гладују. Зашто? Зато што је све жито сељацима покупљено, што се још безобзирније пљачка кукуруз. Сељаци, који нису уопште пожњели онолико жита колико је окупатор тражио, морали су по црноберзијанској цени докупљивати да би га дали окупатору за 4 или 5 динара по килограму. Села која су испоручила једном свој данак у житу окупатору, морала су и по други и по трећи пут пунити вагоне за Немачку. За семе им није нипгга остало. Тако се под Недићевом „Планском пољопривредом" нашем народу плански спрема глад не само за ову него и за идућу годину.

Народ је радио, али га очекује, не сиас, него пропаст. Где је отишла сва народна мука и труд, сав наш хлеб?

„Каква сетва, таква жетва." — „Окупатор нам неће узети ни зрна пшенице" изјавио је Недић и његов министар пољопривреде Кујунџић, када је требало сејати и када је требало жњети.

А кад је жито пожњевено, „Ново Време" од 4. X о. г. донело је званично саопштење немачког Генералног опуномоћеника за Србију у коме се јасно каже да се жито прикупља за немачку окупациону војску и њену српску поли-

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, налази се у архиви ЦК СКС, под бр. 2247.

цију, за враћање позајмице коју је прошле (године дао нашем народу опуномоћеник, и остатак да се стави Генерал-ном опуномоћенику на расположење. Додуше, додато је још снабдевање непроизвођачког становништва, Београда итд. — Али, док се у произвођачким крајевима купи за „непроизвођачке“, а у „пасивним“ за градове, у градовима су празне пекаре, пијаце, празне радње. Значи, са целокупном количином која се купи од народа враћа се „лањски дуг“ окупатору, а остатак му се ставља на расположење. — Ту је Недићев фашистички учитељ у лагању испео искренији од свога шегрта.

„Народе, ради“ — а Недић и његови генералско-министарски ортаци трудиће се да све што стечеш што брже упропасте, са ћаром за себе, као што су после 6 априла за неколико дана упропастили све оно што је народ у тешком зноју стицао за 23 године њихове владавине.

У Србији није покупљен само хлеб, него и све остало, чиме би се народ могао хранити: кромпир, лук, живина, стока, јаја, млеко, пасуљ, шљиве, па чак негде и ракија. — Секу се дрва, вади се угаљ и носе незнано куд. — У народу је покупљена сва вуна, често је тражено по 1.000 грама по овци, дакле више него што се може и острићи.

Нашем народу се спрема не само страшна глад, него и зима без огрева и одела. Потребно је само направити РЕДА да би се могло покупити и оно што још после тога преостане, да би се народ који ради свео на просјачки штап. А када јј наши домови буду до краја опљачкани, када ми будемо впотпуно огољени, Хитлеровим професионалним паликућама потребан је МИР, да попале наша дивна села, да направе згаришта тамо где још нису стигли да то учине. — Потребно је да народ буде миран и да је ју земљи ред, да би се народ систематски и по плану мотао уништити, а пошто остварење тога плана изискује много времена, народ мора да ради и храни своје убице за време њиховог рада — то је Хитлеров рецепт кога је Недић укратко превео речима: Рад, ред и мир.

Недић је за оних 800.000 наше браће коју је, заједно са својим генералштабним колегом Дражом Михаиловићем, послао у немачко заробљеништво, да тамо у ропском раду ИЗ дана у дан нестају, добио титулу „војводе — браниоца Скопља“, а за оне хшваде убијених Срба за годину дана његове владе, за хиљаде које се свакодневно хапсе, одводе У логоре, стрељају, гоне на присиљан рад у Борски рудник у Немачку, за саучесништво у пљачки, каплар Хитлер Унапредио је генерала Недића за „спасиоца Србије“. Али то му није довољно. Потребно је да добије за себе и своју

мнотобројну банду и нешто у тотовом. Да то његов газда Хитлер не би одвајао од „својих уста“, на српски народ је ударен харач већи него што је био за турског зулума. Поједини сељаци плаћају по десет пјута већи порез него ранијих година.

Изгледа да је то у сразмери са општим појевтињењем новца. Не, сељак коме је све опљачкано, сељак чијим су производима максимирале цене, који нема шта да изнесе и прода на пијаци, нема ни новаца. Невероватне цифре пореза, који су ове године расписани, у сразмери су једино са порастом бакшиша који ове године добијају Недић и остали његови помоћници за успешније асистирање Хитлеру при „лечењу“ нашег народа, у сразмери са порастом броја тих помоћника, разноразних српских усташа, недићевско-окупаторских гмизаваца и пузаваца, љотићеваца, недићеваца, културбундоваца, четника, жандарма, одредника, финанси, добровољаца, шумара, пандура, граничара, пољске страже, Српске државне страже, полиције, полицијских агената, потказивача и дошаптача, деловођа, четовођа, егзекутора, „руских петоклонаша“ итд. —• на челу са својим харамбашама Недићем, ЈБотићем, Пећанцем, Аћимовићем, Драг. Јовановићем, Душаном Поповићем, Калабићем итд., министрима, генералима, војводама, војводицама, окружним и среским начелницима, порезницима и претседницима општина — са порастом све те разбојничке банде, која се (како се каже у једном четничком распису) острвила и на прљави безвредни новац. — Потребно је да народ ради, и само ради и да, поред незаситивих окупаторских паса, нахрани сву ту одвратну багру, напије ракијом и да јој да непгго и у готовом, да би могла да се коцка, лумпује и проводи на евој покварени начин.

„Рад, ред и мир —• у томе је спае“, али Не народа, већ вас, — треба довикнути тој одвратној разбојничко-пл>ачкашкој банди. Зато ви и ваш Недић проповедате народу да буде миран и радан и у сваком најмањем народном мигу • видите опасност за себе и своје положаје.

Рад —• за Хитлера и његове слуге!

Ред —• да би Хитлер и његове слуге могли систематски и несметано уништити и опљачкати ваш народ!

Мир —• да би Хитлер и његове слуге могли што више продужити свој противнародни рат и ропство нашег народа!

Али, српски народ није за такав рад, ред и мир, |нити је икада у својој историји био за нешто слично.

Српски народ је за:

рад — чије ће плодове сам уживати

Ред — у коме ће имати своју слободу и сва права која му припадају и

Мир — у коме неће више бити противнародних пљачкашких ратова окупатора и окупираних, а да би то могао постићи он је пре свега и одмах сада за немилосрдну оружану борбу, јер зна да се само тако може постићи слобода, без које је сваки рад — рад за другог, сваки ред — неред а сваки мир — рат.

о О о

БР. 52

**ЛАНАК ИЗ „ГЛАСА УСТАНИЧКЕ ШУМАДИЈЕ" ОД 18
НОВЕМБРА 1942 ГОД. О ПОГИБИЈИ НАРОДНОГ ХЕРОЈА
МИЛАНА ИЛИЋА¹**

ПАЛИ СМРЋУ НАРОДНИХ ХЕРОЈА

М И Л А Н И Л И Ћ ²

У току шеснаест месеци народно-ослободилачке борбе пали су многи најбољи синови нашег народа, не штедећи своју крв и своје животе за добро своје отаџбине.

На позив своје Комунистичке партије која је кренула цео наш народ у борбу против окупатора, међу првим се одазвао Милан Илић, сељак из Трешшевице.

Борећи се двадееет година против свих ненародних режима, затваран и прогоњен он није клонуо. Када је пукла прва пушка против поробљивача наше земље, друг Милан [се] прихватио оружја и неуморно организовао свој I Шумадиски народно-ослободилачки одред, коме је ударио темеље и личним примером показао како се треба борити.

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, налази се у архиви ЦК СКС, под бр. 2247.

² Народни херој, Милан Илић-Чича, земљорадник из Г. Трешшевице, Срез орашачки. Погинуо 21 јануара 1942 год. на Пјеновцу (Источна Босна) као командант батаљона Прве пролетерске бригаде.

Он није изгубио веру у праведну ствар ни онда, када су народне издајнице и братоубице под вођством окупатора присилили један део одреда да се повуче из Србије за Санџак. Наставио је и даље борбу, у којој је и погинуо јуначком смрћу.

Пао је Милан Илић, погинуо је борац, достојан својих славних предака Танаска Рајића и Јанка Гагића. Пао је наш Танаеко Рајић. Али, успомена на њега живиће вечито у срцу нашега народа, у срцу сваког поштеног Србина и потстицаће на нова јунаштва и подвиге.

У другу Милану Илићу Комунистичка партија губи једног од својих најбољих организатора, а народ свог најбољег сина и хероја, који је дао свој живот за слободу.

СЛАВА ДРУГУ МИЛАНУ ИЛИЋУ!

БР. 53

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 20 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ ПОВЕРЕНИ-
ШТВУ КПЈ ЗА КРАЉЕВО О ЗАДАЦИМА КРАЉЕВАЧ-
КОГ НОП ОДРЕДА¹**

О. П. КЉ.²

20-X1-42

Драги другови,

Примили смо ваша писма од 5 и 13 ов. м.³

Безу са водом⁴ треба стално и чврсто држати, али ту везу треба тако добро осигурати и изоловати од других веза и послова да се не би угрозила и тако вас довела у опасност. Морате водити добро рачуна кога шаљете у одреде, да вам се после не би враћали дезертери. Не смете дозволити да се мешају ваше везе у позадинском раду са партизанима. Да се не деси да партизани знају већи број ваших људи него

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Окружно повереништво КПЈ за Краљево

³ Редакција не располаже овим писмима.

⁴ Односи се на групу бораца (њих 12) бившег Краљевачког НОП одреда који су после повлачеша наших јединица из Западне Србије остали на планини Гочу, где су привремено радили у једном шумском предузећу. Они су се септембра 1942 год, прикључили Расинском НОП одреду.

што треба, да траже од њих директну помоћ и услуге и да их тако деконспиришу и компромитују. Досадашње искуство нас учи да се помоћ и услуге одреду од стране позадине може и мора организовати, плански, преко само за то одређених људи и пунктова, и то на што конспиративнији начин. Тако ће се избећи непотребне штете, које би настале ако се не би осигурао правилан рад и однос позадине ј према одреду.

Другове у предузећу горе треба оставити и да они буду главна веза и пункт за одред.⁵ Према томе, на ово место оставите најбоље људе и наредите им да се добро законспиришу према партизанима и према другим људима ју предузећу. Људе компромитоване са терена сада можете слати у одред, наравно ако не могу као илегалци да опстану на позадинском раду.

Група партизана са Копааника⁶ треба да држи редовну везу са водом, коју им ви треба да омогућите, и да их вод помогне у свему, а нарочито у два три искусна друга, како би се и они оспособили као језгро за стварање новог одреда на Копаонику. Они морају да посвете највећу бригу да се бројно ојачају са рударима из К. М.⁷

Одреди сада треба да упере првенствено своје акције против комуникација које служе окупатору. Према томе, за сада у први план не долази акција по питању лиферирација дрвета. То ће доћи доцније.

Затим спречавање пљачке, а нарочито кукуруза. Ми вам шаљемо примерак наредбе, коју треба да умножите и доставите свима општинама и поделите у народу. По селима

- пишите паролу: „Ни зрно кукуруза окупатору!“

По питању Драже и четника треба поступити на следећи начин:

Садашња хапшења присталица Драже Мих. [аиловића] и спровођења терора над народом у вези са тим, последица је издајничког рада Драже и четничких вођа, који су ослабили ослободилачки покрет нападима на партизанске одреде и тиме омогућили садашњи налет окупатора на наш народ. У садашњој ситуацији тежрците наше борбе за стварање народног јединства и разобличавање издајника Драже и четничких војвода пренесите на овакав начин објашњења

⁵ Помоћу поменуте групе партизана на планини Гочу требало је обновити Краљевачки НОП одред; али до тога није дошло.

⁶ На Копаонику се није налазила никаква група партизана после повлачења (крајем јула 1942 године). Ударне групе формиране од Расинског и делова Јастребачког НОП одреда.

* Косовске Митровице

ових догађаја. Јер је немогуће стварно припремати се
џорбу против окупатора, а у исто време му служити, као
што то они раде. Ова чињеница треба да омогући привла-
чење поштених четничких елемената и присталица Драасе
у активну оружану борбу и јединствени ослободилачки
фронт. На овај начин ће се онемогућити и издајнички рад
четничких вођа. Дакле, конкретно учините овако: разобли-
чавајте и даље Дражу и четничке вође због служења оку-
патору, због разбијања јединства народа и ослободилачке
борбе у Србији и у другим деловима Југославије, а у исто
време позивајте све присталице Драже Мих. [аиловића] и
поштене четнике у заједничку борбу против окупатора и
његових најамника. Позивајте четнике да не предају оружје
и да одлазе у шуму, да се боре активно против Немаца и
њихових најамника.

Овакав став према четницима, како Дражиним тако и
осталим, никако не ослобађа одговорности оне који су почи-
нили злочине према нашим борцима и народу. Када такви
зликовци падну у руке нашим јединицама, нека им суде
према заслуги.

Друга,⁸ кога ћете добити преко другова из Кш.,⁹ узмите
у руководство Скоја и обавестите нас о томе.

Пишите нам детаљније о главосечи Војкану. Како се
тумачи тај њихов поступак.

Опширније нам пишите шта раде уопште четници, како
се понашају према нама и окупатору.

Грачанинову партиску биографију нам, детаљно изло-
жену, пошаљите.

Новембарски проглас и Стаљинов говор умножите и
поделите народу.

Шаљите дописе за „Глас“.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С другарским поздравом,
ПК [КПЈ 8А СРБИЈУ]

⁸ Стеван Миланко, секретар ОК СКОЈ-а и члан Окружног пове-
реништва КПЈ за Краљево

* Крушевца

БР. 54

ИЗВЕШТАЈ штаба првог шумадиског ноп одреда
МИЛАН благојевић" од 20 новембра 1942 год.
главном штабу ноп одреда србије о морално-
политичком стању одреда и изведеним
акцијама¹

20 XI 1942

Положај

ХШТАБ I ШУМАДИСКОГ НАРОДНО-ОСЛО-
БОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
„МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ«

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА СРБИЈУ

Драги другови,

Достављамо вам извештај о раду одреда од 25 октобра
до данас.

1) Акције

После напада на четнички одред у Горњој Трешњевици непријатељ се кретао стално на нашем терену у групама 40—50 бандита. Дању их нисмо могли нигде напасти, јер је у сваком селу било по неко њихово одељење, увек на удаљености највише сат и по до два. Ноћу никада нисмо могли тачно сазнати где заноће. У станичним зградама, према извештајима, нису никада заноћшш, а уколико смо их нападали, наишли би само на сел>аке.

У шуме и брда нису залазили без већих снага.

Ноћу између 26 и 27 октобра Рудничка чета извршила је напад на ж. станицу у Штавици. Нађен је и убијен само један четник. Станица је демолирана и сва станична постројења су уништена. Нађено је 1380 динара. Исте ноћи ова чета је дигла железничку пругу на осам места и уништила око 80 м шина. После ове акције Немци чувају станицу, тунеле и мостове. Немци са четницима, жандармима и љотићевцима вршили су претрес у околним селима.

к ¹ Оригинал, без потписа, налази се У архиви ЦК СКС под бр. 1440. Изостављене речи, које се нису могле прочитати, означене су тачкицама.

29-X нападнута је жан. станица у Стојнику. Било је 12 жандарма и сеоска милиција. Борба је трајала 10 минута. Дали су јак отпор. Бацајући бомбе успели су да побегну. Убијена су само два жандарма. Сел>аке смо пусгили. Један наш друг је погинуо (зам. командира²). У станици је заплешено: четири српске пушке, 780 метака, 15 бомби, 7 чет. пушака које смо поломили, јер услед плена нисмо могли да их носимо, 4 пара цокула, 4 пара одела, 2 кишне пелерине, 4 шињела, 1 кожни капут, 12 ћебади, 2 писаће машине, 5 кг масти, више кожных торба и других ситних ствари.

У кретању по селима Космајска чета нашла је код једног сел>ака где су дражиновци склонили 12 сандука муниције, 7 цеви за п.митраљезе и 3 карабина. У кретању запалила је још четири општинске архиве, где није било никаквог плена.

3-X1 Рудничка чета је на три места прекинула пругу између Угриноваца и Криве Реке. Два дана касније ноћу је наишао немачки транспортни воз, који се претурио. Прича се да је било око 40 мртвих и више рањених. Два вагона су погпуно уништена. По повратку из ове акције у Козељу ова чета је убила још два четника.

11-X1 у Шењу једна наша патрола ухватила је три недићевца, свукла их и разоружала, са стрел>ања је један побегао рањен. Према њиховим исказима било је још 20 недићеваца али су се изгубили у непознатом правцу.

12-X1 једна наша тројка на једној свадби у Јеловику ухватила је познатог зликовца четовођу Грбовца са још два четника, који су у истом селу стрел>ани. Остали четници из овога [села] растурили су се.

15 о. м. Космајска чета узела је у селу Јеловику 5000 кг пшенице и склонила код сељака. Услед снега нисмо могли даље пренети ово жито и власти су га пронашле и сељаци га понова предали општини. Истог дана у Гарашима одузели смо и вратили сељацима 450 ком. пилића. Четворка и тројка за специјалне задатке ликвидирала је досада 17 активних петоколониша.

Услед немилосрдне пљачке окупатора и његових слугу издат је један летак у коме је народу објашњена намера непријатеља да немилосрдном пљачком остави народ без коре хлеба. Истовремено је издата наредба опш. судовима

* Борислаа Бошњак, активни пешад. наредник бив. југословенске војске, родом из Славонских Бара, срез Нашице.

да престану са вршењем дужности у општинама јер у противном ће бити стрељани. Да би ова наредба била што ефикаснија, Војни суд који је формиран при штабу одреда наредио је својим јединицама да ликвидирају неколико општинских функционера озлоглашених непријатеља народа и наше борбе — изразитих петоколонаша. По издавању ове наредбе и ликвидацији неколицине оних бандита многе општине прекинуле су сваки рад. Најефикасније дејство ове наредбе било је у Срезу качерском где још раде свега три општине. Многи претседници су побегли у среска места. Е обавештени смо да им је од стране среских начелника речено да се чувају и да не раде ако не смеју још 20 дана. ? Због престанка рада оп. одбора окупатор је присиљен да са својим снагама, заштићен од жандарма, врши непосредну

Гачку: свих животних намирница.

2) Стање у одреду

а) Бројно стање одреда се састоји од штаба са 4 члана, две чете: Вудничка 19 бораца, Космајска 23, једна четворка и једна двојка за специјалне задатке, и једна минерска четворка. Болесних из обе чете има пет. Света 61 борац.

Наоружање: пушака 58, метака 4.800, 6 п.митраљеза са 1.800 метака, резервно: 4 збројевке и две шоше, 150 пушака и око 10.000 метака за карабине и око 1.000 метака за чет. [ничку] пушку.

б) Одело -и обућа. Одред што се тиче одела стоји доста добро, оскудева у вешу али ово питање ће бити наскоро решено. Најтеже је питање обуће. Једна трећина бораца има приличну обућу, остали веома слабу, а десетина од њих скоро боси. Услед сталног пешачења обућа се брзо троши, материјала за оправке немамо, заплењена обућа је већином слабог квалитета. За босе другове набавићемо најхитније опанке, а у изгледу је и неколико пари цокула. Недостатак обуће у многоме отежава акције одреда а и борци често побољевају. Поред свега овога здравствено стање је задовољавајуће изузев неколицине другова који су и раније били болесни. Лекарскот материјала имамо прилично, али болничара немамо, сем једнога сељака. За теже случајеве користимо једног лекара симпатизера.

в) Морал. И поред многих несташница морал у Одреду је добар и врло добар. Руководство и морал Рудничке чете кбољи је од Космајске, где у најкраће време морамо извршити промене.

г) Исхрана. Одред је до сада са исхраном пролазио доста добро, а у последње време могло би се рећи арло добро. Свуда где чете иду по храну радо су примане и слободно можемо рећи да сел>аци, изузев малог броја, радо примају, чувају, воле и хране своје партизане. Што се тиче резерва за зиму ту веома слабо стојимо. План за зимску кампању створили смо али га још нисмо извршили. Новчаних средстава имамо веома мало.

3) Политички рад одреда

а) У четама. Да би сви борци што боље схватили циљ народноослободилачке борбе и улогу партизанских одреда, Штаб одреда чинио је све да се борци што боље васпитају. Од материјала обрађено је последњи број Пролетера, први број Гласа, Окружница, исто тако обрађује се и Историја ком. [унистичке] п. [артије] б. [ољшевика]. Одржано је неколико актуелних предавања, тако да су чете сада доста добро оопособљене за политички рад на селу, иако је политичка наобразба бораца просечна.

б) Политички рад на селу. Иако су прошле године на овоме терену крстарили већи партизански одреди, акција петоколониша успела је да народ заплаши, претстављајући партизане као бандите и зликовце, нарочито у оним селима где прошле године чете нису залазиле и где се више осећао утицај дражиноваца, а нарочито тамо где је рад другова теренаца слаб или никакав. Наше чете успеле су за ово кратко време крстарећи по терену да разбију ова гледања и да се народу приближе. Нарочито смо постигли огроман успех у селима око Рудника и у Качерском срезу. Због конспиративног кретања и будности непријатеља овај рад је у почетку био доста отежан, али у последње време чете су, а нарочито Рудничка, кретале се потпуно слободно, одржавајући чак и мале зборове у појединим засеоцима. Најтеже нам је било то што нисмо имали вести о догађајима у свету. Задњих дана другови из О. К. Ар. [анђеловац] шаљу нам радио вести, које сељаци формално гутају.

Сарадња Одреда са друговима теренцима из О. К. Ар. потпуна је и другови им дају пуну подршку по свим питањима и потребама Одреда, док за остале другове теренце то не можемо рећи, јер између нас и њих постоји слаба веза и координација у раду. У неким меетима, нарочито у срезовима: Грочанском, Космајском, Младеновачком и Подунавском, другови теренци не дају да се врше акције, односно избегавају акције, наводећи разновразне разлоге, које

Одред у потпуности не усваја па је у том смислу дао и инструкции четним руководствома. Потребно би било да се овим друговима скрене пажња да више поведу рачуна о сарадњи и потребама Одреда.

4) Кретање непријатељских снага

Потере које су биле организоване на сектору око Рудника, Букуље и Венчаца нису имале никаквих последица на Одред. Последње потере, нарочито у Срезу космајском, које су у већини вршили Немци, Руси [белогардејци<] и лсандарми, исто тако нису имале успеха.

Сви су изгледни да непријатељ своје главне потере намерава да спроведе по снегу. Већ данас смо сазнали и видели једну групу од 100 Немаца и 120 љотићевца (одред ; бандита Петковића) крстаре по терену око Рудника. Тачне снаге непријатеља за сада нису нам познате јер се сваког дана мењају, али уколико смо до сада добили обавештења има их довољно да успешно врше претресе села. Због потпуног неповерења у жандарме (и неке четнике) због њихових веза са Дражом, долазе у ове крајеве и љотићевци, којих је до сада мало било.

Став и акције дражиноваца. На нашем терену има три Дражина одреда и то: Свете Радичевића, са око 20—25 четника, Поповића, са око 30, и Нинковића, чије бројно стање одреда не знамо. Последњих дана сазнали смо да се овим одредима прикључују и неки жандарми. Њихов став према нама је доста увијен. Сељацима говоре да смо у савезу и да са нама сарађују. Из заплених докумената види се напротив њихов стари издајнички став. Потиуна сарадња са жандармима и четницима, а . . . сукоб са љотићевцима. Убиство Калабића³ још је више ове односе затегло, тако смо сазнали да су пре неки дан напали љотићевце у ЈБигу. Из материјала који смо запленили код њихових курира — прете убиствима неким нашим симпатизерима, наређујући својим тројкама да их убију. У једном извештају видели смо списак људи које „треба ликвидирати у датом моменту“. Дражинови повереници преко оп. [штинских] управа спремају спискове за мобилизацију.

Поред тога што је народ упознат са недељима Дражиним, разоружавање његових четника од стране Немаца а и сукоб са љотићевцима [утичу да] још има приличан број

* Мисли се на Милана Калабића, бившег команданта СДС Пожаревачког округа кога су Немци ликвидирали као присталицу Драже Михаиловића.

сељака који верују да Дража има поштене намере. И баш због свега тога, а нарочито његовог перфидног става према нама, тешко нам је одредити јасан став према његовим одредима. Последња упутства па ни сама Окружница нису довољни нама за став према овдашњим дражиновцима. Ми смо за сада узели следећи став: познате зликовце ликвидирамо одмах, мобилисане четнике у сусрету разоружавамо а у случају отпора убијамо... Потребно би било да нам по овом питању дате конкретне директиве. Пре 20 дана Дража је на Руднику одржао са својим војводама и људима саста-
нак. Шта су решавали још кисто могли да сазнамо.

5) Везе са другим одредима

До сада смо имали везу само са Суворборским одредом. Сигурно сте обавештени о судбини овога Одрета.⁴ Од бораца овога одрета код нас после разбијања дошла три борца са три п.мргграђеза. Један од њих је био командир чете,⁵ који је после повлачења сломио леву руку. Према њиховим писменим изјавама... разлог разбијања одрета био је тај што су се по наређењу штаба задржали дуго на једном месту (12 дана) и на тај начин дозволили непријатељу ефикасно опкол>авање.

Што се тиче напада на окупаторску живу силу до сада нисмо вршили директним путем, иако су зато постојале мање могућности. У договору са друговима из О. К. Ар. споразумели смо се да би напад на окупаторску живу силу у селима изазвао реакцију окупатора, па смо донели одлуку да их нападамо ван села и на ж. пругама. Ову одлуку смо донели због слабих снага Одрета које не би могле заштитити села од репресалија окупатора, што би с друге стране изазвало нерасположење сељака према нама. С. обзиром на упутства у Окружници П. К. као и став друга Слободана® потребно је да нам доставите ваше мишљење.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком⁷

Командант⁸

* Односи се на разбијање Суворборског НОП одрета у марту 1942 године.

⁵ Душан Репац

⁰ Радивоје Јовановић-Брадоња

^т Милан Дракулић

⁸ Милорад Лабудовић, погинуо фебруара 1943 год., у Барошевцу. у борби против љотићеваца.

**ДОПИС ПОВЕРЕНИШТВА ЗА СРБИЈУ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О ФАШИСТИЧКОМ ТЕРОРУ ОД 23 НО-
ВЕМБРА 1942 ГОД. СВИМА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧ-
КИМ ОДБОРИМА¹**

СВИМА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИМА
У СРБИЈИ

Драги другови,

У вези са нотом совјетске владе од 14-ог овог месеца о одговорности хитлеровских завојевача и њихових помагача за извршене злочине у поробљеним земљама, потребно је хитно прикупити-приступити прикупљању тачних података о њиховим зверствима у нашем крају. Приступите прикупљању (тачних података) свих тих података, као и докумената, слика убијених итд. који ће моћи да утврде и документују пред совјетском и светском јавношћу све злочине који су вршени и који се још врше од стране окупатора и њихових помагача и слугу. Неопходно је потребно да се совјетска и читава светска јавност најдетаљније упознају са свима ужасима које су окупатор и његове слуге починили у нашој земљи.

Треба имати на уму да је тај материјал оптужни материјал против окупатора и његових слугу од огромне политичке важности и са њиме смо обавезни упознати што пре целу светску јавност, као и наше народне масе.

Не допустите да се у том материјалу промакне ма каква нетачност.

Дајемо формулар са јасно постављеним питањима на која треба дати тачне одговоре.

Подаци морају бити детаљни, тачни и потпуни. Ови подаци морају бити једноставни приказ фашистичких дела и њихових плаћеника.

На фотографијама, на полеђини треба написати шта или кога претстављају, где је и кад снимљено, а може и чији је снимак.

Сав овај материјал кога прикупите, одмах пошаљите, да би га послали привременом управном отсеку при Врхов-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

ном штабу, а уколико будете даље долазили до оваквог материјала редовно га шаљите.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОВЕРЕНИШТВО ЗА СРБИЈУ
за прикупљање података о
фашистичком терору

23-X1-42 г.

БР. 56

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 26 НОВЕМБРА 1942 ГОД. ЧЛАНУ ПОКРАЈИНСКОГ
ПОВЕРЕНИШТВА ПОВОДОМ СТВАРАЊА ОПЕРАТИВНОГ
РУКОВОДСТВА ЗА ЈАСТРЕБАЧКИ, ПАСЈАЧКО-ЈАБЛАНИЧКИ,
РАСИНСКИ И КУКАВИЧКИ НОП ОДРЕД¹**

26-X1-42 год.

Милисаву²

Драги друже,

Примили смо твоје писмо³ и све приложене материјале.
Одобравамо оперативно руководство:⁴ Мил.,⁸ Трнавац,⁸
Новица,⁷ Бошко,⁸ Максим⁹ и Ћићко.¹⁰ Скупљање одреда

¹ Оригинал у архиви ЦК СКС.

² Недељко Караичић

³ Редакција не располаже овим писмом.

* Овако оформљено оперативно руководство (штаб) обједињавало је команду над Јастребачким, Пасјачко-јабланичким и Кукавичким НОП одредом. После 20 дана оно се расформирало, а одреди су и даље самостално дејствовали.

⁶ Милош Манојловић, командант оперативног руководства и командант Пасјачко-јабланичког НОП одреда

⁶ Димитрије Писковић, заменик команданта оперативног руководства и командант Јастребачког НОП одреда

⁷ Милија Радовановић, политички комесар оперативног руководства и политички комесар Пасјачко-јабланичког НОП одреда

⁸ Бошко Крстић, заменик политичког комесара оперативног руководства и заменик политичког комесара Пасјачко-јабланичког НОП одреда

* Народни херој Радован Ковачевић, члан оперативног руководства и политички комесар Кукавичког НОП одреда

¹⁰ Народни херој Ратко Павловић-Ћићко, начелник оперативног руководства

треба вршити само онда, када имате заједничке нланске акције. Иначе је веома опасно држати дуже времена заједно више одреда, нарочито сада у зимско време, када ће реакција покушати све да ваше одреде разбије и ослаби. Одреди морају бити еластични у покретима. Не смете дозволити да зима затекне ваше одреде скупљене на једном месту. Ми смо вам раније писали о обезбеђењу зимских база. Испитајте све могућности, па чак и померања неких одреда према Мак. [едонији] и Косову и Метохији и Тимоку (Зајечар). Тражи по овом питању за Гл. шт.¹¹ мишљење Оперативног штаба. Обавестите нас шта сте досада и шта даље мислите предузети по том проблему.

Слажемо се да се створи добровољачки одред Аца Поповића¹² од његових људи, а у смислу излагања Милисава. Потребно је само осигурати посредну и непосредну контролу. Тај добровољачки одред би био посредно преко вас повезан са Гл. шт., који би редовно и обавезно слао извештаје, и примао од Главног штаба наређење за даљи рад. Ваши партизански одреди би сарађивали и помагали добровољачком одреду. Устројство и задаци добровољачког одреда су исти као и у парт. одредима, само не носе петокраку звезду, већ само нац. [ионалну] тробојку. Политички рад саобразити линији народно-ослоб. борбе.

Везу Васе¹³ са Бугарима (Софија) под твојом контролом можемо одобрити само као техничку везу. *Васа* не сме предузимати никакве одлуке војне ни политичке природе са њима без твог, односно преко тебе без нашег знања.

Шаљемо вам писмо „Свим партиским организацијама“, умножите га и пошаљите га свима парт. [иским:] орг. [анизацијама] у одреде и у позадину, да га проуче као наш најновији став, да га доследно и правилно спроводе у народу. Шаљемо вам статистички табак и писмо из кога се види како треба развити широку активност за прикупљање тачних података о фашистичким злочинима у вашим краје-

¹¹ Главни штаб НОП одреда Србије

¹² Капетан бивше југослоЕенске војске, војвода четника Косте Пећанца. При крају 1941 год. сарађивао са Топличким партизанским одредом. После доласка Бугара у Топлицу, јануара 1942 год., отишао на Копаоник где је, као четник Косте Пећанца и Драже Михаиловића, остао до лета 1944 год. када се предао јединицама Народно-ослободилачке војске Југославије.

¹³ Веза је одржавана између Васе Смајевића, члана Окружног комитета КПЈ за Врање, и Славча Трнског, секретара комитета КПБ за Трнски срез, и трајала непрекидно до ослобођења. На бугарској територији формиране су прве партизанске групе, а затим одреди, који су касније прерасли у Прву и Другу бугарску НОУ бригаду.

вима. Писмо и формулар умножите и лочните одмах плански ирикљупл>ати податке, сређивати их и одмах нама слати.

Примили смо саслушање затвореника у Н. [ишу], које је Зоран¹⁴ приложио. Тамо се говори углавном о слабом држању преко тридесет особа, које су били партизани или они који су их као симпатизери помагали. Спомиње се и Слободан¹⁶ итд. Све су ово радили на своју руку без контроле Партије. Важно је да се другови из Н. [иша] заинтересују за те људе и њихове везе напољу, које су сигурно без икакве контроле наше Партије. Ради упозорења на неке раније дивље групе и од парт. изоловане људе као штетне или сумњиве у раду, пишемо вам посебно у прилогу да би се избегло да због непознавања тих људи они наметну и повежу и да угрозе сигурност и правилан рад у Н.

Шаљемо летак Ц. К. умножите и растуриите. Идући пут добићете више штампаних примерака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав,

пк

БР. 57

**НАРЕДБА ШТАБА ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА
„ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ“ ОД 30 НОВЕМБРА 1942 ГОД.
СВИМ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИМА О
ЗАДАЦИМА ОДБОРА¹**

Н А Р Е Д Б А БР. 1

НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОМ ОДБОРУ У

Округ Пожаревац

Немачко-италијанска фашистичка војска трпи ових дана тешки пораз за поразом под страховитим ударцима заједничке офанзиве Црвене армије на целом руском фронту и енглеско-америчке офанзиве на афричком фронту. Не

" Миша Обрадовић

¹⁵ Редакција није могла да утврди на кога се ово односи.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

мање тешке поразе трпе окупаторске и плаћеничке банде од наших партизана у Босни, од француоког и осталих поробљених народа Европе. Ови наоко изненадни а уствари дуто и добро припремљени догађаји из темел>а су заљул>али крваву зграду немачке окупаторске тираније над нашим поробљеним народом. У најтежим часовима које је икад преживео наш народ, час слободе одједном нам се приближио.

Услед ових свих судбоносних догађаја, окупатор, у намери да би продужио своју крваву владавину, појачао је насиља и пљачку над нашим народом, а уз помоћ петоколонашке „влада“ Милана Недића. Наш се народ хапси, батина, одводи у логоре, на присилне радове, у националну службу, руднике и Немачку. После пшенице нашем се народу почео одузимати кукуруз, кромпир, пасуљ, соја, сунцокрет, стока и вуна. Нашем би народу, према томе, за најкраће време претила страховита глад. Важно је још и то да у спровођење свих насиља и пљачке „влада“ Милана Недића све више упрже општинске управе.

У таквој ситуацији, најсудбоноснијој по наш народ, опомињемо све народно-ослободилачке одборе на вршење својих дужности и на нове дужности које су услед промењеног стања на фронтовима и у нашој земљи настале.

Дужности су ове:

1. Народно-ослободилачки одбори су носиоци народне власти

То значи — на овој засад још неослобођеној територији, имена чланова одбора не смеју се **знати**, али (испуњавањем сврпс задатака које пред Н. О. Одборе постављамо, народ ће их осетити као своју власт и као такву признавати и у свему их помагати. Као такве носиоце народне власти и фашистички непријатељ треба да их осети.

Сад кад је српском народу запретила глад, пред Н. О. Одборе као носиоце народне власти постављамо као главни и најпречи задатак: **организовати народ на отпор против даље пљачке**. Народ треба убеђивати и убедити да је окупатор чврсто решен одузети нашем народу све, да је смрт **од** глади на вратима и да не сме у нашем народу бити ама баш никаквих заваравања у том погледу према окупатору и да је излаз из тог положаја нашег народа само један, а тај је: **не дати и крити**. Не дати ништа, не дати, већ сад одмах сакривати све. Да бисмо помогли Н. О. Одборе У томе, ми смо издали саопштење бр. 20 против пљачке окупатора.

Да бисмо што више помогли народу и његовим Н. О. Одборима у овој борби, ми смо издали и **наређење свим општинским управама да у року од 10 дана поднесу оставке** и задатак је Н. О. Одбора да та наређења доставе свим члановима општинских управа на начин како то сваки члан општинске управе заслужује и да им забране сваки даљи рад у општинама и свако извршавање наредби окупатора и његове „влaде“ без обзира да ли ће им се те оставке уважити. Н. О. Одбори у ову борбу треба да подигну и окупе цео наш народ и цео наш народ треба да присили општинске управе да поднесу оставке.

Н. О. Одбори као носиоци народне власти треба да имају и да стварају своје извршне органе. **Борбене групе** састављене од 3—6 најборбенијих родољуба — такви су извршни органи Н. О. Одбора. Борбене групе извршују наређења Н. О. Одбора о вршењу саботажа у саобраћају и предузећима која служе окупатору, о одузимању од окупатора и враћању народу опљачкане народне имовине и хране и о уништавању мањих непријатељских снага. — Исто тако борбене групе извршују пресуде Н. О. Одбора. Кад то Штаб одобри, борбене ће групе извршавати пресуде над свим оним члановима општинских управа над којима ће Н. О. Одбори изрећи пресуду због неподношења оставке.

2. Н. О. Одбори су политички органи нашег ослобођења

То значи: Н. О. Одбори морају да окупе око себе све поштене и родољубиве Србе свога места, да дигну националну свест и борбени дух нашег народа; да с народом одржавају политичке састанке на којима треба да му читају и тумаче вести и саопштења која ми издајемо; да објашњавају да је једини наш пут ка ослобођењу од окупатора — **борба** а да су нам сви слободољубиви вароци који се боре против фашизма, на челу са Совјетском Русијом, Енглеском и Америком, савезници и помагачи у тој нашој борби, да нас не смеју да заплаше никакви **прогони ни велике жртве** које су већ поробљени народи, као и наши савезници, дали од себе у овој нашој праведној борби, да „чекање“ које нашем народу препоручује Дража Михаиловић значи добровољно предавање нашег народа насиљу, пљачки и истребљењу од окупатора, као што се то бве године, насупрот лањској, већ почело дешавати. И најзад, али најважније, да би постали политички органи ослобођења нашег народа, Н. О. Одбори треба да створе **јединство целог народа**, јединствени фронт свих оних који су против оку-

патора и његових слугу, а за наше национално ослобођење, **без** обзира на то ко којој политичкој партији припада, које је вере и друштвеног положаја. Тог јединства се окупатор највише плаши. Зато покушава да вештачки екрене присталице Енглеске против Народно-ослободилачке борбе нашег народа. У овим настојањима окупатор није успео, окупатору је успело да за стварање братоубилачке борбе придобије углавном само једну бедну шачицу официра, подофицира и жандарма бивше југословенске војске и један део избеглица користећи се њиховим тешким положајем. Од свих њих је окупатор начинио себи жандармерију: Војине, Живојинове, горњачке четнике, недићевце, калабићевце и Пол>ску државну стражу. Задатак Н. О. Одбора је јасан: Окупити све поштене присталице, раскринкати у њиховим очима братоубилачке намере окупатора и издајнички рад дражиноваца као оних који су примили оружје из руку окупатора и боре се против слободе српског народа а на страни окупатора док на крају и саме присталице Енглеске осуде дволичну политику југословенске избегличке владе у Лондону која приступа Атлантској повељи свих слободољубивих народа против европског фашизма а у исто време трпи издајника Дражу Михаиловића као свог министра војног.

Поред свих досадашњих дужности, Н. О. Одбори треба сместа да приступе прављењу **спискова свих ратних злочинаца и њихових недела**. У те спискове треба да уђу сва лица без разлике, наоружана или цивилна, која су помагала окупатора оружјем, речју, политички или шпијунажом. Даље, сва лица која су пом. [агала] окупатору у пљачки наших народа, као и сва она лица која су било чиме служила окупатору и радила против интереса нашег народа за време окупације. Ове спискове праве на оонову споразума између Совјетске Русије, Енглеске и Америке о стварању Међународног суда за суђење ратним злочинцима. Треба нарочито обелоданити народу да Н. О. Одбори праве те спискове и да су се Совјетска Русија, Енглеска и Америка обавезале да ће у часу ослобођења судити кривцима ако то народ сам пре не учини. Стављамо у дужност свим Н. О. Одборима да сви они ратни злочинци који раде по наређењу Драже Михаиловића и издају се за тобожње присталице Енглеске — да сви ти крвници који данас у својим неделинама имају подршку код окупатора а надају се да ће је сутра наћи у Енглеској . . . и нашем акцијом треба да знаду и осете да се та иста Енглека обавезала да им суди за њихова зверства по списковима које ће наши Н. О. Одбори направити.

3. Н. О. Одбори су органи помоћи нашој народно-ослободилачкој војсци.

Као такви они треба стално да раде на мобилисању наших народних снага и да их шаљу у наш партизански одред. Треба дизати борбени дух код свих а код најхрабријих вољу и решеност за ступање у наш одред. Овај задатак свој Н. О. Одбори су били сасвим занемарили. Овом задатку треба приступити сместа и остваривати га најсавесније.

Н. О. Одбори треба сваког месеца да сакупљају помоћ партизанима у новцу, храни, обући, одећи, чарапама, вешу, опреми итд. Ту помоћ сваког првог у месецу треба слати Штабу. Та је помоћ нарочито потребна сада у време зиме. Не сме бити ни једног родољуба који не би месечно бар једанпут дао прилог онима који свакодневно лију крв за слободу свога народа.

Н. О. Одбори треба да укажу помоћ свакој јединици нашег одреда која у њихово место наиђе.

Н. О. Одбори треба да организују и пруже помоћ жртвама фашистичког терора, партизанским породицама и свима онима којима је због учествовања у народно-ослободилачкој борби потребна.

И на крају, Н. О. Одбори треба да пруже пуну помоћ Штабу у прикупљању обавештења о снази, наоружању, кретању и намерама непријатеља.

4. Н. О. Одбори су борбене организације нашег народа изникле из борбе против окупатора и његових слугу.

Из тога произлази да правилним радом наши Н. О. Одбори треба да се претворе у организацију целог нашег народа. Зато отсад .. . распустићемо све оне Н. О. Одборе који постоје само на папиру а који се не састају и не извршују постављене им задатке. Упозоравамо све Н. О. Одборе на најсавесније и на најдисциплинованије извршавање постављених им дужности и очекујемо од њих њихову помоћ Штабу на оснивању нових Н. О. Одбора у свим оним местима где их још нема.

И даље, сваки Н. О. Одбор треба да између себе изабере претседника, који сазива и председава састанцима и одржава везу са Штабом. Састанке треба одржавати према потреби, али **најмање једанпут недељно**. Кад стигне наша наредба, саопштење или вести, сместа сазвати састанак, материјал прочитати и одлучити по њему. Сваки онај члан који три пута неоправдано изостане са састанка, отпада из Н. О. Одбора. Са сваког састанка треба слати извештај Штабу о састанку, шта је у току протекле недеље урађено

и шта је одлучено да се у идућој недељи уради. Дневни ред састанка је исти као све наше наредбе. Место треба поделити на толико делова колико Н. О. Одбор има чланова, и сваком члану ставља се у задатак да у свом рејону даде све од себе у раду на остваривању свих овде постављених задатака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

30-X1-1942 год.

Положај

ЗА ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТ. ОДРЕДА
„ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ”
ЗА ОКРУГ ПОЖАРЕВАЦ
Ж. Поповић с. р.

БР. 58

БОРБЕ И АКЦИЈЕ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА НА ТЕРИТОРИЈИ СРБИЈЕ У СЕПТЕМБРУ И ОКТОБРУ 1942 ГОДИНЕ¹

БОРБЕ И АКЦИЈЕ

СРБИЈА

ПОЗДРАВ ШУМАДИЈЕ

Партизани I Шумадиског народно-ослободилачког партизанског одреда заједно са народом Шумадије, са свога састанка 8 X одржаног на Руднику, преко свог Врховног Штаба Н. О. П. и Д. В. Југославије шаљу борбене партизанске поздраве партизанима Словеније, Хрватске, Босне, Херцеговине, Црне Горе, Лике и Кордуна и славним ударним бригадама заклињући се да неће испустити пушку из руку све дотле док не уништимо окупатора и његове плаћеничке слуге, док не освојимо слободу своме народу.

¹ Из „Гласа јединственог народно-ослободилачког фронта Србије”, бр. 2 и 3, новембар 1942 год., <у архиви ЦК СКС под бр. 2222>.

**I ШУМАДИСКИ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ПАРТИЗАНСКИ
ОДРЕД
„МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ“**

У току последњих месеци партизански одреди у Србији водили су у борби са окупатором и његовим слугама следеће акције:

**I ШУМАДИСКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД
„МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ“**

I Шумадиски партиз. одред „Милан Благојевић“ имао је у задње време низ успешних разноврсних акција — разоружавање четника и осталих слугу окупатора, ликвидирање шпијуна, паљење низа општинских архива, спречавање швачке летине народу, одржавање зборова и конференција. У августу месецу је упућена казнена експедиција од преко 5.000 непријатељских војника против одреда, али без успеха, јер се одред извукао из блокаде. Наводимо између осталих неке акције.

27-УШ разоружани су четници и демолирана жељ. станица у Бањи. Том приликом убијен је један четник за време борбе.

28-УШ разоружани су четници у Јеловику, спаљена је општинска архива и стрељан један шпијун.

5-1X разоружана је стража у Саранову и спаљена општинска архива.

7-1X разоружана је стража у Губеревцу и спаљена општинска архива.

16-1X разоружани су четници у Мајдану и спаљена општинска архива.

18-1X разоружани су четници у Кривој Реци и демолирана је жељезничка станица.

19-1X демолиране су жељ. станице у Умчарима и Малој Иванчи.

19-1X разорена је на три места жељ. пруга код жељ. станице Крива Река.

20-1X спаљене су општинске архиве у Ивановцима и Бранчићима, као и пошта у Бранчићима.

20-1X наша чета наишла је на заседу у селу Шутцима. У сукобу су убијена 2 недићевца а два рањена.

У овим акцијама поред заплених пушака и муниције, запленило је још и одећа, обуће, новца, санит. материјала и друге војничке спреме.

У свим селима непријатељ је запосео општине и организовао потере. Концентришу највеће снаге око Рудника, Венчаца и Букуље. На путевима око општина стално праве заседе и дању и ноћу.

Средином октобра имао је одред неколико значајнијих акција.

Извршена је акција у мајдану „Вучјак“, у Срезу крагујевачком, који ради за Немце. Том приликом је запаљен камион са приколицом и трактор са приколицом. Заплењено је 70 кг експлозива, 800 каписла, велика количина штапића за паљење и друге ствари. Са експлозивом кренули су у акцију на пругу.

Други део одреда упао је у два рудника у селу Мисачи, Срез орашки, који исто тако ради за Немце. Поскидани су каишеви, размонтирано неколико машина и заплењене друге ствари. (Ова два рудника су власништво познатог петоколо-наша Хуга из Аранђеловца.)

24-1X Прва и Друга чета извршиле су напад на четнички одред у Г. Трешњевици. Било је 68 четника. У борби је пало 6 мртвих, више рањених, а остали су побегли. Ми смо ту изгубили два мртва и једног рањеног. После борбе у покрету наше чете су наишле на заједницу од 70 бандита. У сукобу наши су изгубили једног борца, а један је заробљен. Непријатељ је изгубио једног мрвог и два рањена. Сутрадан три наша друга су опкољена од 200 жандарма и један је погинуо. У овој акцији изгубили смо један лаки митраљез и један пушкомитраљез, а запленили 5 пушака са нешто муниције и одела и обуће.

27-1X извршен је напад на рудник у Рудовцима. Погинула су 3 четника, а 4 разоружана. Остали су побегли. Заплењено је: 6 ћебади, 7 пушака са 210 метака, писаћа машина, нешто санитетског материјала, одела, обуће.

29-1X опаљена је општинска архива у Дучини. Заплењена је једна писаћа машина и 53.000 дин. (порез).

1-X заплењена је општинска архива у Дрлупи.

6-X једна наша патрола убила је 2 четника у Манојловцима, запленила 2 пушке.

11-X нападнути су рудници угла у Мисачи и Орашцу. Делимично су порушена постројења. Заплењен је један каиш од машине дуг 20 м. Употребљен је за обућу.

13-X извршен је напад на рудник камена у Вучјаку. Заплењена су два камиона са приколицама. Заплењено је 70 кг експлозива, 800 каписла и већа количина фитиља за паљење експлозива.

17-X разорена је пруга на четири места код Криве Реке, на ускотрачној линији Београд—Сарајево. Саобраћај није радио три дана.

18-X запаљена је архива у Шепшину.

20-X нападнут је четнички одред у Барајеву. Убијено је 7 четника, а заплeњено 23 пушке и два пиштоља, 8 ћебади, 50 кг шећера, радио апарат, 30 пари веша, 100 цeпних марамица, неколико пари одела.

22-X запаљена је општинска архива у Парцанима.

23-X запаљена је општинска архива у Ропчеву. Заплeњена је једна писаћа машина.

ПОЖАРЕВАЧКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД „ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ”

Пожаревачки партизански одред „Вељко Дугошевић” имао је доста успешних акција у току септембра и октобра. И поред нечувене реакције <и терора над народом, који је спроводио уз пуну помоћ окупатора злогласни окружни начелник Калабић, народ је и даље помагао партизанима. Одред је спречавао пл>ачку коју је окупатор уз помоћ слугу немилосрдно спроводио. Наводимо неколико акција између низа других.

20-УШ разоружана је гранична стража у Винцима, заплeњено 10 пушака, доста муниције и остале спреме.

15-1X заплeњено је и запаљено три камиона који служе окупатору на путу Петровац—гКучево.

Разоружавање четника и чишћење терена од шпијуна стално се са успехом изводило.

Истовремено је извео акцију сечење телефонских стубова и жица дуж путева: Пожаревац—Александровац, Пожаревац—Жабари и Велика Плана—Жабари.

Народ овог краја (Поморавље) много се диви јуначкој смрти партизана Драгоша. Он је био опкољен од многобројних жандарма и Дражиних горњачана (који се „крију” пред Немцима). Драгош је јуначки водио с њима 14-сатну борбу и уз то громко певао партизанске песме. Пошто му је једна нога дрвена, то није могао ни помишљати на бегство, већ, кад му је нестало пушчане муниције, он је размонтирао револвер да се непријатељ њиме не би могао служити и убио се. За време борбе, када су дошли Немци у помоћ жандармима, Горњачани дражиновци су се пред Немцима повукли. Немци су Драгоша фотографисали, а народ прича легенду као да су му „нашли три срца”.

Почетком новембра напала је груна Дражених горњачких четника на једну нашу чету Пожаревачког одреда.

РАСИНСКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД

Расински партизански одред (Крушевачки) такође је био прогањан од-казнене експедиције у августу и септембру.. Насупрот настојања окупатора и крвника Аћимовића, нису успели не само да ослабе одред, већ чак ни да га спрече да- (избегавши блокаду) продужи акције на оближњим теренима. За време саме потере² одред је вршио акције, палио општинске архиве, спречавао пљачку летине и одржавао-масовне зборове са народом.

Крајем августа епаљена је општинска архива и онеспособљена пошта у Вел. Шиљеговцу, разоружани четници у Сушици и узет већи плен. У низу општина спаљене су архиве, осујећена пљачка окупатора у реквирираном житу, вуни и др., заплењено је од разоружаних четника доста лушака и муниције, као и новца и писаћих машина.

Средином септембра исечене су жице на прузи Крушевац—Сталаћ.

Крајем септембра одред је прешао Западну Мораву, спалио архиву у селима: Шанцу, Бошњану, Маскару и др. у Ђунису, Каонику, Малом Шиљеговцу, Гаглову, Паруновцу, Кобиљу и др. У истим селима народ је предао партизанима прикупљену храну и друге потребе за одред.

У току октобра одред је имао успешне акције у Темнићком срезу. Ту је он посетио скоро сва села одржавајући зборове. Извео је акције у Залоговцу, Тољевцу, Парцанима, Крчину и у Секуричу у Левачком срезу. Разоружани су четници, заплењено преко 20 пушака и остали плен, а окупатор је спречен да изведе прикупљену летину.

Крајем октобра одред је извео акције у Коњусима и Б. [елој] Води, поделио народу за окупатора прикупљену храну. Одред наставља акције уз пуну помоћ и симпатије народа..

ВРАЊСКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД „СИМА ПОГАЧАРЕВИЋ”

Почетком октобра Врањски партизански одред „Сима Погачаревић”, имао је низ успешних политичких конференција по разним селима и неколико мањих оружаних акција

² Мисли се на тзв. Аћимовићеву офанзиву. Види док. бр. 16, примедбу 3.

против бугарске окупаторске војске. У последњем већем сукобу са огромно надмоћнијим непријатељем, било је са обадве стране жртава, али непријатељу није успело да разбije одред, који се је повукао.

КУКАВИЧКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД „КОСТА СТАМЕНКОВИЋ”

Кукавички партизански одред „Коста Стаменковић” у току септембра и октобра обрадио је путем масовних политичких конференција неколико десетина села, разобличавао издајнике народног јединства, разоружавао четнике и спречавао окупатора и његове слуге да пљачкају летину сељацима тога краја.

ЈАБЛАНИЧКО-ПАСЈАЧКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД „СТАНИМИР ВЕЉКОВИЋ”

Јабланичко-пасјачки партизански одред „Станимир Вељковић” у току септембра и октобра поред масовног политичког рада са народом, имао је низ успешних мањих акција у разоружавању четника, у чишћењу терена од слугу окупатора. Штаб одреда је издао три летка и маеовно растурио у народ.

8-Х разоружани су четници војводе Радовића, из Матиша (Гуеинци) и четници из Драгог Дола (Бублички). Заплењено је 50 пушака и 2 пушкомитраљеза, поред осталог плена. У низу других акција одред је крстарио кроз Доњу и Средњу Јабланицу и у току тих акција бројно је ојачао и разоружавањем четника и осталих слугу окупатора, дошао до већег плена у оружју и муницији. Народ масовно понова помаже партизане и поред тешких последица казnenих експедиција, које су кроз тај крај прошле и претња окупатора и Недића новим казnenим експедицијама. Окупатор и његове слуге сада виде да поред свих настојања да разбije и униште наше одреде, нису успели. Непријатељ поново концентрише снаге и припрема нове казнене експедиције.

ЈАСТРЕБАЧКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД

Јастребачки партизански одред у току читавог месеца септембра и прве половине октобра имао је тешке борбе опкол>авања и сталних потера од казнене експедиције, коју је организовао крвник Аћимовић, уз помоћ и ангажовање огромних снага окупаторске војске, немачке и бугарске и највећег дела свих оружаних снага домаћих слугу. То је

она иста казнена експедиција, која је током августа³ водила борбу против нашег Нишавског, Сврљишког и Озренског одреда, на десној страни Мораве. Намере окупатора и његових слугу — крвника Аћимовића и комп. [аније] нису успеле. Наши одреди су издржали тешке борбе и успели су да се очувају поред свих тешкоћа, — потајне блокаде читавих срезова, масовног и ужасног терора над народом и родбином партизана, поседања свих села, да се партизани изолују од народа и онемогући им било каква веза и помоћ итд. Насупрот свему партизани, уз помоћ народа, поново се јачају и настављају акције.

Почетком октобра Јастребачки одред имао је разне акције.

Спаљене су архиве у Д. Речици, Рибару и Орљану.

Одржано је низ политичких конференција и издат је и дељен летак за народ. Чишћен је терен од шпијуна и спречавана је пљачка окупатора над народом. У неколико махова узнемиравана је главна пруга и било је мањих сукоба са бугарским војницима који чувају пругу.

Бугари су и даље вршили потере, блокаде и заседе, али без успеха. Током потера палили су куће у селима Лепаји и Баличевцу, тукли народ и одводили у лотор.

Крајем октобра поново је окупатор са великим снагама Немаца, Бугара и домаћих изрода вршио потере за партизанима у лесковачком крају. Блокирао је скоро сва села око Кукавице планине и вршио ужасне злочине и пљачку над народом.

БАБИЧКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД

Бабички партизански одред (Лесковац), после тешких губитака од пролећа, опоравио се је и у задње време изводи мање акције, али развија више политичку активност у народу, чисти терен од слугу окупатора и спречава пљачку летине.

СУБОБОРСКИ ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД

25 септембра обновљени Сувоборски партизански одред; извршио је уопешну акцију против групе наоружаних љотићеваца у селу Рајковићу. У борби је погинуо командир љотићевац, а 7 их је заробљено и на лицу места стрељано.

³ Офанзива квислиншких јединица против Озренског и Нишавског НОП одреда била је у јулу 1942 год., а почетком августа пре-Нела се на подручје Расинског, Јастребачког и Пасјачко-јабланичког НОП одреда.

Заплењено је: 1 пушкомитраљез, 8 пушака и 600 метака, затим одела, обуће, шињела, ћебади и друге ратне спреме. Та је акција одлично одјекнула у народу, јер су презрени Љотићевци као разбојници дошли у села да отимају жито за рачун окупатора, а од сељака су захтевали сваки дан пилетину за себе.

Одред наставља са ситнијим оружаним акцијама, чистећи шпијуне и непријатеље и спречава пљачку летине од народа.

БР. 59

О ЗЛОЧИНИМА ЧЕТНИКА ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА¹

САРАДЊА ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА СА НЕДИЋЕМ И НЕМАЧКИМ ОКУПАТОРОМ ПОСЛЕ ГУБЉЕЊА СЛОБОДНЕ ТЕРИТОРИЈЕ У СРБИЈИ

Када је изазвао братоубилачки сукоб са партизанима и када је окупатор, благодарећи том сукобу, заузео слободну територију Западне Србије, — Дража Михаиловић и његови официри, заједно са бандама Недићевим, Љотићевим и Пећанчевим, преузели су улогу крвавих немачких целата у убијању српског народа. До данас је познато да је кроз концентрационе логоре у Србији прошло више десетина хиљада људи, од којих је већина већ поубијана. Ови синови и кћери нашег народа, разних професија и друштвеног положаја, су најодабранији део нашег народа, који су остали са народом у најтежим часевима његових патњи. Масовни терор, кога је Србија доживела од новембра прошле године па до данас, превазишао је све до сада запамћене од нашег народа тероре, у ближој и даљој прошлости.

Ми, млађи, слушали смо од наших старијих за дахије, за напредњаке, али ово што смо доживели и преживљавамо — то се може упоредити само са зверствима Средњег века, « којима историја прича, када су тлачитељи слободе народа <глав>али на највеће муке и уништавали борце за ту слободу. Настало је за наш народ несхватљиво време, када онај

¹ Из „Гласа јединственог народноослободилачког фронта Србије“, <бр. 2 и 3, новембар 1942 год., (у архиви ЦК СКС под бр. 2222).

који српски говори, кога је српска мајка родила убија, пљачка и обешчашћује своју по крви браћу и сестре за рачун окупатора. Немци су заиста морали да буду задовољни са овим својим слугама, који су се такмичили ко ће више да уништи живота српских родољуба. Да понизи српски народ до скота, окупатор наређује да се примењују јавна батинања. Издајници слободе нашег народа се утркују, ко ће боље да изврши ову наредбу понижења, мучења и презрења нашег народа.

У овоМ послу Дразини официри и онај олош окупљен око њих, нимало не заостају од Недићевих, Љотићевих и Пећанчевих банди. Калабић,² капетан Младеновић,⁸ Вучко Игњатовић,⁴ потпуковник Света Протић,⁵ официри Нешко Недић⁰ и Воја Поповић⁷ и безброј других показали су се као највећи мучитељи и убице нашег народа.

Народ Крагујевачког округа, а нарочито народ Качерског среза, никад неће заборавити тешке призоре, који су се десили у подруму једне зграде у Љигу, у коме су касапским ножем клани његови синови. Под директним надзором крвника Калабића вршио је ову касапску улогу, са прописно припасаном белом кецељом, бивши намештеник фирме „Бата“ у Љигу. Калабић је врло често лично вршио убиства наших најбољих синова. Овај одрод сам је причао мајци и сестри младог учитеља и борца Дугалића⁸ из села Липља како га је он — Калабић лично мучио и убио. На хиљаде се пењу бројке само у Шумадији оваквих мајки и сестара

² Милан Калабић, бивши жандармериски мајор. Као недићевски командант вршио је покољ почетком 1942 год. у околини Г. Милановца. После тога је био командант СДС за Пожаревачки округ. Крајем исте године Немци су га ликвидирали као присталицу Драже Михаиловића.

³ Бив. капетан, четнички командант места у Косјерићу. Погинуо у борби с партизанима у селу Тометино Поље код Ужичке Пожеге, марта 1942 године.

⁴ Официр бив. југословенске војске, командант Пожешког четничког одреда. У Новој Вароши 1942 год., убили га четници у међусобној борби око пљачке и превласти.

⁵ Бивши адвокат из Ваљева, резервни потпуковник, организатор четника у ваљевском крају. Почетком 1943 год. Немци га отерали у Интернацију и тамо је умро.

⁶ Бивши капетан, командант Ваљевског четничког корпуса. Убијен 1945 год. на Зеленгори.

⁷ Звани Шоња. Бивши секретар Југословенско-пољског друштва. Као лични пријатељ Драже Михаиловића, био у његовом штабу, а после у штабу Свете Протића, и руководио пропагандом у ваљевском крају. Побегло у иностранство.

⁸ Михајло Дугалић, учитељ из села Липља, Љишки срез. Био члан КПЈ.

чије хранитеље је овај целат уништио лично или лреко других по његовој наредби.

Док је Калабић вршио овај свој крвави посао, дотле је његов син,⁹ нижи официр, седео у штабу Драже Михаиловића на Равној Гори. Одавде је редовно носио поруке своје крвавом оцу, кога ће и како да ухвати од народних бораца и да га уништи. Исти овај Калабићев син недавно је одликован од избегличке југословенске владе у Лондону, као командант „Горске“ краљеве гарде.

Дражин официр, капетан Младеновић ни мало се није разликовао у мучењу, понижавању и уништењу нашег народа од најкрволочнијих Немаца. Карактеристично је било мишљење овог крволока о нашим сељацима. Међу многим белешкама у нотесу, који је нађен код овог звера приликом његове погибије у селу Љутице (Пожешки срез), написано је његовом руком и ово: „Сељаци су стока и они нас не воле. Према њима треба применити само батине“. Овако је говорио официр, кога је Дража Михаиловић пре кратког времена одликовао за „јуначко“ држање и погибију у борби против „непријатеља“. За погибију овога „јунака“ народ Црногорског среза благосиљао је борце у партизанској чети, чије је сигурно око упутило куршуме у прљаво тело издајника.

Можда ће временом југословенска избегличка влада у Лондону покушати да се пере од ових злочинаца, али јој то не може помоћи. Постоје писани документи, који сведоче да су ови изроди радили ово по наређењу и одобрењу Драже Михаиловића, њеног министра и његовог штаба. Народу ваљевског краја је познато да су Света Протић, Нешко Недић и Воја Поповић били директно под командом Драже Михаиловића. Они су по његовом наређењу водили борбу против наших родољуба, заједно са Немцима и другим четничким бандама. Заједно са њима они су вршили насиља и пљачке над народом ваљевског краја. Они су били присутни, када су четнички зликовци Дражиног Посавског четничког одреда извршили силовање женске чељади у кући браће Марковића из села Горње Лесксивице (Ваљевски срез), и пребили до смрти два брата Марковића. То је угледна кућа, коју познаје народ читавог ваљевског краја. Језовито је било гледати када је наишла једна чета партизана после овог злочина извршеног над овом породицом. Уплакана чељад показивала је велике мрље крви на зидовима једне

⁹ Никола Калабић, командант Корпуса горске гарде. Убијен 1946 год. приликом хватања Драже Михаиловића.

собе, у којој су ову породицу мучили ови злочинци. Кућа је била потпуно опљачкана.

Баш у ово време, када су ови Дrajини официри били ^аучесници у оваквим злочинима у ваљевском крају, мајор Лалатовић,¹⁰ делегат југословенске владе у Лондону и члан Дrajиног штаба, упутио је писмо Нешку Недићу и Воји Поповићу у коме им саопштава да се Дrajа Михаиловић — „Чича“ потпуно слаже са њиховим радом. Он је ово писмо написао и потписао својом руком. Зар није јасно да је лондонска влада преко свог министра Дrajе Михаиловића саучесник Недићев и окупатора у истребљивању нашет народа. Дела његових официра потврђују ово. Да је Дrajа одобравао ово, показује и чињеница да данас ове зликовце на предлог Дrajе Михаиловића одликује лондонска влада.

Неопростива су и велика недела која су учинили Дrajа и његови официри. У новембру прошле године његови официри и криминалци око њих похватили су 360 родољуба и бораца за слободу, одвели их на Равну Гору, па после малтретирања и мучења од неколико дана — Дrajа и његов штаб решили су да их предају Немцима у Ваљеву да их ови пострељају. Са Равне Горе у Ваљево ови су људи спровођени боси и скоро голи, само у доњем вешу. Не мали број жена био је у овој групи. Претседник општине села Б., један стари чича, борац из прошлих ратова за наше ослобођење, покушао је са својим сељацима да избави ове српске синове. Он је молио једног од Дrajиних официра да пусте ове наше родољубе и да их не предају Немцима. Али овај изрод се није могао умилостивити, већ је извршио наредбу свога вишег штаба са Равне Горе. Кад нам је причао овај случај,¹¹ претседник и његов цео одбор плакали су као мала деца.

Исти ови Дrajини официри у Мионици ухватили су 17 девојака, које су биле пошле на болничарску дужност у одреде бораца за слободу. Све ове племените наше сестре похватили су ови зликовци, одвели на Равну Гору, већину силовали, па их пострељали.

¹⁰ Мирко Лалатовић, бивши мајор југословенске војске. Упућен из Египта, подморницом, заједно са енглеским капетаном Хадзоном, У мисију код Дrajе Михаиловића. Он се ујесен 1941 год. искрцао у Црној Гори и преко наших веза дошао на Равну Гору. Остао за време рата у штабу код Дrajе Михаиловића. Опшионије види Збооник том II, књ. 2.

¹¹ Из ове групе на превару похватаних родољуба, Немци су стрељали у Ваљеву 260 а остале интернирали у Норвешку, одакле се вратило свега неколико.

Ето, какву је борбу водио Дража Михаиловић са својим официрима, који се још и данас приказују пред нашим народом и целим еветом како се боре за слободу.

Дража Михаиловић исто онако као и окупатор и друге његове слуге употребљава сва средства како би ослабио и дезорганизовао Народно-ослободилачку борбу нашега народа. Тако на пример Дража Михаиловић приказује лондонској влади, официре, који се боре у партизанским редовима, као људе који су „погазили заклетву” и као „непријатеље” — па их лондонска влада лишава официрског чина. Зар официри, који се боре већ годину и по дана у редовима партизанске и добровољачке војске, нод најтежим условима, ослобађајући са својим друговима и браћом градове и села наше привремено поробљене, али поносне земље, могу бити непријатељи? Зар официри који спасавају част оног поштеног дела наших официра, који су остали верни народу, могу бити непријатељи? Напротив, они су ти који до крајности испуњавају заклетву коју су народу свом дали, они су највернији синови свог народа и утеха народа у његовом превеликом болу, кад виде оне официре, који се данас под униформом и са еполетама шетају по улицама наших градова са немачким крвницима. Вара се југословенска избегличка влада у Лондону и Дража Михаиловић, ако мисле да народ не зна ко му је пријатељ, а ко непријатељ.

Заиста мора да буде смешно и жалосно, када југословенска влада у Лондону, на предлог Драже Михаиловића одликује и нарочите похвале упућује мајору Кесеровићу,¹² опет за заелуге у борби против „непријатеља”. У својим прогласима народу крушевачког и топличког краја Кесеровић сам, без икаквог прикривања објављује — „Ја немам разлота да нападам непријатеља, непријатељ је миран, и као таквог нећу га нападати”. У истом овом прогласу он позива народ да се бори против партизана и да их уништава. Дакле, он се бори и позива народ против оних, који се боре за наше ослобођење, а не бори се против непријатеља. Како ли би се влада у Лондону осећала кад би јој дошао до руку један од ових прогласа, под потписом овог борца против „непријатеља”, кога је одликовала, а лишила чина оне који се стварно боре против окупатора?

Исто онако као што је покушао да на овај начин упрља имена ових наших официра, верних народних синова —

¹² Драгутин Кесеровић, командант Расинског четничког корпуса. Маја 1945 год., после разбијања четничких снага Драже Михаиловића на Сутјесци, ухваћен у Западној Србији, а јула исте године осуђен на смрт од Војног суда у Београду.

гисто тако Дража Михаиловић и његова пропаганда покупали су да баце љагу на безброј мртвих и живих бораца партизанске и добровољачке војске. Тако је Дражина пропаганда у листу „Слобода или смрт“ команданта Врховног штаба народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије — Тита хтела да прикаже пред нашим народом као неког „странца“, Јеврејина, „усташу“ и томе сл., иако је он син наше земље и наше крви, с којим се, као са хиљадама других живих и палих вођа и бораца наш народ широм Југославије поноси. Камо среће да су овакви синови били на одговорним војничким и политичким местима после историског 27 марта 1941 г., односно у оним најтежим данима напада крвожедних хитлеровских разбојника на нашу земљу. Уверени смо да се немачке хорде не би онако лако ушетале у нашу земљу. Поново би им се дала прилика да освеже успомене из 1915 године са Цера, Мачковог Камена, Београда и доцније Кајмакчалана.

Попут своје сабраће ЈБотића и Недића и њихове пропаганде, Дража Михаиловић хоће да прикаже народу како су партизански одреди комунистички одреди и како се они боре за завођење комунистичке власти у нашој земљи, а како та власт тобоже тежи да одузме имовину наших сељака, да укине веру, цркве, обичаје и сл.

На жалост свих непријатеља ослобођења нашег народа, заједно са Дражом Михаиловићем, ова пропаганда није могла да им уроди плодом у нашем народу. Народ је увидео сам смисао ове прозирне лажљиве пропаганде. Ево већ годину и по дана од како партизани свакодневно пред очима целог народа воде борбе и лију своју крв против окупатора и његових слугу. Народ је могао да се увери да се у партизанским редовима боре људи који поседују по 80 хектара имања, могао је да види да у партизанским одредима има врло завидан број православних свештеника, виших и нижих официра, најбољи део интелигенције, народних учитеља, адвоката, лекара, инжењера, судија, студената и безброј других државних и приватних службеника. Народ се пита — која је то црква коју партизани срушише. Напротив, народ зна да су Немци и њихови плаћеници рушили не само цркве, него и све друге историске споменике нашег народа. Зар нису Немци срушили манастир Жичу, највећу историску вредност нашег народа, коју су са толико самопрегора баш партизани бранили од немачких хорда, које су прошле године биле притешњене у Краљеву.

Све ове лажи иду само за једним циљем, а то је — ослабити отпор нашег народа и његове ослободилачке војске.

Дража Михаиловић сву своју делатност своди данас на слабљење Народно-ослободилачке борбе. Пре кратког времена, у великим потерама на партизанске одреде у Источној Србији, његови официри и четници ишли су заједно са Немцима, Бугарима, Недићевим и Љотићевим бандама. Ови: Дражини четници исто тако као и окупаторски војници убијају мирно сеоско становништво, које пружа помоћ нашим борцима за слободу. Они пљачкају наше сељаке и у масама их одводе у концентрационе логоре. Само из сврљишког краја ови издајници одвели су око 600 мирних сељака у нишки логор где их стављају на највеће муке.

По нашим градовима није мали број људи, којима Дражини повереници говоре како они имају већ споразум са Недићем о преузимању власти, када се Немци буду морали да повуку. По овом споразуму сву власт треба да прими Дража са Недићем.

Ето, како Дража Михаиловић води борбу против окупатора. Уместо борбе, он се са окупатором и његовим слугама споразумева како ће да у тешком моменту за окупатора прими власт, када немачке разбојничке банде буду морале да беже и да олакша извлачење немачких лупежа и злочинаца, да их не стигне освета нашег народа.

Нашем народу најтеже пада братоубилачка борба. Он је свестан да ова борба иде у корист само окупатору и ником више. Наш народ је исто тако свестан да партизани и њихово вођство чине и чинили су све да до братоубилачке борбе не дође. Партизани су у овоме успели. Све тежње окупатора да Народно-ослободилачку борбу скрене на грађански рат нису уепеле. Својом борбом против окупатора, заштитом народне имовине, партизани су показали да је данас једини циљ — ослободити земљу од окупатора.

Да постигну овај свој циљ, партизани морају да буду потпомогнути од целог народа. Не може се данас опростити ни једном Србину — родољубу, без обзира на политичку припадност, без обзира на имовно стање, да стоји по страни данашње борбе. Нема човека који не може да буде користан у овој борби, који не би могао да било чим помогне ову борбу. Партизане треба помоћи свим сретствима, јер се они боре не пггедећи себе, ни своје животе кад је у питању ослобођење народа.

Све политичке партије, сваки појединац, поштени Србин данас мора имати једно пред очима. Ујединити цео народ и одмах без одлагања и чекања на неки моменат и одређени знак треба ступити у борбу против окупатора. Сви поштени људи, сваки Србин, који жели да буде слободан у својој,

земљи, треба да презре и прогони из своје средине сваког оног отпадника, који ради против ове борбе и против партизана, који у овој борби учествују већ годину и по дана.

За ову слогу најбоље нека нам послужи као пример наш братски словеначки народ. Од клерикалаца до комуниста, од власника до надничара, сви су се сврстали у један фронт и сви помажу преко народно-ослободилачких одбора своју ослободилачку војску — своје партизана. У целој ЈБубљани свега два полицајца примила су се да служе Италијанској Оври (Италијанска шпијунска полиција), али су и они после неколико сати од пријема у ову службу били уништени од словеначких родољуба.

Да би наш народ постао овако јединствен, он мора да увиди да је данас главни разбијач наше слоге баш сам Дража Михаиловић. Зато њега треба онемогућити у том издајничком раду. Треба га жигосати исто онако као Недића, Љотића и Пећанца, који уместо борбе против тачитеља нашег народа воде борбу против рођеног народа и истребљују најбоље његове синове.

Избегличка влада, која помаже и држи у својим редовима Дражу Михаиловића, показује се као отворено издајничка и противнародна влада.

Слободан Србиновић¹³

БР. 60

О ТЕРОРУ СПЕЦИЈАЛНЕ ПОЛИЦИЈЕ НАД РОДОЉУБИМА БЕОГРАДА¹

ОСВЕТИМО ПАЛЕ РОДОЉУБЕ!

6 IX 1942 убијена је насред улице у Београду од стране крвника из Управе града полициског агента Витаса омладинка и родољуб Милица Милојковић, родом из Крагујевца. Крваве немачке слуге из Управе града на челу са Недићем, Аћимовићем и Драгим Јовановићем² настављају са убија-

¹³ Мирко Томић

¹ Из „Гласа јединственог народно-ослободилачког фронта Ср-
®"Је", бр. 2 и 3, новембар 1942 год., (у архиви ЦК СКС под бр. 2222).
Драгомир Јовановић-Драги, управник града Београда. Уочи
ослобођења Београда побегао са Недићем у Аустрију. Крајем 1945
'од. изручен нашим властима. Војни суд у Београду осудио га, јула
1946 год., на смрт стрељањем.

њем људи, жена и деце. Најновији злочин показује колико су ти најамници немачки огрезли у крви, јер им је мало што они врше свакодневна стрељања српских родољуба у логору на Бањици већ настављају са убиствима чак и жена по улицама Београда. Ближи се час када ће крвници одговорати за своје злочине пред српским народом.

После тога убијен је виђени родољуб, инжењер на постројењима у Белим Водама (Београд) — Ивановић.³ Ивановића су убили полициски пси из Управе града. Крволоци Драги Јовановић, Паранос,⁴ Бујковић,⁵ Бећаревић,⁶ Грујичић,⁷ Дамјановић, Витас, Штерић и други настављају да истребљују најбоље синове нашег народа.

У логору на Бањици (Београд) врше се свакодневно стрељања најбољих синова Србије. Стрељања врше „Српска државна стража“ и полициски органи уз присуство Немаца. „Пресуду“ чита крволок Вујковић. До сада је само из логора на Бањици стрељано и угушено отровним гасом преко 3.000 душа.

³ Василије Ивановић-Циле, члан Месног комитета КПЈ за Београд. Када се налазио на састанку у једној кући на Душановцу, 28 септембра 1942 год., опколили су га агенти Специјалне полиције и, при покушају бекства, убили.

⁴ Илија Паранос, шеф Специјалне полиције у Београду. Октобра 1944 год. побегао из Србије у Трст и тамо погинуо у саобраћајној неелеми 1945 године.

⁵ Светозар Вујковић, шеф концентрационог логора на Бањици. Окружни суд града Београда осудио га, новембра 1949 год., на смрт стрељањем, као злочинца који је, и пре и у току рата, починио безброј злочина према народима Југославије.

⁶ Божидар Бећаревић, шеф антикомунистичког отсека Специјалне полиције у Београду. Осуђен на смрт стрељањем, новембра 1949 год., као ратни злочинац.

⁷ Радован Грујичић, агент Београдске специјалне полиције. Октобра 1944 год. побегао у иностранство, где се и сад налази.

**ПИСМО КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА
СРБИЈЕ ОД НОВЕМБРА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КО-
ДОИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О СТВАРАЊУ ЈЕДИНСТВЕ-
НОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА У ЗАПАДНОЈ СРБИЈИ И
ШУМАДИЈИ¹**

Другу Мих.²

Драги друже,

Стигао сам на терен Шумадије и састао сам се са другом Павлом.³

Упознао сам се донекле са догађајима у вези са Суво-борским одредом.⁴ Предузећу што је потребно.

Ви сте јавили друговима да се слажете са њима да не врше акције за које нису способни у вези са акцијом на Сопот коју сам им наредио. Тачно је то да су за ту акцију били способни и да би политички одлично дејствовала. Сма-трам да су другови овде недисциплиновано иступили и узећу **их** на одговорност због тога. Ако они тако и на бојном пољу буду радили боље онда и да не постоје.

Сада се овде оцртава оваква ситуација. Четнике стално разоружавају и ускоро их неће више бити. Жандарме та-кође. Преостали четници и жандарми — у служби окупа-тора моле нас да их не нападамо.

Осамдесет дражиноваца напало је на Љиг где су били љотићевци. Три дражиновца мртва и више рањено. Сутра-дан љотићевци их напали у једном селу и прилично разбили.

¹ Оригинал, лисан руком, налази се у архиви ЦК СКС под бр. 1910.

² Благоје Нешковић

³ Душан Петровић-Шане, секретар Окружног комитета КПЈ за Крагујевац

* Сувоборски НОП одред, који је био обновљен августа 1942 год., извршио је у току септембра неколико успешних акција. Међутим, изненадним нападом четника и недићеваца био је поново разбијен 28 октобра 1942 год. на Повлену. Од око 15 бораца, колико их је било нападнуто, погинула су два борца (Миле Бјелица и Милоје Спасо-јевић) док су остали успели да се извуку и да се, касније, придруже Првом шумадијском одреду. У документу се мисли на ово разбијање. По трећи пут је формиран Сувоборски одред 8 марта 1943 год. у с. Босути, од својих преживелих бораца и бораца из Шумадије. Пошто није могао да се самостално одржи на свом терену, ушао је касније у састав Првог шумадијског НОП одреда.

Моје је мишљење да Дража жели у току зиме да се учврсти у Србији па да би касније могао да евентуално мобилише Србе за поробљавање осталих народа Југославије.

Ово је једина Дражина група за коју се овде зна.

Могућности за зимске акције са наше стране постоје и то разуме се са иницијативом у нашим рукама.

Немци сада сами у групицама од по 50 људи претресају села. На љотићевце се још једино ослањају.

Друг Павле је мишљења, а и ја, да постоје добре могућности за покретање сељака у борбу.

Моја је оцена да би требало приступити обнови и проширењу одреда у Западној Србији и Шумадији.

Разуме се да ту морамо стати на становиште да би радници требали да иступе као претходница те зато је потребно извлачити раднике из Београда. Моје је мишљење да би одмах требало да пошаљете 50 другова.

Моја је намера да од ова три одреда створим групну команду (Шумадски, Чачански, Суворборски) те ћу зато позвати другове М. М.⁵ и М. Д.⁶ Сматрам да би њих двојица могли да је приме.

Истовремено ћу их еаслушати у вези са догађајем са њиховим одредом а ви ми јавите шта о свему овоме мислите.

За одреде остале као и о свим другим а и овим проблемима јавићу своје мишљење касније детаљнијим писмом.

Сада мислим да би остале одреде требало још одмах сврстати у групне команде онако како смо то већ говорили. Дужност групних команди примиле би најспособније команде појединих одреда поред своје дужности команде над досадашњим одредом.

За сада ћемо начелно акције на окупатора пошто су акције на преостале четнике и жандарме нерентабилне у сваком погледу.

Другарски поздрав

Брадоња"

⁵ Милорад Милатовић, члан Окружног комитета КПЈ за Ваљево

⁶ Народни херој, Миша Дудић, командант Суворборског НОП одреда

⁷ Радивоје Јовановић-Брадоња

**ЈЈЗВЕШТАЈ ЧЛАНА ОК КПЈ ЗА НИШ ОД 3 ДЕЦЕМБРА
1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ О СИТУАЦИЈИ У
ТОПЛИЦИ И СТАЊУ ПАРТИСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ У
ЈАСТРЕБАЧКОМ ОДРЕДУ И НА ТЕРЕНУ¹**

3-ХН-942

Драги другови,

Пре неки дан смо примили ваша писма од 20-Х1 и 21-Х1 (преко Јаб.—Саве) а данас писмо од 28-ХП² (са потписом Милован³).

Нашао сам друга Зорана,⁴ а последњих дана сам одвојен од одреда, те подносим извештај сам о свему.

І. Одред. Друг Новида⁵ вам је свакако поднео извештај преко Јабланице. Не знам да ли сте обавештени да је у времену од 28-Х до 16-Х1 и В. Ј. чета била на терену Јаб.—Пасјача," за то време остали су извесни другови по рејонима за политички рад и ситније акције.

16-Х1 наш одред заједно са Јаб. и Пас. [јачким]⁷ прешли су на наш терен јер је тамо била отпочела потера. После неколико дана Јаб. и Пас. се вратили а наше чете брзо припремиле за дочек потера које су требале да почну 22-Х1 на наш терен. Ја сам кренуо да поставим везу са вама преко Мор.[аве] и Озреном. У овом међувремену примио сам Ваша писма и састао се са другом Зораном, те вам подносим извештај за све до 22-Х1 јер сам се тада одвојио од одреда.

1) Војно руководство сачишавају: Трнавац,⁸ Мирко⁹ политиком и Новица. Друг Мирко је отишао са Пасјачанима,

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Овим писмом Редакција не располаже.

³ Десимир Јововић

⁴ Миша Обрадовић

⁵ Благоје Пауновић, заменик политичког комесара Јастребачког НОП одреда. Погинуо априла 1943 год. код Бољевца у борби против жандарма, на путу за Зајечар, где је требало да прими дужност члана ОК КПЈ за Зајечар.

* На Пасјачи се тада налазио цео Јастребачки одред, а не само Великојастребачка чета.

⁷ У то време они нису лретстављали два одреда, него један: Пасјачко-јабланички НОП одред, формиран августа 1942 год. од Пасјачке чете и обновљеног Јабланичког одреда.

⁸ Димитрије Писковић

⁹ Милић Ракић, народни херој. Погинуо фебруара 1943 год. на В. Јастрепцу у борби против Немаца, као политички комесар Јасгребачког НОП одреда.

јер је слаб у ногама и сматра да не може издржати маневрисаша која су претстојала одреду за време потере.

2) Морал партизана уопште је средњи. Примећује се да партизани старији по годинама више су наклоњени малаксавању и деморалисању но омладинци. Омладинци су у већини морално јаки и издржљиви. Кроз непрекидне потере и акције отпали су они најколебљивији и код партизана не наилазе помисли на предају у тешкоћама и све више увиђају да су кроз борбу и одреде једино сигурни.

3) Одред је сада на своме терену. У борби са недићевцима код Товрљана и Трновог Лаза погинула су 2 друга из нашег одреда: Велисав¹⁰ из М. Ј. чете и Жика¹¹ који је прешао случајно са нама из Озрена за време Аћимовићевих потера; рањен је друг Доктор¹² (полицајац) из М. Ј. чете и погинула 2 Јабланичана. Непријатеља су растерали и више њих убили.

4) Одред добива храну, али за склањање од невремена има тешкоћа. Станујемо и у селима, иако Бугари интервенишу и зверски притискују на становништво где се појавимо. То ће се преброђавати уз напоре.

5) Одреду нарочито недостаје одела, веша, обуће, и покривача нема довољно. Обување је сада код већине сведено на свињске опанке које прикушвамо, но они брзо пропадају. Са муницијом стојимо као и раније, нешто попуњено што је истрошено, но за мало веће борбе немамо довољно. О овоме ће поднети тачан извештај пггаб, чим се са њима састанем.

6) Тежи болесник је Иван Словенац.¹³ За сада није удобно смештен а дат је задатак В. Ј. чети да га боље смести. Рањени Доктор је смеппген. Оронули другови су смештени — склоњени да се одморе и не буду терет за време садање потере.

7) За рад у неку базу долазе у обзир другови: Мирко, Академац¹⁴ и Мргуд.¹⁵ Рањеник Академац је доброг здравља, нога га не боли, али јако кривље и споро иде. Радио је у техници, но сада је склоњен и не ради. Он би

¹⁰ Урош Угреновић, пушкомитраљезац у Малојастребачкој чети

¹¹ Редакција није могла да сазна његово име и презиме.

¹² Драги Симић, из Прокупља. Стрељан од партизана на В. Јастрепцу због разних грешака на терену.

¹³ Убијен маја 1943 год. из заседе недићеваца и љотићеваца код с. Горње Девче, Добрички срез.

¹⁴ Никола Цуверовић

¹⁵ ЈБубиша Вукановић

могао да буде употребљен у техници, но код нас теже, јер за случај премештања он је непокретан.

Мргуд је скоро оздравио и сада иде са одредом. „Као партијац је добар и могао би да се корионо употреби у бази. Радио је неко време у Круш. [евцу], но пао је курир који га знао, а он ни исправе није имао никакве те је морао да дође у одред. У одреду не може да издржи. Ако га ви не требате запослићемо га ми у бази.

За Мирка сам већ изнео да има ноге слабе и да у одреду ради. Стога не може много да користи.

8) Сада немамо везе са Расинцима.¹⁶ Дат је задатак В. Ј. чети да везу успостави. Чуо сам овде да су последњих дана водили неке акције. Пре 4 дана код Ђуниса су убијена 2 Бугарина а један отишао са партизанима. Не знам да ли: су извели Расинци или Озренци.¹⁷ Само је изазвало велико комешање и бежање народа. Бугари су многе похапсили а још репресалије нису извршили.

9) У Ј. [астробачки] одред није долазио ниједан друг нити је вођено реорганизовање одреда. Ако се то односи на друга Саву,¹⁸ он је код Јабланичана и не знам да ли је тамо што предузимао. Док сам тамо био, у сагласности са њим а по мишљењу парт. рук. Јабланичког одреда повраћен је у Партију друг Ђићко.¹⁹ Ја сам изнео цео његов рад и недостатке који су Ђићку указани.

10) Друг финансист²⁰ је склоњен, јер треба сада да се повежемо са одредом. Наиме данас крећем за Т.²¹ и још не знам да ли је потера завршена. Одавде сам видео да су терали сељаке али оружани одреди са стране нису долазили. Са Т. стране свакако је била јача. Чим се повежемо са одредом он ће отићи и рећи ћу примедбе — напомене за њега.

11) Примили смо Окружницу бр. 4, Стаљинов говор и: проглас ПК. Проглас још није стигао у одред. Чим стигне прорадићемо га и продискутовати сва питања у вези ваших директива у последњем писму.

II. База: У Топ. подељен је рад на леву и десну обалу Т_ С десне сгране је успостављен рад и обухваћени ранији рејони. Директиве ће им преносити друг Стојан²² (секр. пар. [тије] у Пас. [јачкој] чети).

¹⁰ Расински НОП одред

¹⁷ Озренски НОП одред

" Душан Пуђа

¹⁸ Ратко Павловић

" Динко Деновски

¹¹ Топлица

" Србислав Андрејевић

Тој страни је прикључена Куршумлија. Када сам био на тој страни успостављена је веза са Круш. Дата је директива једном другу да ту везу учврсти и он повеже партије у Косаници. На тој страни има 12 партијаца легалних који су повезани и раде. Немају још сређену технику — недостаје шапирограф, те наш материјал умножавају ограничено.

2) Тадију²³ сам повезао са једном јединицом и он је у њој инструктор. Та јединица има услова за најшири рад.

3) Са левестране Топ. (Ср. Прок. [упачки] и Добр. [ички]). Има 16 повезаних партијаца и 4 кандидата. Од њих су 3 ларт. јединице а остали само повезани. Од њих сем четворице који су под контролом реакције сви остали раде и до сада се добро држали. На овој страни имамо три рејона и то у два су по двојица а у трећи један друг одређен из одреда за рад. Сада ћемо приступити стварању повереништва од легалних и илегалних, јер сада имамо проверене у раду. Тако ће бити повезани ради систематског рада, контроле и подношења извештаја. Створићемо и главне активне (руководства) Скоја у та три рејона, и повезати са Скојем у Н.²⁴

4) Непријатељ. У Прокупљу има око 500 Бугара а повремено наилази и више. У Курш. 250, у Блацу 250, у В.[еликој] Плани 250 Бугара. Вукоје Пећанац²⁵ са 50 четника који мењају места, али их стално има у Претрешњи. У В. Бресници 30 жандарма, у Прок. око 50 Држ. [авне] страже, који одилазе у села за реквизицију и хватање за рудник. Хватање наших људи, притисак због партизана врше углавном Бугари и то одмах где се партизани појаве. Имају своје тајне поверенике у селима.

Политичка ситуација: За време (потере Аћимовића па надаље дражићевци су развили активност у пропаганди и организовању. Раскринкавали смо их и спречавали. Убацили смо свог човека у њихове врхове, те смо сваку њихову намеру и подухват на време сазнали. Они протурају у народ да су партизани пришли Дражи и да само у Топлици су партизански вође задрти, те да треба сви да се организују у Дражину организацију. Усмено и у свим радио-вестима разобличавали смо подле намере Дражине клике.

Четнике који се враћају кући већ давно не дирамо. У Топ. [лици] има још тих 50 зликоваца код Вукоја Пећанца који сарађују са окупатором.

²³ Тадија Поповић

²⁴ Нишу

²⁵ Погинуо у борби против наших јединица у Топлици 1944 године.

Бугари су похапсили у Круш. неке Дражине офицере и симпатизере. Страх од партизана а сада и Бугара створио је панику код Дражених организатора, те се сада мање појављују у народ. Настојаћемо по директивама, али те групе не показују још вољу да се боре са окупатором, иако се неки скривају.

У народу постоји страх од бугарског терора, који спроводе, но је очигледно да гњев све више расте, освета на окупатора, жандарме, недићевце и четнике. Народ бежи масовно и за руднике нико неће да иде, сем кога ухвате при: блокади села. Страх од глади и узнемирености да кукуруз; не узму велики су, но тешко је још увући у масовну борбу, износе да је „прерано“.

У Морави. Одржао сам састанке са партијцима и неким: активима. Постављамо рад, те ће они моћи да подносе извештај директно за Н. [иш]. Услови за рад има добрих. У Партију нису уводили наш елеменат, иако их има врло оданих.

Идући пут ћу поднети опширан извештај о Морави.

Са Озреном нисам могао да поставим везу.

Другар. поз.

Ива°

БР. 63

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД 5 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. СВИМ ШТАБОВИМА ОДРЕДА У СРБИЈИ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКИМ ПРИПРЕМАМА ЗА ПРЕТСТОЈЕЋЕ БОРБЕ¹

ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА СРБИЈУ
5 децембра 1942 године
Положај

СВИМ ШТАБОВИМА НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА У СРБИЈИ

Драги другови,

Спољашња ситуација у овом периоду карактерише се огштотом савезничком офанзивом на свим фронтовима. Ова

²⁶ Радош Јовановић

^{6Р-} Оригинал, без потписа, налази се у архиви ЦК СКС под 1690.

нињеница Јасно показује развој промене војничких снага у корист савезника. Не може бити сумње да ће ова офанзива у толикој мери пустити крв фашистичкој звери да питање њеног опстанка и времена коначног уништења неће више бити тако дуго болно питање маса слободољубивих народа, а у првом реду поробљених народа. Догађаји су показали и све више показују да се фашизам све више ближи својој коначној пропасти. У овом периоду тај се процес убрзава.

Немачка и остала фашистичка војска, припремана и увучена у рат на бази развијања пљачкашких и других житвотињских инстинката, губи све више морал. Масе покренуте у рат по питању пљачке не могу издржати у рату моралних исцрпљивања са оним масама које су свесне да воде праведну ослободилачку борбу. Немачки војници не могу да не виде, поред свих завања, да је неостварљив пљачкашки Рајх којим су их њихови фашистички властодршци опсењивали. Од њега се они све више отрежују, с једне стране уништавајућим ударцима Црвене армије и њених савезника, а с друге стране да узалудно гину за ниске и неостварљиве циљеве. Осиромашена и опљачкана Европа неће моћи задуго да пуни стомаке фашистичких аждаја. И у рату материјалног исцрпљења победа је на страни савезника.

Овај рат незапамћених размера у историји човечанства уједињује све више масе слободољубивог човечанства на челу са радничком класом у један неразрушиви савез. Тај савез постаје сваког дана све јача стварна сила. Његову снагу већ данас фашисти добро осећају али нису далеко дани када ће фашисти горко осетити сву његову силину. Држање енглеског и америчког народа, партизанске борбе народа Југославије, Норвешке, Холандије, појава „црвених бандита“ у Шпанији, случај француских морнара у Тулону итд. — довољни су докази да се целокупно човечанство све више покреће да са себе збаци фашистичку неман.

На другој страни фашистички савез нагло слаби и распада се. Тај процес распада убрзава се не само код фашистичких сателита већ и код водећих фашистичких земаља.

Као резултат тога процеса мења се и мењаће се све јаче односи на бојном пољу и то у корист савезника.

Унутрашња ситуација у Србији претрпела је у току ове године знатне измене. Први период био је обележен јачином и порастом реакције. Тај пораст достигао је своју кулминацију у току прошле зиме захваљујући оствареном јединству свих реакционарних група како оних које су дејствовале под скутом окупатора тако и оних из шуме. Заједничком планско гушење народно-ослободилачке борбе довело је

до пада слободне територије и до привременог угушења борбе у појединим крајевима Србије и до окупљања свих реакционарних елемената под Недићевом фирмом. Успело км је да тада организују бројне јаке банде. Језгро тих банди сачињавао свесни издајнички олош и разбојничко-пљачкашки олош. Истовремено реакцији је успело да организује један део сељачких маса (предвођених кулацима) по питању антикомунистичке борбе и репресалија. Ово им је успело и из разлога што већи део сељачких маса није услед саме борбе ни приближно осетио право пљачкашко лице окупатора. И поред знатних војничких успеха ове бројно јаке банде нису могле за дуго одржати морал на довољној висини.

Економски притисак који је окупатор почео систематски да спроводи од почетка пролећа у свим крајевима наше земље, изазвао је у народу све јачу мржњу према окупатору и његовим слугама. Истовремено наша правилна линија народно-ослободилачке борбе јачала је све више изолацијом маса од реакције и окупљањем у јединствени народно-ослободилачки фронт.

Страшни терор који су над народом ове банде спроводиле у периоду свога пораста, привремено је постигао свој циљ тј. изоловање извесног дела маса од народно-ослободилачке борбе, али је у исто време развио изолацију огромног дела народних маса од тих банди и изазвао касније све јаче падање морала код тих банди, а све чвршће окупљање народа око ливије народно-ослободилачке борбе. Уколико је пљачка окупатора била јача утолико се овај процес све више развијао, док су коначно ове банде, изгубивши сваку моралну подршку у народу, а немајући могућности да добро пљачкају за лични рачун (пошто је то окупатор задржао за себе), дошле не само на тачку распада већ и окретања оружја против овојих господара.

Услед страховите пљачке која је над народом извршена и која се и даље плански врши, наш народ ће доживети незапамћену беду и глад. Народ који је већ имао један период успешне борбе против окупатора, која је издајством угушивана, окупљен је данас и све се више и чвршће окупља око линије народно-ослободилачке борбе. Он се неће дати више тако лако завести и тражиће решење те «трашне ситуације у једино могућем правцу — оружане борбе противу окупатора и његових слугу.

Ово је окупатор јасно осетио и стога припрема нове планове за угушење народно-ослободилачке борбе која је на помолу. Он осећа неизбежност те борбе и зато жели да

реши овај проблем помоћу њему једино могућег метода: пупггањем толико крви народа колико је потребно да ма-лакше и да не буде у стању да пружи отпор.

Услед знатног ослабљења, окупатор не може да реши овај проблем сопственим снагама, већ је принуђен да народно-ослободилачку борбу скреће у грађански рат. Окупљањем народа око линије народно-ослободилачке борбе, све отворено издајничке фирме не могу више да му послуже уопешно. Зато данас окупатор активира Дражу Михаиловића, као свог тобожњег непријатеља, јер ће му он из шуме најбоље послужити тј. под фирмом народно-ослободилачке борбе. Према томе све акције окупатора уперене против Драже Михаиловића, и обратно, акције Драже Михаиловића против окупатора, треба сматрати срачунатим на скретање маса с пута народно-ослободилачке борбе на линију грађанског рата, који је у интересу окупатора и великосрпске реакционарне клике, чији је главни претставник данас југословенска избегличка влада у Лондону, а њен је члан Дража Михаиловић. Дража Михаиловић данас служи окупатору, јер је то једини начин за постизање противнародних циљева великосрпске реакционарне клике. Дража се борио против нас, бори се и бориће се. Због тога је Дража наш војнички и политички непријатељ.

Према данашњој ситуацији и развоју догађаја одредићемо наше задат. [ке]. Основни задатак је водити и даље још јачу и жешћу борбу против окупатора и његових слугу. Још упорније окупљати широке народне масе у оружану народно-ослободилачку борбу, са тежњом дизања устанка.

Наступајућа зима не сме да нас кочи при извршењу овога задатка. Многи су другови вероватно и сувише под утиском прошлогодишње зиме. Мора се имати у виду да је ситуација у овој зими знатно друкчија неголи за време прошлогодишње зиме, да поставља друкчије задатке и пружа друкчије могућности. Данас не смемо поставити себи задатак само очување одреда, преласке у дефанзиву тј. престајањем са офанзивним акцијама. Овај начин не би био оправдан ни са тога гледишта, јер ћемо преласком у дефанзиву постићи не очување снага већ обратно. У овој ситуацији најбоље ће се постићи и тај задатак очувања одреда само ако се буду водиле успешне акције и проширивало бројно стање наших одреда. Једно војничко правило гласи: „најбоља одбрана је напад“. У овој ситуацији прелазак у дефанзиву довео би до кочења развитка народно-ослободилачке борбе. Према томе прелазак у дефанзиву тј. престанак са акцијама била би груба грешка.

Наши одреди нису у току овога лета и јесени показали и на делу правилност спровођења линије народно-ослободилачке борбе, чиме се углавном може објаснити неактивније учешће широких народних маса у борби. Није се довољно имало у виду да је окупатор наш главни непријатељ и да према томе на њега треба уперити наше главне ударце. Може се рећи да борбе са тим зликовцима уопште нису ни вођене. Обично су вођене борбе са окупаторским слугама, што је народу донекле давало утисак грађанског рата. (Негде су прављене и тако грозне ствари, као што је паљевина четничких села.)

Ова чињеница јасно показује колико се много отступило од доследног спровођења линије народно-ослободилачке борбе и на делу, што поред свих услова не може имати оправдања.

Са дражиновцима не можемо имати никаквих споразума. Нема сумње да ће Дражи успети да и поред свег издајства окупи колико толико поштених људи, под фирмом борбе против окупатора. При таквом стању нападати оне његове који нас не нападају, значило би уверавати оне људе који су у његовим редовима за борбу против окупатора, да смо ми ти који народно-ослободилачку борбу скрећемо на грађан-ски рат, значило би уопште кочење процеса окупљања маса око линије народно-ослободилачке борбе — успоравање устанка, стварну помоћ окупатору и великосрпској реакцији. У случају да будемо нападнути од неког ~~не~~ — говог одреда онда треба радити на уништењу тога одреда. Заробљеним дражиновцима треба судити. Оне који су добро познати са својих злодела или су пак шпијуни треба стрелати а остале пуштати.

Наше одреде треба војнички и политички оспособити да би могли са успехом да извршују постављене војне и политичке задатке. Само квалитативно јаки одреди, који свој квалитет и на делу показују, биће у стању не само да придобију љубав народа већ и да убрзају покретање маса У борби. Не сме се заборавити да је одред главни претставник нашег политичког програма пред маса[ма] и да од његовог квалитета и рада у највећој мери зависи придобијање Широких народних слојева за наше политичке циљеве.

Војнички задаци који се постављају пред одреде били би следећи: уништавање живе силе окупатора, његових слугу И свих њихових помоћних средстава, и специјално заштита народа од свих мера које предузима окупатор и Његове слуге, а првенствено заштита од терора и пљачке.

За окупатора треба сматрати: главни окупатор Немци, помоћни окупатори Бугари и евентуално неки други који би се појавили.

За слуге окупатора сматрати: целокупни Недићев државни апарат и оружане банде недићевске, љотићевске, Пећанчеве, дражиновске као и Љотићев петоколонашки „Збор“.

У помоћна средства спадају сва она материјална средства која су власништво окупатора, његових слугу и њихових организација, углавном државних и привредних организација.

Задавање удараца окупатору мора бити главни део плана наших војничких акција. Према приликама на својој територији сваки одред ће тући окупатора где му је повољније и како му је zgodније, а да се у исто време нанесу окупатору што већи губици. Може се рећи да су данас најефикаснији ударци на железничким комуникацијама. Због тога и наши одреди треба да своје главно дејство сасреде баш на железничке комуникације.

Од окупаторских слугу треба првенствено уништавати оне банде које се највише истичу са пљачком и терором. Особиту важност има заштита народа од пљачке и терора и других мера које предузима окупатор и његове слуге. И на тим питањима потребно је вршити организовање народа за отпор.

Уопште може се рећи да је рад зими знатно отежанији него у другим годишњим добима. Ово долази услед промењених услова за кретање, становање, па према томе и за борбу. Зима, дакле, не само да ставља повећане захтеве на службе снабдевања већ и на сав остали рад, што командовање чини тежим, нарочито што се због промењених услова становања и кретања губи у извесној мери тајност, па према томе и изненађење.

Добрим планом дејства, добрим извођењем и добром организацијом свих потребних служби, знатно се мења ситуација у нашу корист. „Као што је напоменуто, у садашњој ситуацији била би најгрубља погрешка престајање са акцијама под било каквим изговорима. И досадашња неактивност која је примећена код већине наших одреда тешка је погрешка. Она се увек свети као и све друге погрешке. Са тим стањем мора да се прекине.

Формација одреда треба да одговара послатом упутству „формација партизанског одреда“, прилагођена локалним условима. Треба прекинути са непланском употребом снага. Дешавало се да цела чета врши ликвидације петоколонаша

-ц друге ситне задатке, које може да врши и једна диверзиона група од три четири партизана, а није вршила важније и њеној снази сразмерне задатке. Очигледно је да <е многи другови нису довољно снашли пред разноврсним задацима, па су кренули линијом мањег отпора.

Питање командног кадра је важан и тежак проблем, јер су наши најбољи војни кадрови већ дали своје животе за слободу отаџбине. На његово решавање мора се поклонити доста труда, јер је командни кадар поред добре организације темељ сваке јединице. То нарочито важи за настали период који ће нам стално постављати све теже и сложеније задатке. Потребно је за ову сврху искористити што више знања школованих војника који се налазе у нашим редовима. Они треба да буду руководиоци војничког подизања наших јединица у колико нису на командним местима, уз правилну подршку и упутства руководећих другова.

Наши руководећи другови морају имати јаке моралне и интелектуалне особине на достојној висини. Тек такви другови моћи ће да одговоре постављеним задацима и неће бити само постављени већ и стварни вође. Партизани са оправданим разлогом очекују од својих руководећих другова да под истим условима могу много боље да издрже и више да ураде.

Систематско развијање ових особина код свих партизана је основни задатак при решавању овога проблема. Партизански одред је у исто време и школа у којој се васпитају и развијају и из које се добијају наши руководећи кадрови. То се није довољно схватило па услед тога нису искористићене расположиве могућности у довољној мери.

Ради што успешнијег и бржег командовања штаб одреда тре [ба] да има једно стално командно место на терену и изврстан број резервних, уколико то могућности дозвољавају. Ово командно место треба да је повезано са четним пунктовима за везу. Треба да има пгго већи број резервних четних пунктова. Пунктови су везани за командно место куририма, легалним или илегалним друговима у облику релеја или на који други начин. У командном месту смепага се писарница или техника одреда. У њему треба да се налази стално по један друг из штаба, ради сталног држања везе са јединицама.

Разумљиво је да се командовање не сме свести само на Давање директива и наређења из командног места, већ се Другови из штаба морају скоро стално налазити у обиласку јединица. Најхитније треба остварити чврсте и сталне везе ^ суседним одредима. Ово је потребно како ради упозна-

вања стања код других и метода рада, тако и ради узајамне помоћи и наслањања у тежим ситуацијама.

Организација исхране у зимском периоду треба да буде брижљиво изведена, да би задовољила појачане потребе услед повећаних напора. Треба остварити, колико је то могуће, што веће резерве животних намирница. Пошто се већина наших одреда креће по јаким сточарским крајевима, могуће је остварити добре резерве у сувом месу и осталим сточарским производима. Одред мора да оствари и ношење резервног оброка. Тај оброк троши се само по наређењу руководства.

Још већу пажњу треба поклонити на организацију снабдевања обућом и оделом. Од квалитета обуће и одела у највећој мери зависиће здравствено стање јединице, па према томе и њена бојна готовост и способност. Јасно је да се магацини одела и обуће налазе код непријатеља. Без успешних акција биће скоро немогуће решење овога проблема.

Ради зимске камуфлаже потребно је направити за борце беле пелерине.

Санитетска служба такође ће имати шири делокруг. Од сигурног смештања и доброг лечења рањеника и болесника у знатној мери ће да зависи борбени елан јединице. Намеће се израда великих и добро конспиративних склоништа за болнице. Оваквих склоништа треба да буде што више да би се избегла концентрација рањеника. Вероватно су вашке општа појава код свих одреда. Њих није тешко уклонити и не може бити оправдање за њихово постојање. Спречавање промрзлости и лечење од ње биће нови и важан додатак у санитету. Са тим прописима треба да буду упознати сви партизани. Хигијена у нашим одредима не може бити само лична и добровољна ствар појединаца. Она је обавезна. Команда је дужна да се стара о њеном стању.

Послата су упутства за формирање војних судова у којима је одређен и делокруг њиховог рада.

Војни судови осуђују на смрт:

Припаднике окупаторске оружане силе и чланове власти који су окупаторски држављани.

Припаднике љотићевских наоружаних банди и Љогићеве петаколонашке партије „Збор“.

Припаднике руских избегличких белогардејских банди-

Припаднике Недићевих и Пећанчевих наоружаних банди, као и чланове Недићевог државног апарата (од ових опростиће се казна онима који нису познати са својих злочина и шпијунаже).

Припаднике Дражиних наоружаних одреда који су се цстакли у вршењу злочина и пљачке.

Оне организаторе Дражиних одреда и курире који су у исто време у обавештајној служби окупатора.

Она грађанска лица која су се истакла у вршењу злочина, пљачке и шпијунаже.

Казна смрти извршује се стрељањем. У изузетним случајевима кад стрељање није могуће због потребне тајности, дозвољено је убијање ножем (али није дозвољено клање или какве друге садистичке методе).

Уопште се мора пазити да наша освета стигне оне који су је заслужили, држећи се горњих одредаба.

Мора се врло много пазити на политички одјек при ликвидацији грађанских лица као и припадника Дражиних, Недићевих и Пећанчевих бандита и органа власти. Грађанска лица треба осуђивати на смрт у заједници са народно-ослободилачким одборима. Кад год је могуће стрељање вршити пред народом уз широка објашњења. Ако то није могуће, оставити онда поред убијеног и на каквом јавном месту пресуду војног суда. Ако је стрељање већег политичког значаја онда га објаснити путем летка.

Исто тако стрељаће се и они партизани који буду извршили неко од дела за које суди војни суд свим другим лицима и за дела недисциплинованог вршења војних дужности. При оцени дела треба бити знатно естрожији према партизанима и ниједан случај се не сме пропустити.

Потребно је да се нагласи да је у погледу ликвидације чинијено страшних грешака, које су се касније љуто светиле. Боље је не убити некога за кога сигурно знамо да је петоколонаш, ако то народ не може довољно да свари, и пуштити га док се довољно не демаскира, па га тек онда ликвидирати. Тек тако ћемо у очима народа изгледати његови заштитници и осветници а не братоубице.

Већ је наведено какав се материјал плени и уништава. Лису дозвољене реквизиције приватне имовине петоколонаша осим личне опреме и производа које лиферује окупатору.

Одред је главни политички претставник наше борбе пред народом. Од тога како буде организовао политички рад зависиће способност нашег политичког утицаја. Намеће се организација планског политичког рада у одреду и у народу. Треба постићи што бољи политички квалитет. Погрешне поступке или изјаве ма кога партизана може народ да ту-

мачи као гледиште целог одреда. Не мора народ знати ко је у једној чети политички комесар. За њега су сви партизани исто.

Сваки додир са народом треба искористити у политичке еврхе. Нарочито ће одред моћи да својим правилним политичким ставом утиче непосредно на непријатељски расположена насеља. Приређивати зборове и конференције кад год је то могуће. При доласку у село поделити чету у групе са задатком обиласка што већег броја кућа, ако то не спречавају други разлози. Издавати летке и брошуре по свим важним и конкретним локалним питањима. Ширити радио вести итд. Према локалним условима треба направити план за политички рад у одреду и народу.

Основни задатак нашег политичког рада јесте мобилизација народа у борби противу окупатора и његових слугу.

Морамо на крају да скренемо пажњу одговорним друговима да се не може трпети произвољно схватање или недисциплиновано извршавање добијених директива. За све оно што је неке нејасно или сматра да је погрешно, дужан је тражити по томе објашњење. Сдржавање везе са нама треба да је што боље решено. Треба остварити петнаестодневно слање извештаја по приложеном формулару а по потреби и могућностима и чешће.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА.
ЗА СРБИЈУ

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД
9 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ
НОП ОДРЕДА ЗА ПИСМЕНО ИЗЈАШЊЕЊЕ ЗБОГ НЕИЗ-
ВОЂЕЊА АКЦИЈА ПРОТИВ ОКУПАТОРА¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА СРБИЈУ
9 децембра 1942 год.
Положај**

Тражи изјашњење

**ШТАБУ I ШУМАДИСКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ“**

Командант и политички комесар тога штаба да доставе у року до 20 децембра ов. год. писмено изјашњење овоме штабу у следећем:

1) Зашто ни до данас нису извођене акције на окупаторску живу силу.

2) Зашто није извршен препад на Сопот у предвиђеном року.

За обе ствари тај штаб добио је наређење од претставника овога штаба.

За Главни штаб
Слободан²

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1470.

² Радивоје Јовановић

**ИЗВЕШТАЈ КОМАНДЕ ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 16 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ
НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ О НАПАДУ НА СОПОТ¹**

16-ХП-42.

Положај

Друже Слободане,² (Брадоња)

14 ов. м. извршили смо напад на Сопот према добивеном задатку. Уочи дана сазнали смо 'за снаге непријатеља. Свега их је било на ручку 86 (село је за толико носило храну). Поред 40 сопотских дошао је био и неки Одред градске полиције из Београда. Били су смештени у три кафане и у суду. Ми смо донели план да Милосав³ са Космајском четом иде на суд, а ја са Рудничком на кафану. На 1 км смо се раздвојили. Ја сам требао пре да извршим напад. Напали смо их тачно у пола дванаест. Стража нас је приметила када смо прилазили и неколико пута заустављала са „стој, пудаћу“, али *Паја*⁴ и *Параћ*⁵ су се лепо снашли говорећи да смо сељаци: „Прокићу, будало, не пуцај!“. Ватру смо отворили чим је овај опалио, пошто је Параћу кресао метак кад је пуцао на стражу. Два п.митраљеза су осули ватру ва прозоре кафане, а и они су одмах одговорили, јер нису били легли (светло је угашено митраљеском ватром). Ми смо наступили јуришем до споменика и до отстојања 15—20 метара. Већина их је побегло у авлију, а неки су тукли из кафане, иза зида између апотеке и кафане, као и из друге кафане. Ми смо их ватром потпуно онемогућили да изађу и да се снађу. Једновременно је Космајска чета извршила напад на суд. Са суда су отворили ватру на Рудничку чету, јер отстојање није веће од 100—150 метара. Страна од Суда окренута ка кафани није тучена ватром како је било наре-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1652.

² Радивоје Јовановић

³ Милосав Влајић, народни херој, погинуо јуна 1943 год. у селу Влашкој, код Младеновца, приликом напада на жандармериску сганицу, као командант батаљона Првог шумадишког НОП одреда.

* Паја Смедеревац, (Редакција није могла да сазна његово право име и презиме.) погинуо 1943 год. у диверзантској групи.

⁵ Бранислав Параћ-Реља, народни херој, погинуо фебруара 1944 год. у селу Брзану, у борби са љотићевцима, као члан ОК КПЈ Јаза Крагујевац.

ђено. Космајска чета, да је било мало храбријих бораца, могла је коначно ући у зграду. Појединци су улазили до другог спрата, а једна тројка на врата број 2 кроз собе, али су одмах бежали на неколико њихових пуцњева. Наше бомбе нису експлодирале. То је кажу био разлог што иису упали I унутра. Сва ватра жандарма тукла је Рудничку чету и оне-могућавала наш прилаз ка суду. Ја, Мали® и Смедеревац⁷ смо ипак дошли до суда, улицом коју су они стално тукли. Официр из суда командовао је и жандармима у авлијама и код апотеке и кафане: „Пазите, не предајте се“. Имали су у суду „Максима“ и један „Шошу“ а ови код кафана два француска митраљеза. Борци Рудничке чете су били добри, нарочито митраљесци са помоћницима. Ипак Мића Слове-нац⁸ је био херој вечери. У један сат смо морали да се по-влачимо. Они су бацили ракете црвене и беле и осветља-вали су улицу где смо били. Ми смо се повукли у један сат. Кад смо се удаљили од Сопота на 6 км стигли су Немци са неколико камиона. Дошли су до Тресије — више коте где си био ти са Милосавом. У борби лакше су рањени Јлика⁹ и Мића (из Пајине четворке). Немамо тачне податке колико је жандарма погинуло. Чули смо да имају 6 мртвих и неко-лико рањених. Јаукање у кафани „држи ме брате“ чули смо. Сутрадан Сопот је био блокиран и вршили су претрес у околним селима. Из ове борбе извући ћемо много иску-ства. Са Рудничком четом извео би задатак до краја, иако су они дали јак отпор.

I Вечерас крећемо за Качер. Пају морам слати за Гро-чански срез да пренесе муницију, јер су митраљесци потро-шили близу 800 метака.

С поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
М. Лабудовић¹⁰

* Милан Чортан-Мали, погинуо 24 децембра 1942 год. у с. Чумићу (код Крагујевца) при нападу на жандармериску станицу, као лушко-ипраљезац.

⁷ Паја Смедеревац

J ⁸ Иван Захред, народни херој, металски радник из Старе Су-пице, срез Постојна. Погинуо 3 јуна 1943 год. у борби са недићевцима на реци Тресији, Космајски срез, као члан КПЈ и командир Космај-ске чете Првог онумадишког ПОП одреда.

⁸ Светолик Ђурђевић-Лика, погинуо 1943 год. у с. Шешу, Кра-јевачки срез, у борби са четницима Драже Михаиловића.

¹⁰ Милорад Лабудовић-Лабуд

**ПИСМО КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА СРБИЈЕ ОД
17 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА СРБИЈУ О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ МЕЂУ ПАР-
ТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА¹**

За Мих.²

Драги друже,

У досадашњим мојим писмима од нашег састанка могао си оценити моје схватање ситуације и задатке наших одреда у овој ситуацији.

Мислим да ћемо се сложити да су скоро сви услови, осим временских, све повољнији за развитак борбе.

Нарочито је важно да је народ данас доста чврсто прихватио линију Народноослободилачке борбе и да много више него икад чува и помаже партизана.

С друге стране знатно су смањене снаге окупаторових слугу. Тиме је терен постао у знатној мери слободан.

Није ми потпуно познато стање у целој земљи, али мислим и верујем да је ситуација слична у свим крајевима.

Ово су основни услови за даљи развој Народноослобод. борбе и мишљења сам да се углавном према њима треба и управљати. Овакве снаге са каквим и коликим данас располаже окупатор и његове слуге нису за нас и поред зимског периода опасне.

Садашње стање у развоју борбе код нас показује једну стратегиску слабост на нашој страни а повољну околност за окупатора. Она се састоји у концентрисаности већег броја наших одреда на једној просторији.

У оквиру наше територије постоје две могућности решења овога проблема.

— Разредити одреде по целокупној територији Србије тако да се постигне подједнака густина, или

— стварати нове одреде тамо где не постоје.

Ја сам присталица стварања нових одреда, што сам вам и раније предлагао.

Треба да нагласим: да ће већи број одреда и веће бројно стање значити само побољшање ситуације у нашу корист

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

² Благоје Нешковић-Михајло

и да само одржање одреда у оваквој ситуацији зависи највише од ових чињеница.

Остаје да рашчистимо питање по стварању нових одреда.

Мишљења сам да их првенствено треба стварати у Западној Србији јер то налажу и стратегиски и политички разлози.

За почетну снагу одреда долазе у обзир радници. Према томе на вама је да шаљете људе. Ја бих желео да знам на што све могу да рачунам у томе погледу да бих могао ствари правилније да процењујем и решавам.

Да би се сва потребна питања могла успешно и брзо решавати потребно је остварење што боље везе са одредима и међу одредима.

За канал кроз Западну Србију предузео сам што је потребно. До Дрине нема нарочитих тешкоћа. Проблем је Дрина и даље.

Такође је важно остварење веза између I шумад. и Расинског одреда и од Расинског даље.

Од особите је важности испитивање постојећих прелаза преко Дрине, Западне Мораве и осталих река које ће евенуално бити на правцима покрета наших одреда. Осим тога мора се утврдити где и каква средства постоје за пребацивање преко река и стварање потребних средстава.

Уопште питање веза поставља се за Главни штаб као врло важан проблем. Везе морају бити сигурне, многоструке и такве да потпуно задовоље потребе. Оно што сада постоји није довољно. Ја ћу већ израдити један план за везе кога треба систематски према могућностима и потребама спровести. Везе које ви имате неће моћи да задовоље потребе Главног штаба.

Догађај са Суворборским одредом, према подацима са којима сада располажем, дошао је грубом грешком команде (седели су 12 дана на једном месту) и на основу њега не би требало процењивати ситуацију на томе терену. Обавештен сам да друг М. М.³ није погинуо. Тамо су добри услови за рад одреда.

Извештаје (од одреда) које си ми послао прегледао сам. Засада нисам у могућности да на сваки појединачно одговорим. Општа карактеристика у раду свих одреда јесте

³ Милорад Милатовић

потцењивање војничке стране рада. Грешка коју треба!
исправити. ..

Осећа се стварна потреба за стварање групних команди
Ја сам ти писао о овоме. За мене је тешко решавање овога
проблема без твоје помоћи, пошто не познајем ни људе ни
остале прилике у довољној мери код појединих одреда.

Разговарали смо о прикупљању војне литературе. До-
лази у обзир целокупна војна литература. За сада као нај-
хитније: Секције, Општа ратна служба са прилогом, Ратна
служба пешадије — пројекат, Опис пешадиских оруђа, На-
става гађања пешадиским оруђима, Пешадиска егзерцирна
правила књига I и II. Ове ствари би ми требало одмах по-
слати а за осталу литературу списак.

Као што сам ти већ јавио, узео сам штаб I шумад. од-
реда на одговорност због неизвођења оне акције. Штаб од-
реда је морао да је изведе кад је добио наређење. ... Разлози
које је истакао штаб и О. К.⁴ су резултирали из непозна-
вања ситуације и карактера борбе. Са оним што су радили
уствари би постигли потпуно супротно него што су хтели.

Исто тако мислим да би ваше директно мешање у рад
одреда требало да изостане. У оваквим случајевима где по-
знајем одреде, терен и прилике то је сасвим могуће, док ће
за остале крајеве бити мало теже. ...

I шумад. одреду дао сам задатак да отсада главно
своје дејство сасреди на терену бившег Крагујевачког и II
шумадишког одреда са наслоним на овај терен, да направи
канал од Западне Мораве и ухвати везу са Расинским од-
редом.

Требао бих да знам колика је брзина везе са Врх.
штабом.

Друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Слободан⁵

17-ХП-42

Положај

П. С.

Јавите ми има ли шта од Чачанског одреда. Је ли фор-
миран, а ако није, из којих разлога. Ако је формиран онда
би требало што пре омогућити хватање везе између њега и

¹ Окружни комитет КПЈ за Аранђеловац

⁵ Радивоје Јовановић

И шумадиског. Да ли су Пожаревчани већ доставили своје пувктове?

Ако има какав нови одговор од осталих одреда пошаљите. Имате ли податке о садашњој ситуацији на њиховим територијама?

Предложио бих да доставите друговима из Мл. [аденовца] да се активније заложе на прикупљању оружја, пошто га има у приличној количини на њиховом терену.

Другарски поздрав
Слободан

БР. 67

ИЗВЕШТАЈ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 17 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ПОЖАРЕВАЦ О ТЕШКОЋАМА ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ВЕЗА И О ТЕРОРУ ЧЕТНИКА ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА¹

Драги другови,

Из 1/33² послали смо вам нашу задњу пошту и заказали да до даљег важи стара веза. Према томе 11 о.м. слали смо на ту везу, али ваш курир није дошао. 13 смо слали на ванредну [везу], па се ни тамо курири нису срели. Једном смо слали и преко Јанкове³ везе. Не знамо управо услед чега то иде тако слабо, зато је друг Ј.⁴ одлучио да дође до вас да би се једном успоставила сигурна и чврста веза, јер се послови не могу правилно и ефикасно обављати ако те везе и даље буду тако лабаве.

Па не само везе са вама да не функционишу уредно, него и са четама. Са Моравском већ стога што иде преко вас, а Млавска се толико законспирирала да јој никако не можемо ући у траг. Пуна два месеца она се нигде није појавила ни са каквом акцијом иако је имала директиве и јасно

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

* Ово је шифра којом је означено неко место. На овај начин су означавана и друга места у околини Пожаревца. Редакција није могла да дешифрује називе.

* Брана Стојановић-Јанко

⁴ Момчило Чупић-Јасни

постављене задатке. Из 1/33 са другом Тином³ све смо учинили да је пронађемо. Преко У/7 је слато два пута, али без успеха, иако смо знали да је негде на том терену. После тих покушаја прешли смо да је потражимо у У/9 преко наше сталне везе, али се ни тамо нису јавили. Друг Т.⁶ и Митар⁷ су понова сишли у 1/33 али опет без успеха.

Одатле је Т. отишао до Моравске групе, а Митар понова у У/9 да за њима трага. Отуда се још није вратио, а ни Тина из Моравске.

Група коју је водио Ћ.⁸ тешко је настрадала, и сада има свега 3 друга. Пало је 9 другова са 8 пушака и једним пушкомитраљезом.

Дамњана⁹ смо саслушали и констатовали да је до тога дошло његовом кривицом. Тај друг Д. упропастио је и прошле године једну групу од 11 другова, а сада се то лонина десило. Шаљемо и његово писмено саслушање да бисте и ви могли проценити његову кривицу. Ми, другови, оцењујемо да је он кривац за пад другова и да према томе заслужује најстрожију казну. Друг Т. је исте вечери после саслушања морао да крене на пут и нисмо донели коначну одлуку; а за то време хтели смо и вас да консултујемо. Он сам признаје да је крив и изјављује да прима сваку казну.

Шаљемо вам и његов финан. [сиски]извештај који је јуче стигао. Кад се у тај извештај боље загледа види се да није руководио одредском имовином по директивама, него просто расипао одредски новац по свом личном нахођењу. Ту се види да је издата велика сума за неке услуге, путовања, па чак делио новац и друтовима после плена. За све то није имао никакво овлашћење. Он је чак давао за услуге и помоћ Малом из Р. Б.¹⁰ и за релативно једно кратко време утрошио око 30.000 динара. И прошле године је утрошио 30.000 дин. кад се одвојио од Буђонија¹¹ иако му је група пала после неколико дана. Од заплених 90.000 дин. он је штабској благајни доставио свега 10.000 дин. За осталих 50.000 дин. вели да их сместио код неких људи, али није доставио имена тих људи штабу. По овоме га нисмо саслушали јер је извештај стигао јуче, а друг Т. још на путу.

Другу М.[итру] је стављено у дужност да ако пронађе групу Млаву, узме отуда 4—5 другова и да се пребаци на

⁸ Богољуб Стојановић-Тине

⁹ Богољуб Стојановић-Тине

⁷ Милоје Милојевић-Митар

⁸ Велимир Дамјановић-Ћата. Види док. бр. 37.

* Велимир Дамјановић-Ћата

¹⁰ Велизар Будимировић из Ракове Баре

¹¹ Божа Ћорђевић-Буђони. Види док. бр. 32.

терен где је опериела Ћ. [атина] група, пошто прикључи и ову тројицу.

Горњачани су врло активни, нарочито откад се Воја¹² вратио. Држали су састанак у Дубокој и одлучили да партизане гоне свуда где чују да се налазе, нарочито су поставили да пронађу штаб. Скоро сваке ноћи обилазе по неко село и држе састанке. Жандарми их свуда осигуравају док они држе зборове. Са њима најтешње сарађују. Воја је понова окупио све своје људе и креће се за сада у Горњем Звижду. Крстина¹³ група у јачини 25—30 људи крстари долином Пека, а Јагош¹⁴ у Рановцу. Прица¹⁵ са 18—20 људи креће се на терену Кула—Црљенац—Божевац—Кобиље—Манастерица.

Трагају свуда за нашим пријатељима. Неке ноћи су у Мишљеновцу тукли Митрове родитеље, а малог сина од године дана просто бацили у двориште. Ми ћемо предузети исте мере према њиховим пријатељима.

Овога пута изостаје извештај за Глав. штаб, јер немамо извештаје од чета, а и друг Т. није ту.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

17 XII 42

Положај

Друг. лоз.

Раде¹⁶

Одавна немамо радио-вести па нихта не знамо о ситуацији на фронтовима. Наши пријатељи стално траже вести и обавештења.

¹² Воја Јевремовић-Триброђанин

¹³ Крста Рончевић

¹⁴ Јагош Живковић, бивши командант групе четничких бригада у Источној Србији

¹⁵ Богдан Прица

" Жика Поповић-Раде

БР. 68

ИЗЈАШЊЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ ШУМАДИСКОГ НОП ОДРЕДА „МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ” ОД 22 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ЗБОГ НЕДОВОЉНЕ АКТИВНОСТИ У ИЗВОЂЕЊУ АКЦИЈА ПРОТИВ ОКУПАТОРА¹

ШТАБ I ШУМАДИСКОГ НАР. ОСЛ. ПАР. ОДРЕДА
„МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ”

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА СРБИЈУ

У вези вашег наређења од 9-ХП-1942 год.² лодносимо писмено изјашњење по следећим питањима:

1) Окупаторску живу силу нисмо нападали из следећих разлога: а) Штаб је расматрао ово питање у заједници са друговима из ОК Ар. и донео став, да се окупатор напада само на друмовима ван насељених места и на желез. пругама, а у насељеним местима да се не напада због репресалија према месном становништву, што би нам отежало постојање и кретање. б) На друмовима до скоро нисмо могли правити заседе због потерних одељења којих је било скоро у сваком селу, а непријатељ се кретао увек дању и свака заседа била би примећена од путника и становника.

2) Напад на Сопот нисмо извели како нам је од Главног штаба наређено из разлога: а) Штаб није добио на време наређење. По пријему наређења (8 децембра) штаб са друговима из ОК Ар. решио је да се у оном времену не напада из разлога: б) што је био пао велики снег, што је Рудничка чета била у Качеру (у акцији на желез. прузи); в) што је већина бораца била са скроз слабом обућом; г) и решили смо да се изведе акција на жанд. станицу на Руднику да би се дошло до обуће и одела. Друг Павле³ је том приликом рекао да је најбоље да се састанемо са претставвршом Глав. штаба (22 дец.) и донесемо одлуку о нападу на Сопот, а до тада да чете буду у близини једна друге и чврсто везане са штабом, ради брзог покрета према Сопоту.

22-ХП-1942 год.

Положај

Командант
М. Лабудовић⁴

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1607.

³ Види док. бр. 64.

³ Душан Петровић-Шане, секретар ОК КПЈ за Аранђеловац

* Милорад Лабудовић

ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 24 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ГЛАВНОГ
ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ О СТАВУ ПРЕМА ЈУГО-
СЛОВЕНСКОЈ ИЗБЕГЛИЧКОЈ ВЛАДИ У ЛОНДОНУ¹

24-ХИ-42

За Слободана²

Драги друже,

Примио сам твоје писмо у коме пишеш да си стигао на терен Павла.³ После тога нисам добио ништа.

Од нашег виђења до данас прилике су се донекле измениле. Сигурно си добио писмо П. К. о ставу према лондонској југ. влади. Ту си могао видети и пооптгење става према издајнику Дражи.

Наши политички радници треба да пренесу тежиште пропаганде и агитације на разобличавање подлаца и крво-лока Драже и оних реакционарних из Лондона. И сама Окружница бр. 4 је то поставила, али данас је то још очигледније.

Наши војни руководиоци морају све да ураде да би оспособили одред како за борбу са Немцима тако исто и жандара, четника, тј. дражиноваца. Не треба наседати њиховом дволичњапгву, не треба им ништа веровати, већ оне који се боре против нас уништавати, а остале разоружавати. Наравно, у овоме треба проценити и објективну ситуацију у којој се налазе наши одреди.

Ми смо били сагласни да се одред у *крајњем* случају издели и у мање групе преко зиме, али то не значи да одред треба тако разбијати ако су услови сасвим другојачији. Ако су сада услови за још већи прилив у одред, онда одред треба јачати и повећавати. Свакако да наше снаге не смеју бити никако мање, већ веће на терену.

Зато опет постављамо питање повећања I шум. и обнављања Суворовског, о чему нам пиши детаљно, само разговарај о томе са штабом и Павлом.

Досадашњи канал није исправан и то на Космај. [ском] терену, на крајњој тачци до нас. Зато се поставља да га опет другови успоставе, да би могли слати људе, јер их имамо.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС

² Радивоје Јовановић-Брадоња

³ Душан Петровић-Шане

Твој предлот за М. М.⁴ и М. Д.,⁵ за груину команду, не можемо прихватити док не добијемо и твоје мишљење о читавом догађају са Сув. [оборском] четом. Не можемо преко грешака прелазити, то ти је добро познато.

Чули смо о акцији на Сопот. Пиши о њој. Ми смо се сложили са О. К. М. [ладеновац] о неспособности одреда за акције већег стила, само то не значи да их не врше када могу.

За сада ти не могу ништа ново писати. Послао сам ти пре 1 месец доста извештаја. Што не одговориш и што не шаљеш онај упитник?

Када се уреди веза са Пожар. [евцем], повезаћемо те да одеш до њих.

За тобом је расписана потерница. Каже се да си отишао према Орашачком срезу (или у Шумадију). Пази се. Неки твој курир је наишао на неког типа А. Богарошког м претставио му се као твој курир, обећао је том типу да ће га водити у одред. Пази на све ово. Ради конспиративно. Буди будан.

Пиши о свему.

Друг. поОдрав
Михајло⁶

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 70

**ПИСМО ПОКРАЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА СРБИЈУ
ОД 24 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ
КПЈ ЗА АРАНЂЕЛОВАЦ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ РАДУ
НА ТЕРЕНУ¹**

24-ХИ-1942

ОК. АР. [АНЂЕЛОВАЦ]

Драги другови,

Одговарамо на ваше задње извештаје. По детаљном извештају о стању на вашем терену од 7-Х1 добићете идући пут опширан одговор.

⁴ Милорад Милатовић

⁵ Миша Дудић

⁶ Благоје Нешковић

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

Једна од најважнијих задаћа у политичком раду данас јесте раскринкавање четника Драже Михаиловића. Разору-Јкавање њих од стране окупатора, њихове „акције“, а уз то и њихова демагогија имају за циљ да их рехабилитују у очима народа и да искористе слободољубиве тежње народа. Би морате учинити све да их у народу политички раскринкате, а војнички разбијете. Вашу активност у том правцу морате до највеће мере развити. Наш материјал о издајничкој улози Драже Михаиловића, материјал који износи „Сл. Југ.“, а и конкретан материјал са вашег терена мора бити до максимума искоришћен за демаскирање Драже, а за везивање маса за нашу партију и за народноослободилачку борбу. То је важно нарочито данас када непријатељ разору-Јжава њихове деморалисане и ради тога несигурне одреде, а што они желе иекористити ради своје популаризације, вршећи неке „акције“. Нарочито ударити по њиховкм лажима да су у савезу с нама.

Ваш став, другови, по питању развоја одреда није у сагласности по свим раније добијеним директивама. Истина је да смо ми поставили пред вас проблем одреда у току зиме и евентуалних крајњих решења у најтежој ситуацији. Али то се, другови, не сме злоупотребити. Ситуација данас не намеће потребу разбијања одреда у мање јединице, нити пак кочење бројчаног снажења одреда. Напротив, још веће бројчано снажење одреда и повремено груписање и свих снага одреда ради извођења још већих акција то су ваши најпречи задаци. Најозбиљније морате решити проблем прилива у одред, а напоре до са тим питање базе и опстанка одреда, као извођење озбиљнијих акција. Такви задаци постављају се пред све партизанске одреде у Србији. Не смете никад заборавити да наше снаге морају увек бити далеко веће од Дражиних. То је минимум.

На терен за позадински рад, ако потреба захтева, можете пребацивати поједине партијце из одреда, водећи строго рачуна да одред не слаби. Али исто тако уложити све снаге за издизање на руководећа места нових кадрова са терена.

Морате најозбиљније спроводити директиву о чувању кадрова под најстрожијом одговорношћу. За падање кадрова и ради недовољне безбедности и будности ви одговарате нама. Зато одмах пошаљите изјаве поводом хапшења два среска руководиоца. Кооптирање у ОК не можете сами вршити, већ нама слати ваше предлоге са подацима и карактеристикама предложених.

Пошаљите нам извештај о томе како функционише ОК, кад одржава састанке и каква је међусобна веза од састанка до састанка.

Ваш лист² је углавном добар. Требало би још више конкретног материјала са терена, о издајничкој улози Драже Михаиловића, о терору, швачки, о отпору народа, биографије појединих погинулих познатијих партизана итд. Технички је лист доста слаб и нечитак.

Јавите ваше сугестије о „Гласу" и дајте помоћ у дописима.

Шаљите нам редовно сваког првог финансиски извештај.

Милан³ нека шаље нама своје извештаје, а друг Павле⁴ нека му помогне у раду.

Настојте да заједно са ОП Мл.⁵ осигурате канал до нас.

Ако имате више писаћих машина пошаљите једну ОП Мл.

Пошаљите од свих старих материјала по један примерак ОК Ваљ. [ево] и Краг. [ујевац] а од нових правилно расподелите. Хартине имамо да вам пошаљемо, само немамо могућности. Незгодно је преко канала ОП Мл. Најзгодније би било да дође неки трг. [овац] или неки магац. [ионер] за друге па да легално носе као за себе. Требало би и ви да се потрудите да сами добављате хартију. Матрице ћемо вам послати.

Са цокулама ни ми не располажемо. Кроз акције отимајте их од непријатеља.

Треbate настојати да алкавости у извештајима отклоните.

Шаљите најконкретнији материјал о стању на терену, најдетаљније податке о разоружању Драже, кратке биографије погинулих другова, податке о терору и пљачки окупатора итд.

По изјави другарице курира,[®] изгледа да је онај пункт несигуран. Зато одмах дајте нов пункт код човека који ће бити изолован од сваког рада. Везу са тим пунктом да има само друг Павле.

„Основе лењинизма" немамо да вам пошаљемо.

² „Глас устаничке Шумадије" — први број изашао 18 новембра 1942 године. Види у овој књизи док. бр. 50, 51 и 52.

³ Мирослав Јовановић-Трулеж

¹ Душан Петровић-Шане

⁵ Окружно повереништво КПЈ за Младеновац

• Марика Котевић курир између ОК КПЈ за Аранђеловац и ПК КПЈ за Србију

Можете употребити за рад Милинку Пантић, ученицу из Краљева, живи у Влакчи, Срез опленачки. Она је блиска симпатизерка.

Алекса Богарошки, антипартиски елеменат, хохштап-лер и шпекулант, мува се по Срезу младеновачком. Прича да се виђа са куриром Брадоњиним и да ће га курир одвести у одред. Проверите да ли не живи под другим именом. Он је рођен у Банату и то у Мокрину. Био је у своје време на робији у Митровици. Ухватите га, саслушајте и поступите као према непријатељу.

Шаљемо писмо за Младена⁷ и Слободана.⁸

Шаљемо вам „Организацију нове власти на ослобођеној територији“.

Упутства за неослобођену територију добићете идући пут.

С другарским поздравом
ПК

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 71

**УПУТСТВО ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ПОЖАРЕ-
ВАЦ ОД 28 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ШТАБУ ПОЖАРЕВАЧ-
КОГ НОП ОДРЕДА „ВЕЉКО ДУГОШЕВИЋ“ О ВОЈНО-
ПОЛИТИЧКОМ РАДУ¹**

28-ХП-42

ШТАБУ НОП О.[ДРЕДА] „В. ДУГОШЕВИЋ“

Драги другови,

По питању наших веза има сада много кривице до наших курира. Ми не држимо директно везу са вама ради кретања тереном, а другови преко којих остварујемо ту везу нису одговорили томе задатку. То ћемо ми *једном* у корену исправити ових дана. Кривци су узети на одговорност.

⁷ Милош Минић-Младен

⁸ Радивоје Јовановић-Брадоња

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

Према одлуци Гл. пггаба ми бисмо требали да створимо један добар агит-проп, који би радио материјал. Мишљења смо да ви за то дате Јуришића,² или вашег техничара* и једну политички јачу другарицу. Тако бисмо решили проблем агит-проп. материјала за наш терен. Размислите о томе, а могуће ћемо ускоро то усмено уредити.

Према директивама Гл. штаба командант треба да израсте све више у војног руководиоца и организатора, који се бави све више и само војним питањима и да тако буде војни организатор устанка и претставник оружане силе. Ради тога командант не може да иде у народ без чета и да ради по линији НО одбора. То смо ми неправилно поставили и као неправилну праксу увели у живот. То треба одмах да исправимо.

Досадашња наша директива да штаб управља НО одборима — када је дата и доскора била је правилна. Међутим, сада више није правилно да Штаб управља НО одборима. Борба је отишла даље. На ослобођеној територији је под руководством Врх. пггаба образовано Антифашистичко веће, које је стварна цивилна власт и заматак владе у земљи. Ово веће руководи НО одборима. Тако се сада двоји оружана сила и власт и цивилна власт. Врх. пггаб је претставник оружане силе, а Антифашистичко веће цивилне власти (о томе ћемо вам идући пут послати формулар о устројству НО одбора).

Везе Штаба и НОО су дате у упутству о формацији НОО које ћемо вам, како рекосмо, идућом везом послати. НО одбори и даље раде што су радили и помажу одреду и четама. Чете се на њих ослањају за сваку помоћ.

За долазак члана Гл. пггаба радимо канал. Пишу нам, да ће члан Гл. штаба одмах доћи чим осигурамо канал, јер досадањи наш канал није сигуран ни на нашем, ни на суседном терену — како нам јављају.

Према директивама Врх. пггаба потребно је да месечно бар једном пггаб сакупља све чете, врши смотру и тада изведе и једну већу акцију. Ми смо сличну праксу имали. Потребно је да сада то до краја проводимо како Гл. штаб поставља.

По акцији „Наређења“⁴ треба одмах по истеку од 10 дана ликвидирати оне претседнике и општинске часнике

¹ Петар Суботић

³ Миодраг Стојановић-Панта

⁴ Односи се на наређење претседницима општина да напусте своје дужности и прекину рад у служби окупатора.

који су у народу познати као петоколониши и непријатељи ларода. При ликвидацији у условима могућности да се то оклони, а за то се мора борити, вршити конфисковање имовине дотичних: *имовина народних непријатеља мора ићи у фонд народно-ослободилачке борбе.* (Како то оштро и као основно поставља Врх. штаб видећете и у устројству НО одбора, које ћемо вам послати следећом везом.)

Треба преносити свуда у народ преко партизана да се полуњавају формулари о злочинцима и злочинима према народу. Савесно треба да се прикупе подаци од почетка борбе.

Треба поставити пред све другове да пишу за „Сл. Југославију” и „Глас”.

Финансиски извештај ћемо вам послати следећи пут уједно за новембар и децембар.

Обавепггени смо да Горњачани услед глади силазе у Средњу и Доњу Млаву.

Ћебе које је Јанко⁵ послао није нам више потребно — употребите га ви за потребе одреда.

За другове Миту⁶ и Д.,⁷ ако можете доћи до две добре шубаре — чак и са оним пгто се обара на уши — стално су на терену, а зима је јака.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздрав

За ОК

Д.

⁵ Брана Стојановић, члан ОК КПЈ за Пожаревац

^{*} Андрија Хабуш, инструктор Покрајинског комитета КПЈ за Србију. Погинуо у јесен 1943 год., у с. Бела Црква код Крупња од четничке заседе.

⁷ Божа Димитријевић, секретар ОК КПЈ за Пожаревац

**ИЗВЕШТАЈ ПАРТИСКЕ ЈЕДИНИЦЕ МОРАВСКЕ ПАРТИ-
ЗАНСКЕ ГРУПЕ ОД 28 ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧ-
КОМ КОМЕСАРУ ПОЖАРЕВАЧКОГ НОП ОДРЕДА О
АКЦИЈАМА НА ПОДРУЧЈУ ПОЖАРЕВАЧКОГ, МОРАВ-
СКОГ И РЕСАВСКОГ СРЕЗА¹**

ИЗВЕШТАЈ

партиске јединице моравске партизанске групе од
28-ХП-42 год.

28 децембра одржан је састанак јединице на коме су присуствовали другови Миланче,² Коста,³ Реља⁴ и Суви.⁵ Углавном цела расправа била је на претресању целокупног рада свих патрола, о успеху акције и одјеку у народу. Затим погго се извршило саелушање свих вођа патрола извршена је нова подела људства и одређен је терен кре-тања патрола са новим постављеним задацима.

Акције: Група је била иодел>ена на тројке. Једна тројка је добила терен Пожаревачког среза на левој обали Млаве, две тројке су добиле Моравски срез, и две патроле су одре-ђене за Ресавски срез. Акција је сасвим успела. На целом Моравском срезу и делу Пожаревачког предата су наре-ђења или се упадало у општине. У ноћи 20 ов. м. неприја-тељ се збунио. Није предузео ништа. Народ се изједанпут зачудио одкуд сада толико партизана. Неки причају да има много партизана, а један део да то нису само партизани већ је то заједно са Горњаком. Почеле да се причају фанта-стичне приче о снази партизана. Само се о томе говори и народ очекује даљи развој. Већина је сасвим задовољна. Сада нико не носи кукуруз, иако се све до те вечери носио кукуруз у највећем јеку. Чак те вечери из Моравског среза били су затворени преко 250 сел>ака зато што нису дали кукуруз. У току ноћи попаљене су све општинске архиве у читавом срезу и нашем делу Пожаревачког среза. Одмах ујутру дошао је начелник среза код тих затворених сел>ака,

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКС под бр. 1700.

² Милан Благојевић-Миланче

³ Павле Андрејевић-Коста, земљорадник из Великог Села, Срез млавски. Погинуо 1944 год., у борби против четника Драже Михаи-ловића.

* Реља Чоловић

⁵ Сима Симић-Суви

рекао им да су партизани упали у све општине у читавом нашем Пожаревачком округу и да сви мирно иду својим кућама и да ко има кукуруз нека да, а ко нема ником ништа. Претседници су се уплашили, неки не смеју да уопште уђу у општину, а други улазе и под страхом од петоколанаша врше и даље дужност, али ноћу беже. Решено је да се неки окорели за пример убију и вероватно да ће остали сигурно побећи уколико и непријатељ не предузме штогод.

У Ресавском срезу све општинске архиве већ су биле попаљене од стране Горњачана. Само претседници врше дању дужност и постављају стражу по косама. У томе срезу није се могло да преда наређење свима општинама, већ само у 17.

Непријатељске снаге и њихов рад

Жандармериска станица из Брзохода повукла се. У Жабарима око 30 жандарма, у Александровцу око 20 жандарма и 50 љотићеваца. Око 50 љотићеваца налазе се на терену око Орљева, В. Села и иду на Црљенац. Горњачани се слабо појављују у Моравском срезу. Али их има зато доста у Ресавском. Њихова снага непозната нам је. Стално фолирају да их Немци и љотићевци јуре, мада се јасно осећа њихова сарадња ипак народ у многим верује да и њих јуре. Погинули су неки Горњачани око Добрња, њих четворица, али тачно на који начин не зна се. Пејчић и његова швалерка били су ухваћени и пупгени су кућама. Горњачани били су створили скоро у свим селима Моравског среза милицију. Љотићевци су све те из милиције водили у Александровац, страшно их тукли, а све њихове предводнике и командире те милиције водили су у Пожаревац, страшно их испребијали и затим пустили.

Народ све више губи поверења у њих, али огромна већина није обавепгнена о сарадњи Драже Михаиловића, окупатора, Недића и Павелића. Жандарми нису активни и страшно се плаше, док су љотићевци страшно огорчени. По многим селима су држали зборове, на њима су доводили сељаке под претњом и ту су нарочито говорили против Симе Симића, њихов командант је говорио како се Симо носи, позивао сељаке да га убију. У Миријеву рекао да Симо носи 5 кг злата и небројене хиљадарке и ко га убије биће све његово. У истом селу пред сељацима због недисциплинованости својих војника почео је да виче на њих и говорио је како Симо са својих 30 другова способан је да води борбу против њих 300. У Ресавском срезу држи зборове срески начелник из Свилајнца, позива сељаке да

устану против партизана а нарочито против групе Симине која има 50 другова и 5 пушкомитраљеза. После ових нџи-хових зборова и наше акције сељаци су почели да причају како партизана има доста. Цео крај је уздрман.

Рад са народом: На партиској јединици, четној конференцији пред вођама патрола и на састанку Скоја друг Суви је опширно говорио о раду са народом и о Н. О. одборима. Вођама патрола, партијцима и скојевцима постављени су задаци у стварању Н. О. одбора и одбора антифашист. омладине. У раду патрола дешавали су се пропусти и недовољна активност. Свуда се опширно говорило о нашим задацима и о потреби да се одмах створе у свим местима Н. О. одбори. Разговарано је са људима и припремљен је терен да се у току ове недеље створе Н. О. одбори у следећим местима: Кушиљево, Жабари, Брзоходе, Бошњак, Кочетин и Миријево. То је пгго се тиче тог организационог рада. Иначе наше патроле носе пропагандни материјал и свуда врше исправно политички утицај на оне људе са којима се долази у додир.

У току нашег кретања дошли смо у додир са многим дезертерима. Тројица су нам пришла са оружјем. Милановић Миодраг и Живота Јовановић били су чланови К. П. Трећи је обичан партизан. Још неки обећали су да ће да пођу. Иначе сви се доста кукавички држе и ова два члана К. П. крили су се по терену као највеће кукавице, плаћали људима да их прикривају и до данас нису предузели ништа да нас пронађу. Они су прошле године били у чети све до расформирања чете. У току овога лета и јесени ми смо их неколико пута позивали, међутим, сем последњег пута, они су стално врдали од нас. Ми их не сматрамо још као чланове, њихове изјаве вам шаљемо и чекамо ваше мишљење.

Финансије. Новац смо потрошили сасвим мало. Запленили смо из општине 2320 и добили прилог 300 дин., 1 кг шећера и доста добру количину дувана. Запленили смо две писаће машине и одмах организоваћемо умножавање вести и свег материјала. У току ове недеље отпочећемо са умножавањем материјала пошто смо осигурали место и човека који ће стално на машини да ради.

Н. О. одбори који постоје на нашем терену нису хтели да нам до данас пошаљу никакве писмене извештаје о своме раду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Друг. поздрав
Суви

**писмо покрајинског комитета КПЈ за Србију
ОД децембра 1942 год. команданту главног шта-
ба нов и по Србије о обнављању сувоборског
ноп одреда¹**

Другу Слободану²

Драги друже,

Могу те обавестити да се Врх. Шт.³ слаже са нашом оценом о могућности деловања одреда на територији Србије, то јеет да они постоје и делују у већем броју али у мањим групама, а за разбијање реакције рачунају потребу већих наших снага.

Даље Врх. Шт. нам налаже извлачење људи за партизанске јединице изван наше територије, њихово извлачење испод удараца непријатеља (али задржавање свих могућих снага на нашем терену, у јачини у којој могу да опетоје). Зато је врло актуелно наше пробијање кроз Западну Србију, прављење једног канала, о чему смо говорили на састанку у вези са Сувобор. одредом.

Ја мислим, после овог догађаја са Сувобор. [ском] четом⁴ да тамо ипак могу да опстану наши другови, сем у нешто **јачој**, али покретљивијој формацији него што су сада били, а да уз то имају извесне прихватне базе, пролазне и на тер. [иторије] Зап. [адне] Срб. [ије] и изван ње, напр. да је у тесној вези са I шум. одредом. Уосталом испитај тај **слу-чај**, па би видели даље.

Слажемо се за потребу обнављања Сувобор. [ског] одр.[еда] и појачања I шум. [адиског]. Али ипак мислимо да треба добро да просудиш ствар јер нећемо никако дозволити да нам људи прођу као прошле зиме. Чим је мало теже стање одмах се другови са терена нама обраћају. Тако напр. сада другови са терена Косм. [ај]—Младеновац пишу о већим непријател>ским снагама Немаца и жандарма на њиховој територији и о појачању терора. То спречава да сада шаљемо људе, али то стање и нама намеће питање да ли би

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС под Ср. 2470.

² Радивоје Јовановић-Брадоња

³ Врховни штаб Народноослободилачке војске и партизанских
°Дреда Југославије

⁴ Види док. бр. 61, примедбу 4.

увећање одреда, без обезбеђења отступнице или зимских база за толики број људи, било у овом моменту иоправно.

Ми видимо да Дража хоће да се учврсти и војнички ове зиме, спроводећи доследно борбу против нас, а успут, као споредно, напад на ллтићевце или неке сличне њима, с којима су досада заједно ишли против нас и с којима би сваког момента опет ишли руку под руку против нас. На нама је да и ми увећавамо наше снаге и да им не дозволимо да се војнички учврсте нигде.

Ми знамо да ће они сваку нашу појаву дочекати непријатељски и морамо бити спремни и јаки да их при првом и најмањем покушају непријатељства потучемо и разбијемо, разобличавајући их и претходно и после тога. Зато је збиља важно да и ви тамо добро процените колико можемо увећавати одред, имајући у виду и Немце — недићевце — л>отићевце — четнике и Дражине бандите.

Шаљемо ти став Партије по питању Драже и владе. Као што видиш у међувремену од нашег виђења до дан!ас, наш став према влади заоштрио се у оквиру Народноослободилачке борбе. Против Драже се морамо још оштрије, али оцењујући снаге и моменат као и врсту напада, борити. Све што је против окупатора и предратних неправди у Југославији мора да се бори против Драже, и као против слуге окупатора и као носиоца старих зала.

Шаљем ти извештаје из појединих одреда. Прегледај и јави шта мислиш, као и одговор. Од бројева у извештају из одреда „Вељко Дугошевић“ (Пожаревац) треба да одбијеш 389 да би добио праву цифру (људства само).

Шта је са другом Мил. Милат?⁵ Пиши о свему и чешће.

Другарски поздрав

Мих.°

СНРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ Милорад Милатовић

⁶ Благоје Нешковић

БР. 74

**УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА СРБИЈЕ ОД
ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. СВИМ ШТАБОВИМА ОДРЕДА У
СРБИЈИ О ПОДНОШЕЊУ ВОЈНИХ ИЗВЕШТАЈА¹**

**ШТАБ
КОГ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
... децембра 1942 годздне
Положај**

Извештај

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА ЗА
СРБИЈУ**

І — НЕПРИЈАТЕЉ

— Бројно стање окупатора, појединих група његових слугу (недићеваца, љотићеваца, Пећанчевих и Дражиних четника и Руса белогардејаца).

— Квалитет окупатора и његових слугу (организованост, наоружање, снабдевање и морал).

— Социјални састав тих банди. Пораст и опадање.

— Активност и тактика окупатора и његових слугу.

— Однос међу тим бандитима.

— • Однос окупатора и његових слугу према народу и нама.

— Најдетаљније о стању организације Драже Михаиловића.

ІІ — НАРОД

— Карактеристике народа.

— Политичка и национална свест. Досадашње учешће у народно-ослободилачкој борби.

— Социјални састав.

— Терор и плачка над народом.

— Однос народа према нама од почетка борбе а детаљно данас.

¹ Оригинал, без потписа, налази се у архиви Војноисториског института под бр. 1597.

- Однос народа према окупатору и његовим слугама.
- Досадашње реквизиције грађанских лица и политички одјек.
- Досадашње ликвидације грађанских лица и политички одјек.

III — ТЕРЕН

—• Географске карактеристике територије: конфигурација терена, пошумљеност, комуникативност и пролазност (специјално о железничким комуникацијама), стање речних мрежа и уопште вода, насељеност и др.

— Привреда. Развијање и опадање појединих грана привреде. Специјално о индустрији и рударству.

IV — НАШ ОДРЕД (Шифирати)

- Бројно стање, наоружање и формација.
- Морал — списак похваљених и кажњених. Извештај о стрел>аним.
- Социјални састав.
- Војнички и политички степен способности.
- Извештај о обавенггајној служби.
- Извештај о везама.
- Интендантски извештај.
- Санитетски извештај.
- Војно-судски извештај.
- Извештај о политичком раду.

V — РАД

— Досадашњи план за акције и врсте акција, тактика, територија и задаци појединих јединица.

- План за политички рад.
- Војнички и политички резултати предвиђених планова.

—• Извештај о изведеним акцијама. Наш план за акцију. Вероватни тј. претпостављани непријатељски план. Претпоставл>ани и стварни услови под којима је изведена акција. Успех нашег плана и уопште ток борбе. Политички и војнички резултати. Наши и непријатељски губици. Плен. Морал наше и непријатељске јединице у борби. Узроци успеха или неуспеха.

— Будући план рада.

VI — Предлози и примедбе Главном штабу.

Политички комесар

Командант

**ПРОГЛАС ШТАБА ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
ДЕЦЕМБРА 1942 ГОД. УПУЋЕН НАРОДУ ДОБРИЧА,
МОРАВЕ И ТОПЛИЦЕ¹**

ДОБРИЧАНИ, МОРАВЦИ, ТОПЛИЧАНИ!

Ових дана крвави окуиатор и његове слуге направили су покољ невиног становништва горњег Добрича.² Попалио је окупатор ваша села, опљачкао ваше домове, поубијао вам очеве, браћу. Није ово први пут да окупатор овако зверски и зликовачки поступа са мирним становништвом вашег краја. Сваког дана ређају се злочини мрског окупатора, сваког дана ређају се гробови најбољих српских синова, пале се ваши домови, отима се и пљачка ваша имовина. Фашистички разбојник са својим слугама више од године и по дана ара и пљачка читаву нашу земљу, сеје смрт широм свих крајева наше домовине.

Зашто окупатор данас чини 'ове злочине? Фашистима и свим њиховим слугама јасно је данас да им је крај близу, да им је пропаст неизбежна и сигурна. Ситуација на Источном фронту, као и на осталим фронтовима, то нам јасно говори. Снаге фашистичке Немачке ломе се и малаксавају под снажним и чврстим ударцима Црвене армије. Моћ наших савезника Русије, Енглеске и Америке сваким даном је све већа. Пропаст окупатора већ нам је очигледна. У страху од оправданог народног гњева и освете окупатор се данас плаши не само од партизанских снага, већ и од својих дојучерашњих слугу. Он предузима потребне мере. Окупатор је задржао у служби само своје најверније слуге, оне који су огрезли у крви свога народа и они му још и данас служе. Оне који су били колебљиви, који су увидели пропаст окупатора а били су заведени и преварени, окупа-

¹ Оригинал, писан на машини, налази се у архиви ЦК СКС.

² Да би што више заплашио народ и натерао га на ропску послушност, Бугарски окупациони корпус је у више махова 1942 год. вршио масовна паљења кућа и стрељања невиног становништва по селима Добричког, Топличког и Моравског среза. Тако су, на пример, и у децембру месецу само у селима Добричког среза (Лепаја, Баличевац, Биљег, Крајковац, Девча) стрељали око 100 људи и толико кућа попалили.

тор је разоружао. Сада их окупатор постепено прикупља, тера их на робовски рад у руднике, у лагере, на Источни фронт, стреља их. Таква ће судбина задесити све изроде који су сада у служби Немаца и Бугара, као и заведене разоружане четнике, уколико се не буду на време склонили или окренули оружје против окупатора.

Добричани, Моравци, Топличани! Окупатору је стало до тога да не дође до јединства српског народа. Стало му је до тога да се Срби између себе свађају и убијају, јер ће нас тако лакше пл»ачкати и истребљивати. Зато је он себи и нашао слуге — изроде Недића, Пећанца, Љотића, Дражу Михаиловића и друге, који ће радити на томе да разједине српски народ, да се поведе грађански рат итд. Када је нашем народу постало јасно каква је улога ових изрода и кад ове издајнице нису могле извршити задатак који им је Хитлер поверио, окупатор је сам предузео мере да би разјединио наш народ. Он пребија и пљачка наш народ, пали наше куће. Он стреља најбоље синове нашег народа, он је пре неки дан пострељао неколико десетина најбољих Добричана. Све под изговором да су у вези са партизанима, да дају партизанима храну, да их обавештавају, да им дају преноћиште итд.

Добричани, Моравци, Топличани! Будите и овога пута као <и до сада на достојној виоини. Не дајте се преварити, не дајте да вас наведу на погрешан пут, пут којим би окупатор желео да пођете, а то је пут неслоге и нејединства, пут братоубилачке борбе. Знајте да је окупатор стрељао ваше синове, браћу, очеве да би вас међусобно позавађао, да би вас одвојио од партизана. Поднесите мушки све ударце које вам окупатор наноси, али знајте да се скрштених руку не може спасти ни дом, ни имовина, ни породица, па ни голи живот. Само са оружјем у руци можемо се сачувати и истерати окупатора из наше земље.

Добричани, Моравци, Топличани! Знајте да су снаге окупатора сасвим слабе, да је дан слободе близу, да баш због тога окупатор прави толике злочине, да би на тај начин утерао страх у кости нашем народу, да би се на тај начин пгго дуже одржао у нашој земљи и тако заплашене лакше вас пљачкао и разједињавао. Али нека знају кржави фашистички гадови да смо ми свесни историје наших предака, да знамо пут којим су ишли наши дедови и очеви и да терор фашистичких зверова неће заплашити синове бо-

раца Гвозденог пучса,³ унуке славнога Косте Војиновића⁴ и других бораца за част и слободу нашег народа.

Не дајмо се живи окупатору у руке! Боље је мушки, с пушком у руци водити борбу против окупатора, неголи скрштених руку гледати своју сопствену смрт и смрт своје породице.

Угледајмо се на нашу браћу у Босни, Херцеговини, Далмацији, Лици, Хрватској, Словеначкој и другим покрајинама наше домовине, који већ 17 месеци воде успешну борбу против мрског окупатора.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Крајем децембра 1942

Ш т а б

Јастребачког народно-ослободилачког
партизанског одреда

³ Тако су борци и народ назвали Други пешадиски пук „Кнеза Михајла“ Моравске дивизије I позива Прве српске армије, састављен од Топличана, због херојског држања и заслуга које је стекао у току Балканског и Првог светског рата.

⁴ Коста Војиновић је био један од руководиоца Топличког устанка 1917 год. против Бугара, који су тада били окупатори Топлице. Погинуо је, за време устанка, код с. Гргура у Топлици.